

G. GABOR

C. TIȚA

ÎNCEPUTURILE
POEZIEI ROM,

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
FACULTATEA DE LITERE
SEMINARUL DE ISTORIA
LITERATURII ROMANE VECHI
„NICOLAE CARTOJAN“

ÎNCEPUTURILE POEZIEI ROMÂNEȘTI

ANTOLOGIE, DICȚIONAR BIOGRAFIC,
GLOSAR ȘI BIBLIOGRAFIE
DE
GABRIELA GABOR și CLAUDIA TIȚA

POSTFAȚA
DE
DAN HORIA MAZILU

EDITURA UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI
1996

II 296010
2007/62

Referenți : prof. univ. dr. ALEC HANȚĂ
conf. univ. dr. GHEORGHE CIOMPEC

Această antologie se adresează studenților de la Facultatea de Filologie slujind drept auxiliar pentru cursul și seminarul de Istoria literaturii romane vechi, profesorilor de Limba și Literatura Română, elevilor din învățământul liceal și tuturor celor interesați de scrisul românesc medieval.

ISBN 973-575-067-8

LIRICA RELIGIOASĂ

PRIPEALE

la toate praznicele Domnului
și ale Născătoarei de Dumnezeu
și ale tuturor cuvioșilor părinți,
mari și sfinți,

marilor și vestiților mucenici și tuturor sfinților deosebiți.

Se cîntă împreună cu Psalmii aleși
atunci cînd se cîntă Polieleul,
începînd dintr-a opta zi a lunii septembrie.

Facerea lui Filothei monahul,
fost logofăt al lui Mircea Voievod

I. La nașterea preasfintei Născătoare de Dumnezeu se cîntă
aceasta :

Bucură-te, Marie,
cea încărcată de bucurii,
Domnul este cu tine
Aleluia !

II. La Înălțarea cinstitei Cruci :

Ai dat celor ce se tem de tine acest semn
să fugă din fața arcului
Crucea ta,
Hristoase Dumnezeule !

II. Sfintului apostol și evanghelist Ioan Teologul :

Veniți cu toți să-i slăvim pe Ioan Fiul Tunetului,
pe Ioan cel Fără de prihană,

pe cel ce și-a rezemat capul
de pieptul lui Hristos.

IV. Preacuvioasei maicii noastre Paraschiva :

Veniți, toți cei cărora vă e scumpă sărbătoarea
să o preamărim
pe preacuvioasa Paraschiva
slavă a celor din Epivat.

V. Sfintului mare mucenic Dimitrie :

Veniți, voi, cei care îi iubiți pe mucenicii,
să-l slăvim pe Dimitrie
Izvoritorul de mir
cel plin de osîrdie întru mîntuire.

VI. Arhanghelilor Mihail și Gavril :

Veniți să-i slăvim,
dimpreună cu cetele îngerești,
pe Mihail și Gavril
întii stătătorii puterilor cerești.

VII. Sfinților Ioan Gură de Aur :

Veniți cu toții să-l laudăm într-un glas
pe Ioan cel cu Rostul de Aur,
dascălul cel de obște.

VIII. Sfintului Apostol Andrei :

Veniți cu toții
și într-un glas să-l slăvim pe Andrei
cel întii chemat,
pe cel de un singe cu Petru.

IX. Sfintului Sava :

Veniți cu toții să-l laudăm într-un glas
pe Sava cel sfințit
Gloria întregii Cappadocii.

X. Sfintului Nicolae :

Veniți,
toți cei născuți din țărînă,

să-l slăvim pe Nicolae Ierarhul
păstor al Mirelor.

XI. Sfântului mucenic Eustratie :

Veniți să-i preamărim
pe Eustratie și pe Auxentie,
pe Evghenie și pe Mardarie să-i lăudăm
și pe slăvitul Iorest.

XII. La nașterea Domnului nostru Iisus Hristos :

Veniți să cîntăm
împreună cu cetele îngerești :
Slavă întru cele de sus lui Dumnezeu,
celui născut în peșteră.

XIII. Sfântului Vasile cel Mare :

Veniți, toți cei născuți din țărină,
să-l slăvim pe Vasile cel Mare,
gloria celor din Cesareea.

XIV. La Arătarea Domnului :

Iisus al meu s-a botezat
prin mîna unui rob
în apa Iordanului,
luminînd toate cele făcute.

XV. Sfântului Theodosie, întemeietorul vieții celei de obște :

Veniți să-l lăudăm cu toții
pe Theodosie,
întemeietorul vieții mănăstirești
glorie a cîntecului călugăresc.

XVI. Sfântului Antonie cel Mare :

Veniți, voi,
mulțimi de monahi,
să-l lăudăm pe marele Antonie,
slavă a celor ce trăiesc întru călugărie.

- XVII. Sfântului Athanasie al Alexandriei :
Veniți și, într-un glas,
să-l preamărim cu toții
pe marele Athanasie,
glorie a celor din Alexandria.
- XVIII. Lui Euthimie :
Veniți să-l slăvim într-un glas
pe Euthimie cel Mare,
gloria cinului călugăresc.
- XIX. Sfântului Grigore Teologul :
Veniți să-l lăudăm
pe Grigorie Teologul,
abis al înțelepciunii,
cel de-al doilea care și-a sprijinit capul
pe pieptul lui Hristos.
- XX. Celor Trei Ierarhi :
Veniți să-i preaslăvim
pe Vasile și pe Grigorie,
precum și pe Ioan Gură de Aur,
apărătorul Treimii.
- XXI. La închinarea Crucii :
Crucii tale, Stăpîne,
ne închinăm
și învierea ta o cîntăm
și o preaslăvim.
- XXII. La duminica Floriilor :
Veniți să-i ducem, precum copiii,
lui Dumnezeu credința noastră
în chip de ramuri
și dragostea în chip de mlădițe.
- XXIII. La vinerea patimilor :
Veniți și, precum Toma,
să-i cîntăm lui Hristos cel înviat

Stăpine al meu
și Dumnezeule al meu !

XXIV. Sfântului și marelui mucenic Gheorghe :

Veniți, voi,
cei care îi iubiți pe mucenici,
să-l laudăm pe Gheorghe, purtătorul de victorii
și glorie a cappadocienilor.

XXV. La Înălțarea Domnului :

Dumnezeu s-a înălțat însoțit de strigăte,
Domnul în glasul trîmbiței,
ca să mintuiască chipul lui Adam.

XXVI. La sfînta Cincizecime :

Slavă ție, Treime sfîntă,
Părinte, Cuvîntule și Duhule sfînt,
Slavă ție,
Dumnezeule !

XXVII. La nașterea Înaintemergătorului :

Veniți și într-un glas să-l slăvim
pe Ioan Botezătorul,
și Prieten al Logofătului.

XXVIII. Celor dintîi între apostoli :

Să-i preamărim pe cetățenii Ierusalimului ceresc,
pe Petru și pe Pavel,
ucenicii lui Hristos.

XXIX. Sfîntului Athanasie al Athosului :

Veniți toți și, într-un glas,
să-l laudăm pe Athanasie athonitul,
glorie a cinului călugăresc.

XXX. Sfîntului proroc Ilie :

Veniți cu Toții să înălțăm psalmi
prorocului cu glas dumnezeiesc,
lui Ilie din Thesba.

XXXI. La schimbarea la față :

Iisus al meu,
Stăpînul meu,
își schimbă chipul pe muntele Tabor,
arătîndu-și slava.

XXXII. La Adormirea Născătoarei de Dumnezeu :

Cîntece de despărțire îți aducem,
Marie,
căci te-ai pristăvit,
trecînd de la cele pămîntești
la lăcașul cel veșnic.

XXXIII. La tăierea capului lui Ioan Înaintemergătorul

Veniți să-l slăvim pe Prietenul Logodnicului,
pe cel care l-a dat în vileag pe Irod,
pe Ioan Înaintemergătorul.

cca 1400

CARTEA DE CÎNTECE

(PSALMI)

CÎNTECUL V

Cui voia a ispăși, viața sa să o îmbune,
credința svîntă să o învețe și poamele să le arate.

Fără doauă că va peri cine viața nu-și îmbună
și credința nu va ține, să poamele-i nu-i va arăta.

Îmbunatul vieției, svente cuvente să ascultăm
și pre ele să le ținem, într-inimi-ne să rămîne.

Cine învață pre credință și pre cea bună nădejde
și pre pace sufletului, bucurie în Domnezeu.

Usbăimu-ntr-un Domnezeu, carile îl credem în trei obraze :
tatăl, fiul și duhul svînt, svîntă troiță deplină.

Tatăl, domnul zeu,
noi credem că-i noauă roditoru
și-ncă în toate agiutoru,
meserernicu grijitor.

Jesus Cristus ispășitor
și de pagubă slobozitor
și meserernicu feritor,
la tatăl svîntu grăitor.

Duhul svîntu-i învățător,
pre izbavă îndereptător

triștilor veselitor,
în suflete hrăbitor.

Cui voia a isprăsi, așa știe despre Domnul :
el în unăciune este, trei în obraze să-l cestim.

Credința face pre noi frumoși, să plăcemu lu Domnezeu
și în suflete să avem pace și în părăția cerului.

Ceastă credință în cine este pre păcate nu purcede,
pre tot binele nevoiește, lucruri svente el lucrează.

Carii rămînu în păcate, de duhul svînt ei se rup ;
fără doauă ei pieru, că slujescu dracului.

Tot omul în viața sa rămînie în credință bună,
în dragoste cea frățească, cum să placă lu Dumnezeu,

Cui fie cinste mare, fericat pînă-n vecie,
de la el noauă pace bună și meserere tatălui svînt.

cca 1571—1575

STIHURI LA DUMNEZAESCU LUI DAVID

Taci Orfeu, lapădă Ermis alăuta,
Cu trei picioare de la Delf apune la uitare încă,
Că David nouă, a Duhului lovind alăuta,
Iviaște ascunsele de ale lui Dumnezeu taine.
Mulțime a Vechi istoriște minuni,
Pornește spre laudă Celui ce au zidit lumea.
Mintuind pre toți, tăinuiește și scriia.
; Pre păcătoși către întoarcere aduce,
Cu multe ș-alte și a județ zicînd lege,
A curăți învață cei sufletești greșale.
Lui Dumnezeu mărire.
A armoniei sfinte ca miirea de dulce cîntările lui David.

1661—1665

PSALMUL 5

Fragment

Zavistnicului ieste acesta norocul,
Gîtlanul lor, mormîntul destupat cum cască.
Limbile lor gata tot să ocărească.
Să le fii giudeț, Doamne din gînduri să cază,
Ocări care facu ei pre sine să vază.

1671—1673

EPIGRAMA

Tu, împărate tuturor, Doamne și părinte,
Singur numai premenești vrémile cumplite,
Caré acmu, de cîțiva ani, prîvim cu ochii,
Vădzînd slăvită de tot stingeria cu toții,
Pentru caré la tine suspinăm, săracii,
Strigînd cu glas pre tine, a lumii povață,
Întoarce-le spre tine, domnitoaria mare,
Cu care fă și țării pare milei tale.
Iartă ale noastre, fără număr păcate,
Cu care de la tine mult sintem departe,
Arată și spre domnul nostru m(i)la sfîntă
A ta și cea bogată, în tot, Doamne sfinte.
Feriaște-l de primejdii, lumii viitoaria,
Cîrmuindu-l cu m(i)la cea feritoaria.
A ta în fericită domnie cu pacia,
S(ă)n(ă)tate și lungă fericită viață.

Robul Mării-tale.¹

Înainte de 1712

---

¹ *Epigrama* este plasată după *Predoslovie către Măriia-Sa Vodă* (este vorba de Nicolae Mavrocordat).

PSALMUL ;

50

Fie-ț milă, Doamne, de mă iartă *,
Cu milostivirea cea bogată,
Și pentru a ta ieftinătate
Să mă curățești de răutate.
Și mai cu-adins de rău mă spală
Și mă limpezește de greșală.
Că eu în știu a mea fărălege
Și răul meu nainte-mi ce merge.
Ție ți-am greșitu-ț, Doamne svinte,
De-am făcut răutăț denainte.
Cuvintele tale te-ndireaptă
La giudeț să-nvinci, cînd vei da plată.
Iacă-s zămislit în strîmbătate.
Aplecat de maică-mea-n păcate.
Ce tu, Doamne, iubești dereptatea,
De-ț arăț pre mine bunătatea,
Și cu taine ce nu să pot spune
Mi-ai arătat a ta-nțalopciune.
Cu izopul tu mă ocropește
Și mă scaldă de mă curățește,
Să hiu spălat și alb ca omeții,
Să mă bucur și eu cu direpții

---

* 5 perechi.

De vești bune și preacuvioase,
Si să-mi bucuri mișelele oase.
Doamne, nu-ț întoarce svînta față
De greșele ce-am făcut, cu greată,
Și de cite-am lucrat fără lege,
Cu milostivirea ta le șterge.
Inemă curată tu-m zidește
Și duh drept in zgău îm noiește.
Nu mă urni din svînta ta față,
Și duhul tău cel svînt ce mă-nvață
Să nu-l depărtez de cătră mine,
Ce să-m dai bucurie cu bine,
Su svînta ta, Doamne, mîntuintă,
Și să-m dai și duh de biruintă.
Ca să-nvăț pre cei fără de lege
Cătră căile tale s-alerge,
Să să-ntoarcă de pre răutate
Cătră a ta svîntă bunătate.
Și mă scoate, Doamne, de la sînge,
Cu mîntuînța ta de mă strînge.
Și cu adevăra ta-mpreună
Limba mea să-ș facă voaie bună.
Și buzele mele, Doamne svinte,
Să-m deșchiz, și rostul să te cînte,
Să dea veste fără de sîială
In tot locul de svînta ta fală.
Că de-ai pofti jărtvă, țe-aș aduce,
Ce jărtvele de ars nu-ț par dulce.
Lui Dumnezău jărtvă ceea place
Cu sufletul înfrînt ce s-a face.
Inema cea zdrobită și frîntă
La Dumnezău nu va fi de smîntă.
Și cu a ta, Doamne, bună vrere
Sionului să-i faci mîngiere.

S-aibă de toate părțile pace,
Până zidiuri nalte să vor face
Pregiur Ierusalim ¹ cetate,
    Să scripască dar și bunătate.
Atunci jărtve drepte ț-vom face.
    Colaci și prinoase ,cumu-ț place,
Vin și pîine, unt și cu griu dulce,
    Și vițai pre oltari ț-vom aduce.

---

¹ *Pronunțat I-e-.*

PSALMUL

69

Doamne,-ntr-agiutori să-m iei aminte *,
Să mi-auz de sîrg, Dumnezeu svinte.
Cine-m cearcă răul, rău să pață,
Să-i lovească răceala din față.
Să să-ntoarcă de sîrg cu ocară
Ceia ce mă pișcăiesc în țară.
Și direpții s-aibă voaie bună,
Să să veselească depreună.
Și toț ceia ce te, Doamne, cearcă,
Bucurie deasă să nu-i treacă.
Și să-ț aibă pururea a zice :
„Mărit să fi, Doamne, cu ferice !“
Și ceia ce-ț iubăsc de izbîndă,
Să le vie pururea dobîndă.
Iară eu, ce sînt mișel și meser,
Să ies, Doamne, de la tine vesel,
Că-m ești agiutori și sprejineală,
Și vin, Doamne, fără de pesteală.

---

* 5 perechi.

PSALMUL

70

Cătră tine am nedejde,
Doamne, cîndu-s în primejde.
Și să nu-m vie sminteală,
Preste veci să duc stideală.
Și cu a ta dereptate
Să mă scoț din greutate.
Și te pleacă de mi-ascultă,
Să mă scoț din grije multă.
Să-m hii Domn și sprejineală,
Și stîncă despre năvală,
Și razăm, și năzuință,
Și să-m hii și mîntuintă,
Să mă scoț de mîna strimbă
Și să-m iei răul din gîrbă.
Că tu-m ești, Doamne, răbdare,
Doamne, cu nedejde tare,
De la vristă de pruncie
Îmi ești razăm și tărie.
Din maică-mea din mătrice
M-ai închegat, și ț-voi zice
Cintare nepărăsîță,
Că sînt a mulț de prohită.

Ce tu-m ești agiutori tare,
    Și-m vei împla de cîntare
Rostul, de ti-oi lăuda-te,
    De slavă, de bunătate
Și de mare cuviință,
    Toată zua cu credință.
Nu mă urni-n bătrînețe
    Dintr-a tale ieftinețe.
Cînt vîrtutea mi s-a stînge,
    Mă rog, Doamne, de m-ii ¹ strînge.
Și de ceata cea zlobivă,
    Ce ți să pune-mprotivă,
De-m străjuiesc bietul suflet
    Și mă grăiesc cu rău cuget,
Să dea-n goană după mine,
    Zicînd că-s urnit de tine :
„Bine că ne-au venit toană,
    Blămaț să-l luăm în goană,
Să-l apucăm fără gloate,
    Că de-acum nu-i cine-l scoate“.
Ce mă rog, Dumnezeu svinte,
    Să le scurtez din cuvinte
Și să le dai război iute,
    Să-m fii agiutori din frunte,
Să le pui răceala-n față,
    Și de spate să-i ia greață.
Și să pieie cu ocară,
    Să le margă vestea-n țară.
Acea ce mă vinează,
    Și mă pîrăsc să mă piarză,

---

¹ mă vei.

Cu rușine să să-mbrace
Și să n-aibă-ncătro face.
Carii cearcă să mă prinză,
Răutatea să-i cuprinză.
Iară eu hie-n ce vreme
Lîngă tine nu m-oi teme,
Ce Ț-voi adaoge cîntec,
Din zuori de cînd mă mîniec.
Și rostul mieu preste țară
Îț ca striga de-adevară,
Toată zua cu priință
Ț-va spune de mîntuință,
Că cu scrisul n-am vîrtute
Să iau sama de oști multe.
Ce Ț-voi întra cu tăcere,
Doamne,-n svînta ta putere,
Să de ce Ț-voi ținea minte,
De-adevărate cuvinte
Dintr-a ta svîntă scriptură,
Ce mi-au dat învățatură,
De la vîrstă cuconească,
Și de-acmu să să vestească,
Ce Ț-voi spune de ciudese,
De minuni, de semne dese,
Și-n vîrstă de căruntețe,
Și până la bătrînețe,
Să nu mă laș, Doamne svinte,
Neluat de tine-aminte,
Până cînd voi putea spune
De brațul tău, de minune,
Preste rude să să tinză
Și de veste toț să prinză

De sila ta de cea svîntă,
De-adevară fără smîntă,
Doamne ,și până la nalturi,
De să știe-n toate laturi,
Ce mi-ai făcut minuni mare.
Cine-i ca tine de tare
Și să-ț hie deprotivă
'N hire bună, milostivă ?
Cînd te-ai arătat cu scirbă,
Mi-ai lăsat răul în gîrbă.
Ce iarăș mi-ai datu-mi viață,
Cind te-ai întors cu dulceață.
Și m-ai scos de la prăpaste,
Ce-m vinisă cu năpaste,
Ivindu-te cu mărire.
De m-ai scos de la perire.
Că te-ai întors cu priință,
De mi-ai trimis mîngiînță.
Și din prăpaste adîncă
M-ai scos și m-ai pus pre stîncă.
Pentr-aceea, Doamne svinte,
Îț voi ținea și eu minte
Și te voi lăuda-n gloate,
Prin năroadele prin toate.
Cu vase ce-s de cîntare,
Adevara ta cea mare,
Și-ntr-alăute cu strune
Ț-voi cînta cu viersuri bune.
Că svinția-ta ești Domnul
Lui Izraîl ș-a tot omul.
Și mi s-a bucura rostul
Cu sufletul meu cu totul,

Pentr-a ta răscumpărare,
Cîntîndu-ț dulce cîntare.
Și limba mi s-a deprinde
Toată zua grăind pilde
De svînta ta adevară,
Și toț pizmașii din țară
Să le pui răceală-n girbă,
Aceia ce-m cearcă scîrbă.

PSALMUL

80

Bucurați-vă, dreptii toți, de Domnul *,
Ce agiută lui Iiacov ș-a tot omul.
Bateți timpăna și ziceți în lăute,
Și cântați cântări frumoase-n viersuri multe.
Bucinați cu veselie-n sărbătoare,
'N lună noauă, să s-auză pre supt soare.
Că lui Izrail porunca ce-au dat Domnul
Și tocmala lui Iiacov ști tot omul.
I-au pus Domnul cu Iósif ¹ mărturie,
Cindu-l scotea din Eghipet din șerbie,
De la oameni ce nu le știa pre limbă.
Și i-au descărcatu-i sarcina din gîrbă,
Și de coșuri ce lucra de rogojină,
Și de scîrbă ce ducea-n țară streină.
Ne-am izbăvit, zice Domnul, din nevoaie
Și Ț-am datu-Ț petreci viață pre voaie.
Ș-am grăit cu tine-n holbură de pară
Și cu apa te-am cercat, de să ști-n țară.
Ce să mi-ascultați voi, oameni, ce voi zice,
Și tu, Izrail, să nu te pui cu price.

---

* 4, 4, 4.

¹ Pronunțat I-ó-.

Să ferești să nu te ia cu-nșelăciune

Vrun domn proaspăt, să-i slujești cu-nchinăciune.

Că Dumnezeu nu ți-i altul fără mine,

Eu te-am scos de la Eghipet cătră bine.

Cască-ț gura cît ți-i voia, să te sature,

Că te voi împlă, să nu cerci bine-n laturi.

Ce oamenii miei nu-m bagă-n samă graiul,

Iacov nu va să-i fie cu mine traiul.

Pentr-aceea i-am lăsat în volnicie

Și să-ș îmble-n gîndul lor, și-n buiecie,

Că de-ar hi vrut oamenii miei să m-asculte,

Izraîl răsleş să nu-îmble-n cărări multe,

Iară eu pre toț pizmașii lor cu mîna

I-aș smeri, să hie-ntocma gios cu tina,

Ce lui Dumnezeu pizmașii vor să-i mință,

Că le-au dat în vreme lungă să să simță,

Mîncînd mana decît jemna mai frumoasă

Și sugînd miere din piatra cea vîrtoasă.

PSALMUL

99

Strigaț din toate țări cătră Domnul,
Ce lăcuit pre pămînt tot omul.
Slujiț Domnului cu bucurie,
Nainte-i să-ntraț cu mărturie.
Să știț de Dumnezău că ni-i Domnul
Ce ne-au făcut pre noi, pre tot omul,
Că-i sîntem ai lui oameni de turmă
Și oițe de-i paștem pre urmă.
Prin porțile lui să-ntrăm cu rugă,
Sama să ne ia Domnul pre strungă.
Să-i mulțămim ,să-i vestim svînt nume,
Că-i bun Domnul și slăvit în lume.
Mila lui în veci este pre țară
Și-n tot rodul svînta-i adevară.

PSALMUL

100

De mila ta, Doamne svinte,
Și de giudeț țiind minte,
Voi cînta ș-oi înțălege
Fără vină ce voi merge
Pre cale-ntr-această viață,
Ca să-m vii fără de greață,
Cînd petrec fără de vină
Și cu inemă senină
În mijlocul casii mele,
Ferindu-mă de smintele.
N-am suferit strimbătate
Să văz nice de departe.
Ceia ce-ș ies din tocmală
I-am urît cu o sminteală.
Nu s-au dat cu mine-n viață
Cel cu inemă sămață,
Și cu cel fără credință
Nu mi-am făcut cunoștință.
Și l-am scosu-l cu ocară
Pre clevetnicul afară.
Cel cu căutătura mîndră
Nu l-am avutu-l în sîmbră,

Nice-am suferit în casă
Lacomul să-l pui la masă.
Ce-am căutat cu față lină
Cătră cel fără de vină,
De l-am chematu-l în casă,
Să-l văz cu mine la masă.
Și cel cu răbdare lungă
L-am priimit să-m fie slugă,
Ce să ferește de vină,
Ca să-ș facă slujba plină.
În casa mea n-au fost harnic
Să petrească omul falnic,
Nice-am lăsat mincinosul
Să strice cui va folosul.
Și de strîmbii mi-au fost greață
Să-i văz demineată-n față.
Ce i-am ucisu-i din țară
Pre toț răii cu ocară,
Să-i concenesc din cetate
Pre toț ce fac răutate.

COMENTARIU PE MARGINEA PSALMULUI 132

Cine face zidi de pace
Turnuri de frăție,
Duce viață fără greață
Ntr-a sa bogăție.
Că-i mai bună, depreună,
Viața cea frățască,
Decît armă ce destramă
Oaste vitejască.

Psaltirea ..., Uniev, 1673

*

STIH

[PENTRU SFÎNTUL ONISIFOR]

Ai, Onisifóre, cai la bună fugă
Cătră Dumnezău, și ai și bună slugă.

*

STIH

[PENTRU PREACUVIOASA MATRONA]

La viața de veci Matróna-i spodobită,
C-au vis pre lume-n zîsa Domnului svîntă.

*

STIH

[PENTRU SFÎNTUL ANTONIE]

Pre Antonie dumnezăiesc ucig cu lemne,
Ceia ce să-nchină la dumnezăi de lemne.

*

STIH

[PENTRU SFÎNȚII HRISTOFOR ȘI MAVRA,
UCIȘI PRIN SABIE]

Negri-nșelăciunea Mavra, tăiaț de lance,
Și cu Hristof, vede pre Hristos cu pace.

*

STIH

[PENTRU SFÎNTUL IOAN CEL SCUND]

Micșor Ioan de pre stat să are,
Ce la Dumnezău are cinste mare.

*

STIH

[PENTRU PREACUVIOSUL MACARIE]

Macarie de pământ fugi departe,
În fericita ceriului s-au suit parte.

*

STIH

[PENTRU SFINTA MUCENICA EVFRASIA]

Scăpaș de rușine cu minciună-nțăleaptă
Și ț-ai făcut izbînda cu capul, tăiată.

*

STIH

[PENTRU ALUCEREA MOAȘTELOR SFÎNTULUI
GRIGORE TEOLOGUL ÎN BISERICA
SFÎNȚILOR APOSTOLI DIN ȚARIGRAD]

Avutu-ț-au lăcaș bun svintele oase,
Ț-are ș-acum apostoli soții frumoase.

*

STIH

[PETRU SFÎNȚII MUCENICI INAN, PINAN ȘI RIM]

Pre Inan, Pinan și Rim aștaptă ceriul
Să-i încălzească, ce s-au luptat cu gerul.

*

STIH

[PENTRU PREACUVIOSUL MAXIM SPOVEDITORUL]

Fără mină, fără limbă, înfruntez porunca strîmbă,
Și-ntr-a lui Dumnezeu mină mergi,
Maxime,-n voie plină.

*

STIH

[PENTRU SFÎNTUL LEON]

Dumnezăiescul Leon, ieșind să purcează,
Fug dimonii din cale-i, neputînd să-l vază.

*

STIH

[PENTRU SFÎNTUL GHEORGHE,
EPISCOP DE AMASTRIDA]

Gheorghie trupul lăsîndu-ș în țară,
Sufletească hrană creștinilor ară.

*

STIH

[PENTRU PREACUVIOASA ANTUSA FECIOARA]

Mută Hristos pre Antusa cea-nflorită
De pre lume-n livada sa cea rodită.

*

STIH

[PENTRU SFÎNTA MUCENICA PELAGHIA]

În bou de-aramă și Pelaghia arsă,
La al ei mire, la Hristos, de sîrg mearsă.

*

STIH

[PENTRU SFÎNTUL MUCENIC ELADIE]

Oloiul Eladie de preuție
Cu sîngele-ș mestecă de mărturie.

Din *Viața și petrecerea svinților*, Iași

[VERSURI INCHINATE SF. IOAN DAMASCHIN]

Organulu bogosloviei Damaschinu încordează
Și noao sfînta Troiță bine ne-adeverează
Cu vîersuri întocmindu-ne canoane și tropare,
Bogoslovindu peste fire dumnezăiasca-ntrupare,
Mărturisindu și nașterea a preasfîntei Fecioare,
Cum e-au născutu pe Hs. făr de nici o duroare,
Rămăindu iară fecioară cu totulu nestricată,
Precumu păn a nu-l naște pre Hs. întîia dată.
Patemiloru și-nvierii zice să ne închinăm, **am**
Pentr-acea și pre dînsul cu credință să-l rugăm
Ca pre cela ce priveaște Dumnezeiasca față,
Și pre noi a ne închina sfîntei Troiți ne-mvață.
Cum e cu ale lui rugăciuni să dobîndimu ertare
De la Domnului Is. Hs. Împăratulu celu tare.

Octoih, Rimnîc, 1706

CUVÎNT LA PATIMA DOMNULUI

Purtindu, Hristoase, Crucea ostenești
Și nu e minune căci te poticnești,
Cu greulu lumii totu cel de păcatu
Deasupra noastră tu l-ai ridicatu.

Cuvînt la patima Domnului, Rîmnic, 1707 ?

VERSURI OCAZIONALE

**ELEGIA LA MORMINTUL LUI ERASMUS
DIN ROTTERDAM**

Îngrijorat călător, dacă vrei ca să știi a cui oase
    Lespedea rece de-aici le-adăpostește, te rog :
Mersul grăbit îți oprește și-ascultă a mea tînguire.
    Dacă oprești al tău pas, tu vei afla ce dorești.
Cum socotesc, auzit-ai de dumnezeescul Erasmus,
    Căci în acest univers nimeni nu fu mai vestit.
Dărăpănatul său trup odihnește-n mormintul acesta
    Trist, însă spiritul său cu ambrozie-i hrănit.
Încă din fragezii ani el dăduse dovadă de mintea
    Sa minunată la toți oamenii cei renumiți.
Cînd înflorita etate tînără trupu-i ajunse,
    S-a arătat pe deplin geniul duhului său.
Harnica lui tinerețe neîncetatului studiu
    Fu închinată, cînd el Biblia tot cerceta.
Cînd a crescut înțeleptul lui cuget și-ajunse om matur,
    În univers ca o stea fără pereche luci
Iar cînd cu pas tremurînd îi sosi bătrînețea, în lume
    N-a mai putut încăpea geniul său strălucit.
Anii tîrzii, ce-ndcobște slăbesc ale minții podoabe,
    Lui i-au sporit și mai mult rodnicul minții belșug.
Să mai înșirui pe rînd însușirile sale alese ?
    Nimeni în stare nu e să le înnumere, cred.

Căci după cum biruiește soarele stelele toate,
Astfel și el pe ceilalți toți învățați i-a-ntrecut.
Viața întreagă îi fuse atîta de neprihănită,
Că îl poți lua însuși tu ca fericit îndreptar.
Despre aceasta nu dau mărturii credincioase ale sale
Opere ce-au izvorit dintr-un cucernic talent.
Ele redau neclintita-i credință și firea-i curată.
Chipu-i, ce parcă e viu, și trăsăturile lui :
Ele ne-arată și drumul cel drept înspre culmile-nalte
Ale-nstelatului cer ce-i pregătit celor buni.
Iar dacă vrei a afla ce-nlăcrimați mi-s obraji
Înrourați, să m-ascuți pe iberi înspre soare-apune
Cînd împăratu-nvingea pe iberi înspre soare-apune
Carol ,ce este stăpîn pe universul întreg,
Iar generoasa lui soră domnea în Brabant și în Flandra.
Ocărmuind în chip drept prin înțeleptul ei sfat,
Sta credinciosul Erasmus în orașul ce-i zic Basilea,
Care un nume-și luă după al său împărat.
Sufletul nostru era înfrățit prin virtuți și credință
Ce ne-ndemnau a trăi și a muri la un loc.
Des de-acolo despre multe lucruri primit-am aicea
Multe scrisori despre cari nu pot acum vorbi.
Însăși regina a fost cuprinsă de-o vie-nclinare
După acest învățat însuși de cer înzestrat.
Ea de dorință ardea să-l vadă pe Erasmus
Și să discute cu el, sacre cuvinte schimbînd,
Deci fu plăcută la toți scrisoarea prin care pe dinsul
Îl îndemna a veni, tot stăruind ne-ncetat.
Tochmai îmi făgăduise prin multe scrisori c-o să vină
Și mă vestea tot mereu că va porni în curînd.

Ba-mi și scrisese cu propria-i mină mai multe dorințe

Ale curatului său suflet, în câte-un răvaș.

Tocmai se pregătea să vie să-și vadă iubita

Țară, prietenii scumpi și părintescul cămin.

Însă pizmașa Lachesis a rupt urzita sortită,

Iar în mîna-i luă Atropos firul tăiat.

Iată de ce nu putu Erasmus să-și plinească dorința :

Astfel Ursita a vrut, astfel a vrut Dumnezeu.

Iată de ce, sfîșiat de chinuri cumplite, tristeții

Pradă sînt azi tocmai eu, ce pe-ntristați mîngîiam.

Fi-va notată c-o piatră cernită deci ziua de astăzi,

Fiindcă a lumii întregi scumpă podoabă răpi.

Serieți dar, ceată sfînțită a barzilor, triste distihuri,

Plingeți, o, Muze, iar voi, Grații, bociți pe cel dus,

Căci răposat-a Erasmus, de-a părinților noștri

Gură slăvit, a pierit gloria lumii întregi.

Ce fericit aș fi fost dacă soarta-mi dădea-ngăduința

Încă de vie să văd amicului scump !

Ce folos însă să-mi cresc durerea prin lacrimi amare,

Cu ne-nduratele-mi mîni pieptul mîhnit să-mi lovesc.

Cînd ursitoarele triste urzeala o țes și o taie

Deopotrivă la toți, și renumiți, și umili ?

Căci neclintitele praguri a soartei nu poate să treacă

Nimeni decît cînd îi e ceasul de sorți hotărit.

Deci, cititor, ce te îndrepti spre mormîntul acesta, o vorbă,

Ce de pe urmă, să-i spui astfel, cu gîndul blajin :

Bunul-rămas eu pe veci îți doresc, o, ilustre Erasmus,

Care de-acum ai trecut printre bărbații cerești.

*D. Erasmi Roterodami epitaphia per
clarissimos aliquod viros conscripta,
Louvain, 1537*

[EPITAF]

Zace-n mormîntul acesta îngropat învățatul Erasmus,
Sufletul lui îns-acum are în cer adăpost.
Lumea întreagă deplînge pierderea asta cumplită,
Îngerii însă în rai de bucurie-or sălta.

D. Erasmi Roterodami epitaphia...,
1537

LA MOARTEA FRATELUI MEU MATEI

Plîngeți, oh, rogu-vă Muze ! De-al vostru poet aveți milă,
Iar voi, o Grații, acum ziua cea tristă slăviți !
Însuți chiar tu, Apolo, citarede, pe care-l răsfață
Veselul cîntec, a mea liră de-acum s-amuțești.
Voi, zeități, ce oindva prielnice mie îmi furăți,
De amărîtul vost' bard vă-ndepărtați de acum !
Numai doar tu, Elegia, cosițele triste răsfiră-ți
Și mă silește să-ncep versul cu ritm dureros.
Căci chinuit fără preget eu sînt de-o cumplită restriște,
Iar al meu cuget bolnav de toropeală-i cuprins.
O jumătate din sufletul meu de destin fu răpită,
Cealaltă, care-a rămas, zace-n cumplite dureri.
Spuneți de ce, Ursitoare, voi a muritorilor inimi
Tinere le sfîșiați, vai ! înainte de timp ?
Zeii de sus pentru ce vă dădură atîta putere,
Ca să puteți cu al vost' braț să ucideți orice ?
Dar cînd cu mintea-mi frămînt, lăcrimînd, întrebarea aceasta,
În ușurința-mi pe Zei mă miniez c-au fost duri.

Căci deopotrivă la toți muritorii sărmani le stă-n cale
Moartea cumplită și toți au sorocit a lor zi.
Nici a lui Cresus comori nu pot peste dînsa să treacă,
Nici ale regilor tari brațe n-o pot birui.
Ea spre mormintele triste răpește-ale pruncilor trupuri,
De prin ai mamelor ochi lacrimi amare storcînd,
Iar pe băieții care anii-și plinesc în zadar, tot ea-i fură
Și îi silește-a porni — cruda! — spre negrul Tartar.
Si, de îndată ce vîrsta-nflorit-a sosit, ne-amenința
Numaidecît cu a sa spaimă ori Lethe, ori Styx.
Nădăjduind a trăi cît Nestor, junia cea mîndră
Disprețuiește-n zadar ceasul de sorți hărăzit.
Cînd se apropie vremea ce-a noastră putere-mplinește,
Vai, Ursitoarele-ți rup grabnic al traiului fir.
Cînd girbovită pășește încet bătrînește, urîta
Moartea a tot ceea ce poate mai sigur a fi.
Nu e nimica statornic în vîrstele noastre, și trainic
N-are nimica în el traiul fragil ce ni-i dat.
Soartă haină, ce nu poți să fii niciodată-mblînzită,
Spune : de ce-mi împletești viața cu-atîtea restriți ?
Au nu ți-a fost de-ajuns să-mi ucizi părinteștii tovarăși,
Nenorocirea s-aduci ori în ce loc alor mei,
Să bîntuiești a mea țară cu atît de cumplite primejdii
Și cu dușmanul tău braț să năruiești orișice ?
Pînă și propriu-mi neam tu l-ai întinat prin o moarte
Și din familia mea tu mi-ai luat ce-i mai scump.
Însă de ce de hainii zei să mă rog eu zadarnic,
Dacă destinul meu trist nu poate fi ușurat ?
Dac-ar avea o putere rugile, n-ar fi dărmată
Troia, și-naltul palat al lui Priam ar fi stat ;
Nu și-ar fi plîns zîna Thetis, alături de nimfele sale,
Scumpul fecior omorît de-ale lui Paris săgeți.
Deci fiindcă soarta prin rugă nu poți s-o schimbi, ale jalei
Mele rămînă ca semn stihurile-astea de-acum.

Plinge-ți-l dară, tovarăși, și sus ridicăți pe-ntristatul
Prieten, pioase vărsînd lacrimi pe rugu-i înalt ;
Cu chiparosul cel jalnic ornați-i mormîntul de frate-n
Piatra cea tare săpînd vorbele ce vă dictez :
„Eu, care zac în această hrubă, Matei, zis Valahul,
Jude pe vremuri am fost, și-n Orăștie primar.
Țara de peste Carpați a străbunilor, dintr-o vestită
Viță, viața-mi dădu ; fost-am doar oaspe aici.
Cînd așteptam cu nespusă dragoste să mi se-ntoarcă
Fratele, moartea-mi curmă traiul în mijlocul lui.
O, trecător ,nu îți cade greu de a-mi spune : Cu mine-n
Veci să rămii și al tău somn fie pururea lin !“

1536

LUI EMERICUS DE CALNA

Stam într-o zi suspinînd, așezat sub un arbor la umbră
Și, lăcrimînd, îmi boceam fratele mort de curînd.
Un riuleț cristalin cu dulcele-i murmur, pe-aproape,
Sufletul mi-l mîngîia cu fermecatul său zvon,
Iar într-o tufă umbroasă o privighetoare mîhnită
Tristele ei tînguii să le cînte-ncepu.
Păsări mulțime atunci, cu glas cîntăreț, năzuiră
Care de care pe ea să o întrecă în cînt,
Somnul cel drag, între timp, îmi cuprinse și trupul
Care de bocet era și de-oboseală sleit.
Rîul cu murmurul lui, ciripitul de păsări gonise
Grijile și în adînc somn eu cufundat hodineam,
Cînd deodată-n ureche mi-ajunse al Muzelor dulce
Cînt, ce prin tonul său blînd vesele știri povestea.

Pe neașteptate atunci, trezit de dulceața din cîntec,
Trupu-mi ridic, rezemînd ambele mîini în pămînt,
Fără să știu ce să fac : să stau sau să fug ? Mi-era teamă,
Căci se făcea că îmi stă-n față o ceată de zei.
Cum înghețat eu eram de spaima ce mă pătrunsese,
Fui desfătăt de un zvon dumnezeesc de suav.
Astfel, cum mintea-mi frămînt, zăpăcită de taina aceasta,
Iar al meu suflet de griji neasemănate-i cuprins,
În a mea groază-mi păru că-mi stătea înainte pletosul
Febus, în dreapta ținînd lira și-n stînga săgeți.
El de Driade era însoțit și de ceata învățată-a
Muzelor, iar împrejur Grații în cor se strîngeau.
„Ce necăjiți, le spusei, pe un prieten sărman cu-ale voastre
Vesele cînturi ? De-aci mergeți departe, vă rog !
Nu-mi arde-acum nici de liră cu sunet suav, nici de jocuri
Desfătătoare, căci mi-e fratele mort de curînd.“
Cum mă plîngeam eu așa, divinul Apolo-mi surîse,
Plectrul de aur cu-a sa mîină încet atingînd :
„Ce-ți necăjești al tău suflet de gemete-mi zise
Și îți petreci al tău trai tot în jelanii și plîns ?
Nu de aceea jurat-ai un sfînt jurămînt pe-al meu nume
Și în al nostru sobor fost-ai ales de părtaș,
Ca să te lași apăsăt de moartea iubitului frate,
Ci ca să știi să o rabzi cu un curaj bărbătesc.
Uite cum eu, dătător de roadă, străbat dus de caii-mi
Repezi întregul pămînt, în strălucire-nșeuat.
Uită-te cum la sosirea-mi pămîntul dă roade bogate,
Uite cum stau încărcăți pomii de veselul rod ;
Cum, totodată, cînd gerul îngheață ce fost-a verdeață,
Pier deopotrivă și ei, pier și podoabele lor.
Toate cu rost de divina putere-s conduse : -nainte
De a sa vreme nici chiar firul de păr n-o cădea.

În a divinelor sin stă puterea pe viața și moartea
Voastră. Împotriva-i în van să te revolți tu încerci.
Dacă, deci, fratele tău a murit de o soartă nedreaptă,
Ce-ți chinuiești al tău piept cu suferinți de prisos?“

1536—1537

EPITAFUL PENTRU EPISCOPUL BRODARICUS

Zace în urna cea rece de-aice închis Brodaricus,
Căruia nume și rang mîndru Brașov (?) îi dădu.
Febus cît timp din văzduh lumina-va văzduhul eteric,
Luna cît timp va goni desu-ntunerice din cer,
Veșnică fi-va virtutea lui Ștefan și-a sa-nvățătură,
Cinstea-i, cucernicu-i gînd ,cît și evlavia sa ;
Împodobit fu în viață cu titlul cel sfînt de episcop,
Slujbă în care mereu neostenit se-arătă.
El, fericit că văzu ale patriei timpuri de gloriei,
N-a mai voit a vedea cum în ruină căzu.
Și, neputînd a găsi un leac pentru-a patriei sale
Mari suferințe, porni înspre cerescul locaș.

EPITAFUL PENTRU MAMA LUI FRANCISCUS UJLAKI

Dacă, drumețule, vrei să cunoști a mea soartă și țară,
Versurile astea citînd, tu vei afla ce dorești.
Fost-am născută în Syrmica țară, în care odată
Dulce Lache, al tău mîndru palat se afla.

Induplecată apoi de-a feciorului rugă fierbinte,
Plec și în Pesta m-așez, unde mult timp am rămas.
Iar după ce Ludovic cel vestit a căzut în cumplita
Luptă cu turcii, când tot fu de război frământat,
Dragostea fiului meu mă făcu, deși-naintată-n
Vîrstă, să plec și de aci și să pornesc în oraș.
Cum din măcel pe al său părinte îl scoase Eneas,
Astfel pe mine al meu fiu credincios mă scăpă.
Și cu toate că am tras multe și mari suferințe,
Iar în exilul meu fui greu încercată de chin,
Totuși eu fui mîngîiată de toate, fiindcă feciorul
Meu, ce viața mea fu, veșnic a fost iubitor.
Tocmai de-aceea în viața-mi mai mult ca de orice bucuroasă
Fui, că-mi fu scris ca să fiu mama acestui bărbat.

LUI CARMELIUS GRAPHAEUS SCRIBONIUS

Toate poemele tale ce tu cu mărețul tău plectru
Le făuriși, au plăcut mîndrei Maria nespus.
Mult prețuit-a regina pe bardul ce Muza latină
Știe s-o facă din nou ca să răsune suav.
Astăzi sonorele sistre latine să-și curme-al lor cîntec,
Muze, voi azi lui Grafeu pizmă să nu-i arătați.
Căci în a noastră epocă el toate poemele docte,
Ce laudate-s de toți, să le întrecă știu.
El în bucolicul ritm zugrăvește misterele sfinte
Ce, în al veacului veac, să le slăvești ești dator.
Tu, ce întreci pe poeții chiar cei mai de seamă, pe tine
Însuți și lira ta cea dulce să cauți s-o-nvingi.
Vei birui dacă rusticul plectru lăsa-vei deoparte
Și te silește a slăvi faptele marilor regi.

Dragostea mea pentru tine mă-ndeamnă, Corneliu, aceste
Sfaturi să-ți dau, cari, eu cred, ție spre faimă ți-or fi.
Pentru talentul tău epic nu vor lipsi subiecte :
Muza-ți voios va slăvi faptele regelui nost.
El a supus nesfârșita Libie, Galia mîndră,
El, Europei stăpîn, Asia va cuceri.
Dacă tu azi vei cînta cumplitele lupte-a lui Marte,
Vei birui, să mă crezi chiar pe străvechii poeți.
Dacă Virgiliu la-nceput a cîntat doar în ritmul bucolic,
Epice lupte cîntă și pe Eneas apoi.

RUGĂCIUNE

Sfînt Dumnezeu, ce-ai zidit pămîntul și marea și cerul,
Tu, ce c-un semn pironеști aștrii de foc în tării ;
Tu, dup-al căruia plac se-nvîrte-n orbita-i lucioasă
Luna și soarele aprins tras de fugarii cei iuți ;
Tu, ce hrănești a pămîntului rodnic semințe gustoase,
Tu, ce cu dragostea ta pe muritori ocrotești ;
Tu, în a cărui mină se află a păcii zăloguri
Și a lui Marte cel crunt însingerate săgeți ;
Ce să-ți aduc ca prinos, potrivit mulțumirea-mi s-arate
Și să slăvesc mai smerit numele-ți sfînt de trei ori ?
Prea meritate pedepse ne-aduc ale noastre păcate ;
Mîna ta poartă pe drept biciul ce acum ne-a lovit.
Cum un părinte sever cu grele loviri pedepsește
Ale copiilor săi nesăbuite greșeli,
Astfel și tu ne mustrezi pe noi ce-notăm în păcate
Și după vrerea-ți, acum grele pedepse ne-am luat.

Dat-ai ades după vesele timpuri și vremuri grozave,
Iar după vifor și ploii, zile senine dăduși.
Astfel divina putere deprinsă-i să-și schimbe purcesul
Iarăși și iar deschizînd îndurătorul ei sin.

CASIERULUI REGINEI

Șchioapătă și-i amărit cînd e să plătească parale ;
Cînd însă-i vorba să ia, nu șchioapătă deloc.
Domnul să dea ca să meargă mereu cu picioarele strîmbe
Și să se-ndrepte atunci cînd va fi crucificat.

LUI SILESIUS LOGUS

Oare la ce bun pe acest chinuit prin torturi așa crunte
Să-l ocărăști așa crud, „Catus“ zicîndu-i mereu,
Și a lui umbră să sudui cu grele cuvinte,-ndrăznește,
Care și tu, în curînd, o să ajungi în Tartar ?
E o cruzime prin vers pe cei fără viață să-i sfiși
Și să mai batjocorești leșu-ngropatului om.
Nu ispășita pedeapsă socoți, ci de-o falsă nălucă
Dus ești, haine, cînd tu greu-i păcat zgîndărești.
Mintuitorul Isus nu astfel de sfaturi ne dote,
Ci la creștini el a dat altfel de învățături.
Pentru greșiți, de la Domnul să cerem iertare și-odihnă
Veșnică, ce tuturor ziua aceea le-o da.
Ziua aceea le-o da, cînd fi-vom spălați de păcate,
Cînd vinovaților ea grele pedepse le-o da.

Nu sfișia prin ocară-ți cadavru-ngropat și-ncetează

De a mai face război celui ce-acum i-un strigoi.

Cată-n culori mai frumoase a-mbrăca tot ce ceasul din urm

Va fi adus pentru-orice slab și sărman muritor.

Adu-ți aminte de propria-ți moarte, de-a soartei urgie,

Și apoi, te rog, zi : „Aici somnul să-ți fie tihnit“.

IMPOTRIVA UNUI BIRFITOR

Ce flăcărești, o, hainc, ce-ai ajuns o poveste-a cetății ?

Toate isprăvile-ți sînt date acum în vileag.

Poate să fie ceva mai spurcat ca a ta stricăciune

Sau ca murdarul tău trai, ori caracteru-ți infam ?

Tu nici o fată de treabă nu lași să pătrundă în stricata-tă

Casă,-n al tău adăpost, fără ca tu s-o silești

Să se supună în chip rușinos silniciei lui Venus

Și să își piardă astfel al ficioriei odor.

Tu îți petreci cu stricate femei o mulțime de vreme

Și te desfată grozav al curtezanelor joc.

Iată de unde provine și boala ce trupul îți paște,

Iată, perfide, de ce pute puhavul tău hoit.

Nu este, deci, de mirare că tainele ce-ncredințate-ți

Fură, le dai în vileag și că credința ți-o calci,

Căci mădularele-ți s-au încins de licoarea lui Bachus

Iară de minte al tău cuget cu totu-i lipsit.

Mai schimbător ca Zefirul tu ești sau ca boarea lui Eurus,

Ca Băltărețul din sud, prevestitorul de ploi.

Des, cînd ești beat, ți se pare că ceru-i deschis și de-aceea

Zvon răspîndești că război crunt va veni peste noi.

Deci, cînd viața-ți pătată-i de viții atîta de multe
Iar al tău trai e-ntinat de un păcat rușinos,
Spune-mi de ce tot birfești al statornicului prieten renume,
De-orîșice om cu a ta gură turbată te legi ?
Mare virtute-i să știi a-ți cunoaște a ta proprie viață !
Limba flecară ades a vătămat pe cei răi.
Asta-i credința cu care-ți plăcea să te lauzi atîta,
De ai putut divulga tot ce ți s-a-ncredințat ?
Din fericire, nebune, nu-ți destăinui orice taină,
Căci tu pe față, cum știi, grabnic arama ți-ai dat.
Oameni cumiști mai păstrează atîtea secrete de-a tale,
Care-ți vor face cîndva, crede-mă, mult sînge rău.
Nu vezi că toți te arată cu degetul și c-ale tale
Nelegiuiri au ajuns fabula-ntregului tîrg ?
Încă te și semetești, cînd ești mai sărac decît Irus,
Tu ce te tragi dintr-un neam josnic, din tată sărman,
Și, după ce ești deprins să duci o viață stricată,
Ai și curajul pe toți încă să-i batjocorești ?
Nelegiuite, pedeapsă-ți vei lua dup-a ta fărdelege,
Dacă în ceruri mai sînt dreptele divinități.
Are să vină o vreme cînd tu, cu dobîndă destulă,
Seamă-ți vei da și pedeapsa, ce-ai meritat, o să iei.

Traduceri din limba latină de
Stefan Bezdechi, în *ed. cit.*,
p. 148—149

CĂTRE SECOLUL DE ACUM

Ce secol fost-a vreodată mai sinistru ?
Ce ciumă crîncenă mai aducătoare de moarte ?
Ce pedeapsă mai crudă decît aceea a Styxului
Și a lăcașului lui Pluto cel nemilos ?

Ce venin mai funest decît tine,
Secol îngrozitor ?
Cine, rogu-te, și-ar fi inchipuit vreodată ceva mai crud
Decît otrava ucigătoare din Colchis ?
Sau pedepse mai grele decît ale lui Hercule ?
Semănat-au oare Erinys sau Megaera un război
Atît de crud în sînul muritorilor
Ca tine, secol criminal și perfid,
Vrednic de cuvinte de blestem ?
Colo, călărețul păgîn, pustiind hotarele Italiei,
Pradă lăcașuri sfinte,
Aici, cruzimea sălbatică a neamului turcesc
Vai, pe noi, pannonii distruși
Și cu puterile odinioară neîntrecute, acum infrinte,
Ne extermină din cauza discordiei
Unor duci și principii
Care se închină în religia preasfintă a lui Hristos ;
Dincolo, flotele dușmanilor, pline de tîlhari,
Tulbură întinsul apelor mării.
Otrava stă ascunsă în inimile noastre,
Dogme nedrepte răspîndesc moravuri nemiloase.
De aceea războiul, foamea și ura
Nimicesc, vai, țările noastre.
Milă nu mai este,
Iar discordia ce bîntuie toate țările
Aduce primejdie celor buni.
Acest secol atît de crud
Răpește sfînta liniște, distruge, ucide.
Dar încotro mă răpește acum un suflet olimpic ?
De ce anume mai degrabă nu mă plîng ?
Matei, singurul meu frate, a pierit în floarea vîrstei.

Pe de o parte, mă stăpînește durerea,
Pe de alta, mă bucur că a scăpat
Fără ca acest secol perfid și nelegiuit
Să fi întinat moravurile sale.

Traducere de I. S. Firu, în ediția
Umanistul Nicolae Olahus, 1968,
p. 149—150

ELEGIA DECIMA

**Ad principem Despotam
de bibliotheca et schola instituta**

Hoc erat eximiis quod posses addere coeptis,
unde magis claro notus honore fores,
omnigenos complexa libros, doctissime Princeps,
si tibi structa recens bibliotheca foret ;
exciperent profugas si splendida tecta Camoenas,
jactaretque novum Phoebus Appollo decus.
Jam pia religio sensim caput exerit altum,
hacque superstitio pulsa recedit humo.
Hoc tibi Lusinius, sacrorum maximus ille
arbiter, ingerii praestitit arte sui.
Tu modo, quod tandem superest interritus urge,
ne propter sumptus irrita coepta cadant.
Maxima laudati pars est superata laboris,
et tibi jam varios servat Appollo libros,
et facili largo reliquum confeceris aere,
cui diversae magnas aula ministrat opes.
Hinc tibi pierio fulgens consurget honore
gloria, quae summos ornat amica viros ;
Longaque victurum mittens in saecular nomen
vivida te semper, Despota, fama canet.
Dives erat pharia regnans Ptolomacus in urbe
et populis multis jura superba dabat ;

quis tamen hunc nosset, si non phoebea supellex
assereret domini nomina vera sui ?
Pergameas inter gazas aeteran manebit
ostentans titulos bibliotheca suos ;
hinc tulit illustrem romanus Pollio laudem ;
condidit is sacram primus in urbe domum,
quae spoliis belli dives monumenta sophorum
non sineret foedo pressa perire situ.
Inclyta Lucullum celebrans victoria, jussit
fronde coronatas saepe fovere comas ;
non tamen e bello tam nobilis extitit ullo,
nec sic ornarunt martia facta virum,
quam populis illam laudarunt omnibus artes,
plenaque congestis hospita villa hibris.
Aeternam servare volens Octavia famam,
cum sua Marcello fata tulere necem,
condidit illius regalia nomine tecta,
hospitiumque tibi, docta Thalia, dedit ;
funeris expertes nato sacravit honores,
qui superent moles, Nile superbe, tuas ;
nec decus ausonia deprendit majus in urbe
quam si Marcello Musa benigna foret.
Aspice Corvino prognatum sanguine regem,
qui tibi vicinam, Despota, rexit humum ;
quanta viro pietas fuerit, quam sedula cura
ut pia scriptores volveret aula bonos ;
quam voluit laudem juvenilibus abstulit annis,
pene puer, doctis suspiciendus erat.
Quicquid habet Latium priscis memorabile chartis
emerat et felix Graecia quicquid habet.
Di tibi dent turpem, praedo Solimanne, senectam !
Nobile cur turbas, impie Turca, decus ?

Nonne satis fuerat viduatas civibus urbes
Hungariae domini funera flere sui ;
ni quoque barbaricis manibus lacerata jaceret
ante tuos misere bibliotheca pedes ?
Sparsedit at quamvis dissecta volumina miles,
non tamen in famam sumere jura potest.
Vivet et aeterna Matthias laude fruatur,
at premet obscuros barbara turba rogos,
His insiste viis, Princeps ; hoc iter ad astra
tramite, venturae caetera mortis erunt.
Interea pueris operam praestere fidelem,
perque humiles una me decet ire vias ;
dum latiae tandem jacent fundamina linguae,
ausonioque sciant certius ore loqui.
Concipe spes animo dignas ; non fallat Apollo
perfidus impensae munera tanta tuae.
Sed tibi, quam nutris non magnis sumptibus, olim
eximium nomen docta juvenia feret.

ELEGIA X

Despre bibliotecă și despre școala instituită

Aceasta era fapta, o, preainvățatule Principe, pe care ai putea
S-o adaugi începuturilor alese de unde, printr-o cinstire
strălucită,

Ai fi mai cunoscut, dacă biblioteca cea nouă,
Adăpostind felurite cărți, ar fi fost construită,
Dacă acoperișurile ei luminoase ar ocroti Camenele fugare
Și dacă Phoebus Apollo și-ar arăta noua sa podoabă.
Deja credința cucernică și-a înălțat fruntea înaltă
Și sfințenia alungată de pe acest meleag s-a reîntors.
Această faptă ți-a arătat-o ție Lusinius, acel mare păstor
Al cultului sacru, prin iscusința talentului său.
Tu acum zorește temerar lucrarea care este rămasă,
Să nu se năruie zadarnic, prin cheltuială, cele începute,
Partea cea mai mare a muncii lăudate a fost învinsă
Și Apollo îți veghează acum feluritele cărți.
Lesne vei împlini și restul, cu bani din belșug,
Căci curtea cea bogată îți oferă mari venituri,
De aici ți se va înălța, prin cinste pierină, o glorie
Strălucindă care, prietenoasă, împodobește bărbații vestiți.
Înălțînd numele care va trăi prin secole îndelungi
Faima nepieritoare o, Despot, te va cînta mereu.
Bogat era Ptolomeu care, dominînd în cetatea egipteană,

Dădea legi trufașe multor popoare.
Totuși cine l-ar cunoaște, dacă uneltele lui Phoebus
Nu ar susține numele adevărate ale stăpînului lor?
Eternă va rămîne între comorile Pergamului,
Arătîndu-și titlurile sale, biblioteca.
De aici romanul Pollio și-a luat lauda ilustră :
El a întemeiat primul lăcașul sacru în cetatea
Care, bogată în prăzi de război, nu a lăsat să piară
Operele înțelepților grămădite într-o așezare rușinoasă.
Vestita victorie, celebrîndu-l pe Lucullus, a hotărît
Să-i mîngie adesea pletele încoronate cu frunză.
Totuși nu a ieșit atît de cunoscut din nici un război
Și nici faptele de arme nu au împodobit bărbatul
Precum artele i-au lăudat victoria la toate popoarele
Și vila sa ospitalieră plină cu cărți adunate.
Octavia, vrînd să păstreze o faimă eternă,
Cînd ursitele i-au adus moartea lui Marcellus,
A zidit un lăcaș regal cu numele acestuia
Și ți l-a dăruit ție, ca adăpost, înțeleaptă Thalie !
Ea a închinat fiului ei onoruri fără îndoliere
Care să întrecă piramidele tale, trufașule Nil !
Ausonia n-a cunoscut, în Roma, nici-o podoabă mai mare
Decît ca Musa să fie binevoitoare față de Marcellus.
Privește pe regele coborîtor din sîngele lui Corvin
Care a condus, o Despot, meleagul vecin cu tine,
Cîtă oucernicie a avut bărbatul, cîtă grijă stăruitoare,
Ca evlavioasa curte să adune bunii scriitori,
Lauda pe care a vrut-o, a dobîndit-o din anii tineri.
Copil fiind, era demn să fie primul între învățați.
El cumpăruse tot ce are Latiul memorabil
În cărțile vechi și tot ce are fericita Grece.
Să-ți dea zeii o bătrînețe rușionasă, tîlhare Soliman !
De ce tulburi nobila podoabă, neleguite turc ?

Oare nu ți-a fost de-ajuns că cetățile Ungariei,
Văduvite de oameni, au plins moartea stăpînului lor,
Ca să nu mai zacă, măcar biblioteca, sfîrtecată jalnic
De mîini barbare, în fața picioarelor tale ?
Dar oricît va fi sfișiat ostașul volumele risipite,
Nu poate totuși să uzurpe dreptul contra gloriei.
Va trăi Matei și se va bucura de lauda eternă,
Iar ceata barbară va împovăra ruguri neguroase.
Pășește pe aceste căi, Principe, pe calea asta se merge la astre.
Celelalte toate vor fi ale morții care va veni.
În acest timp se cade ca eu să mă ostenesc cu credință
Pentru copii și, totodată, să merg pe căi umile,
Pînă ce își vor așeza temeiurile limbii latine
Și vor ști, cît mai sigur, să vorbească în graiul ausonic.
Făurește-ți speranțe demne de sufletul tău. Fățarnicul Apollo
Nu va trece peste sarcinile investițiilor tale atît de mari.
Iar tineretul instruit, pe care-l hrănești cu destulă plată,
Îți va face, prin vreme, numele tău strălucit.

ELEGIA DUODECIMA

De morte Johannis Lusinii episcopi

Hoc erat, o superi, quod me suspecta timere
consilia et dubios fecit habere metus.
Occidit infando sublatus crimine praesul,
cognita nec mortis causa maligna fuit.
Ille quidem nuper febriles senserat aestus,
necdum suspicio moverat ulla virum ;
exitus ostendit Moldavae perfida gentis
pectora crudelem conciliasse necem.
Nam catis epoti tandem vi rupta veneni
arguit incauta toxica sumpta manu.
O scelus immane et non una morte piandum,
siccine, sacrorum docte minister, obis ?
At non haec abiens dederas promissa, nec isto
sollicitus casu Despota noster erat.
Heu mihi ! turbato quas fundet ab ore querelas
cum poterit certus funeris esse tui ?
Consillis illum sanctis tu nempe juvabas,
inque omnes casus ire paratus eras.
At nunc deserta lugebit moestus in aula,
insignem numero questus abesse virum ;
damnabitque gemens sero truculenta suorum
corda, nec oblatam reddere docta fidem.

Quae tibi causa scelus persuasit nobile ? quaeve
noxa fuit sancti, dire Valache, viri ?
Criminis ullius non illum culpa gravabat,
arguit injustas nulla rapina manus.
Una fuit pietas quam tu perferre negabas,
ridebat surdos, numina sculpta, deos.
Adde quod, incestae vetitaeque libidinis hostis,
damnabat casti prodita jura tori ;
hoc nisi te forsán laesit violentius aequo,
nescio quod mores crimen habere putem.
Impia barbaricos servat Moldavia ritus,
hasque tori leges natio foeda colit :
si qua viro justam commoto suscitát iram
rixa, nec ultrices continet ille manus,
nupta fremens animis, spoliata protinus aure,
ponderis exigui vile nomisma rapit,
conjugis inque sinum jaciens furiosa relinquit,
atque abít a moesto libera facta viro.
At non Lusinius, cum disceret ista, tacebat
praecipiens sancte foedera tanta coli ;
nec voluit levibus solvi connubia causis,
obstrictam redimi nec tulit aere fidem.
Noluit uxori plures simul esse maritos,
aut nuptas uni quattuor esse viro.
Offendit rabidos haec disciplina Valachos,
resque truci causam praebuit ista neci.
O nimis ignari sortis, qui Principis aures
occlusas lacrymis creditis esse meis !
Si tamen ille scelus merito non vindicet ense
ad poenam justí vos trahet ira dei.
Involvent vestros miseranda clade nepotes,
damnabuntque istud posthuma fata nefas.

Ilicet, et diros hilaris meditare triumphos,
non periit docto vita beata viro.
Lusinium gratæ memorando carmine Musæ
in longa celebrem posteritate ferent.
Nunc etiam tumulo dat sacros thuris honores
Uranie, versu moestaque saxa notat :
hanc sedet ad tumbam vulsos laniata capillos
Lusinii pietas saevaque fata gemit.
Dignus erat coelo : tellus moldava venenum
præbuit et celerem stravit ad astra viam.

ELEGIA XII

Despre moartea episcopului Johannes Lusinius

Accasta era, o zei, pricina care m-a făcut să mă înfricoșez
De sfaturi suspecte și să simt temeri primejdioase.
A murit episcopul, doborât de o crimă nelegiuită
Și cauza răufăcătoare a morții lui nu a fost descoperită.
El, într-adevăr, simțise odinioară fierbințeli febrile,
Dar nici o bănuială nu-l mișcase pe acest bărbat,
Sfârșitul său arată că sufletele perfide¹ ale ginții moldovene
Au pricinuit moartea lui cea crudă,
Căci, în sfârșit, pielea crăpată prin puterea otrăvii² băute
Dovedește că veninuri au fost luate de mâna sa neprevăzătoare.
O, crimă sălbatică ce nu trebuie ispășită printr-o singură
moarte !

Așadar, învățatule slujitor al celor sfinte, te duci ?
Dar plecînd, tu nu ne-ai lăsat să prevedem acestea și nici
Despot al nostru n-a fost tulburat de această năpastă.
Vai mie ! ce tînguieli va vărsa din gura-i mîniată
Cînd va putea să fie înștiințat de moartea ta ?
Desigur, tu îl ajutai prin povețele tale sfinte
Și erai pregătit să-l însoțești în toate primejdiile.
Dar acum el se va tîngui, mîhmit, în curtea pustie,
Plîngîndu-se că din ceata lui lipsește un vestit bărbat
Și va blestema, gemînd tîrziu, inimile sălbatice ale supușilor săi
Nedepriuse să răsplătească încrederea dorită.

Ce pricină te-a îndemnat la crima atît de grea
Sau care a fost vina, o, crudule valah, a bărbatului sfînt ?
Vina nici unei nelegiuiri nu-l apasă pe acesta
Și nici un jaf n-a dovedit că mîinile sale sînt nedrepte.
Singură pietatea sa a fost pe care tu spuneai că n-o înduri :
El rîdea de zeii surzi, divinități cioplite.
Adaugă și faptul că el, dușman al patimei slobode și interzise,
Comanda călcarea legilor căsătoriei neprihănite.
Dacă acest fapt nu te-a rănit, poate, mai mult decît se cuvine
Nu știu de ce să consider că moravurile lui au vreo vină.
Moldova necucernică păstrează obiceiuri barbare
Și neamul ei prihănit cultivă aceste legi ale căsătoriei.
Dacă o ceartă provoacă unui bărbat aprins o minie dreaptă
Și dacă acesta nu-și stăpînește mîinile răzbunătoare,
Femeia, țipînd din răspuneri, despuindu-și îndată urechea,
Zmulge bănuțul fără valoare și de greutate mică
Și, aruncîndu-l în sînul soțului, îl părăsește furioasă
Și, devenind liberă, ori de cîte ori auzea acestea, nu tăcea.
Povățuindu-i că astfel de legături să fie cultivate cu sfîntenie.
El n-a voit ca legăturile de căsătorie să se desfacă pe motive
ușoare
Și nici n-a admis ca jurămîntul dat să fie răscumpărat cu bani.
El n-a voit ca o soție să aibă, în același timp, mai mulți soți
Și nici ca un singur bărbat să aibă patru soții.
Această învățătură i-a supărat pe neimblînzii valahi
Și fapta aceasta a dat pricină pentru uciderea îngroziitoare.
O, prea necunoscători ai sorții, voi care credeți că urechile
Principelui sînt nepăsătoare la lacrimile mele !
Dacă totuși el nu va răzbuna crima, pe drept, cu sabia,
Minia lui Dumnezeu cel drept vă va trage la pedeapsă.
Ursitele postume vor răsturna pe nepoții voștri într-o urgie
Vrednică de compătimire și vor pedepsi această nelegiuire,
De-acum tu, surizător, pregătește-te pentru triumfuri crunte,

Viața fericită nu a pierit pentru acest bărbat învățat.
Muzele ocrotitoare vor preamări, în posteritatea îndelungă,
Printr-un cîntec vrednic de memorat, pe celebrul Lusinius.
Acum chiar Urania dăruie mormîntul său onorurile
Sacre ale tămîiei și încrustează pietrele triste cu versuri :
Lîngă acest mormînt șade, sfirtecătă și cu plete smulse,
Pietatea lui Lusinius și-i bocește ursitele crude.
Demn era de cer : pămîntul moldav i-a oferit otravă
Și i-a așternut o cale grăbită spre stele.

(LAMENTAȚIA LA MOARTEA LUI ALEXANDRU)¹

O, întunecare de minte,
O, giudecatei năpăstuitoare,
O, a bună rudă pierdzătoare,
O, frumseștei gonitoare,
O, bucuriei jeluitoare,
O, îndrăznire(i) fugătoare,
Ce va face lume, de acum înainte,
Deca muri Alexandru, marele împărat ?
Și noi cumu-l vrem uita și să nu-l plîngem ?

1592—1f04 (Moldova)

---

¹ Versurile se află în capitolul al IV-lea (pentru păcatul în-
tristării din FLOAREA DARURILOR (trad. rom. veche, în ms. 4620
de la Biblioteca Academiei).

(EPITAFUL LUI MATEIASĂ BASARAB) ²

Aicea zac eu, Mathei, în cest pămînt reace
Pentru ce cu voi, cei vii, nu poti petreace.
Cela ce-am fost oarecînd de toți prea lăudat
Acum zac fără suflet cu lut împresurat.
Numai vă rog, greșitu, tot să mă ierțați,
Cest mormînt întunecat, pururea să-l cercetați.

1652

---

¹ Versurile sînt atribuite cărturarului muntean, fără a exista certitudini în privința paternității.

² Fiul adoptiv al lui Matei Basarab (epitaful se află în tinda Bisericii Domnești din Târgoviște).

(ODĂ) ¹

Kent szenetate, szeründ la voj, Rumanus Apollo,
La totz, ketz szeente'n Emperecie sedetz !
De unde cunostince asteptem, si stince : fericise
De Amstelodam, pren chertz szte'e omenie typar
Legse derapte au dat frumoasze csetate Geneva :
Ecz vine Franciscus, cinete Leyda, Paris !
Prindecz maene szorory, cu czestz nou oszpe : nainte
Fratzi, fraetatzi, Nymphele, jasze curund.
Domny buny, mary Doctory, Daskely, si bunele Domnae
Cu patse ej fitz, cu paene si szare, rugem. ²

Vota solennia quae Nobilissimi et
Clarissimi Viri D. Francisci Pariz
de Papa Transylvano Honoribus
Doctoribus, Babel, 1674

---

¹ Dedicată lui Francisc Páriz Pápai și imprimată cu ocazia trecerii de către acesta a doctoratului în medicină la Basel.

² Semnat : „Michael Halicius, Nob. Romanus Civis, de Cáránsebeș“.

(ODĂ)

Carmen primo et uni genitum

Linguae Romano-Rumanae

Honoribus

Fortunae et Auspiciis Impenetrabilis Dacici Argonautae

Praenobilis Domini

Francisci Paricii, Papensis etc.

Veteris oculissimi in Illustri Enyedina

Haliciastri : natum.

Cînt sănătate, sărînd la voi, Rumanus Apollo,

La toți, cît svînta-n Împărăție ședeți !

De unde cunoștințe așteptem și știință : ferice

De Amstelodam, prin chărți este-n omenie tipar.

Lege dreaptă au dată frumoasă cetate Geneva :

Ecz vine Franciscus, cinete Leyda, Paris !

Prindeți mine surori, cu cest nou ospe : nainte

Frați, firtați, Nimfele iasă curînd

Domni buni, mari doctori, Dascălu și bunulu Doamne

Cu pace ei fitz, cu pîne și sare, rugăm.

Vota solemnna quae Nobilissimi et
Clarissimi Viri D. Francisci Pariz
de Pápa Transilvano-Ungari Hono-
ribus ab Amplissimo Medicorum in
perantiqua Universitate Basiliensi
Ordine. . . , Basel, 1674

VERSURI INAUGURALE

LA PREALUMINATA STEMĂ A MILOSTIVILOR DOMNI BASARABI

Țara aceasta drept stemă pasărea corb poartă,
Iar pe gîtul ei acum și o cunună atîrnă,
Cu adevărat a casei prealuminate și preabătrîne,
A casei preaviteazului neam Basarab.
Bărbat cu sceptru nu în zadar pe tron se vede,
Căci a lui biruință al multor auz minunează,
Iar tronul mărirea casei lor arată
Și sceptrul a lor vitejie lămurit înfățișează ;
Sub el pămînteanului pașnică e viața.
Nu lasă să se risipească, Doamne, în pieire
A lor coroană și jos să cadă,
Iar al corbului piept fă să fie pururea ferit.

Molitvenic, Cîmpulung. 1635
Originalul în limba slavonă

LA PREALUMINATA STEMĂ A PREALUMINATEI CASE A MĂRIILOR LOR, DOMNILOR BASARABI

Privește această stemă a voievodului vestit
care ține țara aceasta din veac îndepărtat,
Și înțelege că nu în zadar corbul în cioc cruce ține,
prin ea dreapta credință a conducătorului acestei țări arată.

Îndrumat de Dumnezeu ești, prealuminate domn cu nume
slăvit;
învrednicească-te Domnul Dumnezeu coroana neatinsă s-o ții,
În sănătate trupească ani mulți împodobiți să ai
și în împărăția cerească veșnic cu cei aleși să te bucuri,
Căci soartă fericită îți alegi,
a dumnezeestii biserici slăvire și
laudă îplinești.

Antologhion, Cimpulung, 1643

EPIGRAMĂ 1

Ce vrea să însemne acest nume Elena ?
În sufletul meu căutat-am și am aflat
Că la greci este Eleos, ce-nseamnă milă.
Bine a zis odată a lui Platon înțelepciune
Că a numelui punere nu se face după voie,
Ci după firea lucrului se poartă numirea.
Vezi cât de potrivit se unește
Elena cu Eleos, căci a ei milostivire
Este acum atît de mare pentru toate bisericile tracice
Și pomenirea ei de către acestea e mare și nemuritoare
Penticostar este cincizeci, număr desăvîrșit,
Zis cu alte cuvinte și preafrumos
De preainaltul teolog. De aceea s-a și tîparit
De dînsa cu cuviință și s-a pregătît.

Triod-Penticostar, Tîrgoviște, 1649

---

¹ Închinată Doamnei Elena, soția lui Matei Basarab (sora lui Udriște Năsturel).

STIHURI IN STEMA DOMNIEI ȚĂRII RUMĂNEȘTI, NEAM CASEI BĂSĂRĂBEASCA

Ceastă țeară corbu-ș poartă întru pecétea ei,
fericit acum se-au dat adaos pecéții.
Scut la pieptul corbului cu un semn ca acela,
om den jețiu șezîndu-ș toiag laudă acela.
Mare neam băsarăbesc cu aceasta semnează,
că marea acelor isprăvi a tot(i) să-i vază.

Evangheliei învățătoare,
Mănăstirea Dealul, 1644

STIHURI ÎN STEMA DOMNIEI MOLDOVEI

Deși vedzi cândva sămăn groznic,
să nu te miri când să arată putearnic,
Că putearnicul putearea-l închipuiaște
și slăvitul podoaba-l schizmeaște.
Cap de buîr și la Domnii moldovenești
ca putearea aceii hieri să o socotești.
De unde mari Domni spre laudă ș-au făcut cale,
deacolo și Vasilie-vodă au ceput lucrurile sale.
Cu învățături ce în țara sa temeliuiaște
nemuritoriu nume pre lume șie zideaște.

*Carte românească de învățătură
dumenecele preste an și la praz-
nice împărătești și la sviinți
mari, Iași, 1643*

[LAUDI ȚIE, DOAMNE. . .]

Laudă ție, Doamne, cu îngerii dau,
cînd svârșitul acesta dumeneșilor am.
Trei părți ce sântu într-aciastî carte
un Dumnedzâu în trei feațe svânta troiți poartî :
Dumeneșile cu a triodului sârbitori,
lunile cu a praznicelor învățături.

Priimește, Doamne, ca de la păcătos
să slujesc ție în ciastî lume pân'voi hi sănătos.
Să hie de pururia cinstit și liudat numele tău,
iară eu de la inimă te mîrturisesec cu condeiuul meu.

Carte românească de învățătură...
1643

[VALURI MULTE. . .]

Valuri multe ridicî furtuna pre mare,
mai vrătos gîndul omului întru lucru ce are.
Nu arăta grijia și frica începutului,
căt' grijia și primejdeca svărșitului.
Hiece început de folos nevoița-l aratî,
iarî svărșitul a tot lucrul ia platî.
Liudatî să hie a lui Dumnedzău puteare,
carca dupî început a dat și svărșire.

Carte românească de învățătură...
1643

Varlaam ? Eustratie logofătul ?

„Vlă(h)va aceștia Her să o socotești
Ca(p) de buă(r) fii(n)d tare.
Arată puterea celui mai mare,
Ace(s)ta chi(p) de buă(r),
Mu(l)ț au birui(t) fără numă(r).“

/Șapte taine a besearicii/ 1645

**LA STEMA PREALUMINAȚILOR PRINȚI RADZIWIŁ
ȘI A PREAMĂRITULUI IO(AN) VASILIE VOIEVOD
ȘI DOMN AL MOLDOVEI¹**

    Această prietenie Cap² Vulturului aduse,
    Care la inimă cu drag îl puse,
    Cînd primi să-i fie cap Radziwił
    Mireasa ; stema moldoveană
    Astfel Vulturului Capul încredință
    (Bărbatu-i Cap Femeii), ca singur să conducă.

1645 (în limba polonă)

---

¹ Versurile au fost scrise cu ocazia căsătoriei domniței Maria (fiica lui Vasile Lupu) cu prințul polonez Janusz Radziwił

² de zimbru (aluzie la stema Moldovei) (nota traducătorului).

[VERSURI LA STEMA METROPOLITANĂ]

Învățătur(ile) Athinei așa nu strălucescu,
Cum ceaste șase numărure aicea izbândescu.
De la răsărit pân'la apus tuturor groaz(ă),
Și pre nici unul nu va lăsa fără de pază.
Cruc(ea) și cîrja în duhovnicescul războiu tare
Arhierelor Hs. datu-le-au putear(e) mar(e).
Cu dinsele Creștinii la cer să-i ducă se-au dat,
Șarpele să sfărâme putear(e) mare au luat.
Capasul, Pletistur(a), Gherdanul podobașt(e) capul
Cu umbrirea Duhului nevoiaș de ia vașul,
Mitra Semnul Tiarei vechilor Arhierei,
Curat purtându-și mulți de muncă izbăvirei.
O ȘTEFANE ¹, Păstor Pravoslavie(i) dăruit,
De Hristos noai paz(ă) tuturor hărăzit,
Doamne Isuse, păzeășt(e) în sfînta Mitropolie
Pre al nostru Părinte și în veaci ce va să fie.

Indreptarea legii, Tîrgoviște, 1652

---

¹ Mitropolitul Țării Românești.

**SEMNULE CARELE IASTE DAT DE LA DŢNZEU
PREASFINTILOR MITROPOLIŢI AI ŢĂRAI UGROVLAHIEI**

„Ştefan, între arhieriei se cinsteşte ;
Cu toiagul pe toţi oblăduieşte.
Numele-i arată şi lucrurile,
Iar nevoinţa, folosurile.“

(Tirnosanie, Tirgovişte, 1652)

**VERȘURI POLITICE 8
ASUPRA STEMELI LUMINATULUI ȘI ÎNĂLȚATULUI
DOMN IOAN ȘERBANU C. B. VOEVOD**

Stema aciasta vreadnic s-alcătuiăște
Acestuia stăpîn ce pe dînsa domneăște,
Că despre tatî trage d-înpărăție,
și despre mumî așîșderea de domnie.

Tu daru, Doamne, car-aceste-ai rânduitu,
Ține, păzeăște, îndelungu neclătitu,
Că tu sângur, numai, ce ești împăratu,
Întru toți veacii, tare și nemutatu.

Liturhic, București, 1680

„Capul cel de buir a hiari vestiti
Sămneadză putere țării nesmintitú.
Pre citu-i de mare hiara și buiaci,
Coarnele-i pășune la pământ iș pleaci.
De pre chip să vede buirul ce-i place
C-ar vrea-n toati vremea să stea țara-n pace
Domnul Duca vodí de la Hs. are
agiutoriu pre stemmi și ferinți tare,
Cinstita cruce și-n ceas de năvali
a lui Hs. maică îi da sprijineală.“

(Viița și petrecerea svinților).

„Filosofii toți numesc pe Gripsor împărat,
Iară Corbul zic a fi Hrănitoriu de Proroci.
Aceștia amîndoi cunună pe Domnul Șerban Voevod
Arătînd și neamurile, despre ce viță se trage.“

(Apostol, București, 1683)

VERȘURI POLITICE 6

Eu Nicola scriitoriu
Luăm de la Domnul agiutoriul ;
Ucenicul sf(i)nției tale smerit
Cu toat lucrul acesta m-am întărit,
Lui D(u)mn(e)zeu ca să-mi ajute m-am rugat neîncetat
Și pururea, cu toată scriptura mi-au ajutat.

Tetraevanghel, copiat în 1685 de
Nicola (Grămăticul) la Mănăsti-
rea Cîmpulung (Țara Românească)

STIHURI 8
ASUPRA STEMEI PEALUMINATULUI ȘI INNĂLȚATULUI
DOMNU IOANU ȘĂRBANU C. B. VOEVODU

Soarele, luna, gripsorul și corbulu împreună,
încă și spata cu buzduganulu spre laudă să adună
Și aceastea Doamne-ți înpletescu stemă înfrumusețată,
    în locu de părinți soarele și luna ți să arată.
Luminătoriu născîndu-te, neamului și moșiei,
    prea vreadnicu stăpînitoriu țării și politiei.
Iară corbulu, care au hrănitu pre celu flămîndu Ilie,
    aduceți Doamne cu crucea puteare și tărie.
Întinde-te ca gripsorul, spre toate stăpînește,
    și cu spata și cu buzduganulu spre vrăjmași izbîndește
Spre cei văzuți și nevăzuți, cu mare biruință ;
    precum rugămu pre Dumnezeu cu multă umilință
Să te întărească minunat, în domnie slăvită
    cu pace și cu liniște, în domnie norocită,
Și întru al său Dumnezăescu lăcașu și fericire
    să-țu dea ceresculu împăratu, parte de moștenire.

Plecat robulu Măriei tale
    Radulu logofăt.

Biblia, București, 1988

Radu Greceanu ?

Șerban Greceanu ?

„Semnul Domniei Corbul iaste cu Cruce,
Pre carea de su(s) tărie, Doamne, iț aduœ.
În scaunul strămoșilor în care acum Domnești,
Al celor œ(s) în laudă vechilor Băsărăbești.“

(Ioan Chrisostom, Mărgăritare, Buzău)

1691 ?

[VERSURI LA STEMA ȚĂRII]

Prealuminata stemă a Țării Românești,
Cu care s-au încoronat vechii Băsărăbești,
Blagovestivului domn Constantin ¹ s-au dăruit,
Că de-n fericită a lor sămînță s-au odrăslit ;
Și bunele lor fapte, cît poate, le plinește
Și țara despre toți vrăjmașii o păzește.
Da-i Dumnezeu ani mulți, cu pace să stăpînească,
Fericitul lui nume ca lui David să trăiască.

Psaltire românească, 1694

[PRECUM CEI STREINI. . .]

Precum cei streini doresc moșia să-ș vază,
Cînd sînt într-altă țară, de nu pot să șază,
Și ca cei ce-s pre mare, bătuți de furtună
Și roagă pe Dumnezeu de liniște bună,
Așa și tipograful de-a cărții sfirșire
Laudă nencetată dă și mulțemire.

Evangheliar românesc, 1697

---

¹ Constantin Brâncoveanu.

[VERSURI LA STEMA LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU]

Patru sînt rîuri denu Raiu ce cură,
Pre cumu grăiaște sfînta Scriptură.
Patru evanghelii den Ceriu ne tună
Și la credință pre toți adună.
Patru sîntu seamne tot îndoite,
Și ale țării foarte slăvite,
Cu care seamne să-ncoronează
Domnul Constandin tot omul crează
Că se numește și Băsărabă,
Dea-i Domnulu viață multă să aibă.

Noul Testament, București, 1703

[VERSURI LA STEMA ȚĂRII]

Făcut-au Domnul Dumnezeu toate din neființă
Și în ființă le-au adus cu multă biruință
Și după acéia au zidit, luund pămînt și tină,
Pre omul cel dintii, Adam, fără cuvînt de vină,
După asămînarea Sa făcu-i închipuire
Suflînd asupra fetei lui și duh de viețuire,
Adăugînd din coasta lui, face, cu socotință,
Pre Eva, dîndu-i ajutoriu spre bună lăcuință.
Și dintr-aceștea amîndoi mulți oameni să născură
Precum să vede luminat de-a rîndul în Sriptură ;
Oameni aleși și minunați, vestiți în fapte bune,

Trăind în blagocestie, precum Scriptura spune.
Și de la aceștea de la toți luo aseminare
Și iubitoriul de Hristos, întru credință tare,
Prealuminatul Constandin ¹ din viță Basarabă,
Stăpînul Țării Rumânești, mulți ani să aibă,
Care la sine adună florile bunătății
Și cu credința defaimă căile strimbătății.

*Chipurile Vechiului și Noului
Testament, Tîrgoviște, 1709*

[VERSURI LA BLAZONUL MITROPOLITULUI ANTIM] ²

Toată suflarea, zice prorocul,
Cînte pre Domnul peste tot locul.
Și melcul încă, coarne înalță,
Ca să-l lăudăm, pre toți ne-nvață.

*Invățături pentru așezămîntul cinsti-
tei mănăstiri a Tuturor Spiritelor,
1713*

---

¹ Constantin Brâncoveanu.

² Gabriel Ștrempel arată că stihurile se află sub „un splendid desen în peniță și acuarelă, ce reprezintă blazonul mitropolitului Antim: un melc de argint, cu capul în sus, purtînd între coarne o stea cu șase raze. Deasupra, o pălărie de cardinal, de sub care se despart capetele unui șnur, de-a lungul căruia sînt inițialele A(ntim) I(vireanul) M(itropolitul) U(ngrovlahiei)” (Antim Ivireanul: *Opere*: 1972, p. 454).

**STIHURI PRE HE(R)BUL ȚĂRII .
STIH 7 .**

Herbul țării vechii ș-au fost ales buir,
Numele vestindu-și, ca tunul prin nuir,
Noii mai pre urmă, avîndu-l moșie,
Tot acel vechiu nume vestindu-l șie,
Într-aciastă vreme, cine-l stăpîneaște
O Dumnedzău svinte, tu îl ocrotiaște,
Că mîna ta sv(î)ntă l-au încoronatu-l
Și brațul tău tare l-au întemeiatu-l,
Părințasca scară și scaunul dîndu-i,
Ceriasca ta armă, crucea întinzîndu-i,
Spata-i povățește, biruindu pre toată
Vădzut, nevădzuți, vrăjmășasca gloată.
Cărunteațe vadză, bătrîneaț-agiungă,
Slăvit fericeaște cu viața îndelungă.

Dimitrie Cantemir, Divanul, Iași, 1693

**STIHURI POLITICE 10
ASUPRA STEMELI PREALUMINATULUI,
SLĂVITULUI ȘI BLAGOCESTIVULUI
IO[AN] CONSTANTIN B. BASARAB VOEVODA**

„Semn strașnic și armă la războiu prea tare,
Den ceriu fu arătat o minune mare.
O cruce de stele pre ceriu însemnată,
Marele Constantin Hs. îi arată.
Cu slove împrejur scrise rîmlenești
Pre toți vrăjmașii tăi tu să-i biruiești
Acuma și Corbulă încă o arată
Domnului Constantină într-aciastă dată,
Dându-i lui putere cu nădejde bună,
Ca să străpânească, că-i de viță bună.“

Minei, Buzău, 1698.

**VERSURI POLITICE 8
ASUPRA CINSTITEI CRUCI
DIN STEMA PREALUMINATULUI ȘI ÎNĂLȚATULUI
DOMN IO[AN] CONSTANDIN BASARAB VOEVOD**

„Crucea e arc, Dmnezău pre ea o gătește,
Hș. săgeata carea pre vrăjmași rănește.
Domnii țării muntenești cu arc sfînta cruce,
Hr(s)tos biruință lor cu dînsa aduce.
Încinge Doamne acest arc de biruință,
Iar pe Hș. săgeată cu bună credință.
Încordează-l spre pizmași cu nădejde mare,
Și drūmulu-ți va spori cel în război tare.“

(Orînduiala slujbei sfinților Con-
stantin și Elena, Snagov, 1696)

„În ce chip cerbul dorește isvorul cel rece
Și străinul de moșie-și, cînd aiurea petrece,
Și ca cel ce-i de furtună pre mare prea tare supărat
Și se roagă de pururea să vază pămînt uscat,
Asemenea tipograful pentru a cărții sfîrșire
Lui Dmnezeu dă laudă, oîntare, mulțămire.“

(*Chiriacodromion*, Bălgrad, 1699)

STIHURI POLITICE 12
ASUPRA STEMEI PREALUMINATULUI,
SLĂVITULUI ȘI BLAGOCESTIVULUI
IO CONSTANDINU B. BASARABĂ-VOEVODA

Corbulu țiindu crucea-n gură totu omului să crează,
Că buna credința Țării Rumânești înseamnă,
Însemnează și puterea ce are de păzește
Pre Constantinu Basarabă care acumu domnește.
Copaciulu înrădăcinatu pre care corbulu șade,
Îlu arată spre cei supuși cu milă cumu să cade.
Iară soarele și luna strălucindu cu mari rază,
Bunele Măriei-sale fapte adeverează.
Așijderea buzduganulu împreună și spata,
Îlu arată vrăjmașiloru cu răsplătire gata.
Păzască-lu dară Dumnezeu ani mulți ca să domnească
Și-n ceriu cu Sfîntul Constandin parte să dobîndească.

Al Mării-tale plecat robu
Mihai Iștvanovici
Ypodiaconulu Typografulu

Octoih, Rîmnic, 1706

[VERSURI LA STEMA METROPOLITANĂ A ARDEALULUI]

Trei chipuri în osebire
ș-un Dumnezeu în mărire,
Lui Avraam te-ai arătat
întii foarte adevărat
Supt cel de la Mamvri copaci,
cînd ai vrut minune să faci,
Ca să smerești cu certare
pre cei cu cerbicea tare
Din Gomora și Sodomul
ca să stîngă tot omul.
Pentr-aceia mai nainte
de toți veacii ești Părinte
Cunoscutu în trei obraje
și strălucești de dai raze,
Însuți cu fiiul fiind mărit
și de Duhul sfînt proslăvit.

Chiriacodromion, Bălgrad, 1699

„Mărire și laudă să dăm neîncetat
Împăratului ceresc, căce ne-a ajutat
Dinceputu până aici Cartea de-am typărit
Și a toate Dumineci am făcut săvîrșit.

De aici încă-l rugăm să ne spodobască,
Și cu ajutoriul său să ne-nvredniciască,
Ca și a Praznicelor să ajungem la sfârșire,
Și iară să-i dăm Slavă făcînd mulțămire.“

(Chiriacodromion, Bălgrad, 1699)

„De demult Corbii au adus Pr(o)rocului Ilie
Hrană de trup, nemernici(n)d fii(n)d el in pustie,
Iară acum hrană de suflet, Țării noastre aduce
Corbul fiind în gura sa Dmnezăiască Cruce.“

(Apostol, Buzău, 1704)

[CUVÎNT LA PATIMA DOMNULUI]

Purtîndu, H[ristoa]se, Crucea ostenești
Și nu e minune căci te poticnești,
Cu greulu lumii totu cel de păcatu
Deasupra noastră tu l-ai ridicatu.

Cuvînt la patima Domnului,
Rîmnic, 1707 (?)

[VERSURI LA STEMA ȚĂRII]

În Saretha și Carmilu, munte cu pustie,
Cu trude nemernicindu Proroculu Ilie
Corbulu îi aducea lui hrana cea trupească,
Iară acuma noao, hrana cea sufletească :
Că ține în gura sa prea cinstita cruce,
Prima carea Țării noastre Hs. slavă aduce ;
Că Besearica crește în bună sporire,
Într-a Măriei-tale bună norocire.
Aseamene Bourulu, fiind fiară buiacă,
Prea cu multă blîndeață ție capu-și pleacă.
Deci și acumu domnești Țara Rumânească,
Domnulu celu prea puternicu să te întărească.

Octoih, Rîmnic, 1750

**STIHURI POLITICE
ASUPRA STEMELI PREALUMINATULUI
ȘI PREAINĂLȚATULUI DOMNULUI NOSTRU
IO ALEXANDRU YPSILA(N)TU VOEVODU**

Porumbulu oare cîndu — ramură de maslinu aducîndu
Lui Noe au vestitu — că potopulu s-au potolitu.
Corbulu Țării Rumânești — pre care și vulturu îl numescu,
Crucea în gură purtîndu — și pravoslaviia însemnîndu,
Tuturoru bine vestește — că acmu în țară aicea domnește
Alexandru Ypsila(n)tu, celu cu înțelepciune mai înaltu
Și cu toate darurile înpodobitu — ca unu crinu bine înfloritu.
Țării bine îi voiaste — cîndu pacea împărătește,
Pre carele Domnului să-lu proslăvească
Ca întru mulți ani cu sporire să domnească.

Apostol, București, 1774

STIHURI 14
ASUPRA COROANEI ÎNĂLȚIMEI SALE DOMNULUI
IO ALEXANDRU IOANU YPSILANTU VOEVODU,
STĂPINULU ȚĂRII RUMĂNEȘTI

Corbulu, în gură arma Do(m)niloru țiindu,
Pentru ce ai zburatu în Valahia viindu,
Despre amîndoao părțile pre Apollonu avîndu
Și pre geanile nopții frumosu luminîndu ?
Noe pre pămîntu m-au trimisu dinu casa cea întunecoasă,
De va fi încetatu potopulu, cei din chyvotu să iasă,
Că de la întîia zi a lumii apa s-au înpuținatu,
Prinu stîlpire vearde porumbița au adevăratu ;
Daru eu nu m-amu întorsu la elu dinu pricina lăcomiei,
Ci amu mersu la cetatea cea sfîntă a Eliei,
Unde amu văzutu cea rea înșelăciune surpîndu-se,
Iaru Adamu prinu cînstită cruce mintuindu-se,
Carca, căci amu hrănitu pre Ilie, Eliia mi-o au datu,
Să o dăruescu acumu Domnului Alexandru Ypsilantu.

Mineitul pe Martie, tradus de epis-
copul Chesarie, Rîmnic, 1779

STIHURI 14
DEASUPRA COROANEI ÎNĂLȚIMEI SALE
PREA LINIȘTITULUI MIEU DOMNU
IO ALEXANDRU IOANNU YPSILANTU-VOEVODU

Acestu semnu, pre carele corbulu valahiloru in gură ilu
poartă,

Lesne descopere cea spre înălțimea ta viclenie toată.
Este mulțimea ce să află întru întuneareculu neștiinței,

Lumina căroru ca o lună descopere cunoștinței.

Unu soare dinu dreapta luminatu te închipuiaște

Ideea dreptății carea tuturor împărțești.

Alexandre, prea alesule și prea liniștite Doamne Ypsilantu,

Neprețuită stema Valahiei ți-o au datu

Acela ce stăpînește toată zidirea, și cealelalte.

Toată văzîndu că ești vreadnicu a cumpăni cu dreptate,

O sabie și unu buzduganu ți s-au datu întru putere,

Lesne cu care tai și vindeci ceale reale.

Is. Hs. preste multe cruguri ale Soarelui cu puterea sa cea
dumnezeiască

Eu mă rogu pururea, înălțimei tale ca să-ți dăruiască.

*Mineiu pe august, tradus de Filaret,
Rîmnic, 1780*

[VERSURI INAUGURALE]

Vei agiunge, cîntăreţule psalmiloru,
Cu adevăratu vei agiunge,
De vei cînta în psalmi ca Davidu,
Vei fi împreună cu dînsulu înţelegîndu.
Daru bine este a cînta ca să înţelegi,
Ca pre toate glasurile strunelor să mergi.
Să cînţi cu mintea prin lucrarea gurii,
Ca în puterea psalmiloru să te dai deprinderii.
Că gura minţii porunceşte să fie întru o unire,
Aducîndu sufletului şi trupului izbăvire.
Daru minte gurii ce-i porunceşte ?
Să urmează psalmiloru lui Davidu fi hotăreşte.
Nepărăsîtu să ne rugămu în psalmi şi în cîntări,
Ca să oîştigăm de la Hs. daru şi răsplătiri.

Psaltire, Iaşi, 1790

ISTORIIA A ALEXANDRULUI CELUI MARE

Aciastă istorie,
Ce-i numită Alexandrie
Pentru Alexandru împăratu,
Celu mare, minunatu,
Cu frumuseața luminatu,
Toată lumea au luatu.
Bătut-au împărați și crai,
Pre toți cei ce era mai mari ;
Au luatu banii și avuțiile
De la toate împărățiile,
Dară în zădaru s-au innălțatu,
Că odată au picatu,
Ca un copaci innaltu și mare,
Ce răsună foarte tare.
Iară elu văzînd pre sine,
Eșîndu dintr-aciastă lume,
Făcea la toți rugăciune,
Cerîndu-și lui ertăciune.
La acestu lucru folositoriu
Fost-amu noi ostenitori,
Care l-au și zățuitu
Și l-am și diothositu.

Istoriia a Alexandrului celui Mare,
Movilău, 1796

LIRICA FILOSOFICĂ

IMN

Stăpîne Domn pe-adînc și pe văzduhuri,
Tu, ce-ai făcut pămînt și cer și mare,
Pe om din lut și nevăzute duhuri ;
Tu, care din fecioară întrupare
Ai vrut să iei, Părinte preaputernic,
Ca să-nviezi și să ne dai iertare ;
Tu, ce vărsîndu-ți singele cucernic
Ai sfărîmat a iadului tărie
Și l-ai legat pe diavolul nemernic ;
Tu, ce-ai deschis a ta împărăție
Spre-a-mi face raiul veșnică moșie :
Și blind te-arăți și milostiv cu mine,
Ascultă, Tată, ruga mea ce vine
La tine arzătoare și plecată,
Tu, ce-ai fost om ca să mă-nalți la tine.
Cum voi plăti, stăpinul meu, vreodată
Atîtea bunuri mie hărăzite,
Și ce-aș putea să-ți juruiesc răsplată ?
Mă-mbelșugași cu daruri nesfîrșite,
Fiind nevrednic eu, și cu-ndurare
M-ajuți mereu, mă-ndrepti din căi greșite.
Tu nu pui preț pe-averi sau pe odoare,
Pe perle, nici pe pietre nestemate,
Căci tot ce e, e-al tău, stăpîne mare.

De tine-au fost făcute-n lume toate,
Și omul mîrșav nici c-un pai subțire
Să se fălească-a fi al său nu poate.
Cu o bătuie d-aripi, cu-o privire
Chivernisești și-ndrepti orice făptură,
Și cerul, și tărîmul de sub fire.
Plăcute-astfel de jertfe nu-ți mai fură,
Alt dar decît o inimă curată
Și închinată ție cu căldură,
Și, toți să te mărturisească, Tată,
Drept domn al Israelului, cel care
L-a înecat pe Faraon odată.
Tu vrei doar faptă bună și-nchinare
Și toți să te slujim, căci știi în minte
Și-n inimă ce-ascunde fiecare.
E mică plata ce ne ceri, Părinte,
Și n-o-mplnim pe toată cu dreptate,
Dar tot ne vrei moșteni (?) ai slavei sfinte.
Prea multă dragoste și bunătate
Arăți spre noi, căci cu nesocotire
o prețuim, și numai cu păcate
Răspundem la a ta milostivire
Și-al tău județ, cu care plin de fală
Călăuzești cu bine-ntreaga fire.
Cu multă neștiință și greșală
Noi ne tudim să-ți dăm în închinare
O inimă plecată cu sfială,
Dar, bieți de noi, groșim fără neotare
În fața ta, puternice-mpărate,
Și-ți risipim averea-n desfătare.
Pîn ce Ursitele nenduplecate
vor rupe-al anilor mei fir subțire,
Îmi iartă, Doamne, grelele păcate

Și-atît de mare ai milostivire
Spre mine, sluga ta cea vinovată,
Ca să trăiesc cu tine-n nemurire.
Și fă-mă, Doamne, vrednic de răsplată,
Nu-mi da pedeapsă după-a mele vine,
Ce trec măsura ce-ar fi fost iertată,
Greșit-am Tată, milă ai de mine,
Și fă să vin alătura de tine.
Tu, ce ești cale, adevăr și viață,
Știu că tot binele ce va să-mi vie
Mi-l va trimite sfînta ta povață.
Ferice de voi fi și-n bogăție
De stare și avere, dă-mi putere
Cu spaimă mare să ți-o-nchin tot țic.
Iar caznă cînd avea-voi și durere,
Să fiu ca Iov cu strașnică răbdare
Și să-ți slujesc statornic îți voi cere.
Orice ți-e voia, Împărate mare,
Nespus de mult mă bucură și-mi place,
De-ar fi spre bine sau spre grea-ncercare.
Mi-e gîndul doar la slujba ce voi face
Măriei-Tale tot mereu, căci ție
Cel ce-ți slujește va trăi în pace
Și va zbura la cer cu bucurie.

1579—1580, originalul italian s-a
imprimat în Stefano Guazzo, Dia-
loghi piacevoli, Veneția, 1586

**HECATOMBE SENTINTIARUM
OVIDIANARUM GERMANICE IMITATUM**

47

Felix cui sua non feci dicere amica potest

Valachice

Fericitu-i cel bărbat
Care are pat curat
Cui nevasta poate zice
Nu am făcut, o voinice !

55

Ut flerent oculos erudiere suos

Valachice

Verse măcar lacrimile
Fetele și muierile
Nu gândii fii fără grije
Cel ce plînge nu se pise

75

Eximia est uirtus praestare silentia rebus
et contra gravis est culpa tacenda loqui

Valachice

Cine are minte o are să tacă
Și cînd nu se cade să se nu tot grăiască.

Pollicitis dives quilibet esse potest

Valachice

Ce-i făgăduiala
 Fără dăruiala
 Trecătoare brumă
 Fum, vînt, praf sau spume
 Iară ce-i în mină
 Nu este minciună.

Si rota defuerit tu pede carpe diem

Valachice

Cine n-are cai și car să meargă cu folos
 Strînge bine picioarele și umblie pe jos

Scilicet omne sacrum mors inoportuna profanat,
 Omnibus obscuras inicit illa manus.
 Tendimus huc omnes, metan properamus ad umam,
 Omnia sub leges mors vocat atra suas
 Set rigidum ius et inevitabile fatum.

Valachice

Ciți oameni cuprinde ceastă lume mare
 Ce groaznică moarte în putere are
 Muncească măcar cu tot chipul vraciul
 Și ziuă și noapte, nu-i găsește leacul.

Sibiu, 1679

VIIAȚA LUMII

Sueta seutsy, vesa vseaceska sueta
eclisiastis, glasa I

Deșertarea deșertăciunilor și toate
sînt deșarte.

A lumii cîntu cu jale cumplită viața,
Cu griji și primejdii cum iaste și așa :
Prea suptire și-n scurtă vreme trăitoare.
o, lume hicleană, lume înșelătoare !
Trec zilile ca umbra, ca umbra de vară,
Cele ce trec nu mai vin, nici să-ntorcu iară.
Trece veacul desfrînatu, trec ani cu roată.
Fug vremile ca umbra și nici o poartă
A le opri nu poate. Trec toate prăvălite
Lucrurile lumii, și mai mult cumplite.
Și ca apa în cursul său cum nu să oprește.
Așa cursul al lumii nu să contenește.
Fum și umbră sîntu toate, visuri și părere.
Ce nu petrece lumea și în ce nu-i cădere ?
Spuma mării și nor suptu cer trecătoriu.
Ce e în lume să nu aibă nume muritoriu ?
Zice David prorocul : „Viița iaste floare,
Nu trăiaște, ce îndată iaste trecătoare“.
„Viiarme sîntu și nu om“, tot acela strigă
O, hicleană, în toate vremi cum să nu să plîngă

Toate oite-s, pre tine ? Ce hălăduiaște
Neprăvălit, nestrămutat ? Ce nu stăruiăște
Spre cădere de tine ? Tu cu vreme toate
Primenești și nimica să stea în veci nu poate,
Ceriul faptu de Dumnezeu cu putere mare,
Minunată zidire, și el firșit are.
Și voi, lumini de aur, soarile și luna,
Întuneca-veți lumini, veți da gios cununa,
Voi stele iscusite, ceriului podoba.
Vă așteaptă groaznică trîmbiță și doba.
În foc te vei schimosi, peminte, cu apa
O, pre cine amar nu așteaptă sapa
Nu-i nimica să stea în veci, toate trece lumea,
Toate-s nestătătoare, toate-s niște spume.
Tu, părinte al tuturor, doamne și împărate,
Singur numai covîrșești vremi nemăsurate.
Celelalte cu vreme toate să să treacă.
Singur ai dat vremilor toate să petreacă.
Suptu vreme stăm, cu vreme ne mutăm viața,
Umblăm după a lumii înșelătoare fața
Vremea lumii soție și norocul alta,
El a sui, el a surpa, iarăși gata.
Noroculu-i zicem noi ce-s lucruri pre voe
Sau primejdii cîndu ne vin, sau cîte o nevoe.
Norocului i-au pus nume cei bătrîni din lume ;
Elu-i cela ce pre mulți cu amar să afume.
El sue, el coboară, el viața rumpe.
Cu soția sa, vremea, toate le surpe
Norocul la un loc nu stă, într-un ceas schimbă pasul.
Anii nu potu aduce ce aduce ceasul.
Numai mîini și cu aripi, și picioare n-are
Să nu poată sta într-un loc nici-odinioare.

Vremea începe țările, vremea le sfirșește.

Îndelungate împărății vremea primenește.

Vremea petrece toate ; nici o împărăție

Să stea în veci nu o lasă, nici o avuție

A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume

Mari împărați și vestiți ? Acu de-abia nume

Le-au rămas de poveste. Ei sîntu cu primejdii

Trecuți. Cine ai lumii să lasă nădejdi ?

Unde-s ai lumii împărați, unde iaste Xerxes,

Alixandru Machidon, unde-i Artaxers,

Avgust, Pompeiu și Chesar ? Ei au luat lume,

Pre toți stinsu i-au cu vreme, ca pre niște spume.

Fostu-au Țiros împărat, vestit cu războaie,

Cu avere preste toți. Și multă nevoe

Au tras hîndii și tătarii și Asia toată.

Caută la ce l-au adus înșelătoarea roată :

Prinsu-l-au o fâmee, i-au pus capul în sînge.

„Satură-te de moarte, Țiros, și te stinge

De vărsarea singelui, o, oame înfocate,

Că de vrăjmășia ta nici Ganghes poate

Cursul său să-l păzească“. Așa jocurește

Împărățiile lumea, așa le prăvălește.

Nici voi, lumii înțelepții, cu filosofia

Hălăduiți de lume, nici theologhia

V-au scutit de primejdii, sfinți părinți ai lumii,

Ce v-au adus la moarte amară pre unii.

Nime lucruri pro voc de tot să nu crează,

Nime-n grele, nădejdea de tot să nu piarză,

Că Dumnezeu au vîrstat toate cu sorocul,

Au poruncitu la un loc să nu stea norocul.

Cursul lumii ați cercatu, lumea cursul vostru

Au tăiat. Așa iaste acum vacul nostru.

Niminea nu-i bun la lume, tuturor cu moarte
Plătește osteneala, nedireaptă foarte
Pre toți, și nevinovați, ea le tae vacul.
O, vrăjmașă, hicleană, tu vinezi cu sacul.
Pre toți îi duci la moarte, pre mulți fără deală,
Pre mulți și fără vreme duci la aceasta cale.
Orice faci, fă, și caută firșitul cum vine.
Cine nu-l socotește, nu petrece bine.
Firșitul ori laudă, ori face ocară ;
Multe începături dulci, firșituri amară.
Firșitul cine caută, vine la mărire ;
Fapta nesocotită aduce perire.
Moartea, vrăjmașă, într-un chip calcă toate casă,
Domnești și-mpărătești, pre nime nu lasă :
Pre bogați și săraci, cei frumoși și tare.
O, vrăjmașă, priiatin ca pre nimeni n-are,
Naștem, murim, o dată cu cei ce să trece,
Cum n-ar fi fostu în veci daca să petrece.
Painjini sintu anii și zilile noastre.
Sfinții ingeri, ferice de viața voastră.
Viețuim și viața iaste neștiută,
Și pînă la ce vreme iaste giuruită,
Așa ne poartă lumea, așa amăgește.
Așa înșală, surpă și batjocurește.
Fericită viața făr de valuri multe,
Cu griji și neticneală avuția pute.
Viețuiți în ferice, carii mai puțin
Griji purtați de-a lumii ; voi lăcuiți bine.
Vacul nostru cu-mprumut dat în datorie.
Ceriul de gîndurile noastre bate jocurie.

EPILOG

Mulți au fostu și mulți sîntem și mulți te-așteaptă ;
Lumea din primenele nu să mai deșteaptă.
Orice iaste muritoriu cu vreme să petrece ;
Trece vremea și pre-ai săi toți îi părăsește.
Cei ce acum petrecem, pomenim alții
Trecuți ; de noi cu vreme vor pomenii alții.
Născîndu-ne murim ; murindu, ne facem cenușă,
Dintr-această lume trecem ca pentr-o ușă.
Astăzi mare și puternic, cu multă mărire ;
Mîine treci și te petreci cu mare mihnire.
În lut și în cenușă te prefaci, o, oame,
În viiarme, după care te afli în putoare.
Ia aminte, dară, o oame, cine ești pe lume.
Ca o spumă plutitoare, rămii fără nume.
Una fapta, ce-ți rămîne, buna te lățește,
În ceriu cu fericie in veci te mărește.

1671—1673

STIHURI ÎMPOTRIVA ZAVISTIEI

Vacul tău n-are pace, zavistnice oame,
Colțul tău, plin de venin, piere tot de foame,
Să muște pre cineva pururea rîvnêște,
În ce chip ar ocări, pururea păzêște.
Bine au scris în Psaltire de tine prorocul :
„Zavistnicului ieste acesta norocul.
Gîtlanul lor, mormîntul destupat cum cască.
Limbile loru gata tot să ocărască.
Să le fii giudeț, Doamne, din gînduri să cază

Ocări care facu ei, pre sine să vază.“
Doao boale întru sine zavistnicul are :
Una cîndu petréce rău, a doao, mai mare,
Cîndu privéște pre altul că petréce bine.
Numele bun altuia, ca o moarte-i vine.
Aceasta niciodată boala nu-i lipséște,
În tot ceasuî cu aceasta viața-și pedepséște,
Dar ce gîndești să faci ? Să pierzi dreptatea ?
Aceasta nu vei putea, bine-n răotatea,
Sau răul să faci că-i bun ni i aceasta poți face.
Deci așa viața ta nu mai are pace.
De la Dumnezeu nime fără daru nu ieste ;
Ce nu mulțamești cîtu ai, ci tot rivnești
Inima ta spre altul ? Cine toate poate ?
Nu toate are unul, ci cu toți toate :
Unul una și altul alta bunătate.
Tuturor de Dumnezeu daruri sînt însemnate.
Care truda noastră cu gîndul bun priméște,
Dumnezeu gîndului bun bine-i dăruiește.

1671—1673

APOSTROF

Cine-și face zid de pace, turnuri de frăție
Duce viață fără greață într-a sa bogăție.
Că-i mai bună dimpreună viața cea frățească
Docîtu rică, care strică oaste vitejească.
Cine-i bôgat de-avére pre lume-n tot omul,
De nu v-avea-ntru sine locuindu pre Domnulu,
Acela de-avuție sațiu nu mai véde.

De i-ar da toată lumea, elu totu nu să-ncréde.
Și de citu mai multu strînge, mai multu să lărgéște
Și tot deșertu să véde-ntr-avérea ce-i créște.
Deci nime-ntr-avére să nu să gîndească.
Că va putea să să-mple, să să odihnească.
Iară-ntr-a cărui sufletu Domnulu lăcuiește,
Acela de nemică nu mai jeluiește.
Pentr-acéia totu omulu să nu să lenevească,
Pre Dumnezeu în sufletu să-și agonisească.

Psaltirea... Uniev, 1673

DOAO CAI...

„O cale lată scie ; cu flori aşternută,
Pe ea merg cei desmăţaţi ; şi cu trufă multă ;
Altă cale prea îngustă ; De mărăcini plină,
Pe aceasta dreptii sue ; veseli la lumină.“

(după ms. nr. 2582, f. 247 v.)

ACADEMIA SAU ŞCOALA

„Ca să ciştigi bun nărav ; şi cel prost să leapezi,
Lasă varvariia jos ; care-n tine vezi ;
Şi mergi la academie ; mergi şi la priveală,
Acolo vei învăţa, bună rînduială.“

(după ms. nr. 2582, f. 248 v.)

INDURARE

„Bogăţia tot curge ; la Nilul cel mare,
Dea, dar, cel ce o strînge ; Şi celui ce n-are ;
Gă apă cît ia din vin ; Nimica nu scade,
Şi averea ce o dă, I milă la noroade“

(f. 249 v)

RUȘINARE

„Dragi sînt tinerețile ; Sînt și luminate
Cînd au și rușinare ; Și alte bune fapte ;
Pretutindeni să slăvesc ; Cu pohvale mari,
Ca în coroanele crăiești ; Scumpi mărgăritari“

(f. 248 v)

OBICEIURI OMENEȘTI

„Nici spre stînga să lăsăm ; Nici spre dreapta parte,
Mintea și gîndul nostru ; Spre lucruri deșarte ;
Melciul merge cit de-n cet ; Calea dreaptă își ține,
Făr de necaz ajunge ; La vîrf și la margine“.

(f. 248)

DEȘERTĂCIUNEA DEȘERTĂCIUNILOR

„Scurtă iaste viața ; Și deșertăciunea,
Plină de lacrimi și foc ; Și amărăciune ;
Mai slabă și cu mult ; Decît niște bășici,
Ce prin țăvi dîn gură ; Slobod pruncii cei mari.“

(f. 250)

EXERCIȚII DE PROZĂ METRIFICATĂ

DENTRU MATHEI SFÎNTA BUNĂ VESTIRE

(Predica de pe munte)

Ferecați measerii cu sufletul / că acelora e împărăția ceriului.

Ferecați ceia ce plîngu-se / că aceia mingiia-se-vor.

Ferice blînzii, / că aceia îndulci-vor pămîntul.

Ferice flămînzii și însetații pentru dreptate / că aceia
sătura-se-vor.

Ferice curații cu inima / că aceia Domnul vedea-vor.

Ferice pace făcătorii / că aceia fii Domnului chema-se-vor.

Ferecați goniții pentru dreptate / că acelora e împărăția
ceriului.

Ferecați seți cînd imputa-vor

voao și goni-vor pre voi

și zic tot reale cuvinte pre voi mint pentru mine.

Tetraevanghel, 1560—1561

RUGĂCIUNEA LU MOISE, OMUL LU DUMNEZEU

Doamne, nădeajde fuseși nouo în rudă și în rudă.

Ainte pînă codri nu fură și să se facă pămîntul și toată lumea,
de veac și pînă la veac tu ești.

Nu turna omul în smerenie

și zis-ai : „Întoarceți-vă, fiii oamenilor“.

Ca o mie de ani între ochii tăi, Doamne,

ca zi de ieri ce trecu și straja nopții.
Și ocărirea lor încă va fi ;
demineța ca iarba trece-va.
Demineța înflori-va și trece-va,
e seara cade, vestejaște și usucă-se.
Că cumplimu-ne cu mînia ta
și cu urgia ta tulburămu-ne.
Pus-ai fără-legile noastre între tine
și veacul nostru în luminatul feaței tale.
Că toate zilele noastre scăzură
și cu mînia ta cumplimu-ne.
Anii noștri ca painjinea învățară-se,
zilele anilor într-înși șaptezeci de ani ;
e că e în virtute, optzeci de ani,
e mai mult de ei, munci și dureare.
Că vine blînzie spre noi și învățamu-ne.
Cene știe ținearea mînicii tale
de frica ta băsăul tău cură ?
Dreapta ta așa spune-mi
și ferecătii cu inema în mîndrie.
Întoarce, Doamne, pînă cînd,
și rugat fii spre șerbii tăi.
Împlumu-ne dimineța de milostea ta, Doamne,
și bucurămu-ne și veselimu-ne
în toate zilele noastre. Veselimu-ne
drept zile ce într-înse plecatu-ne-ai
și anii într-înși văzum rău.
Și caută spre șerbii tăi și spre lucrurile tale
și derege fiii lor.
Și fie lumina Dumnezeului nostru spre noi
și lucrurile mîinilor noastre dereage spre noi
și lucrul mîinilor dereage.

Psaltirea slavo romană, 1577

ȘEDEREA 14.

RUGĂCIUNEA MEASERULUI CÎND OȚARAȘTE-SE ȘI ÎNTRE DOMNUL VARSĂ RUGĂCIUNEA SA, 101

Doamne, auzi rugăciunea mea și strigarea mea către tine
să viie.

Nu întoarce fața ta de mine ;

în ce zi tînjesc, pleacă către mine ureachea ta.

În ce zi cheamu-te, curînd auzi-mă,

Că periră ca fumul zilele mele

și casele mele ca uscarea uscară-se.

Vătămat fui ca iarba și uscă-se inema mea

că uitai să mănînc pîinea mea.

De glasul suspinilor mele, lepiră-se oasele mele peliței
meale.

Podobii-mă nesăturatul pustiei.

Fui ca de noapte corb în turn.

Prevegheiu și fui ca pasărea ce însingură-se în zid.

În toată zi împutară-mi dracii miei.

și ce lăuda-mă cu mine jura-se.

Derep ce cenușe pîinea mincai

și bearea mea cu plîngere mestecaiu ;

de fața mîniei tale și de urgia ta,

că rădicași, aruncași-mă.

Zilele mele ca umbra trecură

și eu ca finul secaiu,

E tu, Doamne, în veac lăcuiști

și pamentea ta în neam și în neam.

Tu întru înviere miluiși Sionul

că vreamea să miluiești el,

că vine vreamea.

Că dulce vrură șerbii tăi pietrile lui

și țărîna lui miluiră.
Și spămînta-se-vor limbile de numele Domnului,
și toți împărații pămîntului de slava ta.
Că zidește Domnul Sionul.
și ivește-se în slava sa.
Și căută spre ruga plecaților,
și nu trecu rugăciunea lor.
Să se scrie acestea în neam altul
și oamenii ce se zidesc laudă Domnul.
Că plecă-se den naltul sfînției sale,
Domnul den ceriu spre pămînt căută.
Să auză suspinele ferecaților.
Să dezlege fiii omoriți.
Spuiu în Sion numele Domnului
și lauda lui în Ierusalim.
Cînd aduna-se-vor oamenii depreună
și împărații să lucreze Domnului.
Răspunse lui în cale virtutea sa.
Scăderea zilelor meale spune mie.
Nu rădica mine în premiezare zilelor meale,
În neamul neamului anii tăi.
Întru începute tu, Doamne, pămîntul urziși,
și faptele mîinilor tale sînt ceriurile.
Eale pier, e tu lăcuiești,
și toate ca cămașa învechescu-se
și ca veșmînt învolbi-le și schimbă-se.
E tu acela ești și anii tăi nu scad.
Fiii șerbilor tăi intra-vor
și sămînta lor în veac derege-se.

(Psaltirea slavo-romană), 1577

VERSURI CURIOASE

**ACATISTUL ȘI PARACLISUL PRECISTEI,
ACATIST**

Bucură-te că pre muncitorul cel
fără de omenie
L-ai scos din boierie

Bucură-te a giudețului
Bucură-te a giudetului
drept rugătoare
Bucură-te a păcatelor
multă iertare

Bucură-te că să buiguiră
Cumpliții cercători
Bucură-te că să veștedziră
A basmelor scornitori.

FRAGMENTE VERSIFICATE DIN PARACLIS

De trupești neputințe
Și de sufletești boale
A lui Dumnedzău maică,
Pre carii vin cu dorul,
Supt umbra ta cea svîntă
Spodobește-le leacul.
Care-ai născut pe Hristos
Mintuitorul nostru.

Năpăști ce-mi fac năvală
Svinția ta le-mpraștii
Și patimi ce-mi vin gloată
De m-asupresc Ficioară
Pentru aceia te cîntăm
Cu lauda-n toți veacii.

.....
La loc de răutate,
Plecat în neputințe
Svinția ta Ficioară,
Să-mi trimiți sănătate
Schimbîndu-mă din boală.

Katavas

O prea luminat nuor.
A lui Dumnedzău maică,
Pre ceia ce ne luptă
Le dă durere multă,
Liniște fii și dvorbă,
Acelora ce scapă
Cătră tine Ficioară,
Și părere și primejdie,
Năzuință și umbră
Le fii și bucurie.

Slova

Dintr-a ta strălucoare,
Lumineadză Ficioară
Negură neputinții
Să fugă de la ceia
Ce cu bună credință
A lui Dumnedzău maică,
Te spui că mărturie
Tuturor ești dedvorbă,
Dintr-a ta bunătate
Căror scapă-n credință.
La sfinta ta umbră.

Că pre alt nime n-avem
La Dumnedzău greșitii,
La nevoi și la scîrbe
Pururea izbăvință
Sărcinați de păcate
Blagoslovită maică
Domnului din nălțime
Cu svînta ta direaptă.
Vestită de putere,
Pre cei din grele scîrbe
Le fii Fecioară dvorbă,
Pre cei din strîmbătate
Îi apără și-i scoate.
Dezlcagă-i din greșeale
Pre cari ți se roagă,
Că sviinția ta doamnă
Cîte vei ti să poate

Cade-să-ntr-adevărul
Toți să te ferească
Ce ești maică cinstită,
Mai sus de heruvimii
Și decît serafimii
Fără samă slăvită
Fără de putregiune
Pre Dumnedzău cuvîntul

Uniev, 1673

Doamnă ce l-ai născutu-l
Că ești adevărată
A lui Dumnedzău maică
De te mărim Fecioară.
Cădem cu rugăminte,
De la toată năvala
Svinția ta ne scoate
Pre șerbii tăi Fecioară.

Stih

Tuturor ce-s în scîrbă,
Le ești de bucurie,
Celor cu asupreală
Le ești de sprejineală,
Flămînzilor ești hrană
Streinilor scutință,
Celor ce-s în valuri,
Le ești adăposteală,
Celora ce-s în boale,
Le ești de socotință,
Celor cu neputințe,
Umbră și sprejineală,
Toiag de bătrînețe,
A lui Dumnedzău maică
Celui de sus curată,
Ne rugăm sirguieste
Șerbii tăi de ne scoate.

[A LUMII CÎNT CU JÉLE. . .]

A lumii cînt cu jéle cumplită viață,
Cum să tréce și să rupe ca cum am fi o ață ¹
    Tinăr și bătrîn, împăratul și săracul,
Părintele și fiul, rude ș-alalt statul,
    În dzi ce nu gîndéște, moartea îl inghite,
Viilor rămași, otrăvite dă cuțițe.
    Țârna tiranul, țârna țaranul astrucă,
Izbînda, dreptatea, în ce-l află-l giudecă,
    Unii fericiți să dzic într-a sa viață.
După moarte să cunoaște c-au fost sloi de ghiăță.

[PRUNDUL EVFRATHULUI MĂRGĂRITARIU NAȘTE]

Prundul Evfrathului mărgăritariu naște,
    Cămila din iarbă céle scumpe paște.
Mîna Adroditii cunună-mpletește,
    Evfrathul Evropii nou lucru scornéște.

---

¹ Primul vers este al lui Miron Costin (stihul inaugural din *Viața lumii*), iar al doilea este o parafrază la același autor. Aceste două versuri (cu mici modificări la al doilea) sînt citate în *Descriptio Moldaviae* drept... populare.

Din céle cu soldzi Helgile ivéște,
Norocul ce va toate biruiaște.
Cu[nu]na-npletită norocul o tinde,
Capul fără crieri cu mîna o prinde.
O, Helge, ficioară, frumoasă nevestă,
Nevastă ficioară, ficioară nevestă,
Cămila să ragă, tilcul nu-nțăliagă.
Margă la Athina ce iaste s-aliagă.
Ficioară nevestă, nevestă ficioară,
Peste șése vremi roada să-i coboară,
Fulgerul, fierul, focul mistuiască,
Patul nevăpsit nu să mai slăvească.

[IN PĂMINTUL NEGRU. . .]

În pămîntul negru cine lut galbăn găsește,
Acela în toată pofta nu să obosește
Cine lutul galbăn pentru dzua niagră scoate,
Pîntîna Nilului în casă-și a avea poate.
În dragoste ti-am luat, fiiul meu te numește,
Tuturor și-n tot lucrul numele-mi pomenéște.

[ȚARNA TIPĂRITĂ DIN FIRE VĂPSITĂ]

Țârna tipărită din fire văpsită
Cu alb cu galbăn într-un loc tecsită,
Varsă denainte, hrismosul învață.
Că la cale scoate fără de povață,
Coarne cini-aștiaptă urechile puie,
Cuvinteli-asculte, cămara nu-nbuie.

[IN MUNTELE CEL INALT...]

În muntele cel înalt coada Struțului,
În copaciul cel mai mare cornul Bouului.
Gălbănul și albul toate biruiaște,
În cap de Cămilă corn de buăr crește.
Vrăjitorii vînzători ce nu nemeresc ?
Pe frumos soare și lună, toate povestesc.

[IN CINDZĂCI DE SINGEROASE...]

În cindzăci de singeroase
Vom pre céle lăcrămoase,
Ochii umedzi să le ștergem,
La moșie să ne mērgem
Vidra pește, Corbul stîrvuri
Cēroe-n vîrtopi, nu prin vîrvuri
Să să urce fără cale,
Și să-și cate ale sale.

[CU PENELE ȘOIMUL...]

Cu penele Șoimul vîntul despiciînd,
Cu Bîțlanul negru cuvîntul puind,
Corbul dinceput cu rău tirănește,
Nici din hereghie pre drept stăpînește,

Ce-n cuibul altora oaăle ci-au scos,
Tare laba Șoimului le va da-le gios.
Cel œ un cœrn, iute, mai iute la minte,
Ale sale cœre cu svinte cuvinte.
În curîndă vrême, după fulger, tunul
Rău îi va detuna, din mulți pân' la unul.

Istoria ieroglifică, 1705

[ACROSTIHUL SIBILIN]

- I* Iudicii fuerit cum signum terra madebit
A giudețului sămnel fi-va, cînd pămîntul va asuda
- E* E coelo venit princeps per secula futurus
Din ceriu veni-va domnitoriul prin veacii ce va să vie
- S* Scilicet ut carnem presens et iudicet orbem
Pentru ca trupul de față și să giudece lumea
- O* Omnis homo hunc fidusque deum, in[di]vidusque videbit
Tot omul pre-acesta creștin domn, și cel urît vedea-va
- U* Una cum sanctis excelsum fine sub aevi
Împreună cu svinții prenaltul în sfinșit supt veacul
- S* Sede sedens animas censebit corpora et ipsa.
N-scaun ședzînd, sufletele va-ntreba și trupure inse.
- H* Hesos erit mundus spinas ferit undique tellis
Țelini-s-a lumea și spini creaste-vor pre tot pămîntul
- R* Reitiens simulacra homines ,et munera ditis.
Lepădînd idoli(i) — ômeni și darurile bogaților,
- I* Inquirens portas infringet carceris atri
Cercînd porțile, zdrobi-va a temniței iadului
- S* Sic et enim cunctae venit lux libera carni
Așea și dară a tot va veni lumină slobodă trup
- T* Tunc sanctis : ignis sontes aeternus aduret.
Atunci svinților focul pre vinovați veacinici va arde
- O* Occultos actus omnes tunc quisque loquetur
Ascunsele fapte toate, atunci tot însul va spune

- S Sed tenebrosa Deus collustrans pectora pandet.
Ce-ntunecósele Domnul luminînd, piepturi va deşchide.
- T Threnus erit cunctis et stridor dentis adesi
Jeale fi-va n-toţi şi scrişnet dintelui ros.
- E Effugiet solis iubar, astronomque horae
Fugi-va sórelui radza şi a stealelor şireaguri.
- O Omne poli lumen solvetur et aurea luna
A tot ceriu lucă s-a rumpe şi acea de aur lună.
- V Valles extollet, collesque avertice perdet
Văile nălţa-va, dealuri de virv gios le-a răsîpi-le.
- U Usquam nec celsum mortalibus, aut grave quis quam.
Nici-au mai fost nalt mortacilor sau greu ceva ca aceasta
- I Inde aequi montes campis hinc cerula ponti
Dincoace tocma munţi cu şesuri, dincolea apele mării
- O Omne ratis spernem onus, hiscote fulmine tellis.
Tot a corabie or lepăda tar, va căsca cu fulger pămîntul
- S Sic fontes simul arescent et fluminis alvei.
Aşea fintîni cu tot vor săca ş-a pîrăului matce.
- S Stridula tum quaerulium sonitum tuba fundet Olimbo,
Zbierătoriu atunce gróznic sunet bucinul va da din ceriu
- O Orbis grande malum rugiens et damna futura
Lumii năvarnic rău rugînd şi osînde fiitóre
- T Tartareum que Chaos monstrabit terra de hiscens
Ş-a Tartarului prăpaste va ivi pămîntul căscînd.
- E Et venient omnes reges, domini ante tribunal.
Şi veni-vor toţi craii la Domnul nainte n-giudeţ.
- R Refluent e coelo tunc sulfuris amnis et ignis
Va cura din ceriu atunci de iarbă pucioasă pîrău şi de foc.
- S Sic cunctorum hominum fient manifesta sepulchra
Aşea tuturoră oameni vor fi deşchise mormînturi.
- T Tunc lignum fidis erit ex optabile cornu.
Atunce lemnul svinţilor fi-va foarte dorit cornu
- A Atque piorum vita hominum nocumenta que mundi
Ş-a bunilor viaţă oameni şi supărările lumii

- U Undis lustrabunt bis seno in fonte vocatos
 Cu apele limpedzi-vor intr-a 12 fintini pre chemaț.
- R Rex pastoris erit nobis et ferrea virga
 Crai a păstoriu fi-ne-va noă și de her vargă.
- O Omnipotens deus est proscriptus versibus istis
 Totputearnic Dumnedzău iaste scrisul cu verșuri-aceastea
- S Servator nostro aeternus rex passus amore
 Spăsitoriu pentr-a nostru veacinic crai ce-au pățit liubov.

Și aceasta-i Sivila Eritreea, carea însăș pre sine a șeasa după potop rudenie au trăit ș-au fost popă lui Apolon. Și cu dumnedzăiască însuflare au prorocit cu verșuri, la-ncepătură avînd tot verșul careleș cite una de-aceaste slove pre rînd, precum și le-am scris pre marginea verșurilor, carele dzic așa : *Iisus Hristos, Theou nios. Sotir. Stavros*, adecă *Iisus Hristos, a lui Dumnedzău, fiu. Spăsitoriu. Cruce*. Fost-au în dzilele lui Ghedeon Sivila Eritreea Erofilii aceasta. Și era mai cinsteșe de alalte sivile. Cînd Ghedeon au mîntuit pre izrailteani de Amalic. De-aceasta scrie Apolodorus Eriteanul să-i fie fost dintr-un oraș adecă din Eritru. Scris-au de Troada că să va strica. Și de alte monarhii. Să purta în port călugăresc și purta în cap cămălaucă. Era miadză vîrstă. Mîhnită la față. Sabie goală a mină. Măr rătund supt picioare, cu stele, în chip de ceriu.

Scris-au ș-aceastea de domnul Hristos :

În ultima aetate humiliabitur proles divina, et puellari officio educabitur.

În veacul cel de-apoi să va smeri plodul lui Dumnedzău și cu pruncească slujbă să va scoate.

Iungebitur humanitati deitas iacebit in feno agnus dues et homo, eligit quisibi ex piscatoribus electis numerum duodecinarium.

Smeritul Dosoftei, mitropolitul Suceavschiei.

STIHURI POLITICE 14
ASUPRA NUMELUI PREALUMINATULUI,
SLAVITULUI DOMN
IO[AN] MIHAI RĂCOVIȚĂ] VOEVODA

„Marea incuviințată vilfa și lauda creștinească
Ivitu-s-au oarecînd credinciosului Stăpînitor arma cerească
Harul cel de sus a prea înființatei Dumnezăiri cerești
A căruia vrednici s-au aflat vechii Răcovițăști.
Inemă curată cătră pămîntu-ș arătară
Luminat nume fii'or săi în veci ciștigară.
Rîvnă mare spre întărirea herbului acestuia și Mărie-sa au
arătat
A căruia vrednic stăpînitor dreapta celui de sus l-au încoronat.
Cu biruință și certare pre ai săi nepriiatini de tot să-i
smerească,
O, Dumnăzău sfinte, pururea întărește-l ca să oblăduiască.
Voevozii cei cerești, asămănat fiind numit
Țării-și patron să fie tot-deuna neclătîtu.
În mulți ani cu pace dăi să domnească
Pré bunul lui nume să să proslăvescă“.

Antologhion, Iași, 1726

**ACROSTIHURI PRINU VERȘURI
ASUPRA STEMMEI ÎNPĂRĂTEȘTI**

Eșindu dinu miezulu nopții o zgryptură ciudată,
Imperatriței de susu stemma o arată ;
Romfea arma cu groazneci biruințe,
Cu crucea spre mări în totu neamulu și semințe,
Soarele spre lună mare mînă și putință
Ecaterinei Avgustei prinu daru credință.
Iisuse Doamne, carele stăpinești toate,
Ramura ei, pre Pavelu, crește-lu în sănătate,
A împărați, a domni milosu spre noi și spre toate.
Cu elu pre avgusta, pre Doamna, totu pre Alexiada
A-i fi Natalia și lui și noao înstemmată cu roada,
Mărindu-lu cu ia pre Petrulu cu Avgusta, zic cu Iroida.

Octoih, București, 1774

„FILOMELISMĂ“

„Adevărul curată inimă păzeşte,
Dreptatea viaţa şi legea fereceşte
Cinstea împodobeşte pre dreptatea,
    Bunătatea curată drept pre toată soartea
Adevărul, dreptatea, cinstea, bunătatea.“

„PAROMION“

„Cinstească-ţi cinstirea cea prea cercetată,
Vicleşugul văpaia varsă veninată.“

„SIMFONIE“

„Ce stri au ispră por
    are care vit nirea
M ameste au pri acor“

„AHROSTICON“

„Hristos a tot puternic îndurat Împărat,
Ridicînd pre tot omul călcat şi îndurat,
Israelul cel nou de Hristos e priimit
Să fie numai curat, drept şi pRea umilit.

Tot pomul lui roade prea să îndrePtează,
Să arată și de toți să mărTurisește,
Este știut precum că curat să slAvește,
Starea direptății cei bine înTocmite,
Toate faptele fiind prea împOdobite,
Ertarea, slobozie în veci dăRuiește
Tot omul celuia ce să pocăiește !“

POEZIE DRAMATICĂ

[JUDECATA VLADICII] ¹

[. . . . .] ²

Acum n-are ave ce-ți face.

Voinicul

Amar lucru fără de veste,
Că nice o știu cine este
Și eu sînt voinic curat,
La curve nu m-am spurcat
Și la curve n-am îmblat
De cînd mama m-au fătat.

Fata

Vai de mine și de mine
Ce-m fu a păți cu tine !
Dară cînd pînza am bilit,
Nu ești tu cel ce-ai vinit
Și m-ai luat cu cuvinte
Până ce m-ai scos din minte ?

---

¹ Titlul a fost dat de editor, dat fiind că începutul textului nu se cunoaște.

² Este partea finală a unei scenete comice, păstrată în ms. 34 de la Biblioteca Institutului de lingvistică și istorie literară din Cluj-Napoca.

Vlădica

Dară aceasta cea să fie,
Fată fără de omenie ?
Dar cînd pînza Ț-ai bilit
Și el la tine au venit
Și cînd te-ai dus la fîntînă
Iară el te-u trasu-te de mîină
Și cînd erai pe cuptori
El au venit binișor,
Atunci cînd te-u apucat
Dară tu pentru ce n-ai strigat,
Ce l-ai strîns pe lingă tine
De te-u înflat așe bine ?

Fata

Dară cum aș fi strigat,
Că cu minciuni m-au luat
Și un galbăn mi-au giuruit,
Pînă ce m-au amăgit.
Și tot au zis că m-a lua
Și binișor că m-a îmbrăca ;
Și nici a vrut să mă ia,
Nici galbănul să mi-l de.
Și nu i-au agiuns atita,
Ce au îndrăgit și pe alta
Și mie mi-au dat pe ușe afară,
De sînt de mare ocară.

Vlădica

Vezi, curvă fără de obraz,
Că faci omului năcaz,
Ca doară să-l iei de grumazi !
Dar nu te voi lăsa pre voie
Ca să faci omului nevoie,
De vreme ce n-ai țipat
Cînd în brațe te-u luat.
Ce pasă, fă ca o curvă,
Toată lumea să te zmulgă,
Că de nu ț-ar fi fost cu voie,
Nu i-ai fi făcut pe voie !

Fata zice :

Părinte, părinte,
Mă rog să mă iei aminte !
Dacă copilul va naște,
Cine focu l-a paște ?

Vlădica

Copilul, dacă l-ei face,
Să-l aduci încoace
Și eu l-oi da la o maică
Și maicei voi da o vacă.

Fata

Decît la streine,
Mai bine m-ai mărita pre mine.

Vlădica

De ț-ar fi fost de măritat,
Nu te-i fi oîrligat.
Ce pasă, fă ca o curvă,
Toată lumea să te zmulgă !

Voinicul

Mulțămescu sfinții-tale,
Că făcuși dreptate mare.

1754—1783

OCCISIO GREGORII ÎN MOLDAVIA VODAE TRAGEDICE EXPRESSA ¹

(Fragmente)

Praeambulum

Acum tocma nu de demult
Lucru groaznic, de temut,
În Moldova s-au tîmplat
Perire ca de împărat ;
Locu-i vestit și orași,
Să numește, să știți, Iași,
Cu primejde și ostași.

Ghica-voievod Grigorie,
Domn în mare dregătorie,
Vrînd a sta lingă credință
Și neamului mintuință,
Cu vicleșug s-au chiebat,
Tirăneste s-au tăiat,
De bașa turcesc legat.

O, amară prăpădire,
Însuș merge la perire !
Că argintul l-au zbovit
Și cu capu s-au plătit ;

---

¹ Uciderea lui Grigore-Vodă în Moldova expusă în formă de piesă de teatru.

Că turcii îl năpădiră,
Măcar că doi ei căzură,
Și vîiața îi luară.

Care pînă vom arăta,
Faceț bine a asculta
Și de-om greși, a ierta,
Toate bine a îndrepta,
Că tîrziu toți ne-am sculat,
Fără gînd ne-am apucat ;
Iată, dară, am și lucrat.
[. . . . .]

.

Gregorius către Instans :

[...] Dară ca să fii credincios ¹, dintîie vei jura.

Pă noao țări,
pă trei mîncări,
pă zioa de ieri ;
pe spatele vîntului,
pă fata juciului,
pă coada măgariului ;
pă ciuma pădurii,
pă apa vinerii,
pă spuma Dunării ;
pă picioare de porc ce ești,
cu coaste, cu șold cu tot,
perire-ai tu tot ;
pă oală,
pă boală,
pă piștoale,

---

¹ Lui Gregorius i se solicita postul de secretar.

să să pișe toți in iële ;
pă luni,
pă macavei,
pă marțolea
cu fasolea,
pă miercurata
vinerata ,
înclonțata,
care mîncă pe tata ;
pă acest condei
ca să piei,
că-i de vultur,
scobiț-ar în cur ;
pă lup,
pă urs,
pă sîtă,
pe fus
și pă toți cei dacă vei fi credincios ¹.
Așe zioa de astâz să te bată !
[. . . .]

Horholinae cantio ²

Cine n-au venit, (*repetitur*)
Cine n-au venit
Sara în șezătoare,
Sara în șezătoare,
Dumnezău nu-l scoale
De mini, de picioare.
Scutire-l frigurile,

---

¹ Între cei și dacă ar fi trebuit să fie cel puțin un cuvînt, spre a face enunțul inteligibil.

² *Cîntecul Horholinei.*

Urască-l toate fetele,
Trămure-l babbitele
Pe supt toate scaunele.
Numai n-au venit
Salman siminic,
Bucur cel voinic.
El de-ar fi venit,
Noi l-am fi cinstit
Cu părăsă în masă,
Neaga cea frumoasă.
Ciunguț rătezat,
Bucur însurat ;
Rătită pălită,
Neaga învălită ;
Coadă de lopată
Horholină fără fată.
Plînge, nici prea
Paie-ț bine că te ia !
[. . . . .]

Testamentum Bachi ¹

În numele fărșangului,
raiului și vinului
celui dulce și celui cu pelin,
să zicem toți amin.
Vrînd așè Dumnezeu
cel din tău,
pă carele cinstesc eu,
ca după această lume să mă mute,
deacă nu-i mai mult vin în bute

---

¹ *Testamentul lui Bacchus.*

și să mă ducă în rai cu dibolii²
și în tău cu îngerii,
unde să auz ocheche-ocheche
vai și de viața mè.
Iacătă, dară, fiilor
și cari mă cinstiți tuturor,
vă las în scris testamînt,
supt păcat și jurămînt,
ca toate ale mèle așa să le dați
precum mintèn vă învăți :
foalele mieu, care-i sufletul mieu, il mîncați
și în pomana mè vă uspătați.
Iară de-l veți împărți
mai la mulți va prisosi ;
faceți dară din mațe
cărmațe,
din cèle mărunte
la ceteră coarde,
din vine
strune,
din măruntăi
tăietăi,
din plămîne
bucate bune
și în rinză
puneți brînză.
Cel ficat
meargă nemestecat ;
din pelița [de] lîngă plămîină
facă-ș cèle jingașe mănusi în mînă,
din pelița de burdof

---

² *Diboli* este transcrierea aproximativă a formei dialectale *ghiboli* (= bivoli).

facă-ș cãitã cu țof ;
din mãduha în ea bãgatã,
facă-ș, carii capul cicilesc,
pomadã și sopen de Anglia ;
cãrora le sclipèște pielea
cu acesta sã vor spãla,
tare foarte or lumina.

Picioarãle

lãsați sã le ducã cioarãle,
doarã le vor duce pã dealu cu viile
sã poatã bea cu feriile.

Dupã aceea le veț aduce
în fãgãdãu la mujice,
jucãușii sã le caute,
prin tot locul sã le poarte.

Capul meu

fie sãmn la fãgãdãu,
ochii vazã cetera,
urechile [audã] sfada.
Nasu fie la buți tolceri,
grumazu îl las sã bea cine-i colceri ;
gura fie ușe de șurã,
doarã va veni vîntul de pã strugur[i] de murã.
Pãru las la cei oopoși deasupra de frunte,
dar mã tem cã la toț nu va ajunge,
cã nu l-or lãsa din curte.

Am doi frați de-a jëminea,
împãrțascã-mi mintea mea,
lumîneze-mi la mormînt
cã strãlucesc pre pãmînt ;
hainele mèle toate
le împãrțascã mãnãstirea cu soarte,
numai cît sã facã pentru mine moți
cã-i cu barbã cu palaclonți.

Gîrlanul meu cel preabun
de unde ies cîntări și hori,
fîtelor în șezători.
Fiii miei vii, să nu vă însurați,
de n-ăți avea ce să bîți.
Fiicelor, să nu vă măritați,
de nu v-or cere oameni bîți.
Apoi nu bîți din părău
de nu va cură de la făgădău,
sau din dealu viilor
să să vază spuma strugurilor ;
mai pă urmă de toate,
nu vă depărtați de cetate.
Fiul meu Puți, tu pre eștealalți
îi poartă tot pe la pivniți încărcate cu buți,
și unde-i vedea sămn capul meu,
bagă-te și plînge, că acolo au perit și tatăl tău.
Aceasta voi mai proroci :
că și voi toți de această boală, ce crep eu, veți peri,
că-i beteșug firesc de care eu nu poci să trăiesc.
Una mai ascultați :
canele de voi nu le depărtați.
Luați pildă de pă mine,
că eu nici acum nu testeluiesc cana la nime ;
doară undeva o voi mai putea umplea,
ca să-mi ud odată gușea.
Cu un cuvînt, ca să gat,
că cana și pă fund au săcat,
popilor toți și mirène,
tisturilor și țărèni,
bătrînilor cu tineri,
bărbaților cu muieri,
pentru că uspățul dintr-un om
nu să face toți din toate să mînce

și țineți bine năravul meu
ca să vă veseliți cu a fărșangului Dumnezeu.
Pă mine mă îngropați
fără popă, mă astupați
în țintirimu făgădăului,
în cripta hordăului ;
nici să mă dezgropați
până n-or veni alți cărnați.
Așe Dumnezeu să vă ajute
și această goală bute
Amin.
Vai, mori
că n-am vin !

1777—1780

POEZIE DE DRAGOSTE

KEN TEK RŪMÉNYÉ SZK DE DRAGOSZTE SKRISZ

(Fragment)

En Pare de fok arde inima me Prin tine
Deakem aduk aminte de kuventele tale,
Ku mine de preune fekute muletori,
De multe ori pre obrázul meu lepíte szerutéri.
Des aczundze oáre Kend aczele dzile,
Sze poczi fi ku facza ta cze mendre depreune,
Portul meu Czel negru szare albi Prin tine,
De la mine trekute Viacze szare entoárcze.
Szokásul Gruelor Toámna iele mergu,
Jare primeváre en cze Vreme bune
Ku szoczia sza pre kempury unke sze bukure.
Necze átuncz noi ave Viacze fere de tine.
Multe Nopczí Treku fere szomnu de la mine,
Deake sze Timple szomnu s átuncz mie,
Pre tine te ved su te pipeyeszk umpare mie,
Cze deake me szkol mui nime longe mine.
Fokul ne potolit deakeszáre potoli,
Din inima bénatul szare roskira.

etrovay Codex (1671—1672)

CÎNTEC DUPĂ IBOVNICA SCĂPATA

Dîngă apa Someșului,
Cătră valea Mureșului,
Jumătatea sufletului,
Mi-a dus draga în sînul lui.

Îi frumoasă ș lată-n șele,
Ca omătul albă-n piele,
Păru-mpletit cu petele,
N-are-n purtatu-i greșele.

Cu ochi mierii și luminoasă,
În trup naltă, sănătoasă,
De cuvînt rău lăcrămoasă,
La sufletul meu frumoasă.

Are de bumbac rochie,
Albă de jolj și zăghie,
I se șeade la fetie,
Poartă-n sîmul ei drăcie.

De nu s-ar fi arătată
Hodină mi-ar fi lăsată,
S cu inima supărată,
N-a fi de mine uitată.

Frumosul ei n-aș fi crezut,
Fața de nu aș fi văzut,
În acest rău n-aș fi căzut,
Cu hodina aș fi șezut

Cînd o văzui că se duce,
În inima-mi peatră-mi puse,
Jucăria mea ea fuse,
Vai, la ce rău că mă duse.

L-oi căta de-oi mai trăire,
De-oi fi viu și n-oi perire,
De ni-a fi de ea de știre,
Alte-n lume n-oi iubire.

Intece cîmpenești cu glasuri româ-
nești, 1738

FĂPTURA UNEIA

În marginea hotarului,
Ține mijlocul satului,
De ea m-am dat bănatului,
Că nu capăt loc sfatului.

Uitindu-mă la făptură,
Ca și boarea de căldură,
Inima mi se străcură.
Lacrimile-mi stau și nu cură.

Îi în loc greu depărtată,
Îi cu gânduri încărcată,
Îi cu barte, nu-i cepsată,
Fie-i gura sărutată.

Ani puțini a numărat,
N-a iernat mult, nici n-a vărat,
Cît e ziua, cît a inserat,
Dară useri ? n-a mai cărat.

Nu-i prea naltă, nici prea mică,
Oablă-n trup și subțirică,
Cu jocuri se cam mai strică,
De vîntu ei nu-i e frică.

Îi fată și nu-i nevestă,
Mult cu ochii ei mă creastă,
Luci i-s ochii, ca fereastă,
Fi-i-aș silă și năpastă.

În trup mîndră și grăsuță,
Ca ghiocu îi albuță,
Cu degete cam lunguțe
Și cu șele rotunduțe.

Cu păr în zbiciu împletită,
Pe la frunte ne/te/zită,
În două scorzi îi sucită,
S lung în spate slobozită.

Vai, o țară că plătește,
Pe norocul meu trăește,
Trupu-mi mi se mai topește,
CîndCînd de mine se lipește.

În traiul ei, ce păcate,
A făcut, fie-i iertate.
Fie toate deslegate
Și la județ nejudicate

Cîntece cimpenești cu glasuri româ-
nești, 1768

CRONICI ȘI POVESTIRI VERSIFICATE

DESCRIEREA ȚĂRII MOLDOVEI ȘI MUNTENIEI

Capitolul I

*De neamul moldovenilor și muntenilor.
Despre prima lui descălecare de către Traian,
împăratul romanilor*

De patria-mi deplînsă și-ai ei locuitori,
Despre Moldova vă vorbesc, o, nobili protectori,
Ce coloniști avut-a în Daciile amîndouă,
Pînă ce-n trei se rupse în împărțire nouă.
În Țara cea cu Șapte Cetăți ei au venit
Duși de Traian acolo, cu dacii-au viețuit,
Ziși de la Olt — olteni sau muntenii de la munte,
Unde romanii colopi așezatu-s-au în frunte.
A treia-i Țara Moldovei, nume de rîu păstrătoare,
Din Maramureșul stîncos și pînă la țărîm de mare
Și continuă, ca primii, tot români să se numească,
Că din Roma ei se trag, nimeni să nu se-ndoiască.
Sarmată, tu, muză, mă iartă de nu satisfac
Al fiilor tăi gust ales, de n-oi fi pe plac.
Cu dragoste de mamă la piept i-ai alăptat
Și doice scump plătite cu grijă tu le-ai dat,
Chemînd chiar și zeițe tocmai din Helicon,
Și cîte cîntărețe mai sînt prin Helespon,
Muze din Aretuz, Pierid, siciliene,
N-au lipsit din versul lor nici Diane siriene

Și cînd eu peste Moldova le zăream trecînd
Spre slăvit, liber regat zborul îndreptînd,
La noi aspra tiranie și cruzimi neroniene,
Jafuri de nespus erau, dureroase scene.
Permite-mi dar, cu simplu glas lumii ca s-arăt
A neamului meu sorginte dezvăluind cum pot
Și sub aspra tiranie de cînd viețuiesc,
Orfan lingă fiii tăi vreau ca să trăiesc.
Cînd din crudă tiranie cădea în declin
O putere ce-a fost mare, imperiul latin,
Se năștea războinică forța dacilor în zori
Ce provinciile romane pustia adeseori.
Pînă în Italia ajungea nestăvilită,
Adunînd chiar și tribut, veșnică părea merită,
Prin putere-amenințînd Roma sub Domițian,
Dară chiar după acesta tronu-l ocupă Traian,
Care ordine trezi în armatele romane,
Amorțite-nsufleți ale statului tendoane.
De șase ori sute de mii ridică armată
De ostași viteji și iuți, apoi de îndată
Gospodari chiar cu soții cu sine luă,
Din Italia întreagă prin sorți ridică
În număr nenumărat, tot ce țara nu putea
Să hrănească din ogoare și-n fruntarii nu-ncăpea.
Obicei roman era ca-n locuri barbare
Țări pustii de întîlneau, ei drept apărare
Populîndu-le cu-ai lor *coloniam* le numeau
Oameni credincioși, romani, acolo cu ei duceau
Nu doar singur-ostășime, ci și gospodari
Pentru noile așezări primii emisari.
Tot la fel făcu Traian, împărat roman vestit,
Din Italia-nșesată cu poporul a pornit
La război cu dacii avînd el puteri nemăsurate.
Decebal, războinic rege, peste Dunăre abate

În Moesia călărimea, luptă cruntă el dădu,
Dar întrecerea lui Marte ne-nfricatul o pierdu,
Căci romanii atunci erau cei mai bravi dintre soldați
Rezistenți la greul luptei cum nu mai sînt alți bărbați.
Iar Traian învingător la al fluviului mal
Adună oameni la muncă cu un ordin imperial,
Pod de piatră construind peste Dunăre minune,
Unde-n țara muntenească se mai văd și azi ruine.
Și nu-i cea din urmă luptă a romanilor cu dacii,
De pămînt val ridicat-au soldații romani dibacii,
Pe unde Dacia Superioară de Muntenia se separă
Și de — cum Moldovei i s-a spus — Dacia Inferioară.
Acolo s-a dat o luptă cruntă cu Decebal,
Aprig s-au bătut cu toții în războiul infernal,
Doar cînd văzut-au pe rege eroic lovit de moarte,
S-au lăsat și dacii scoși din dansul lui Marte.
Dacii-atunci s-au risipit, s-au tot dus în lume,
Locul l-au luat talienii, cei aduși anume.
În Dacia Inferioară făcînd colonii,
În cetăți numi Traian căpetenii — *domini*,
De la care nume doar rămas-a de-atunci
Domn în ambe țări se cheamă chiară și sub turci.
Transilvania de azi, Dacia Superioară,
O coloniză cu-ai săi în măsură necesară,
Atîta doar cît capul să nu-l mai ridice
Și cu rebeliuni pacea Romei să n-o strice.
În locuri mai strîmte doar *praesidia* punînd,
Dar unde era mai larg, municipii ridicînd.
Acolo-i Țara Moldovei și-a Munteniei egale
Cu Egiptul cel bogat în recolte de cereale.
De atunci poporul nostru a stat paravan,
De tătari el ocrotind imperiul roman.
Vechea Dacie era mărginită la apus
Cu ilirici munții mari, cum din strămoși li s-a spus,

Cu Nistrul la răsărit, singuri ei stăpini pe țară,
Căci maghiarii mai târziu în Dacia se-așezară.
Un platou întins la nord, la sud Dunărea hotar,
Din Tataria venise neamul dac cel legendar,
Din același loc cu sachii și cu massageții,
Mai târziu și ungurii, Attila cu călăreții.
Dacii sînt strămoșii drepecți ai sașilor care
Șapte cetăți au construit, talienilor egale,
Astăzi ungurii le țin, drept podoabă-a țării stau,
Șapte orașe minunate ce legi proprii au.
De la ele țării cea cu Șapte Cetăți îi spune,
Iar Cetatea Albă jos, tot a lor fundațiune.
Cît despre cetăți ca Neamț, ori Suceava, ori Hotin,
De ce, muca mea, nu știi, ori nu vrei să spui deplin,
Să fii tu neștiutoare, ori că nimeni n-a vorbit
De dacii le-au ridicat, ori romanii le-au clădit,
Oricare-ai spune nu greșești, dar bastioanele-s mai noi,
De ai Moldovei domni zidite ca să se apere-n nevoi,
Căci bravii acum de-acolo pe tătari ei îi resping,
Cu curaj lovind în hoarde și de-acolo îi înving
Necesare nouă acum, cînd al mîntuirii plan
Dumnezeu l-a-ncredințat dreptei Tale, rege Jan,
Acuma sînt în ruine, cu jale îmi amintesc,
De la păgîni cît suferim nu pot nici să rostesc.
La fel nu știu nimica de-a Tighinei zidire,
În lumină însă stă a Chiliei întocmire,
Căci la Dunăre genovezii ridicatu-o-au zveltă,
Stăpini fiind atunci din Krim și pîn' la deltă.
Cu al Stambulului permis Marca Noagră stăpîneau,
Iar Crimeia ca zălog pe atunci o dețineau.
De la ei viață a prins și Cafa din Taurida,
Pe mări flote navigau sub a lor egidă,
Turrim Neoptolemi grecii-au ridicat,

Iară domnii moldoveni Soroca de neuitat.
Și chiar mai departe-s multe cetăți în ruini,
Cum ar fi pe lingă Roman și Galații din vecini,
Giurgiu sau chiar și Brăila, care fost-au muntenești,
Amintire-n veci rămîn domniei basarabești.
De la ei nume a luat Basarabia ținut
Și pe hărți, la scriitori, el stabil s-a așternut.
În afar' de ăsta ținut, din Moesia o parte
Și din țărmul mării-un pic stăpînire-avu deșarte.
Dar cîmpia ce se-ntinde la acea Albă Cetate
Este pur moldovenească chiar și prin paternitate,
Pîn' la Euxin. Multe-s documente-n care
Se vădește astă stare. Dar o nouă atestare ?
Doamne sfinte, o mai fi pentru noi speranță oare ?
Ori sortiți pieirii fi-vom pentru veacuri viitoare ?
Traian dar restituind forța lumii mare
Și făcînd aicea Romei zid de apărare,
Însuși el prin Dacia, la Siret și Prut mergînd
Apoi Nistrul cel sălbatic, apărât de stînci, luînd
Și-un șanț uriaș să sape din Moldova început,
Care peste generații nume de «troian» avu.
Trece dincolo de Nistru, prin cîmpie, pîn' la Bug,
Armatele lui viteze trec și Niprul tăvălug,
Pîn' la Donul, fluviul care e hotar și net separă
Europa de Asia. Din cîmpii se-mprăștiară
Tătarii infricoșați și spre Marea Tatarie
Se-ndreptată, căci văzînd romană supremație
Tactică și militară cu toții ei se predară,
Pacte vechi recunoscînd ce cu Pompei încheiară.
Căci aveau un acord vechi, erau înțeleși,
Între ei să nu se-atace, cîte-o sută de aleși
Trimiteau tătari la Roma ca zălog de pace,
Chiar și dintre hanii lor la Roma căutau mijloace

De-a ajunge la domnie, între ei luptau,
Împărțindu-le puterea, romanii îi împăcau.
Și-astfel statul roman pace de la ei avea
Și peste hanatul lor vajnic domina.
În Asia pătrunzînd, Traian merge prin viroage,
Șanțul veșnic după el pîn'la Don îl trage.
Din Tataria la Baktra, apoi țări persane,
Din Persia prin roș deșert pînă chiar la mare
Și stat după stat căzu și Egiptul cuceri,
Dar la Cairo obosit lumea aceasta părăsi.
Priviți acum, pătrundeți, puterea lui cea mare,
Cum azi nu mai există, în vremi de întristare
Și nici dintr-o mișcare, monarh printre titani
Pămîntul să-nconjoare în marș de cîțiva ani,
Făr'să plece ori să lase cîmpul de bătaie.
Acum toți de turci se miră că duc șase luni războaie.
În Egipt de-atîta trudă Traianus slăbit,
Boală ce avu în pîntec, de s-a-mbolnăvit,
Disenterie îi spun grecii la această boală
Și susțin că-i cea mai veche suferință viscerală.
Că de alta nu se știe, ea e cea dintîi,
În natura omului boală fără căpătîi,
De cînd lumea era nouă, fără de microbi,
Ori duhori molipsitoare din putrede gropi,
Boli mortale nu erau în ființe muritoare,
Nici febre-n trupuri, nici pe piele apăreau buboae.
Doară în viscere slăbeau de marele dezmăț,
Se strîcau de-atît exces, contînuu ospăț.
Roma însă pe Traian l-a făcut nemuritor,
Prin cea veșnică columnă ce-l arată-nvingător.
Că e pururi slava voastră, regi triumfători !
De ce domni din astă spiță nu-s nemuritori ?

Capitolul II

*Despre risipirea coloniilor lui Traian de către tătari
și despre viețuirea romanilor în munți*

Cum structurile masive-s rezistente-n fundament,
Cum durează labirinturi în al lor aranjament,
Cum în flori și rod bogate sînt livezile păzite,
Cum pămîntul îngrijit dă recoltele rîvnite
Și cămărilor-abundent le încarcă cu de toate,
De au vajnic gospodar și pîndar în unitate,
Cum corabia p'utește de-are-un bun navigator,
Și turma-i mereu întregă de-are veșnic treaz păstor,
Tot așa și statul poate fi de-a pururea întreg,
Dacă rege are-n frunte care este bun strateg,
Sub guvernul lui puterea și hotarele crescînd,
Nu de-o ață prea subțire statul mare atîrnînd.
Un exemplu poate fi bravul împărat Traian,
Ce-a sporit puterea Romei, în timp ce sub Adrian
Atît de mult a slăbit că pînă și podul
De la Dunăre-a surpat s-oprească exodul
Tătarilor ce din nou cotropiseră cîmpii,
Devenind iarăși vecini plini de vrăjmășii
Pentru Roma ce acum, din grea slăbiciune,
N-a-ncetat ca să frîneze tătară invaziune,
Nici pedrumul lui Traian hoarde să gonească,
Nici pe-ai lor, ca drept stăpîn, să îi întărească,
Fortărețe mari la Istru. Tragică priveliște
Ca un imperator să lase de izbeliște
Splendide provincii de Traian cucerite
Și să lase năvălirii drumurile slobozite
Neglijență-mpărătească. În vreme ce el
Construia Adrianopol, Roma suferea rebel
Cu-al său nume ridica oraș în Tracia muntoasă,

De-a provinciei pieire arătînd că nu îi pasă.
Cea dintii a turcilor capitală, Adrianopol,
În Europa, aici, mai veche decît Stambol,
Cu voia lui Dumnezeu, căci cine poate mișca
Din loc, Doamne nepătruns, sfîntă voia Ta ?
Cetățile cu toate acestea, tot se mai țineau,
Coloniile lui Traian de tătari se-apărau,
La mulțimea dar imensă să reziste neputînd,
Căci puhoiul zi de zi creștea tot mai mult,
S-au retras cu toții-n munți și cu apărare
Spre pustiire lăsînd așezări înfloritoare.
De aici în veac, pe urmă, se tot pomeneau
Primele-așezări, căci adesea le schimbau.
Greu a fost ca-n aste locuri de năvăliri bîntuite
Să pui baze unui neam pentru veacuri prelungite.
Din Muntenia, de la Olt, în munți se-așezară,
Pîn'la Făgăraș și Herteg locurile le-ocupară.
Din munții aceia Oltul vijelie curge,
Izvorul apei sale din Gurghiu îl smulge,
Chiar din Transilvania drum prin munți croiește,
Străbătînd amarnic drum, pîn'la Dunăre sosește.
Cetăți sînt multe, mari, falnice, de necucerit
Și-n Moldova locuri care năvăliri au stăvilît,
Minunate mănăstiri din a doua așezare
Au zidit și-n vremi de război, înșelătoare,
Moltanie, zis în polonă, acolo se-adăpostesc,
Cum de la Olt cu *M* în față polonezii îi numesc.
Noi munteni le spunem, ad montibus ce-i munte.
Astfel au ajuns să stea în lăcașuri prea mărunte
Din frumoasa Italie, bieții de romani
Și nu pentru scurtă vreme, chiar sute de ani.
Aici, unde e Moldova, îndelung au rezistat,
În cetăți, locuri muntoase, la tătari ei n-au cedat,
Dar cînd cu trecerea vremii nu au mai putut,

Timp pentru arat pământul nu au mai avut,
Nici de hrană la ostași, nici chiar pentru ei,
De împrejurări siliți, după-atîți ani grei,
Cu-ai lor domni au coborît din munte la șes,
Maramureș ocupînd, Giurgeu, Ciuc, tot loc ales.
Rîuri trei de-aici pornind, Siretul vin să-l înfrunte,
De la Tisa (sau Tibise) izvorînd curg lîngă munte.
Locuind aici cu totul de tătari ei au scăpat,
Locul de Ardeal ținea, dar era neocupat.
Maramureș l-au numit, ori așa mai înainte
Îi spuneau, nu-i tocmai sigur, fără bază în cuvinte,
Căci e veacul ce corupe vorba lor curată,
Depărtînd-o cu încetul de latina adevărată.
Acum spun Dzeu sau Dumnezeu în loc de *Deus*,
E vorba mai stricată *al meu* în loc de *meus*,
Și în loc să spună *celum* se rostește *cerul*,
Homo — *omul*, *frons* — *frunte*, *angelus* — *îngerul*.
Nu e dară nici o vorbă ce prin început,
Prin mijloc sau prin sfîrșit să n-arate c-a ținut
De limba cea primă, chiar cuvinte stau întregi :
Barba — *barba*, *luna* — *luna*, altele ușor le legi
De original, fără doar de cîteva vorbe ungurești
Și odat-cu slujba sacră de la sirbi și slavonești,
Dar foarte puține. Acte sînt luminătoare,
Oricine poate citi, Lumea însă-i schimbătoare.
Statul roman decăzu în voia divină,
În putere mult scăzu, nimeni să dețină
Nu poate să schimbe sau ca să mărească
O forță ce, Domnul hotărît e s-o sfîrșească
Unul cade, altul vine, dacă-i cu noroc,
Dumnezeu a interzis destinului să stea-n loc.
Și așa s-a întîmplat căci după Adrian
Împărați avu viteji imperiul roman.
Nu cade brusc mașina chiar dacă e slăbită,

Ce se spune-n grabă nu se face-ntr-o clipită.
Urmat-a Constantin cel Mare și Leonii înțelepți
Heraclius, a fost pe urmă, Iustinianii drepti
Și nu puțini geenrali ce-au fost plini de slavă,
Nume veșnic le-a rămas, oameni de ispravă.
Dar cînd la Bizanț au mutat a lor capitală,
În loc nou ducînd cu ei maiestatea monarhală,
De atunci avut-au multe necazuri răsăritene
Cu perșii și, saracinii, cu statele apusene,
Care pacte încălcînd trebuiau bătui,
Pe cei de la Dunăre i-au consiedrat pierduți.
De-aici a-nceput ruptura, s-a dus sfînta unitate
A creștinătății și iubirea, cea de frate,
De aici între biserici dispute vane-au început
Și-un mare număr de creștine state-au decăzut.
Tot atunci veni Attila cu ai săi maghiari,
Din Uzbek cu iurtele au ajuns pe armăsari,
Ocupă țara panonă și mult rău făcu
La fel ca și Batu Han, prin țări pe unde trecu.
Căci eroii cei romani, ce luptaseră cîndva
Deveniseră, barbari, ca niște satiri sadea,
Vreme-ndelungată prin pustie viețuind,
De teama tătarilor prin munți rătăcind
Și cu toți se lepădară în această subzistare
De alese obiceiuri taliene, însă care,
Nu pieriseră de, tot, căci nu erau grobiani
Într-atît să nu-i cunoști că sînt tot romani
Căci esenta le-a rămas din primara lor natură,
Care-n lucruri nu dispare, nici în, creatură,
Totul în părți se menține. Dar dacă-s la fel
Romanii ce-au fost odată, ori macedoneni,
Ori atenienii dacă-s tot aceiași greci ?
Laconii ce-n subtilitate nu poți să-i întreci,
Ce-au fost nu mai sînt. Dar iată că din principat

Ungurii prinzind puteri se transformă în regat
Și provincii tot mai multe ei incorporează
În ungar regat și pe toți îi guvernează,
Cu o mîină fermă demonstrînd ce pot urmașii
Lui Attila. De-altă parte tătarii, vrăjmașii,
Făr'să țină cont de puterile ungare,
Năvăliseră din nou cu forțe cotropitoare,
Așezîndu-și tabere la riuri, poiene,
Pînă în Ardeal urcînd, în plaiuri muntene,
Vecini cu transilvănenii, urme-au rămas grăitoare,
De la ale lor din piatră colibe tătare,
Pe la Trotuș și Oituz de război sînt semne,
Și la fel pe alte riuri, pînă cînd pesemne,
Nu i-au mai răbdat maghiarii ca vecini aproape,
Pericol în coasta lor, pacea să le-o sape.
Peste țară domn era Vladislav cel ungureso
Ce cu hotărîre și cu simț cavaleresc,
Oaste strînse mare și neînfricăta,
Din cuiburi de munte pornind de îndată,
Cu cei care locuiau în părțile Oltului,
Ca și cei din Maramureș, din partea Siretului,
Și mergeau românii veseli, cei din romani transformați,
Pentr-o cauză măreață să se bată incitați,
Cu-amintirea veșnic vie a țarilor strămoșești
Date lor de la Traian și-a virtuții ostășești.
Mai întii din munți tătarii ei gonit-au de ajuns,
Bătîndu-i și mai departe, în cîmpii ajunși.
S-au oprit apoi la Siret hoardele tătare,
Unde-i acum tîrgul Roman, începînd o apărare,
Dar nerezistînd la luptă, ei la riu au apelat
Și din Siret tot luptînd au perseverat,
Dar din spate-nvingătorii împingeau amar,
Apa rîului stătuse de cadavre stăvilar,
Morți se vedeau pretutindeni, regele-ncîntat

De masacrul tătării, vesel că a exclamat :
«Seretem joi, seretem !» în limba maghiară
«Îmi place, vai, îmi place» și după vorba regală
Riul Siret s-a numit și cu-ăst nume curge,
Iar victoria de-atunci în veci nu se stinge.
Și tot datorită ei, alte părți din glie,
Noii țări se-alăturară, libere să fie.
De trei, de patru ori mai fericiți nepoții,
Decît strămoșii ce-au pierit în luptă cu toții
Și patria lor dată pierzînd în lupta grea,
A doua așezare v-au pregătit prin ea.

Traducere din limba polonă de Elena LINT

[DOMNII ȚĂRII MOLDOVEI]

Domnii Țării Moldovei pus-au nevointă
De-au învățatu-ș țara direaptă-n credință,
Pravoslavnică lege ferind necorcită,
Și-n ceri Hristos le cruță viața fericită.
Descălecat-au țara domnul Dragoș-vodă,
Fericit, buiac, cu tot feli de roadă,
Cînd au adus într-însa românească limbă,
De bun neam și ferită de la calea strîmbă.
Să trage de pre sînge rudă-mpărătească,
Dumnezău l-au sporitu-l nainte să crească.
Și fiii săi, Sas-vodă și cu Bogdan-vodă,
Cu doamna lui Maria, lăsînd bună roadă
Pre Fedor Bogdanovici, Lațco să numește,
Cu doamna sa cu Ana, de să pomenește.
Pătru-vodă pre urmă-i purceasă pre viță.
Carele-i zic Mușatin, în bună priință.
Statu-au dup-acesta luminată roadă
Țării stăpîn Moldovei domnul Roman-vodă
Acest Roman să scrie-ntr-a țării urice
Mare samodărjaveț și-n bună fericie,
C-au stăpînit-ș țara din plai pănă-n mare
Ș-au lăsat-ș în scaun fii și ca mai tare
Ce s-au născut din doamna din Anastasia,
Pre cël Bun Alexandru-n trai cu fericia.

C-au împodobit țara cu beserici late,
Cu mănăstiri vestite-n frîmșeț luminate,
Bistrița, Rădăuții și cu Moldovița,
Ș-alte multe bătrîne ce-ș da cuviința.
Adus-au și pre Svîntul Ioan în țară,
De ș-au vestitu-ș cinstea și preste hotară.
Naintea lui mai fost-au Ștefan și cu Iuga,
Și Dumnezeu cu bine li-au ascultat ruga.
Iară dup-Alexandru, fiu-său Ilie
Și Ștefan, a lui frate,-n scurtă bucurie.
De-acia Bogdan-vodă domni mică vreme
Și ș-au mutat odihna unde nu să teme.
Pentr-a Țării Moldavei rîhnită dulceată,
De-aproape să prăvască pre Hristos în față.
Ș-au lăsat-ș pre urmă roadă bună-n țară,
De i să naltă slava și peste hotară.
Pentru Ștefan acel Bun ce-au bătut războaie,
De-au făcutu-ș de toate inernii pre voaie,
Prin ținuturi prin toate să vād a lui semne,
Mănăstiri și beserici ce-au fapt fără lene.
Că nu numai prin sate și pre la orașe,
Ce și prin munt și-n codri lui Hristos sălășe
Ce-au făcut zugrăvite de dau strălucoare,
Să-i trăiască-n bun nume pomana supt soare.
Pre fiu-său pre Bógdan ș-au lăsat să-i șază
În scaun să-ș domnească țara, să să-ncrează.
Că ș-a lui nevoință n-au fost cu nemică
De-a lui al său părinte să fie mai mică.
Svînta mitropolie cea noavă-n Suceavă
De dinsul îi făcută, cu multă zăbavă.
C-avea destulă luptă și treabă de oaste,
Cînd îș bătea pizmașii lovindu-i în coaste
De-a lui destoinicie scrie și-n cronice,
Că ș-au apărat țara cu bună ferice.

Pre fiu-său pre Ștefan Tinăr după sine
Ș-au lăsatu-ș în scaun domn bun, cum să vine.
Dup-aceasta stătut-au Rareș Pătru-vodă,
De toate bunătăț plin, de cerească roadă.
I-i Póbrata sălașul unde odihnește,
Cu doamna Elena, de să pomenește,
C-au fapt biserici multe, di-ntreg și-nnoite,
La țară și la munte mari mănăstiri svinte.
Pre urma lor domnit-au a lor bună roadă,
Ilie și cel Tinăr Ștefăniță-vodă.
Nemică n-au stricatu-i vrăjmășasca moarte,
Că este-n ceri cu svinții depreună-n soarte.
Și soru-sa Roxanda, să nu stingă neamul,
Luă pre Alexandru ce-i zic Lăpușeanul.
Domni ș-acesta bine și-n Slatină-ș fece
Mănăstire frumoasă, pre toate le-ntrece.
De pre feț n-au rămasu-i, iară de pre fiice
Sint a lui rod boieri cu ferice.
Stătut-au în Moldova domnul Ioan-vodă,
Cu doamnă-sa Maria, nelăsându-ș roadă.
Bătut-au cu izbîndă, concenind vrăjmașii,
Dară prietinel viclean i-au smintitu-i pașii,
Dînd coaste cu păgînii, făcîndu-i smintea'ă,
Lui osîndă și țării lăsînd osteneală.
De-acmu de-ar sta Moldova tot ceasul pre rîcă,
N-a mai putea să scape turcilor din brîncă.
Pre urma acestúia fiiul Mihnii-vodă,
Din Țara Muntenească sufletească roadă.
Pătru-l cheamă pre nume și n-are prihană,
Lăsatu-ș-au în țară slăvită pomană
Mănăstirea ce este în deal la Gălata,
Că este pentru ospeț tot cu masa gata.
Stăpînit-au Moldova domnul ce-i zic Iancul,
Și cu nemulțămire i să spune Veacul.

Ștefan-vodă din Pătru, care mai sus scrie,
Tinerel și-au domnitu-ș mică bucurie,
Că era țara strînsă de dese războaie
Și nu putea stăpînii domni-n bună voaie.
Stătu domn Aron-vodă, lăsat-au pomană
Svînta sa mănăstire, și n-are prihană.
Deac-au făcut și bine, lăsîndu-ș domnia,
După dînsul stătu-au domnul Ieremia.
Acesta de pre rudă i-i nume Movila,
Că Dumnezău și-au tinsu-ș și preste dîns mila.
După dînsul domnit-au și Simeon-vodă,
Lăsat-au și pre-acesta Dumnezău cu roadă,
Că i să știu cuconii sufletească viță,
De-i făcură cu Domnul în ceri cunoștință.
După dînsii și Ștefan Tomșea ce-au fapt solca,
Domn destoinic, și-n zile-ș au potolit holca.
Că-n zilele acelea, prin dese războaie,
Lăcuiitorii țării trăia cu nevoaie,
Fost-au Gașpar, și fost-au Radul domn pre pace,
Cu bună-nțălepciune ,tuturor cum place.
Ș-Alexandru Iliaș, dintr-a țării viță,
Au domnitu-ș în țară, negăsînd priință,
Cînd păgîinii aceia ce sînt dintr-Agara
Concenia-n tot feliul ticăloasa țara.
Barnovschi Miron-vodă are îndrăzneire
La Dumnezău cu svinții, de-ndoire.
Moisi voievoda,-n cereasca movilă,
Cu frații să-i trăiește-ntr-a lui Hristos milă.
Și Vasilie-vodă cu domnii în rîndul
I-au dat Hristos odihnă precum i-au fost gîndul,
Cu doamnă-sa Tudosca prăvind cu dulceață,
Cu ale ei odrasle, pre Hristos în față.
Gheorghî Ștefan-vodă el încă nu-ș pierde
Nedejdea de la Domnul, ce totuș să-ncrede.

Și pentru Ghica-vodă laudă să zice,
Că de-a rîndul cu svinții, trăiește-n ferice.
Lui Ștefăniță-vodă Dumnezeu să-i facă
Odihneală cu domnii de viață, să-i placă.
Cu a sa bună maică, cu Ecaterina,
La domnul din dreapta să-i fie odihna.
Evstratie Dabijea scris este la viață
Să trăiască cu svinții în rînd, fără greață,
Cu iubita sa hiică, cu doamna Maria,
Să nu li să mai stîngă în veci bucuria.
Și doamnă-sa Dahina încă să să vază
La Dumnezeu în casă cu dînș, să să-ncrează.
Și Duca-voievoda Dumnezeu să-i caute
Sufletul cu odihnă-ntr-a sa bunătate.
Iliaș Alexandru, din domnii de țară,
Prin săraci ce da milă ș-au tins spre ceri scară.
Și Petriceico Ștefan-vodă ș-are parte
În ceri cu domnii țării și-ntr-a vieții carte.
Cu luminat cinstită doamnă-sa Maria,
În ceri să le găteze Hristos bucuria.
Lui Dumitrașco-vodă bine să să zică,
Că certă pre viclenii de le dede frică.
Domnit-au după dînsul Antonie Rûset,
S-aibă cu domnii parte ș-a lui cinstit suflet,
C-au lăsatu-ș pomană oît au putut face,
De-i Dumnezeu cu svinții trai în ceri cu pace.
După Antoni-vodă domni iarăș Duca,
De la vlășescul scaun venind cu porunca
De la-mpărat, să-ș șază domn bun preste țară,
Să giudece săracii într-a ei hotară.
Dară ismailtenii a sa lăcomie
Nu vor mai părăsi-o într-a lor vecie.
Dăjdi și biruri, prumute, barot, zaharele,
Și cu alte dări multe, cu destule rele,

Pustiit-au Moldova ținuturi prin toate,
Ca iadul fără sațiu să să-mple nu poate.
Dară vinovat cine-i Domnul au-i țara,
Cîndu-i astăz Moldova de toată ocara ?
Jecuită, prădată, stricată și arsă,
Unde-i cauț te-mple jelea cu inemă arsă.
Nu ni-i vinovat nîme pentru răutate
Ce vățim pentr-a noastre cumplite păcate,
Că la noi ș-au făcutu-ș păcatul cuibare
De giurămînturi strîmbe,-n giudeț necăutare.
Biruieste ou mîzda cela ce-i cu vină.
Și strică direptatea celui fără 'vină.
Avem și pentru preuț osîndă destulă,
Că-i asuprim de-i scoatem din casă sătulă,
Făcîndu-le pedeapsă și grea supărare,
De nu mai au în țară popii așezare.
Că lor le este ciuca de tot să le-agiungă,
Treaba lor să le fie toată vremea-n rugă.
Altă nemic să n-aibă să le dodeiască,
Lui Dumnezău tot ceasul să stea să slujească.
Avem și pentru farmeci la Dumnezău ură
Și ce omul să schimbă dintr-a sa făptură,
Cu ghidúșuri, cu turcă, cuci și cu geamale,
Tras în vale ș-alte din păgîni tocmale.
Ș-au perit biata țară de păginătate,
Dumnezău o va-nvie-ntr-a sa bunătate,
Să să-ntoarcă și Svîntul la a sa moșie,
La odihna bătrînă la mitropolie.
Craîului Poloniei fără de zăbavă,
Lui Ioan al treia, să-i rămîie slavă,
Ș-a lui milostivire să să pomenească
Prin țări, prin toată lumea-n veci să să cinstească.
Și lui Constantin-vodă Dumnezău i-a face
Locul în rînd cu svinții, precum i să place.

Iubitele odrasle pre urmă să-i șază
În scaun și pre pace țara să-ncrează.
Și cu boierii țării gând de bine s-aibă,
Să poată trăi țara cu bună oslabă.
S-aibă de ce le zice mult ai să trăiască,
Și Dumnezeu în țară să să proslăvească.
Dă-le, Dumnezeu svinte, Svîntul să le vie
În țară în Moldova și cu bucurie,
Can- zilele bătrîne, și fără zăbavă,
'N svînta mitropolie ce este-n Suceavă.

1681—1690

POVESTE DE JALE ȘI PRE SCURT

**asupra nedreptei morți a preacinstiului
Costandin Cantacuzino,
marelui postialnic al Țării Rumânești**

Pământule și ceriule, stelele, și tu, lună,
Boiari, striini și rudelor, s-ascuțați d-ânpreună,
Împărații și prințipii, și toată politia,
De la mare pînă la mic, să vedeți istoria,
Pentru ca să vă minunați de marea strîmbătate,
Care scrie că s-au făcut din multă răutate !
Zic, dară, și voi, pietrilor și liannelor, să plîngeți,
Și tuturor săracilor, de jale să vă atingeți !
Și toată ticăloasa Țara aciastă Rumânească,
Cu toate mănăstirile înpreună, să jălască
Pre Constantin postialnicul, pre Cantacuzinescul,
Pre marele acela omu și prea înțeleptul !
Că priitenii săi cei buni, care-i iubiia foarte,
Acea l-au zavistuit și l-au adus la moarte
Cel ce cu blagocescie și frică dumnezeiască,
Și cu smerire pururea, pohtia să trăiască !
Priiatenii lui cei aleși, care-i trăgea nainte,
Și pentru dînsul toți era la milă și la cinste !
Că din săraci și din nimic i-au scos la boerie,
Și i-au făcut pre ei slăviți, cu multă bogăție !
Acea sînt lui vînzători, multe minciuni mărturisescu-i

Și ca să-l omoară pre el, multe meșterșugescu-i,
Zicîndu-i c-ar fi umblat ca să schimbe domnia
Și, domnului care era, să aducă mazăliia !
O strîmbătate ce-au făcut aceia, vînzătorii,
Și de sînge (ne)vinovat, aceia vîrsătorii !
Și ca să știe tot omul aceia strîmbătate,
Care-au făcut acei vrăjmaș, cu multă răutate,
În cartea ceasta eu li-am scris, precum s-au întîmplat,
Că, cînd l-au omorît pre el, de față m-am aflat.
Cînd Mihnea s-au întîmplat în Țara Rumânească,
Scirba pustietății, și el ca să domnească,
Pre toț boiarii cei fruntaș vrut-au ca să-i oamoare,
Ca să lucrêze ce ar vrea, precum lui i să pare
Pre șaisprezece boiari mari îndată i-au închis,
Și într-o noapte i-au omorît și casele li-au stinsu.
Numaidecît i-au sugrumat pîngăritul acela
Nejudecați, nevinovați, ucigașul acela !
Omorît-au și pre ai lor, averile au luat,
Și pre alții mulți de ai lor în temniță au băgat.
Atuncea Cantacuzino, cu multă înțelepție,
Au cunoscut, și au pribegit, cu a sa avuție,
Și în Moldova au trecut, cu toată casa lui.
Unde mergînd el, s-au găsit pre cei doi frați ai lui,
Pre Toma și Gheorghie, cei ce era slăviți.
Șapte luni în casa lor șăzut-au tot slăviți.
Mihnia, dar, dacă au aflat de a lor pribegie,
Numaidecît, cu multe daruri, scrie la Împărăție,
Multe pungi făgăduiaște, ca doară i-ar face moarte !
Scrie că e obrezuit, și alte cîte poate,
Și cum că, cîte fielenii s-au întîmplat domniei,
Toate de el că s-au făcut, dă știre Împărăției.
Și pentru aceia au pribegit, pentru ca să scorească
Împărăției scandală, și réle să pornească !
Și cu minie s-au pornit veziriul și împăratul,

Și capigii cu cărți trimit, ca să-i aducă capul,
Însă scriind la Ghica-vodă, să facă nevointă,
Pre Costandin postelnicul îndată să trimiță,
Că de domnie s-a lipsit și capul îș va pune !
Care văzînd Ghica-vodă că aceștea nu sîntu bune,
Dăstulă groază l-au coprinsu ; fiind și cu credință,
Nu putea face într-alt chip, fără cît să-l trimiță,
Ca urgiia împăratului el să o potolească,
Așa el socotiia bine să nemerească.

Eșit-au, dar, cu frații-s, cu toată familia,
Plîngere mare să făcia la toată politia !
Neavînd nădiajde a-l mai vedea, și să aibă mîntuire,
Nu să putia îndura dă el, nici a să despărțire.

Decii, așa, numaidecît singur călătorește,
Lăsînd pre toți alalți ai săi, la Țarigrad soséște.
Și nici pre unul n-au luat, dăn cîți era cu dînsul,
Fără cît pre nepotul-său luatu-i-au cu dînsul,
Pre Dumitrașco adecă, căci il avea mai bine,
Nedespărțit de fii lui, așa il avea mai bine,
Și de eele ce-i să întîmpla, spre el avea credință,
Numai cu el să sfătuia, făr'dă nici o ferință,
Neavînd nădejde dăspre el să aibă răutate,
Căci nepot avînd pre el, știia o direptate.
Din Țarigrad era născut, a neamului stîlpare,
Din mahala dă la Fener, tocma dă lingă mare.
Și rămînînd el acolo sărac, făr'dă părinte,
Nepedopsit, și neinvățat, era și fără minte,
Sărac, lipsit, nenorocit, fără dă nici un bine,
El era și desfrînat și fără dă rușine.
Iar niumul lui nu l-au lăsat a fi într-acea rușine,
Ci l-au trimes la unchiu-său, că să-ș găsească bine,
Ca să slujească, mult-puțin, să dobîndească minte.

Și unchiu-său l-au priimit cu bine și cu cinste,
Și între coconii lui îl avea, la mare socotință,
Ca pre un fiu îl iubiia, cu bună cuviință,
Cu totul nevoindu-să ca să să pedepsească,
Și de réle ce avea el să se pedepsiască.
Iar încăș și mătușă-sa, acia dă bună viță,
A domnului Șerban-vodă fiică era iubită,
Tocma ca oichii îl ținia, cu multă căutare,
Și cu coconii să afla la multă dăzmiardare.
Căci la blagorodnie și bunătatea ei
Alta în lume nu să află innaintea dumneaei,
La înțelepciune ce avea și multa cunoștință,
La priimire de striini, cu mare cuviință.
Iar și coconii dumnealor, tocma ca pre un frate,
Așa întru dinșii îl avea neosebit, la toate,
Ce învățătură n-au luat nimica de la dinșii,
Nice el firea ș-au schimbat, încît au fostu cu dinșii !
Că arapul, cu spădatul, nu poate să să albească,
Nice hirea cea ria lesne ca să să părăsească !
Iară încăș cu acéstea toate, fericitul acela,
Ci hirea lui o cunoștea înțeleptul acela,
Să nevoia cu învățături ca să-l învețe minte,
Și cu totul să siliia ca să-l scoață la cinste.
La domnul Costandin vodă pre el l-au curtenit,
Și la cămara domnului pre el au rînduit,
Și innainte îl trăgea, să aibă îndrăzniré.
Iar curînd și acolea ș-au arătat hirea,
Și-n scurtă vréme l-au gonit, pentru bicisnicia
Că răutățile ce aveau nu îngăduia domniia :
Necurății și curvării și multe furțișaguri,
Să nu să tînză și mai multu, să facă ș-alte jafuri !
Și așa norocul i-au slujit cu boiariul acesta,
Că la pedeapsă ar fi ajunsu becisnicul acesta,

Că nu puține răutăți, ce multe făcea foarte,
Iară Costandin postelnecul i-au scos capul din moarte.
Și iarăși ca pre un fecior, de pururea îl iubiia,
Nicădăcum uitîndu-să la céle ce auziia,
Nici de lingă dumnealui atuncea l-au lăsat,
Ci ca pre un bun credincios, cu dînsul l-au luat.

Și așa din porturi s-au schimbat, altele au luat,
Și pre suptu cumpărat au purces, calea ș-au căutat.
Sosit-au și la Țarigrd, și noptea, au întrat,
La casa dragomanului curînd au alergat,
La Panaiotachi, zic, precum ați auzit,
Ca la un priiaten bun, la el au năzuit,
Care ajutoriul creștinilor pururea să arată.
Și, cum află, au alergat, l-au înbrățișat îndată,
De-ale norocului tîmplări foarte se minunează,
Și nu puțin den inimă cu lacrimi suspinează.
Cu mîngiiare înțelepțească la sine îl priimêște,
Întrebă-l și de patime, și bine-l socotêște.

— Roagă, zice, pre Dumnezeu, nu te întrista nimica,
Că acéstea toate s-or griji și las(ă) toată frica !

Și alte multe mîngieri ca acéstea i-au adusu
Și urgiia și miniiia toată o au potolit.

Adecă a viziriului și altor tuturor,
Care avea acel boiar și cinstea de la Poartă,
În scurtă vréme am aflat să-i fie isprăvit,
Și urgiai și miniiia toată o au potolit.

Adecă a viziriului și altor tuturor,
Și apoi dă față că l-au scos naintea tuturor,
Și la vizirul că l-au dus, de s-au împreunat,
Și priiaten credincios a fi l-au așăzat,
Cu un vizir ca acela, ce foarte era vestit,
De vriadnec și de înțelept și foarte iscusit,

Și n-au priimit pungile ce Mihnea îi trimesese,
Că cu o sută de povări de bani îl ajunsese.
Iar dă la el mai puținel, mai și de jumătate,
Au priimit și au poruncit să aibă dreptate,
Cît nimeni n-ar fi mai fi crezut un lucru ca acesta,
Că va scăpa și va fi cu cap, boarenul acesta !
Iar Dumnezeu l-au izbăvit, acasă-ș l-au adus,
Și pre ficleanul Mihnea-vodă foarte rău l-au supus.
Că cel ce groapa alutia să sape să brodește,
Acelea într-înșă va cădea și nu să domirește !
Și cine răul altuia a face să gîndeste,
Nu știe, ticălosul, că la capul lui soseste !

Atuncea, dar, Ghica-vodă țara că au domnit,
Care mai nainte vrème Moldova au stăpînit,
Și pre acestu boiar, ce am zis, la cinste îl avea,
Măcar că el nicidăcum boerie nu vrea,
Nici la curte pururea să miargă pohtia,
Ci ca să șază pururea la sate-ș fugiia,
Ca să petreacă în liniște întru a sa smerire.
Și cînd domniia îl chiema, de vro ajutorire,
Pentru vrun sfat sau altu ceva, atuncea el mergea,
Și iar curînd să înturna, la sate-ș să ducea.
Pre Dumitrașco să aducă nainte siliia,
Și din coconii săi nimic pre el nu osébiia.
Iar nu cu alte ficlenie-i, răpiri și meșterșuguri,
Cum el apoi s-au arătat, cu multe ficleşuguri.
Ce încă pre el să nevoia ca să-l înbogătească,
Căci il știa că e sărac și vrea să dobîndească.
Și nebuniile ce făcea, toate i le tocniia,
Și mai virtos rușinile i le acoperiia ;
Și cu totul să trudiia trebile ca să-i facă,
Ca el să fie odihnit și întru toate să-i placă.
Și acéștia toți vâzîndu-le, tare îl cinstiia,

Și, suptu aripa unchiu-său, dă el toți să temeă.
Luat-au și dregătorii, la cinste au încăput :
Ciauş, portariu și vistiiar, domniia l-au făcut.
La toate, în casa domnului, el liagă și dăzleagă,
Ca cum ar hi fost singele, pre nimeni nu întreabă.

Deci, oînd paşa al Dirstorului în țară au venit,
D-au prinsu pre domnul Ghica-vodă, de l-au și mazîlit,
Și cu răpire l-au luat, nimica nu i-au lăsat,
Și la împăratul cu dăgrab trimisu-l-au legat,
Pentru că nu vea să trimită bani la împărăție,
Nici țara să scuture de multa datorie.
Pentru acéia s-au lipsit îndată dă domnie.
Și așa la temniță il trimite, cu scîrbă și urgie,
Și de domnie socotescu pre altul ca să facă
Și să, mira : care ar fi viziriului să placă ?
Iar Costandin postialnecul, aflindu-să la Poartă,
Stătut-au cu osîrdie la împărăția toată,
Pre nimeni altul n-au pohtit s-apuice dă domnie,
Pentru că lui i să; trecea atunci la împărăție.
Ci pre Grigorie au pohtit, de i s-au dat domniia,
Pre-acesta ce l-au omorît, pentru prietenia !
Așa fac și năpîrcile, mumăni-le-ș omoară,
Că daca cresc, le găurescu, și iale le omoară !
Foarte peste puțință mi-e să ți le povescescu,
Cu graiul și cu scrisoarea să ți le dovedescu,
Cu cite slujbe acestui domnu el i s-au arătat,
Și la cite boiarenul acesta s-au aflat,
Cu sujbe și cu sfaturi bune, cu driaptă credință,
Cu numele cel bun al lui, cu multa nevoință !
Că atunci el de ar hi lipsit, n-ar hi luat domnie,
Nici tată-său n-ar hi scăpat atunci den pușcărie.

Ce după ce au mersu în țară, au fost cu vrednicie,
Și cu vreme au ușurat țara de datorie.
Că sfiatnic bun lui îi era, și bun învățătoriu,
Cît îl făcuse de-i zicea „drept judecătoriu“.
Și după ce domniia bine de tot să întemcia' se),
El încă s-au tras înapoi, la țară să dusese,
La satele-ș să preumbla, cu lunile el șădea,
Așa pustiul iubiia, ca și o turturea.
— Eu, zice, am bătrînit, ce mai voi eu în lume ?
Că părțiciaoa ce mi-au fost, eu mi-am luat dăn lume !
Nu-m trebuiaște boerie, nici să fiu la curte,
Feciorii miei că vor sluji domnului, la curte.
Eu să-m păzescu bisérica și să mă pocăescu,
Și să-m postescu suflul, de moarte să gîndescu !
Acestia ziciia și scriia, la sate-ș fugiia,
Că lacasa lui să șază, așa el pohtiia.
Cînd au fost cursul anilor, în mai trecuți ani,
La o mie șai [*sic*] sute șazeci și trei de ani,
Atuncea s-au rădicat turcii ca să oștiască,
Și cu gréle oști au mersu la Țara Ungurească
La cetatea Uivarului, de o au încongiurat,
Și cu putére și războiu pre dînsa o au luat.
Atuncea dar, și domnului de Țara Rumânească,
Venitu-i-au și lui degrab' poruncă împărătească,
Și cu oastea lui au mersu unde i-au poruncit,
La cetatea Uivarului, precum aț auzit.
Lăsatu-s-sau și ispravneac a fi mare și tare,
Pre Dumitrașco, care am zis, vistiariul cel mare.
Și el, numai cum s-au văzut la atîta volnicie,
Așa i să năuciia, ca cum ar hi avînd domniia.
Atuncea, răutatea lui să ascunză nu mai poate,
Și lăcomiia ce avia, să spui, nu mi să poate.
Ca cînile făr'dă bățu, ca ursul dăzlegat,
Și ca șarpele de iarbă, cînd iaste deșteptat,

Calupul cînd intră în stîină și vulpea în cotețu,
Înalță-să, truféște-se și foarte e semețu,
Și oichii i să turbură de marea lăcomie,
Și pre nimeni nu mai vedea, de multa trufăsie !
Scos-au biruri și nevoi atuncea pre creștin
Și ei, cu lacrămi plătii și le da tot deplin.
Unde află de argintu, trimite dă-l răpéște,
Și totdeauna el timin șade de tipărește,
Foarte mulți, nenumărați, la Țarigrad trimite,
Și de frica lui Dumnezeu nu-ș aduce aminte.
Și alte réle ce făcea, de nu sîntu să să scrie,
Nici în urechile cuiva iaste ca să să spue.
Iar bătrînul postialnecul în țară rămăsesc,
Și cîte trei feciorii ai lui la oaste să dusese.
El nu putia îngădui, dacă vedea de acéstea,
Mîhnéște-se, întrsitează-se, și-i zice : — Ce-s acéstea,
Bre, Dumitrașco, ce lucrezi ? Bre, străngeț mintea în cap,
Și socotéște cea de apoi ce-ț va veni la cap !
Că tu știi țara aceasta, că mulți ca tine au pus,
Și Dumnezeu pre cei ce sînt răi, la bine nu i-au dus !
Precum aspidei e cu greu cîntarea să auză,
Și, auzind, să turbură și fugé să nu auză,
Să otrăviaște dă mînie, cît va ca să plesnească,
Și, de ar ști pre cîntărețu, ar vrea ca să-l zdrobească !
Așa și lui, cuvintele unchiu-său nu-i plăcură,
Căci vedea și pricepea că réle de el fură.
Să sfărâma cu inema și vrea ca să să plăce,
Gîndindu că de să va vădi, mai bine să să înnéce.
Și atîta să nacăjîta, nu știe ce va face,
Vede că să dăscopere, miră-se oe-a mai face,
Și rialele ce au făcut stă dă le socotéște.
Că multe-s și nenumărate, aciastea el gîndéște.
Că de vor veni boiarii din Țara Unguriască,
Și slujitorii ceilalți de Țara Rumânească,

Și vor afla ce-au lucrat acest ciine turbat,
Vor alerga cu mic cu mare, ca cerbul însetat,
La izvorul cu apa riace, la Constandin Bătrînul,
Și-ș vor plînge obidile de Dumitrașco păgînul !
Și el, știindu-i faptele, nu le va îngădui.
Ci în față, toate, Domnului i le va vădi !
Drept acéia socotește rău sfat să săvîrșească,
Pre făcătorii lui de bine de viață să-l lipsească.
— De no a lipsi bătrînul, zice, acesta de la mijloc,
El, toate cîte am făcut, socote-le-va la mijloc,
Și piarde-voiu cîte-am furat, zău, poate fi și viața !
Iar dacă va peri acesta, eși-m-va toată ghiața,
Toate pre voe în vor fi, cinstea în voiu mări,
Strînge-voi și avuție și mă voi îmbogăți !
O, Iuda fără de lege, ce-s ciale ce gîndești
Și dreptul Dumnezeu, nimic nu chibzuești ?

Și atunci mii de răutăți la domn începe-a scie,
Și pre bătrînul, unchi-său, vrăjmaș că-i iaste, scie.
Cum că nu lasă pre săraci dăjdile să-ș plătească,
Adecă pre pămîntiani, nimica să plătească.
Cuvinte rele sămăna de domnul ; n-au perit
Și cum nu mai iaste el domnu, așa el au mințit !
Ce-n locul lui Grigorie pre Șarban au făcut,
Pre fiiul postelnecului, așa el l-au vîndut !
Aciastea el, ca un păgîn, domnului le scriia,
Că le scornéște unchiu-său, așa el birfiia.
Ca acéstia multe scorniia, că țara le grăiaște,
Ca el să aducă pacoste unchi-său, să trudéște,
Și cum că nimeni nu-l ascultă, nici îl mai cinstéște,
Pre el, ca pre un ispravnec nici îl socotește.
Mergia la doamna, zvăpăiat și rău să obdiia,
Tocma ca un îndrăcit, așa să izmeniia,
Cu jurămînt să blesteme pre unchiu-său, să jură,

Cum dă la el să nascu acéstea, pre Dumnezeu să jură !
Și pre doamna o spăimînta, îi zice, ca să fugă.
La turci dăcîndea, îi zicea, să treacă să să ducă :
— Că bătrînul Costandin asupra-ni să scoală,
Că cu rumânii s-au unit și au făcut răscoală !
Și ceia pre el îl credea. La domnu șade dă scrie,
De cite el că-i zicia cu această ficlenie,
Pină cînd domnul au crezut și tare să scîrbéște,
Spre feciorii bătrînului cu greu el să pornéște,
Cu înfruntare el îi suduiaște făr'dă nici o pricină,
Tot înpotrivă le grăiaște, făr'dă nici o vină.
Iară ei bine-ș cunoaște și mult să dosădiia,
Și de mîniia domnului rău să năcăjiia.
Și Caragia, ce pohtiia ca să ciocotnițească.
Găsit-au vrême să aibă a face și multe să pornească.
Altele zice către domnu, altele către dînșii,
Pină au întăritat pre domnu cu mînie spre dînșii.
Că toți îl știți pre Caragea, pre cînila acela ;
Drept acéia voi să zic de puciosul acela !
Pă Dumitrașco l-au făcut priiaten și fărtați,
Ca să mănince pre bătrîn, ciinii era turbați.
Scrie acela de acolo, și acesta le întărește,
Unul pre altu în răutăț bine să povățește,
Pină ceia ce doriia s-au învrednicit să fie,
Că domnul munte s-au făcut, de multa lui mînie.
Atuncea, după ce-au aflat striinii : moldovénii,
Carii cu domnul să afla, și toț țarigrădenii,
Și nici un folos nu avea, nice o volnicie.
Drept acéia, să bucura de cea ce era să fie,
Ca să tîmpléze doar și lor să apuce boerie,
S-aducă și ei biiatei țări multă becisnicie,
Să mănince și să scrie, să facă și ei silă,
Și sîngele săracilor să-l bea făr de milă,
Să răpească și să fugă la a lor pustietăți

Neavînd cine le lua siaama de răutăți.
Drept acéia au încèput ca să ciocotnițească,
Lui Caragea a să închina, și ca să-l văznisească.
Și el acéstea le pohtii și bine-i povățuiaște,
Și încă la domnul, ctîe unul, pre toți îi curteneăște,
De fii postélnecului minciuni mărturisescu,
Că cutare din boiari acéstea povestescu :
— Așa au zis și către noi, și noi îi amăgim,
De să dășchid ei către noi, și-i meșteșugim !
Ca cu de acestu fél Caragea amesteca domniia,
Și cu multe meșterșuguri el înșăla domniia
Atîta, cît au poruncit să-i scoată dăn boerie,
Pre trei fii ai postélnecului, cu scîrbă și mînie,
Să nu mai aibă volnicie, ci ei lipsiți să fie,
Să să ducă pre la sate, la curte să nu vie !
Și Caragea tot nu înceta, ci grea pîră le face,
Și Dumitrașco, d-acolo, pentru bătrîn nu tace.
Și așa urgiia domnului din zi în zi o sporescu,
Și tot spre réle hotărîri să vie, o întărescu,
Întoarse-se dă la războiu și-n țară cu msoséște,
Pre Șarban ș-alți din boiari să-nchiză poruncéște.
Eșitu-i-au și bătrînul întru întîmpinare,
Să i să închine cum știia, că ficleşug el n-are,
Și obraz sălbatic află, alte lucruri véde,
Uită-se la panurghii și multe réle véde.
Ciarcă să afle, nu poate, pricina ce să fie,
Și dragoste ce era întii s-au întorsu spre vrăjmășie.
Roagă-se pentru feciori, nicum nu-l aude,
Îi pomenéște slujbele, nimica nu-i răspunde.
O, vrăjmășască tiranie, inimă înnegrită,
Prieteșug nestătătoriu, multă slujbă perită !
Așa să întoarnă înapoi, să duce către casă,
Și cum că domnul au crezut multe obăzi varsă,

Cuvintele unui nebun, păgîn și îndrăcit,
Și așa, cu ale lui minciuni, de tot l-au prelestuit !
— Întreabă, zice, pre boiari, pre preoți, și pre alalți,
Și atuncea facă hotărîre ,la cei ces- vinovați !
Acéstea el să obidiia și cerea judecată :
— De iaste, zice, vinovat, să-ș piară după faptă.
Iară Dumitrașco era mortu, să nu să dezgolească,
Rușinile și faptele să nu i se dovedească,
Sau să nu auză săracii de năpatea aceasta,
Și-or alerga, de vor striga nedreptatea aceasta.
Drept acéia, au alergat ca o hiiară turbată :
— Doamne, zice, iată perim și noi și tu odată !
Plînge, strigă, să ucide și zice : — Acum grăbește,
Că bătrînul în acest ceas la toț el poruncéște,
Cu răvașă și scrisori, să vie să ne împresoare,
Și ei, cu mic cu mare vin, pre noi să ne omoare !
Și pre la turci au poruncit să vie să cuprinză,
Că domnul, zice, e hainu, să vie ca să-l prinză !
Pre légea mia, doamne, zicea, pre Dumnezeul meu,
Să (n-a)m parté dă Ruxandra mea, că nu-s din capul meu
Ce bătrînul opincile va să-ș încalțe, zice ;
Și pre noi, de undi-am eșit, va să ne bage, zice !
Și mincinoase mănturii atuncea-au scos îndată,
Pre Caragea și pre Vărzarul, ce striga totodată :
— Doamne, omoară-l, nu-l ținia, că iaste rău dă noi,
Că vei vedea măriia ta, că te-i căi apoi !
Și domnul chiamă un căpitan și cu poruncă îi zice,
Să miargă cu slujitorii, pre bătrîn să-l rădice
Și îndată, după poruncă, la casa lui s-au dus,
Și fără viaste l-au luat și-ntr-un car l-au pus.
Singur pre dînsul l-au luat, nu știe unde-l duce,
Și, cu grabă dă olac, la Sinagov îl duce.
Zicea pre cale și-ntreba : — Oare unde mă duce ?
În ce pustiiu și în ce munte mă duc ca să mă arunce ?

Și căpitanul îi zicea : — Nu te întrista, jupine,
La mănăstire ne ducem, la Sinagov anume,
Ca să șazi ceva acolo, pînă cînd va mai trece
Urgiia, zice, a domnului și cu bine să plăce,
Și iar la cinstea cea dintîi și acea volnicie
Te va aduce Dumnezeu, cu multă bucurie !
Și așa la Sinagov sosesc, toama la mănăstire,
Și cu podul balta-l trecură, la locu de peire.
Și acolo el sosind, avu puțină mîngîiere,
Și can dă vrème să culcă, de multă întristare.
Și atuncea, iar numaidecît, aceia vînzătorii,
La domnu au mersu, de-au grăit, de moarte îndemnătorii :
— Doamne, acum pre tată-său feciorii vor să scape,
Și într-o noapte vor să-l ia, cu toții vor să scape !
Că satele-ș vor rădica, să miargă să-l răpească,
Și în cea de apoi, ce vor lucra, tot omul socotească !
Și noi, doamne, cu mic cu mare, vom fi de peire,
Că de domnie ne vom lipsi, zău, și de stăpînire !
Și domnul, cu mai rea scîrbă atuncea să pornêște
Ca să-l omoară numaicît, îndată poruncêste.
O, poruncă păgînească și mare tiranie !
Pîrișul nefiind de față, ei sîntu toț mărturie,
Vrăjmașii îi sîntu pîriș lui, ei mărturisescu,
Și foarte strîmbă judecată îndată săvîrșascu !
Grebescu-să înpotrivnicii moartea să săvîrșască,
Ca nu cumva, lor, faptele să li să dovedească !
Porunca, dară, numaidecît trimit la mănăstire,
La căpitanul poruncesc ca să-i facă peire.
Și acela, foarte degrab să toace, poruncêste,
Și biserică o deșchide, nimic nu zăbovește.
Decii să duc și la boiaru, îi zic să să dăștepte,
Să miargă la biserică, nimic să nu aștepte.
Și el, mirîndu-să, zicea : — Oameni buni, nu e vrèmea,
Că dă cu seară încă iaste, de utrănă nu e vremea !

Și cu degrab să sculă, la biserică miarse,
Și lacrimi neîncetate începu ca să viarse.
Vede făclii și lumânări, că toate era aprinse,
Inchină-se și roagă-se, cu inimă întinsă.
Atuncea îi zic : — Jupine, mergi, mergi să te priceștuești,
Că viața ceastă putredă vei să o priimenești !
Și îndată să spovedui la duhovnic părinte,
Și cu smerire să ruga cerescului părinte.
Toată noaptea stă la rugă, cu multă osîrdie,
Și dimineața s-au aflat la sfînta liturghie,
Și ertăciune, cu smerere, despre toț ș-au luat,
Apoi cu frică el au mersu, de au îngenunchiat,
Și cu prea sfintele taini el să priciștuiuăște.
Și, mulțămîta Domnului, cu lacrimi săvărșăște.
— Fie numele Domnului, de-acum blagoslovit !
Aceasta zice și tăcu acest prea fericit.
Nu să îngroziăște nicicum, nici să spăimîntează,
Nice plînge cu obidă, nici să întristează.
Ce cum au fost el mai nainte, la toate pedepsit,
Așa și-asupra morții au stătut îndîrjit.

Eșiră din biserică și miarsără în casă,
Și porunci egumenul să grijească dă masă.
Să facă ospătu boiariului, ca să-l mai înbunéze,
Și de multa inema rea ca să-i mai alinéze
Și el la masă au șăzut, după orînduială,
Nimic din obște n-au eșit fără de socoteală,
Iar din masă n-au luat nimic să bage în gură,
Nici bucate, nici ceva, sau măcar băutură.
Ce zice : — Eu am ospătat pîinea cea îngerească,
Și păhar eu am priimit, să-m dea viață cerească !
Mîncat-am trupul lui Hristos, nu voiu altă mîncare

Și sîngele lui am băut, să nu aibă însetare.
Vriadnică iaste hrana ceasta dă sațiu ca să-m ție,
Și altă mîncare nu pohtescu, măcar cum să fie !
Acéstea și altele zioea. Nimica n-au mîncat.
Ce pu...¹.

1696—1699²

---

¹ Finalul textului s-a pierdut.

² Tălmăcirea românească s-a tipărit, se presupune, la Snagov între 1696 și 1699. Nu s-a descoperit pînă în prezent nici un exemplar imprimat. Singurul manuscris existent datează din 1735, cînd Dumitru logofătul, fiul lui Anastase Șufariul, a copiat textul (B.A.R.S.R., Filiala Cluj, Ms. 216, f. 104—113)..

ISTORIA LUI CONSTANDIN-VODĂ BRÂNCOVEANUL

O poveste minunată
Auzită în lumea toată
Din-ceput și din vecie
Precum și la cărți ne scrie
Cuvîntul cel tipărit
Carele iaste adevărit.
Că lumea iaste trecătoare
Și încă foarte înșălătoare
Și mai mult amăgitoare,
De-i face și-i amăgește,
Și tot așa îi priilestește
Pre domni și pre împărați mari
Și pre cei ce sînt mai tari,
De vorbescu de avuție
Și să țin în sămeție,
Ca cîndu nu ar avea nici o moarte
Și într-un ceas le lasă toate !
Precum, iată, am privit
Și Constandin-vodă ce-au domnit ;
Întru ani doaozeci și șase
Bine să înrădăcinase ;
Totodată să sculară
Și dușmanii îl luoaă
Din scaun, din București.
Ia să-mi șezi și să privești

De-acest domnu mare și bogat
În ce féli s-au adevăratu
Că tiranul de împărat
Un agă mare ș-au minat.
Și cum el au sosit,
Fără de véste l-au lovit
Și-i spune cu urgie
Cu cuvinte de mazilie.

Pre boiari tare îi strigă
Toți la dînsul să să strîngă,
Ca fermanul să-l cetească
Și porunca să-i îplinească.
Cîndu fermanul cetia
Toți boiarii că plîngea.
Așa lor le porunciia
Pre Costîndin vod să-l dea
Cu fii (și) cu ginerii
Și cu toți credincioșii.
Unde vodă auzise
Foarte mult că să scirbisă.
Pre boiari îi întreba
Și prea tare îi muștra :
— Care din voi vă vicleniră,
Fără de véste mă loviră ?
Dar nu den destul v-am cînstit
Și boiari mari v-am făcut ?
Cum de mine vă îndurați
Den țară mă înștrăinați ?
Domnul va face dreptate
Pentru a voastră răutate.
Toți boiarii să lepăda,
Foarte tare să jura,
Cum că nu sînt vinovați,

Nici nimic amestecați.
Ian Costandin-vodă au grăit :
— Faceți, dar ce v-au poruncit
Că eu sînt ca și un gonit.

Din spătărie eșise,
Despre doamne trecusă.
Atunci doamna plîngea
Și cu glas mare să jălea
Și toate le sfîrșisă
Pentru amar ce le sosisă
Și coconii începură
Cu glas mare și cu-o gură :
— Oh ! amară primăvară,
Cum ne iau turcii den țară,
Lipsindu-ne den domnie,
Și ne duc în grea urgie.
Acest foc, ce ne soséște,
Nu spre bine ne sfetése.
Domnul să se milostivească.
Pre noi să ne izbăvească.
Cînd cocoanele auziră,
Toate la curte veniră,
Pre rîndu în case intra,
Cu multă jale suspina :
— Voi, taică, vă înstriinați,
Pre noi cu dușmanii ne lăsați.
Iar cînd fu a doao zi,
Imbri(h)orul că sosi,
Și cum el că au (so)sit,
La boiari au poruncit,
Toți boiari la el să vie,
Dentre ei domnu ca să-ș pue.
Cînd boiarii să adunase,

Pre Ștefan spărațiul îl alesase
Și cu halai îl luase
Și la curte îl adusase.
Ștefan-vodă au intrat
Tocma în casa cea de sfat.
Toți boiarii, pre rîndu,
În casă intra
Și mîna îi săruta.

Dacă de la Ștefan-vodă eșia,
Tot la Costandin-vodă trecea,
Cu plecăciune să închina
Și mîna îi săruta,
Iar Costandin-vodă grăia,
Pre Ștefan-vodă pedepsia :
— Dacă Ț-au fost ție de domnie
De ce nu mi-ai spus tu mie ?
Eu ție să Ț-o fiu dăruiț,
Cu pace să o fi stăpînit.
Dar de Dumnezeu nu te-ai temut,
Ci tiranilor ne-ai vîndut.
Să știi, cu adevărat,
Că nici ție nu-Ț va zăbovi
Ci Dumnezeu îȚ va plăti.

Iar Ștefan-vodă să jura,
Foarte tare să blestema :
— Să știi, doamne, adevărat
Că eu nu sînt vinovat,
Nici nimic acestecat.
Iară în știre de-m va fi,
Dumnezeu îmi va plăti,
Ci mă rog cu plecăciune
Să am și eu ertăciune.

Iar Costandin-vodă să închinase,

Zioa bună iş luasă.
Cînd pre poartă eşia,
Toată țeara să strîngea
Și după dînsul mergea,
Cu glas mare îl plîngea
Și den gură așa îi grăia :
— Domnul cu pace să te păzească,
În grab să te învîrteșești,
Iar pre noi să ne domnești
Că cît tu că ne-ai domnit,
Cu pace că ne-ai pázit.
    Și den București eşia,
Drumul Giurgiuului apuca
Și dacă turcii Dunărea îi trecură,
Ei mai mult să vesăliură.
Și Giurgiuvu au zăbovit,
Pînă Paștile au făcut.
Și în Țarigrad l-au dus.
Și în Ediculea l-au închis.
Iar turcii năvăliră
Și toate ale lui jăfuiră
Și averea lu icea de mulți ani
O luară acei trani.
Iar, în urmă, îmbrionul
(I)e portul și tot ocolul.
Den Edecolé îl scoasă,
La bostangi-bașa îl dusă.
Cîndu postul sîntă Măriei au venit,
Îmbrionul au sosit
Și la împăratul mersésă,
Sama de toate iş dedésă.
Și atunci vréme ș-au găsit
Și mai mult că l-au pîrît.

Iar păgînul de împărat
Și mai rău s-au turburat
Și la bostangi-bașa au poruncit
Și tot postul l-au muncit.
Iar cînd au fost în zioa de sintă Măriia Mare,
Frică și cutremur tare,
Că împăratul poruncisă,
Pre Costandin-vodă îl gătise,
Cu coconii dinpreună,
Să-i aducă pren grădina împărătească
Ca însuș împăratul să-i privească.
Iar Costandin-vodă sriga,
Pre împăratul blestema :
— Oh, păgîne și spurcate,
Cum ne tai fără dreptate?
Cu ce-ț sintem vinovați,
De perim nejudecați ?
Că tu ce mi-ai poruncit,
Eu toate le-am împlinit !
Măcar (să) fiu eu vinovat.
Dar copii ce au stricat ?
Pre voi pre toți să vă coprinză.
Cu sabie îngerească
Pe toți să vă prăpădească.
Cu sabia îngerească
Pre toți să vă părădească.
Iar coconii mîna îi săruta,
Și cumplit că suspina,
Nașterea lor blestema
Și plîngea cu omilîntă :
— Ce vom să ne facem, ticuliță,
Că vom să ne pristăvim
Și de lume ne lipsim.
Iar Costandin-vodă dulce îi săruta

Și den, gură îi mîngîia :
— Nu vă, fiilor, spăreați
Ci pe Dumnezeu rugați :
Și strigați cu tărie
Și cu glas de bucurie,
Că puținică durere vom lua,
Cu Dumnezău din ceri ne vom încununa.

Atuncea gealatu i-au luat
Și pre rînd că i-au tăiat,
Halalii că i-au rădicat
Și în mare i-au aruncat,
Iar doamna da-au auzit,
Aici îndată au leșinat,
Cutremure mari o și lovi
Și-a treia zi să trezi,
Cu glas mare că striga :
— Oh ! păhar ce l-am băut,
Tot trupul mi s-au otrăvit !
Și ciți în lume de vor afla,
Toți de aceasta să vor mira,
De lucru ce s-au făcut
N-au mai fost pre acest pămînt,
Că dușmanii ne vîndură,
Cu Iuda să înprotiviră.
Urgie din ceri să pogoare
Pe dușmani ca să-i omoare
Și domnul să le răsplătească
Și în tartar să-i muncească,
Muncile să nu sîrșească.
Ei țara să o stăpînească !
Că tot Țarigradul s-au mirat,
Cum tatăl cu fii s-au tăiat !
Și toți într-un ceas din zi
În veci să vor pomeni.

Vedeți lumea cea bogată
Cum este întru toate deșartă ?
Cît ne pare că este bună !
Întru toate e nebună !
Și cît o videm frumoasă
Și rămîne mincinoasă.
Cîți cu lumea să vor uni,
Tot în iad vor viețui.
Și toți să să jălească,
Ca în ceruri să să slăvească.
Dumnezeu să-l pomenească.

1716—1730

**PLÎNGEREA SFINTEI MĂNĂSTIRI A SILVAȘULUI
DIN EPARHIA HAȚĂGULUI DIN PRISLOP**

Ia aminte, ceriule, și voiu grai,
Plîngînd cu amar, mă voiu tîngui.
Auzi-mi, pămîntule, cuvintele
Și să-mi cuprinzi lacrămile.
Și firea toată cea omenească,
Împreună cu mine, acum să se tînguiască :
Că, iată, eu fata Sionului cea iubită,
Mănăstirea Silvașului cea vestită
Rămăsăiu acum pustie și ufilită,
Jalnică, ca o văduvă cernită,
Arsă cu foc și surpată.
Și de toate cele ce avuiu prădată.
Vază toți ceia ce trec pre lîngă mine,
De iaste la cineva durere, precum la mine.
Că de s-ar fi sculat asupra-mi necredincioșii
Eu m-aș fi păzit de dinșii.
Sau turcii de m-ar fi ars și surpat
Nu aș avea atîta mare bănat.
Ci acii ce împreună cu mine a fi s-au socotit,
Credincioșii acii m-au pustiit !
Să vie, dar, moartea preste eii
Și să-i pogoară în iad de vii !
O, Prislop, numit loc,
Cum fusăși făr de noroc !

— Ba, cu bine am fost norocit,
Căci sfântul Nicodim întâi aici s-au sălășluit
Și întâiu, sfântul Nicodim mie
Mi-au pus temelie,
Caré stă de veacuri multe,
Acum de oameni trecute,
Mai nainte cu mulți ai
De domniia lui Mátiiăș crai.
Că acestui prea cuvios părinte și sfânt
De la Dumnezeu i s-au vestit
Locul pișătorilor ¹ să-l găsească
Și acolo mănăstire să zidească.
Și în Țara Rumânească, preste munte ²
Au trecut și au cercat locuri multe.
Locul cel mai dintâiu
Iaste în Surduc, sus pă Jîiu.
Acolo peșteră au găsit
Și într-însa s-au sălășluit,
Care peșteră și pînă acum să găsește
Și „a sfântului Nicodim“ să numește.
Apoi s-au dus în țară și mai înlăuntru
Pînă la apa oe să zice Motru.
Acolo puțin au conocit
Și, dupre vréme, mănăstire s-au zidit.
De acolo s-au dus spre Vodița,
Unde-i acum schitul Topolnița.
Dupre acestea, pișătorile au găsit,
Unde și sfînta lavră Tismeana o au zidit,
Unde și moaștele sfîntului să gășăsc
Și minunile i să vestesc.
Deci, de la sfîntul Nicodim s-au făcut

---

¹ Nume dat „cascadelor“ în Țara Hațegului.

² Munții Balcani.

Tuturor de obște început
În Țara Rumânească, la multe zidiri
Biserică, schituri și mănăstiri.
A doao lavră, Coziia, Mircea voevod o au zidit
Și sfintul Nicodim o au sfințit.
Dintru acélé zile bune și norocite
Multe biserică și mănăstiri sînt zidite
Prin toată Țara Rumânească,
Și în toată cea Muldovenească.
Și aici, în Ardeal, sînt multe
Dintru acélé vremi făcute
De domni și de boierii Țării Rumânești
Și de a Țării Muldovenești.
Și atîta de multe sînt,
Cît nu le pociu scrie întru acest cuvînt ;
Zic numai una, cea mai aleasă din toate
Care au fost vestită în gloate :
Din Belgrad mitropoliia,
Scaunul țării și tării,
Pre care o au zidit
Mihai veovod Viteazul, cel prea vestit,
Mari și frumoasă, cu totul de piatră
Și foarte bine întemeiată ;
Și dintru aceasta să arată.
Că era o pravoslavie adevărată
Intru acéste trii țări și o credință
Dreaptă întru sfînta Troiță.
Atunci Dumnezeu bine au voit
Și cu a doao oară m-am înnoit
De o doamnă mare și vestită,
Samfira, cea pururea pomenită,

Fata lui Moysi voevod din București ¹
Din neamul marilor Basarabești
La anul cinci sute doao zăci preste o mie,
Mi-au pus a doa oară temelie
Noao, frumoasă, de piatră,
Prea foarte înfrumusețată
Și prea bine întemeiată
Și cu zid încunjurată ;
M-au înzăstrat cu moșii,
Cu sate și cu vii
Și cu odoară m-au înpodobit
Întru tot desăvîrșit.

Apoi, dupre sfîntul Nicodim au urmat
Și Tisménei să-i fiu fată m-au închinat.
Și așa, cu a lui Dumnezeu bună vrére,
Am stătut multă vréme în putére,
Cu tot Ardealul în buna credință întărită,
De niciun eres clătită.
Și atunci, un tînăr oarecare din sat,
Numele lui Ioan, sfîntului Nicodim au urmat,
Din lume și din rudenii, cu totul, au eșit.
Și aici la mine au venit,
Întru o stîncă chilie ș-au făcut,
În caré, slujind, lui Dumnezeu i-au plăcut
Și pre el, dupre sfîrșit,
Dumnezeu l-au proslăvit.
Peștera și acum să găsește
Și „chiliiia sfîntului“ să numește.
Iar dupre oarecare întîmplare,

---

¹ Este vorba de Zamfira, fiica lui Moise vodă, domnul Țării Românești (1529—1530). El a pribegit în Transilvania, de unde a mai încercat să reia domnia, dar a murit „la sat, la Viișoara“, în luptă cu oastea lui Vlad vodă Inecatul. Zamfira, rămasă în Transilvania, după două căsătorii nefericite, s-a retras la m-rea Silvașului, pe care o refăcuse din temelie, unde a și fost înmormântată.

Cu a lui Dumnezeu mai nainte apărare,
Rudele sfântului, céle din sat,
Moaştele cu totul le-au rădicat
Şi în Ţara Rumânească, le-au dus,
La oarecare mănăstire le-au ascuns.
Însă la neamul lui pururea să pomenéşte,
Fiindcă şi o părticică din moaştele lui să găseşte :
Pînă aicea s-au umplut
Cuvîntul cel din început.

Acea istorie pentru mine grăită
Că am fost bine norocită,
Vrînd să arăt ce să grăesc
Acum de mirare mă uimesc.
Nu ştiu de unde să încep.
Şi a grăi nu mă pricep,
Să fac o jalnică povestire
Pentru mine, sfînta mănăstire
A Silvaşului cea vestită
Acum pustie şi răsipită.
O limbă ritoricească
Trebue acum să grăiască
Să arate această întîmplare
Groaznică şi de mirare
Şi o mare nenorocire
De care gîndind te îngrozăşti preste fire
Cum pravoslaviia în toată lumea să arde
De cumplita tirănie a papei şi să scade
Prin trimişii lui cei cu cheltuială multă,
Carii neîncetat cu pravoslavnicii se luptă,
Ca pravoslaviia să o piarză,
Au, cît ar putea mai tare, să o scază,
Aceasta în toate părţile s-au dus
Şi pînă şi la Ardeal au ajuns.

Și atunci, Ardealul, cîtu-i de mare,
Au simțit de la papa mare turburare :
La anul șapte sute și unul preste o mie ¹,
Pierzare cumplită și urgie.
Atunci Athanasie mitropolii și biserică îndrepta
Și, a norocului creștinesc grijă purta.
Atunci popii latinești om pre a lor voe au găsit
Pre acest arhereu, prea lesne de amăgit,
Sfătuindu-l 4 dogme să primească
Din credința lor cea latinească,
Că cu acéstea (zice) légea nu să strică,
Nici credința cea bună să rădică.
Să le crează bine, așa l-au învățat și i-au spus,
Că va fi cu Hristos în ceriu sus,
Fiindcă la papa iaste aceia
A ceriului cheia ;
El deșchide la toți și le face intrare,
Că preste toate iaste mai mare.
Și așa foarte s-au amăgit,
Ponturile papii au priimit.
Nu știu din ce au căzut — din prostie ² sau din
mîndrie —

La atîta cumplită ticăloșie
Că fiind om muritoriu în lume
Și-au căutat titlul de mărime
Acestui vlădică, decă s-au unit, săracu,
I-au umplut papa sacu
De titlușuri înalte,
Mincinoase și deșarte ;
Popilor și norodului le-au dat nădejde,
Precum că iobăgia să va piarde

---

¹ Adică 1700, anul semnării actului de unire a unei părți a clerului ortodox din Transilvania cu biserica romano-catolică.

² În original, prostime.

Și vor fi némiși eii
Și feciorii lor — vai de eii !
Acest dar mare le-au făgăduit,
Cu care i-au și amăgit
Pînă s-au lepădat de Răsărit
Cu blestem și cu jurămînt.
Și n-au cîștigat nici o dobîndă,
Măcar nici cît o ghindă.
Apoi norodul tot s-au pus în price,
Ca legea și credința lor să nu să strice,
Dar nimic n-au folosit,
Că pre toți i-au fost biruit.
Supt acest arhiereu, pre Ardealul
Ticăloșaste l-au înpresurat amarul,
Că au rămas cu latinii în unire
Spre a lor vécinică peire.
Unațîia, deacă bine s-au așăzat
Și cu toții desăvîrșit s-au împăcat,
Îndată s-au arătat prietenîia,
Că au surpat din Beligrad ¹ mitropoliia,
Ca nici semn să nu să mai găsească,
De pravoslavie să se pomenească,
Vai ! Să mai fac încă acum pomenire
Cu amar și tînguire !
Cîte răotăți asupra mea veniră
Și cu totul mă pustiiră.
Că, dupre ce Ardealul cu papistașii s-au uniiat
Și la papa cu totul s-au plecat,
Atuncea și maica mea, Tismana, s-au scîrbit
Și cu totul pre mine m-au părăsit ;
Și părinții călugări m-au urit,
Toți de la mine au fugit,

---

¹ Alba Iulai.

Am rămas pustie și săracă,
Neavînd ctitori, nici maică.
Atunci pizmașii s-au sculat
Și de toate părțile m-au prădat,
Cei di prinprejur calvini
Și cu uniții rumâni ;
Unii au luat satele și moșiile,
Alții grădinile și viile
Și din odoară ce-am avut
Au luat cine ce-au putut
Și m-am făcut, dupre prorocie,
Ca o colibă părăsită într-o vie,
Pustie și ufilită,
De toți cu totul părăsită.
Pentru că unii era neîntemeiată
În Ardeal, ascunsă și nearătată,
Venea la mine, de multe ori, părinți,
Mulți, din multe porți,
Pentru ca să se odihnească
Și pre mine dupre cuviință să mă grijească.
Însă slugile lui Hș, a odihni n-au putut,
Că uniații neîncetat i-au gonit,
Căci Ardealul era îngropat tot cu unii,
Precum de demult, în răotăți Ninéviia.
N-au vrut Dumnezeu să piarză ardelénii,
Precum nici atunci piieviténii.
Că pre plăcutul său domnul l-au ales,
Pre prea cuviosul Visarion ¹ și l-au trimes
Om minunat și plin de dar,
Puternic l-au trimis la Ardeal.
La anul o mie șapte sute patruzăci și patru

---

¹ Visarion Sarai, conducător — prin 1744—1750 — al unei mișcări religioase împotriva unirii cu Roma.

S-au descoperit răotatea și păcatu.
Așa poruncă avea să strige și să vestească,
Ca toți să se pocăiască ;
Să nu rămie cineva cu papa în unire,
Că va fi întru peire.
Au trigat în Dobra și în Deva și în Orăștia,
Precum Ionă 3 zile în Ninevii.
Au zis că viia ce sînt uniiți
Nu sînt creștini adevărați.
Și popii, de cînd s-au unit,
Nici o taină sfîntă n-au săvîrșit.
Și altele multe au zis din Scripturi,
Care sînt adevărate învățaturi.
Aceasta deacă s-au vestit,
Ticăloasa unație rău s-a bolnăvit
Și i s-au făcut rană mare,
Fiindcă au rămas la defăimare.
Apoi, sfîntul de la Orăștie au venit pă drum în sus,
Și pînă la scaunul Săliștii au ajuns,
De Dumnezeu fiind îndreptat,
Că acolo om uniiat nu s-au arătat,
Ci singuri prostategi rumâni
Și cu prostime, buni creștini.
Săliștea ¹ este supt munte, deoparte,
Scaun de șapte sate.
În Săliște, mi să pare, 3 zile au șazut,
Cuvînt și o sfeștanie le-au făcut.
Și din Săliște în cetatea Sibiului au venit,
Cu vlădica Inochentie Clain ² s-au întîlnit,
Multe cu dînsul au vorbit și l-au muștrat,
Însă toate cuvintele acelea nu le-am aflat.

---

¹ Săliștea Sibiului.

² Episcopul unit Ioan Inochentie Micu (1692—1768).

Numai acesta întiiu i-au zis, de împreunarea latinească
Cu totul să se părăsească.
Atunci, lingă vlădica protopopul Băianu s-au aflat.
Acesta cu ocară s-au rădicat
Asupra acelui om cuvios
Cu hulă, numindu-l păduchios
Și degrab, ticălosul ¹, s-au bolnăvit
Din Sibiiu bolnav au eșit.
Și pînă acasă păduchii l-au năpădit
Și mîncîndu-l, au murit.
L-au dus pă Visarion și la divan, în gobérniium
Să-l vază, cine-i și ce fél de om.
În divan deacă s-au dus,
Tot adevărul le-au spus
Și le-au zis, de vor voi,
Să le arate pre Athanasie, cel întăi unit,
Cum stă întreg, neputrăzit,
Căci iaste de besérica Răsăritului despărțit
Și pentru aceiia stă împietrit și afurisit.
Atunci, un boierin,
De lége calvin,
Din divanul gobérniei s-au sculat
Și pă cuviosul mult cu ocară l-au cercat
Și mult ispitindu-l, o dambla rea l-au găsit
Și abiiia din Sibiiu au eșit
La curtea sa, în Sumeră, au ajuns
Și chelariului său toate i-au spus :
— Eu, (zice), sfîntului vostru tare m-am împotrivit
Și iată, cumplit m-am bolnăvit.
Deci acela jumătate s-au uscat,
Pă picioare n-au mai umblat,
Însă au mîncat și au băut,

---

¹ Protopopul Băianu.

Iar a vorbi n-au mai putut,
Ci numai ca o hiară au răgnit
În viață, cât au trăit.
Acéstea cite s-au spus, toate s-au făcut,
Că cei ce le-au văzut și le-au auzit
Ei le-au mărturisit.
Și alte minuni de Visarion s-au lucrat,
Mai ales încă la Bănat.
La orașul Lipova, unde au fost episcopie,
Acolo, preacuviosul — de toți să știe —
Ninévii prin Ionă s-au mîntuit,
Iar uniții, prin Visarion, nu s-au căit,
Ci au rămes tot în unire
Spre a lor vécinică peire.
Pre Ionă din mare l-au lepădat afară
Acea cumplită fiară.
Iar cuviosul Visarion fiind pă uscat,
Primejdie de la slugile papii i s-au întîmplat,
Ci unde-i putérea cea dumnezăiască,
Nu poate răotatea omenească.
Atunci Clain, păstoriul și arhieru,
Temîndu-să de Dumnezeu,
Ca nu cumva turma lui Hristos să piară
Și din mîinile lui să se ceară,
Au voit sobor mare a să face,
Toate îndreptîndu-le și pre norod să-l înpace.
Poruncă protopopilor au dat,
Scriind să vie tot popa și un om din sat,
Ca dupre porunca arhierescă
La sobor să se găsească.
Zi rînduită au însămnat
Și toți la scaun s-au aflat.
Vlădica să protopopi i-au luat
Cu ei în polată au intrat.

Au zis : — Iată, unația fu pină acum tăinuită,
Iar acum cu totul descoperită,
Pină acum au fost legată
Ca într-un sac ascunsă și băgată.
S-au dezlegat și au eșit afară
Și se véde de toți în țară .
Și de veți voi cu toții să stăm
Și de ia să ne spălăm.
Deacă vom sta cu toată țara, putem
Cu totul să o lepădăm.

Iar un protopop din sobor s-au sculat
Și pă arhireu cu obrăznicie l-au muștrat.
I-au zis : — Măriia ta, tot Ardealul stăpînești
Și ca un copil mic vorbești.
Au pentru un călugăr mincinos
Să-mi las eu cinstea cea de folos ?
Vlădica atunci s-au scîrbit
Și din sobor au eșit
Și din polată, afară,
La norodul cel di pin țară :

— Auziți, fiilor, eu cînd am venit
Păstoriu la voi, în unire v-am găsit.
Eu trebuie să mă duc la împărăție,
Puind silință să vă scot din unie.

Deci soborul s-au răsipit
Și vlădica de călătorie s-au gătit.
Acum, nu mai iaste mîngiere,
Ci plîngire și durere.
Cînd sfîntul Visarion în Ardeal au propoveduit,
Atuncea și Petru Aron ¹ de la Roma au fost venit
Din școli, foarte învățat,
Iar de pravoslavie rătăcit și depărtat.

---

¹ Petru Aron (1709—1764), din 28 febr. 1752 episcop unit. În 1743 s-a întors de la Roma la Blaj.

Și cînd soborul de Clain au fost adunat,
 Atunci și Petru Aron în sobor s-au aflat.
 O ! de un s-ar fi mai născut,
 Că multe răotăți acest om au făcut !
 Că, cîte vlădica în sobor au vorbit,
 El toate le-au fost auzit ;
 Și asupra celui ce i-au făcut lui bine
 Și l-au hrănit pã el cu pîine
 Călcîiul ș-au rădicat
 Și din scaun l-au surpat,
 Vlădica Inochentie la Beciu au plecat
 Și în locul său namésnic pã Nicolae au lăsat
 Și orice pricini în clios să se întîmpleze,
 Toate, de el să se îndrepteze.
 Aron acum, bună vrème au găsit,
 Pre Inochentie la crăiasa l-au pîrit,
 Zicînd, că umblă cu fătărie
 Și nu-i drept la împărăție.
 Iar cătră vlădica s-au arătat
 Priiatin bun dîndu-i și sfat,
 Însă prin scrisori l-au viclenit.
 Și pînă la Roma l-au izgonit,
 Acolo în robie s-au închis
 Și în toată viața sa au plîns.
 Apoi la Nicolae Balomircanul s-au întors
 Și din curtea arhierescă cu urgie l-au scos
 Și nu numai că l-au scos și l-au gonit
 Ci și din Ardeal, cu totul, l-au pustit ¹.
 Atuncea Sălișténii,

¹ Nicolae din Balomir (v. și vers. 381) văzînd că Habsburgii nu-și
 în cuvîntul dat în legătură cu drepturile ce trebuiau acordate româ-
 nilor după Unire, a părăsit Unirea. Protopopul Nicolae a fost nevoit
 a pribegi în Rusia și în Țara Românească (cf. N. Iorga, *Istoria româ-
 nilor*, vol. VII. *Reformatorii*, București, 1938, p. 259).

Cu cei de lîngă ei înprejurenî,
Au căutat oameni să găsească
Treaba lor să le-o împlinească.
Și cu toții s-au sfătuit,
Pe trii oameni au găsit
Doi preoți și un mirean
Din Săliște și din Scaun :
Preotul Măcenic și cu Oprea Miclăuș
Și preotul Ioann din satul Galeși.
Pre acești trei i-au ales,
La chesaro-crăiasa i-au trimis.
Crăiasa rugăciunea lor o au priimit
Și cu drag li s-au făgăduit,
Cum că ia silă lor nu le va face,
Ci să se odihnească în pace
Și cu unația nimene să nu-i silească,
Ci întru a lor pravoslavie să trăiască.
Atunci Aron, ca un leu răgnind, s-au sculat,
Prin scrisori după eii au alergat
Și pă cîte trii în Viena i-au închis
Și acolo viața lor s-au stins
Aron, cîte răotăți pînă aici au făcut,
Încă stăpînie el n-au fost avut !
Atuncea, cîțva protopopi ardeleni,
Prea ticăloși și viclêni,
Pre stăpînul lor Clain l-au părăsit
Și cu Aron, lupul s-a însoțit
Și ei, cu toții au stătut,
Mai mare lor l-au făcut.
Și, fiindcă unația rău să bolnăvisă
De cînd Visarion propoveduisă,
Iară ei acum, cu toții s-au pornit să găsească
Doftorii să o tămăduiască.
Dar nicicum n-au găsit,

Că Dumnezeu i-a urgisit
Aron, vrînd ticăloasa unație să o întărească,
S-au sculat cu putere tirănească,
Și în cincisprăzece ani de zile
Au făcut la creștini multe necazuri și sile :
Pre unii din preoți i-au amăgit
Și cu deregătorii i-au cinstit.
Pre alții, mai proști, cu minciuni i-au înșălat
Și învățăturilor sale i-au plecat.
Pre alții, neplecîndu-să lui, i-au prins
Și prin temnițe i-au închis.
Unii în temnițe au degerat
Și picioarele de frig le-au picat.
Alții, de-a lui groază și frică,
Au fugit neluîndu-și nemică.
Casele și moșia ș-au părăsit
Și întru alte țări au fugit,
Ale căroră casă cu totul le-au prădat,
Nici așternut copiilor n-au lăsat !
Dar cîte orașe și sate
De acesta au fost prădate !
Întru acești ani, ce mai sus am arătat,
Trii oameni cu rivnă s-au aflat,
Toate ale lor au părăsit
Și la mine au venit,
Nu ștreini și din altă parte,
Ci dintru această patrie, neavînd nici o răotate :
Vasile Toplițanu
Și Ioann cu Pavel Sălăgeanu.
Aceștea de sărăciia mea nu s-au scîrbit,
Ci ca fii pre maică ș-au iubit ;
Și îndată s-au apucat de chilli să le înnoiască,
Ca într-insăle să se odihnească.
Chilliile le-au înnoit,

Pre mine de gunoiu m-au curățit
Și alte chilii încă au mai rădicat
Care s-au fost mai surpat.
Și au pus multă nevoiță
Pentru mine, cu credință,
Vrînd, cît vor putea, să mă înnoiască
Și cu mine să lăcuiască.
Den afară, preste tot m-au acoperit,
Din lăuntru prea frumos m-au zugrăvit.
Deci alți călugărași s-au mai adunat
Și întru toate, acestora au urmat.
Acum Aron neîncetat doria
Iar calvinii și luteranii nu-l îngăduia
Pravoslaviia să o răsipească,
Ca să nu să mai pomenească.
Să vezi aici lucru mare
Nesăturat de mirare !
Că vechia răotate
Nu poate să se facă noao bunătate :
Popii lui cei uniiți
Era bine întemeiați
Cu poroncă împărătească,
Nimene din starea lui să clătească.
El preveleghiia lor o au stricat
La domni să-i stăpânească, i-au dat.
Și o cărticică de la sine au izvodit,
„Floarea adevărului“¹ o au numit,
Împotriva biséricei cu totul mincinoasă
Din gura iadului scoasă
Și cu aceasta pre toți i-au împăcat
Și lui voie să fie vlădică i-au dat.

---

¹ *Floarea adevărului pentru pacea și dragostea de obște...*, Blaj, 1750.

Deci, deacă de la toți voe au luat,
Îndată la tatăl său, papa, au alergat
Pentru ca să-l blagoslovească,
Unația să o propoveduească ;
Și de la împărăteasa putere au luat
Și spre Ardeal au plecat.
Deacă trebile bine s-au isprăvit,
La Blaj, în scaun au venit.
Dacă în scaun bine s-au așăzat
De lucru lui s-au apucat.
Vezi pre acest lup de Arăviia
Cum dorea să înghiță pravoslaviia !
Ori cu totul să o piarză,
Sau cât va putea să o scază.
Întii, după ce au venit,
Molietvetnice și liturghii au tipărit,
Dintru care dogmele biséricii au stricat.
Neghini și eresuri într-însăle au sămănat
Pe preoți pre cîți au putut i-au prins
Și în Blaj, la el, i-au strîns.
Carii lui i s-au plecat,
Pace și voe slobodă le-au dat ;
Iar cîți lui nu s-au supus
I-au seos afară-n tîrg și i-au tuns.
Și au avut putere să-i batjocorească,
Iar de preoți n-au putut să-i lipsască.
Și pre alții dintru a lui neam nu i-au cruțat,
Cî prinzîndu-i, în cătane i au dat.
Iar pe popa Ioann de la Răchită
El îl socotia ca pre o vită
Și cu urgie au minat de l-au prins
Și în Sibiiu l-au trimis
Un an l-au ținut închis ;
Însă pentru a lui multă răbdare

Dumnezeu au făcut cu el milă mare.
Dar încă alte cîte Aron 'au făcut,
Cine poate să le cuprinză în cuvînt ?
O răotate nespusă,
Prinsă și strînsă cursă,
De care, numai deacă gîndești,
Foarte te îngrozești.
Mai vino încă dupre mine și vezi
Lucru de care să te minunezi ;
Să mîrgem în satu, în Cut,
Să vezi vrăjmașul Aron ce a făcut :
Cutu au fost fiscușăscu ¹ sat
Iar Aron l-au cumpărat
Ca pe copii în școală să-i hrănească
Și cu învățatură să-i procopsească.
Dar cum i-au procopsit
Îț voiu spune mai la sfîrșit.

Întru acel sat era o biserică creștinească,
Zidită de un domn din Țara Rumânească,
Cu țigle roșii acoperită
Și din lăuntru prea frumos zugrăvită ;
Că vrînd el pravoslaviia de tot să o piarză
Nu putea biserică creștinească să o vază.
S-au sculat, pizmașul, de o au surpat
Și pînă-n pămînt o au stricat
Și alta în locul ei au zidit
Precum el au voit.

Apoi, după ce copii toți la școală s-au strîns,
Pre toți la cătane i-au scris :
Pre unii i-au numit tisturi mai mari,
Pre alții i-au pus să fie căprari,
Așa, pre toți i-au scris și i-au înșălat

---

¹ „Sat liber“.

Cu catalog la n m i i-au dat.
Pe unii, după ce în oaste i-au luat, departe i-au dus
Unde nici cu g ndul n-au ajuns,
Al ii mo ia, casăle  i p rin ii au părăsit
 i prin alte  ari au fugit
 i în toate p r ile s-au dus
P n   i la  ara Noao au ajuns.
 i a a i-au procopsit,
Că pre to i i-au răsipit.
Vezi răotatea cea nespusă  i mare
Carea sf r it, nu mai are !
Cre tinii cnedin a lor o p z esc,
Iar silnicii neîncetat ii dos desc
Tria negustori din Beligrad cu Visarion s-au în(t)lnit,
C nd la Sibiiu au fost venit.
Unul dintru ace ti trei
Au fost p nzariul Andrei.
Ace tia pre mulți pentru unație au sfătuit
 i ca să nu o priimească, i-au întărit.
Aceasta Aron deacă au auzit,
Asupra lor, ca un silnic, s-au pornit
 i p  c te trii i-au prins
 n tempni a la B ligrad i-au  nehis
Unul dintr- n ii, cu numele Ioan M egu a, s-au bolnăvit
 i cu p entele în picioare au murit.
De aceasta tiranul s-au ru inat
 i pre cei doi slobozindu-i, în pace i-au lăsat.
La mijlocul c mpiei, la Pog ceaoa în sat,
Un cre tin prea viteaz, cu numele N emis Toader,
s-au aflat
Pre mulți oameni  nv  indu-i
 i întru pravoslavnica credința întărindu-i. /
 i de aceasta Aron a auzit
 i nicidecum nu l-au suferit,

Ci feciorii popilor i-au adunat
Și cu haine cătănești i-au îmbrăcat.
Aceștea pe cîmpie în sus s-au dus
Pînă la satul Pogăceoaoa au ajuns.
Acolo să vezi ce tilhării au lucrat !
Pe Némeș Toader în curtea lui l-au înpușcat.
De acolo înapoi s-au înturnat
Și cu slujba lor lui Aron s-au închinat.
Mult au fost creștinii dosădiți,
Dar încă n-au fost biruiți.
Acum ce să zic sau să grăesc ?
Că foarte mă îngrozăsc
De acest prea viteaz bărbat
Pentru lucrurile ce au lucrat
Care înaintea îi vor mărge,
Și vina lui nu să va șterge.
De minie s-au umplut ca un pardos
Și asupra cinului călugăreșc s-au întors,
Ca de tot să-l prăpădească,
Prin Ardeal să nu să mai găsească.
Mănăstirile cele de piatră le-au surpat,
Schiturilor de lemn foc le-au dat ;
Și deacă toate le-au răsipit și le-au stricat
Gura lui spre hulă a o căscat.
(Zice) : — Nu jertvétnice am stricat
Ci casă tilhărești am surpat.
O, de te-ar fi ars focul, Blaj ¹,
Că tu multe răotăți lucrași !
Tu, din început, de la strămoși,
Ai avut stăpîni tirani și necredincioși,
Că întru tine au fost muncit
Savva arhiereul și mitropolit

---

¹ Blajul, ca centru administrativ oficial al uniților.

De necredinciosul Apafi Mihai,
Al țării calvin crai.
Acestui Apafi, Aron întru toate i-au urmat,
Încă și mai tiran s-au arătat !
Apafi pre mitropolitul Savva l-au omorît,
Iar Aron mulți preoți și miréni au prăpădit.
Mihai Apafi besérici n-au stricat,
Iară Aron cinzăci și patru au surpat.
Lucruri ca acesta n-au făcut
Mai nici tiranii ceii de demult.
Aciia pe mucenici îi muncea,
Iar beséricile să zidea.
Acesta beséricile au răsipit
Și pe creștini i-au dosădit ;
Toate acestea înaintea îi vor mărge
Și păcatul lui nu să va șterge.
Iar acum, la început întorc cuvîntul
Și voiu face și sfîrșitul :
Cum ceriului am vestit
Și pămîntului m-am tînguit.
Oamenilor am arătat
Toate cîte mi s-au întîmplat
Întru acéste vremi cumplite ; și cu durére
Cîte am pătimit eu, ticăloasa, neavînd nici o mîngîiere
Sau pe cineva să mă străjuiască,
De vrăjmași să mă păzească.
An așteptat ajutoriu de la Răsărit :
Elisaveta ¹, fiind departe, n-au venit.
Aveam nădejde de pázitori, despre Apus
Să-mi vie, despre Dunăre, din sus ;
Și așteptam cu multă bucurie
Ci numai arzînd eu în foc, să se încălzească.

---

¹ Elisabeta Petrovna, țarina Rusiei (1741—1761).

La anul o mie șapte sute șăsăzăci și doi
De la Buda pe Vlădica Dionisie² să vie :
Au venit, dar nu să-mi folosească,
Mi s-au sculat asupra-mi pizmași noi :
Pavel Aron de la Blaj
Și Nopceștii catolici din Silvași,
A căror nume, amîndoi,
Le cuprinde un pocoi³
Să fie casa lor pustie
Și cu cei drepți să nu să scrie.
Și Aron pe unii din călugărași⁴ i-au prins
Și în temniță, la Sibiiu, i-au închis,
Zece luni și jumătate
Neavînd ei nici o răotate ;
Nici scîrbă mare au avut
Știînd că toți sfinții așa au pățimit.
Iar alții, de a lui groază și frică
Au fugit neluînd nemică
Și au trecut în Țara Rumânească,
Acolo de eretici să se odihnească.
Acest vlădică Aroneanul
Stingă-l Dumnezeu cu tot neamul,
Că s-au sculat cu calvinii de au venit
Și pre mine cu totul m-au pustiit,
Grădinile au stricat și le-au surpat,
Chiliile, cît au putut, le-au suprat
Iar pă mine să mă surpe jos n-au putut,
Că praf și tunuri n-au avut.
Ci lémne înlăuntru au grămădit și le-au aprins,
Arză-l focul Gheenii cel nestins.

---

² Dionisie Novacovici, episcopul sîrbesc de la Buda, fu numit la 26 aprilie 1761 episcop neunit al românilor din Transilvania.

³ „Pocoi”, numele literei π din alfabetul slav.

⁴ Elevii de la Seminarul mănăstirii Buna Vestire din Blaj.

Acum pizmașul s-au bucurat
Mănăstirea Silvașului o au suprat ;
Dar nu-i mănăstirea Silvașului,
Ci a lui Ioann Bogoslovului.
Deci sfântul Ioann pentru mine
Va răspunde la judecata ce vine,
Unde pizmașul nu va putea răspunde
Și vina nu i să va ascunde.
Pre călugărași din Sibii i-au scos
Și i-au gonit jă Olt în jos,
Surguni în Țara Rumânească,
De mine să nu să mai pomenească.
Toți, acum, pentru mine vor uita,
Iar pietrile neîncetat vor striga :
Să fie de toți și de beserici blăstămat,
Acela ce m-au surpat ;
Și de sfinții părinți afurisit
Cela ce m-au pustiit :
Partea cu dreptii să nu-i fie
La cereasca împărăție.

ISTORIA LUI IORDACHE STAVARACHE

**biv vel spătar și bași capichiaia
al Țării Muntenești,
s-au scriu la anii 1767 în iunii 22**

Ian ascultați, frați și prilatini, istoria aceasta,
A lui Stavarache, zicu, ce au pățimitu în lumea aceasta.
În Țarigradu s-au oflatu un boiiariu mare,
Spatariu după vrediciie, ca un balauriu de tare.
Elu șădea la Fanari și era foarte bogatu,
Cît altulu ca pe dînsulu din greci n-am aflatu.
Pungi multe avea și viisterii mari ;
Dar mărgăritariu și alte scule, totu lucruri tari.
Nici un copilu n-au făcutu ca să-l clironomisească.
Ci la miri l-au dăruiatu acolo ca să să găsească.
Și dobletulu l-au cinstitu, casabași l-au făcut îndată,
Care această vredniciie numai la turci iaste dată.
Elu au făcut ca să nu vînză tabacul.
Știți pentru ce au făcutu ? Ca să nu cîștige altulu.
Și de-ar fi vîndutu cinevaș, fără știrea lui, tabac
Sau pre ascuns a vinde de s-ar fi aflatu,
De împărăție rău să să pedépsească,
Și toată averea aceluia să o ia, domnească.
Și numai 3 dramuri de-o para să vînză tabacu,
Tabac avea-le-ar în suflet păcatul.
Elu au fostu al Țării Rumânești capichiaia,

Șe fiindu domnu țării, ținea domniia.
Elu la Balata avea casa minunată,
Și la Pietri al doilea, foarte ciudată.
Și cu aceste doaoă n-au fostu îndestulatu,
Ci și la Mega Refma să facă alta s-au apucatu.
Meșteri acolo optu ani la lucru să muncea,
Foșoare și băi foarte frumoase zidiia.
Intraiu înlăuntru, stai și te mirai,
De zugrăvele și de frumusețe te minunai.
În ohadaia spătarului era zugrăvite
Moldova și Vlahiia, bine înpodobite.
Iar în hodaia spătăresei era frumosu zugrăvite
Țarigrad și Moscoviia bine închिpuită.
Dudude și canari mulți în hodaie avea
Și totudeauna cu dînsele eglindisea.
Acestea nu era pă părete zugrăvite,
Ci era în colivii, de toți văzute.
Una cînta mai încetu, alta mîi tare,
Să fi întratu înlăuntru, te lua mare mirare.
Dar ce să stau multe să povestescu,
Că niciodată nu le mai isprăvescu.
Dulapuri de argintu și altele cu sedefuri,
Toate în Veniția lucrate cu multe mește(șu)guri.
Dar oglinzi frumoase, împrejur cu pervazuri,
Cu aur totu poleite și cu atîtea zaraflicuri.
Ciubuce minunate cu imamele de chihlibariu
Și înprejur la lulele avea totu mărgăritariu.
Ibricele dă cafea de argintu le făcuse
Și filigenile de farfuriu din China aduse.
Un tacim de zarfuri avea :
Cîte o piatră era pă cîte un zarfu, 12 pungi făcea.
Și farfuriia de dulceată cu pietri înpodobită
Mai multu decît cu zeci pungi era plătită.
Siniia era dă aur, pe care mînea.

Macaturi, paplome și perni cusute
Toate de fir cu multu meșteșug țăsute.
Vizirulu s-au minunatu și foarte s-au spăimintat
Că au mersu la dînsul odată și bună zioa i-au dat.
Încă i s-au dăruitu di la împărăție
Să facă ce va vrea, cu mare vrednicie.
Și într-o zi, înaintea împăratului au căzutu
Și plîngîndu, i-au zisu : — Nu mai viu eu aici mai multu.
Mi-e frică că mă vor pizmui totu ricialul
Și te vor face de-mi vei tăia capulu.
Împăratulu, jurîndu-să, i-au zisu : — Corcoma, lumina mea,
Ghiorcachi, să nu te temi de nimini în viața mea,
Dar caută să te arăți credinciosu la împărăție.
Și ce vei cere ți să va da fără dă nici o dorire.
Și au cerut o cerire — să nu o fiie cerutu mai bine —
Ca pe cine va vrea, să ducă la urgiie.
Pre boiari cei dă la Fanari pe toți îi (în)fricoșă
La catercă băgîndu și surgunu pe alții făcea.
Pe Hagi Aslan surgun l-au făcutu împreun cu Scanăvi.
Cin pute să-i zică : aceasta ce poate fi ?
Să fi trăitu și pe hatman și pe Rusetu prăpădea.
Împreună cu dînșii și pe Iacovache surgunea.
Din înălțimea lui cea multă făcu vrajbă cu patriiarhul
Și avea gîndu — vai, de elu — lui Samoilu să-i puiă capul.
Dar blestemile prea-sfințatului patriiarh,
În adîncul mării l-au afundat.
La viziriulu Chehaiăzi au eșitu la judecată
Patriiarhului Samoil nedreptate să-i facă,
Dar Dumnezeu cum au răbdatu cu dreaptă judecată
Care le-au făcut într-acea vară toată !
Și să vezi în ce fel Dumnezeu cu el au lucrat :
Tătar han, pă la Moldova, așa s-au întîmplat,
Că atunci venea la Țarigrad.
Toate pentru creștini Dumnezeu l-au îndămnatu

Cindu tatar hanu în Moldova să aflat,
Moldovenii, plîngîndu, răvaş dă jalbă au datu,
Tatar hanul i-au întreatu : — Ce plîngeţi cu mic, cu mare ?
Ei au răspunsu : — Măriia ta, Stavracul ne-au speriatu
foarte tare.

Şi iar au întreat : — Stavarache ce omu iaste ?

Ei au răspunsu, cum că el iaste din Țarigrad,
Între greci e al doilea împăratu.

Atîta raia au tăiatu și turci au omorît,
Încă și din inicëri, cît, nu poate spune cuvîntu.

— Dar vezi, domnul nostru, dă aceasta să ne mîntuești,
Di la acestu tiranu, de-i vrea, tu ne izbăvești.

Tatar hanul le-au răspunsu : — Eu de acesta vă vom scăpa
Și în adîncul mării sugrumatu îl voiu arunca.

Și îndată ce hanul ce-a'junsu la Țarigrad,
Împăratu l-au priimitu și foarte s-au bucuratu

Și în jățu au săzutu aproape de împărat

Și întîia ceriré i-au fostu, ca să piiază pe Stavarache.

Și îi zice : — Ai lăsatu pe un gheauru de așa s-au întemeiatu,
Cu bani cei mulți ai lui pe toți turcii au spăimîntat.

Dar banii lui la haznea mai bine să-i aducă

Că trebue oștilor, încă de-abia să le ajungă.

Și așa am bine socotitu, ca pe elu să-l pierzi,

Că poate fugi la Moscoviia și-apoi și bani pierzi-i..

Și așa au hotărît, numai să fiie lucru tăcut.

Pînă cînd Stavarache a-l pierde a fi vrut.

Dar Stavarache n-au știutu, ci merge la han să i să închine

Și șapte hații îi dăruește foarte înarmați bine.

Și atîta i-au împodobit bine și frumos,

Cît să-i fi dat pã unul 12 pungi da bani, nu era bucuros.

Încă și o blană dă samur frumoasă i-au dat.

Dar hanul toate le-au luat, dar gîndul nu l-au mai schimbat.

Daruri destule i-ai dus, sărace,

Dar vei vedea miine hanul ce-ți va face.

El îți sapă o ripă adîncă și mare
Ca să te dea pe tine, caimene, acolo, în iad, di vale.
Iar hanul, după ce-au vorbit cu împăratul, au plecat.
Și împăratul pe bostangiu-bașa l-au chemat
Și pentru Stavarache toate i-au arătat și la Poartă e chemat.
Bostangiu-bașa îndată într-un edii cefti caicu s-au arucat
Și la Stavracul îndată au sositu
Și în caic ca să să puie [ia], curîndu i-au poruncitu.
După ce s-au pusu în caic, la locul lui au șăzut,
Iar bostangi-bașa îl ocăriia ca un bun prefăcut :
— Sata gheldim Stavracuolu, cum ț-e cheful dumitale ?
Acum ai căzut în lațul meu, vai de zilele tale.
Știi, cîndu pă la chioșcul meu treceai,
Tu nicidecum nu mă bindeseai.
Acum ție cît voi putea îț voi slujii
Și cu munci de moarte rău te voi chinui.
Iar Stavrache îi zice vorba aceasta :
— Cu banii miei scap eu de aceasta,
Fiinducă avea la sînul lui ghemuiți,
O mie de galbeni, tot vinitici noi.
Iar bostangi-bașa îi zice : — Încă înfricoșăzi
Și nu știi că mîine eu voi să te pierzu.
Și încă rizi și gîndești că e glumă ?
Mîine vei vedea ce-i să tragi dintr-a mea mîină.
Iar bostangi-bașa au mersu la împăratul și i-au zisu :
— Altu ce să fac, că pă el aici l-am adusu
Și la mare închisoare pre el l-am băgat,
Dar altu ce-mi poruncești ca să-i mai fac ?
Iar împăratul cătră bostangi-bașa au zisu :
— Mergi curîndu și tot ce are, să-i ooprinzi
Și să-i pecetluești casa bine
Și apoi să vii îndărăt la mine.
Bostangi-bașa casa și beciuri au pecetluitu

Și îndată la împăratul au venit.
 Acum zice împăratul : — Și în harem afară îl scoate
 Numai cu cămășile ce au pentru noapte.
 La cancebaș bostangi-bașa au intrat
 Și au luat caice câte acolo au aflat.
 Au luat și patruspreze(ce) maune,
 Ca să încarce sepeturi și alte lucruri bune.
 La Mega Refma au ajunsu îndată ș-au eșit
 Și sus, la harem spătăresc, s-au suitu.
 Și ia foarte mult s-au spăimîntat
 Și la o roabă au poruncit și ușa au încuiat
 Și bostangi-bașa la dînsa au intrat,
 Cercei din ureche numaidecît i-au luat.
 Ia pricepe lucru și începe a plinge —
 Precum : —Pre bărbată-mieu l-am pierdut, zice.
 Iar bostangi-bașa tăcu, nu-i zice nimică,
 Pentru că era lucru mare, iar nu nimică..
 Și ia avea un ceasornicu, la Viniția făcut,
 Doaoăzeci pungi plătea și încă și mai mult.
 Îl scoate și-l dăruește dumisale,
 Ca să-și (ia) numai zestrile dumisale,
 Bostangi-bașa ceasornic au luat,
 Iar vorba în seamă nu i-au băgat.
 Și josu la aliman îndată au dat-o
 Și cu cămășile dă noapte, așa au lăsat-o.
 Și la Cinghelcuiu, la soru-sa o au trimis-o.
 — Mergi di te odihnește acolo — așa i-au zisu.
 Dar știi de ce au trimis-o acolo să să odihnească ?
 Că la lacrimi și soru-sa să să parigorisească ;
 Că acestu lucru i-au răsplătit
 Ceasornicul cel frumos ce i l-au dăruițu.
 Îndată fugiră logofeți și slugile,
 Umplură munții, încă și viile,
 Toți s-au ascunsu ca să nu-i găsească,

Ciți era acolo de vrea să-i procopsească.
 Du(pă) aceia puseră de pogorîră sepeturi,
 Împreună cu dînsăle și alte scumpeturi.
 Dișchi(d) chevghiri, stau și tot gîndesc și să privescu,
 Ce au văzut în chevghiriu stau și tot gîndesc.
 O grămadă ici de galbeni și alta acolea de lei,
 Iar alta de caragroși și alta bani mai grei.
 Iar bostangi-bașa deaca i-au (văzut), au încremenit
 Și traseră capacele și el le-au pecetluitu
 Și în maune toate le-au băgat.
 Macaturi și plapome, nimic acolo n-au lăsat.
 Bostangi-bașă la împăratul au intrat :
 — Toate, zice le-am adus și nimic n-am lăsat
 Dar acum, lui, împărate, ce să-i fac ?
 Că trebue să-și spuie, în viață-i ce au lucrat ?
 Această avere multă cum au cîștigat ?
 Că, ca la dînsul, nici la unul n-am aflat.
 Împăratu pe tefteriudariu l-au chemat
 Și pe viziriul cu bostangi-bașă i-au mînat :
 — Și de voi să fiie într-această noapte căznit,
 Ca să spuie din tinerețe ce au agonisit.
 Și tefterdariu să ia toate în scrisu.
 Spuindu-i că împărăția mea v-au trimis.
 Merseră la închisoare și vezirul îi zise :
 — Spune tot ce-ai cîștigat, nepuindu price,
 Din Țara Rumânească, din Moldova și din casabașlic ;
 Toate le cere împărat(ul), pînă la un peșlic.
 Iar Stavracuolu zise : — Unde pociu să ții eu minte,
 Că cîți bani am cîștigat nici nu-mi trece prin minte ;
 Fără Stathache și Iurgache, ei știu adevărat,
 Că aceia îmi era logofeți și de multe ori i-au numărat.
 Că eu în viața mea bani(i) nu i-am numărat,
 Ca să știu să vă spui cîți am cîștigat.
 Iar logofățel Iurgache toți bani(i) spuse

Și tefterdariu, toți, pînă la unu scrise.
 Și după ce la tefterdari toți bani(i) au intrat,
 Tefterul în mina împăratului l-au dat :
 — Iată, că tot au mărturisit ; ce e voia împărății tale ?
 Stavrance să roagă să crți zilile vieții sale.
 Împăratul poruncește de va să să facă turcu.
 Și pe muftiu întrebă : lui Stavrance ce să-i facă ?
 Iar viziriul zise : — De-l vei lăsa pre el cu viață,
 Pe urmă îți vei aduce mare greață.
 — Luați gealatul cu voi, împăratul zise, și capul îi tăiați
 Și pã altu nimini cu voi nu mai luați.
 Dar să-l duceți, să-l tăiați în casă la el
 Și vedeți să nu vă scape acel mișal.
 Iar bostangi-bașa : — În casă la el nu putem să-l tăiem,
 Că e din ortaoa atiliș-beș și eu mă tem ;
 Și el în orta iaste de toți lăudat
 Și că-l vor vedea, din mînă ne iaste scăpat.
 Că eu am auzit aseară pe iuldași(i) lui,
 Că viața își vor pune pentru capul lui.
 Împăratul zise : — La noapte să-l sugrumați
 Și mortu la fereastra lui să-l spînzurați.
 Pînă la cinci ceasuri din noapte
 Să le isprăviți acestea toate.
 Iar ei mersără la închisoare și el dormea.
 Și ei adormit fiind, să să atingă de el, să temea.
 Iar pe urmă l-au deșteptat și laț în gît i-au băgat
 Și cu bine pe Stavrance l-au întreat :
 — Stavracuolu, vei să te turcești,
 Ca de această moarte cumplită să te izbăvești ?
 Ei le zise : — Eu nicidecum nu mă voiu turci,
 Dar voi faceți cu mine ce veți ști.
 Și numaidecît il dezbrăcară
 Și îndată il sugrumară,
 Într-o rogojină veche il înfășurară

Și numaidecît în caicu îl băgară.
Ducîndu-l acasă, dă fereastră l-au spînzurat
Și pe Stavrance numai cu izmenile l-au lăsat.
Unde-l vedeai, săracu, spînzurat,
Cum îi șădea rău dezbrăcat !
În(că) și în pieptu o hîrtiie îi lipise,
Acolo toate faptele lui scrise.
Iar spătăreasca cu ocheanul să uita
Și pe el greu îl jăliia.
Trei zile au șăzut spînzurat,
Că împăratul așa poruncă i-au dat :
Pe Stavrance să nu-l îngroape în pămînt,
Ci să-l lepede într-al mării afund.
Patriiarhul poruncește să nu-l pomenească,
Nici colivile nimini să nu le primească.
Și casele cîtetrele să i le (strice) din pămînt,
Fiîndcă așa au eșit di la împăratul cuvînt.
Pentru că i-au sfărîmatu casele, să nu vă mirați :
Împăratul gîndea că și în zid vor fi bani băgați.
Dar eu zic că cêla din vînt adunate
Dracul acêle le stăpînește acelea toate.
Poate va fi făcut și milostenii multe,
Dar toate acelea, di la creștini au fost răpîte.
Vedeți, boiari, avérea cea multă ce face,
La ce hal și la ce moarte pe om trage ?
Pe cum l-au trasu și pe acest boiar mare
De să ținea că este ca un leu de tare.

o.a 1767—1771

*Cronici și povestiri românești ver-
sificate, 1967 p. 93—102*

**ISTORIA ȚĂRII RUMĂNEȘTI
DE LA LÉT 1769**

Săracă Țara Rumânească,
Cine întiiu să te jălească ?
Unde erai minunată
De toată lumea lăudată,
Domnie ca o crăie,
Acum rămăseși pustie !
Boerii cei cinstiți
Prin alte țări răspîdiți,
Toți oameni răsipiți,
Pînă în pămînt sărăciți.
Cîmpii au rămas pustii
De cirezi, dă herghelii.
Sate, orașe frumoase
Toate pînă-în pămînt arse.
La Rîmnic și la Buzău
Tot ferise Dumnezeu,
Din mănăstiri și din case
Tot rămăsese nearse !
Iar acuma, de curînd,
Le-au arsu ș-acelea de rînd.
Că în oraș, în București,
De ce întaiu să te jălești,
Unde este minte omenească
Să poată să socotească ?

Acel oraș frumos și mare
La o jalnică schimbare.
Acel oraș împodobit
Atîta schimonosit,
Că nu are asemănare.
Ci e lucru dă mirare,
Că curți boerești și grădini
Să le vezi și să suspini.
Pin toate iaste drum mare
Tocmai ca Drumu de sare.
Ce întîiu să scriu, să fac ?
Mai bine este să tac,
Că primejdiia e mare
Și mintea mea temeiu n-are,
Istorie este multă
Și mintea mea este scurtă.
Dar n-oi să scriu istorie,
Ci numai o pròtimie
Pentru țara mea să fac,
Măcar să nu fiie pă plăc.
În patru părți ale lumii
Prea numiți era rumânii
Că sînt escusiți la fire
Dar n-au între ei unire
Și dintre a lor neunire
Va veni țării peire.
Acum, iacă, o văzum
Și cu toț o crezum,
Că uni din neunire
Și alți din nemulțumire
Miniind pre Dumnezeu
Au sosit ceasul cel rău.
Că la leat șaizeci și noao
Să făcu altele mai noao ;

Unde turci cu tătari
Avea războiu cu muscalii.
Noi, dup-a noastră stare,
N-aveam altă supărare :
Cherestele, zaherele
Ne deprinsesem cu ele.
Iar la noemvrie în șapte,
Spre vineri într-o noapte,
Auzim un țipăt mare,
Un zgomot și o strigare,
Un huet și-un chiloman
De stupai și de aman,
Nu puteai ca să pricepi
Ce socoteală să-ncepi :
Unii zicea că sînt muscali,
Cei mai mulți că sînt tătari.
Anevoie să credea
Un lucru ce nu să vedea.
Iar după ce să lumină,
Oareșce mai alină
Acel huet și strigare
Și acel chiloman mare,
Începum a vedea bine
O mascare de minunc.
Ce să spui și ce să zici ?
O grămadă dă calici,
Blestemați și porci de ciine,
Toate ulițile pline,
Cu cite-un pișchir la mîna
Și în cap pene de găină.
Orice mergeai, dă întrebai
Ei îți răspundea : stupai !
N-aveai ce să mai alegi,
Nici ca să le înțelegi.

Atît auzeam : stupai,
Și ne curățeam de cai.
Pînă să ne domirim
După-n hanuri să eșimu,
Ei prădase, jăfuisse,
Pe greci îi harpaladisise.
Iar maioru Zgurali,
El putu dă năvăli
Și cu toț ai lui întrase
Tocmai la vodă în case.
Vodă daca l-au văzut
Că tot la el au căzut,
Ca să-l deisfendisească
Și să nu-(1) harpaladisească.
Iar el cu o mojicie
Și cu rea obrăznicie,
Nici să-l auză nu vrea,
Ci cu Deli Costea vorbea :

Și atite îl dezbrăcară
Cît nimica nu-i lăsară,
Un rîndu de haine îi lăsară,
Și curînd îl rădicară
La sfete Gheorghe în hanu
Unde era și velu-banu,
Fratele mării-sale,
Cu haremul dumisale.
Și, după ce îl așazară,

---

¹ Eu am venit cu oastea / Ca să te iau de mîină / Și-acum ce
tot zăbovești / Ca să mă superi atît ? (trad. Dan Simonescu).

Iar la curte să înturnară.
Să lăsămu pînă aici
Ca să vorbimu și dă turci.

Minune dumnezeiască
Făcu legea creștinească,
Ajutor dumnezeescu
Făcu neamu creștinescu,
Această minune
Pentru a turcilor mulțime,
Atiția anadoleni,
Arnăuți, nicopoeni
Și-atitea mici agalari
Unul și unul neamdari
Să-i vezi fugindu fără dă șale
Dă țigani, de haimanale.
— Dumnezeu cerescu,
N-am gură să-ți mulțumescu
Că mîna ta ne-au păzit
Turcii de s-au îngrozit.
Acum de turci să lăsămu
Și iar vorbe să apucămu.

După ce la curte veniră
Luară ce mai găsiră,
Aleseră mai cu capu
Pă Grigore sin Scarlatu,
Îl făcu ca un hatmanu
Să meargă la sfete Ioan în han
Și fără de vorbe multe
Să aducă pă boeri la curte.
El fiindu politicosu
Îi ducea pînă tină, pă josu,
Brîncoveanu ostenise,

Pin tină să nădușise.
Să mira cumu să găsească
Troposu să să răcorească
Dar pi(nă) își luo seama,
Volintirii îi luară blana.
După ce merseră la curte,
Văzură acolo obraze multe,
Să uita toți cumu mai tare
Să vază cine e între ei mai mare,
Cîndu să vezi, ce-i să vezi,
Să rîzi, ori să lăcrămezi ?
Că șădea în spătărie
Acel polcovnicu Ilie
Pe porecle Lepușneanu
Cu conteșu lui Ciocîrlanu
Înbrăcatu, înfășurat,
Părea că este un gînsacu umflatu ;
Cu o săbioară încinsu
Și la vorbă camu cu plînsu,
La obraz rumeor,
Umbla totu cu capu golu.
Din dreapta lui, Argeșanu
Și din stînga Veroșanu,
Amîndoi arhimandriți
Cu minte și iscusiiți
Și d-alde „măriia-ta“,
„Blagorodnicia-sa“,
Atîta dă dese era,
Cît îi venea a vărșa.
Amîndoi ținea bastoane
Și judeca din canoane.
Pe armeni și pă ovrei
Îi lăsase numai în pei
Boerii tot așteptară

Treabă, pînă să lăsară,
Că văzură rău pe Ilie
Dăspre dalba veselei.
Dar apoi nu zăboviră,
Ci să pliroforisiră,
Cum că [ca] un omu viteazu
Nu e niciodată treazu.
Rele vești venea de-afară
Cum că sînt turcii prin țară,
Taie, arde, jăfuește
Și pe creștini îi robește,
Dar, ca acest fel de cărți,
Ne vinu din toate părți.
Noi întrebam cum mai tare
Pentru oastea lui Nazare,
Dar ne coprinse frică,
Că văzum că nu e nimică.
Ce foc îi să te faci
Cu o sută de cazaci !
Că el, biet atîta-avea
Și că el pă toții îi lua.
Frate, ce să mai nădăjduești
Și ce să mai îngăduești,
Că alaltaeri, din sine,
Zicîndu că turcii vine,
Vedeai pe acești socarici
Cum fugea fără opinci.
Ci la acest fel de oaste
Nu pot lupta firi mai proaste,
Ci destule, ști dumneata,
Orice treabă îi căuta,
Că nu este de noi
A cîrmui la războiu.
Și dumnealui vel spătar,

Văzînd că umblă în zadaru,
Că nici manafest nu crede,
Ci l-e frică de ce vede.

Adevărat, deocamdată,
Să arată treaba ciudată.
Ci nu fiți la îndoială
Și ișiți din bănuială,
Că, fără amfivolic,
Trebue oaste să viie.
Că, iată, într-adinsu
Pe frati-meu Mihaiu am trimisu.

Văzîndu că nici cu aceștea nu folosește,
Să apucă bărbătește și toate le orînduește.
Orîndui ispravnici pîn județe, ca să fie
Și să facă și ostași de județ cite o mie.
Făcu și ostașilor orînduială
Ceia ce era cu socoteală :
Una, pentru ostași, ca să fiie pe-afară,
Alta, ca să nu ia zaherea din țară,
Comisu Răducanu,
Ce-i zice Slătineanu,
Aflîndu-se ispravnic la Dîmboviță,
Să puie mare silință ca ostași să trimiță.
Și cîți ostași făcuse,
Doi căpitani le puse,
Oameni foarte iscusîți,
Dar la fugă potrivîți :
Pe Stănescu Gheorghită
Și pă Fundățeanu Ioniță.
Cînd intrară în București,
De drag să stai și să-i privești,
Tot unul și unul, voinici ;
Tocmai steagu de socarici
Venea pă pod răschirați,

Cu glugile îmbrăcați ;
Gheorghită, cu un cojocel,
De n-ar fi fost scurticel,
Nu puteai să-l cunoști
Că el este mai mare peste oști.
Și cu o cușmă de frînghie,
Plină de blestemăție.
Arsu și negru ca o cioară
Tocmai căpitan dă țară.
Este să viie de-acest fel dă oaste,
Dar sînt cu armele mai proaste.
Și merșeră toți la Nazare
Dă le făcu căutare,
Scriindu-i pe toți, anume,
Ce oaste este călărime.
Și pă toți îi văzu mișai
Dă nu făcea treabă cu ei s
Toți, blestemați și nebuni,
Dar unde sînt cei mai buni ?
Și unde aveam oaste tare,
Acum e frică foarte mare.
Apoi ne veni bună vestire,
Ca să facem mare gătire,
Că vine adevărată
Oaste regulată.
Și cînd îi văzum că vine
Foarte ne păru bine.
Încă clopotile trăgea,
Lumea pă cap alerga,
Maiori și ofițeri
Și vlădica cu boeri,
La biserică, la Sărindar intrară
Și oastea rămase afară.
La muștră să orînduise

Și tunurile le gătise.
Paraclise începură
Și îndată le sfârșiră.
Ne rugăm lui Dumnezeu,
Țara, boierii și eu,
Ca mulți ani să trăiască
Împărăteasa creștinească,
Împărăteasa Ecaterini
Până la marginile lumii.

Din Sărindariu,
Merse la dumnealui vel spătar,
Arătînd ca mai mare să fiie,
Dîndu-i și cavalerie,
Din vorbe și din cuvinte
Să văzură oameni cu minte.
Ceru voie și să duse
La conac, unde îi gătise
Ca și conacu lui să fiie,
Tocmai lingă mitropolie.
În zioa sfintei Ecaterini,
Pentru-al împărătesei nume,
Făcură o mare veselie,
Sus, în deal, la mitropoliie.
Foarte frumosu o cinstiră,
Dar muschicește băură.
De la masă să sculară,
Care vrură și juoară.

cca 1769—1774

**ISTORIE DI PATIMA GALAȚILOR
LET 1769 NOEMVRIE 29**

Cu jăli să încep a scri
Și să facu o istorii
Di-orci întâmplari
Și cu primejdi mari
Ci s-au tîmplat la Galaț.
    Și mă rog să ascultaț,
Că voiu să scriu cu tocmală,
Să nu fac vreo greșală ;
Și să o scriu împrejur,
Să nu lasu vreun cusur.
Dați-m voi să încep,
Și să scriu încet, încet,
Să arăt cum am aflat,
Pricina cum s-au tîmplat
Di acest oraș vestit,
Cari acum s-au pustiit,
Să încep, dar, să grăesc,
Galații să-i tânguescu.
    Ticălișilor Gălați,
Cît eraț di disfătați !
Săraci oraș vestit,
Cum te-u arsu și ti-au topit !
Of ! săraci tirgu frumos,
Mulți ti plîngu fără di folos,

Că ti văd acoperit
Și cu scrum di foc cirnit,
Cel ci erai înflorit
Ca un raiu înpodobit
Și erai îndistulat
Cu di toati înbișugat.
Doă țări le sprijănei
Și li și chivirnisăi,
Că oricini ci ducè,
Tot alijviriș făcè
Că cu bun prețu li vindia
Și nevoia-îș prindè.

Fiid, schei înpărătiască
Era să nu să găsească
Mulțimi di neguțitori,
Di tot feliu cumpărători ?
La toț era ca o mană
Ci-i dătătoari di hrană.
A fi frumoasă priivială,
Și mai ales gios la scheli,
Videi un nărod ferbînd,
Alijverișuri făcînd ;
Videi corării în vad
Sosiți din Țarigrad
Cu feliu di fel di bucati.
Întrai, cumpărai di toati ;
Cafe, năramză, migdali,
Alămii și portocali
Și alti multe mezăli,
Di ti îndulcei di eli.
Videi ghimigii giucînd,
Di prin corăbii eșînd
Cîti cinci-șăsi împreună,
Tot cu chef și voi bună ;

Și auzăi străgând
Și heiamola cîntînd.
Dar să mă crezi în credință,
Că nu era cu puțință
Ca să nu pitreci o viați
Foarti cu mari dulciați
La cist tîrg di disfătat
Și di toati indistulat.
    Diiavolu ei au lucrat,
Și-ascultați ci s-au tîmplat :
    Duminică diminiați,
Din jos să vedi negriaț(i),
Tătar(i) cu turci amestecaț(i)
Vin ca niști cîni turbaț(i),
Și vin întinsu la Galați ;
Zic să fi fost chemați
Di Chirica Cionoiul.
După cum au spus Cărpoiul,
Că ei au spus că au trimăs
Cărțile carili le-au scris
Cătră Ali iazagiul
Și la Mehmet ciorbegiu,
Și li-au poroncit aceste,
Să lovască fără vesti
Ca să nu să zăbăvască
Și Galații să-i lovască ;
Că-i osti cam puțintică,
Așă și moscali nimică,
Ci mai mulți sînt volintiri,
Di cari nici să ti meri.
    Să încep dar a ohta,
Lumea a o difăima.
O ! minuni proslătită,
Gre urgii stă pornită,

Gre urgii și cumplită,
 Di sabii ascuțită,
 Mîinii dumnezăiască
 Va pri toți să-i prăpădiască.
     Ticăloasa țara noastră,
 Cum rămasi în stari proastă !
 Ticăloși țară bună,
 Pravoslavnică, creștină,
 În cumpănă stăruiești,
 Ci Dumnezău o păzăști.
 În multe rânduri sosis(ă)
 La mulți nedejde perisă.
 Reu războiu au rădicat
 Turcii di la Țarigrad.
 Mulți turci di la răsărit
 La Moldova au vinit,
 Cu moscalii să s(ă) bată,
 Din Leșască să întoarcă.
 Vide-vii cum i-au bătut
 Și ei izbîndă au făcut.
 Numai la mulți creștini piiri
 Din a turcilor răptșiri.
     O ! ticăloasă Gălați,
 N-ai cunoscut ci-i să paț(i) !
     Un an diplin încheet
 Mulți turci ti-au spăriet
 Cu trecire turcilor
 În vremile oștilor !
 Mii di mii, ninunăraț(i)
 Trecură pre la Gălați,
 Ci Dumnezău te-au răbdat
 Și tot fusăși apărat.
 Ci, dar, pîră în sfîrșit,
 Piire ti-au covîrșit ;

Și ce feliu di piire :
Di sabii cu urgii !
Duminică dimineați
Di doi părți stă negrați ;
Duminică în răvărsat
Greu foc te-u înpresurat,
În douăzăci a lui noemvri
Și în noă-a lui dichevri !
Mulți turci în mal la Șărbești,
Mulț(i) tătari la Giurgiulești ;
Turcii cu moscalii să bat
Tocma la Șărbești în sat ;
La straja de la Șărbești
Războiu mari să priivești !
Iar moscalii din Galaț(i)
Eșiră la cielaltî
Și mergînd drept la Șărbești
Războiu mari să priivești !
Greu războiu, pîră la moarte,
Bat moscalii pre turci foarti.
Și rău pre turci i-au bătut,
În Brăila-au sprijinit.
    Aceste sint la Șărbești,
Dar să vezi în Giurgiulești !
Stînd turcii la Giurgiulești
Și moscalii la Șărbești,
Di undi luoară știri,
Căzu pre Gălaț piiri.
Stînd moscalii dîpărtați,
Turcii sosiră-în Gălați
Cu sabiili goali în minu,
Ca cosașii vara în finu.
Vărsari di singi, mari,
Ca apa ce curgi tari.

Nu vor turcii să-i robască,
Ci pre toți să-i prăpădească.
Pre cari undi îl apuca
Cu sabiia îl dispica :
Domnu Cos(tan)d(i)n
Și Tudori cel bătrîn,
Tudori baș-bulucbaș
Și Deli Eni fruntași,
Bași neguțitori din Galați
Periră cu ceilalți.
Și alții mulți ninumăraț(i),
Carii nu sînt înșămnați.
Bărbaț, fămei și copii,
Nici unul n-au rămas vii !
Feti, tineriți [sic] mlădiți,
Dispicați pre uliți,
Nici pre una n-au robit,
Prin sabii le-au trecut, .
Feti, tiniri ficiori,
Li luoa caii în picioari.
Plîngiți, dar, cu amărări,
De-a Gălaților piiri !
Plîngu părinții și doreso
Di ficori, ci nu găsăsc ;
Plângi și ti omilești,
Di gălătăni ti jălești,
Că sînt fămași di soții
Și săraci di avuții.
Unul copil nu-ș găsăști,
Altu părinți jălești.
Cruceroaia-a lui Șerban
În codru Ghenghii stînd un an,
Și înainti cu trii zili,
În Galați cu totul vini,

Și în Gălați au poposit
Popasul cel cu sfîrșit ;
Cu doi feti măritate
Di carili n-avu parti
Și di altă fată mari,
Ci părinti jăli n-ari !
Sta închisă în mănăstiri
Undi li sosi piiri.
Ce pre aceste le-au robit
Și tari le-u jăfuit.
Iar cii ci-au hălăduit
La moscali au năvălit,
Cu sufletei au eșitu,
Toată avere au perdut,
Toati turcii le-u căratu
Și în Decula le-u băgat
Stînd mănăstirili plini
Di averi și mult bini.
Si foc tîrgului au dat
Și pre păgîni blăstămați
Mari jăli și cu plănsu
Di oraș, ce s-au stănsu !
Să plîngim cu amărări
De-a Gălaților piiri.
Suspîn cu amar mult
De-a Gălaților sfîrșit.
Oh ! oraș mari, vestit,
Astăzi ai luat sfîrșit.
Schell mari și vestită,
Astăzi ești pîrjolită.
Corăbii cu trii cătargi
La Gălaț n-au la ci tragi.
Galioani și volici
La Gălaț n-au ci să duci.

Boroza și dulalmali
Li să închisă această cali.
Iar șăici și giamuri din Beciu
Ca cînd n-au mai fost din veci !
Plîngiți, săraci Gălați,
Că aț rămas fără frați,
Și di istov l-au stricat.
Împreună cu ceilalți.
Suspinați și urgisiți
Că aț rămas fără di părinți ;
Pentru a voștri dureri
C-aț rămas fără de ficiori,
Și săraci di avuții,
Și dispărțiți di soții.
Văduvili să suspini
Și părinții de-acist bini
Și părinții di copii,
Și frații fiișticui
Și mumili di ficiori
Să plîngă făr di curmări.
Codrii, munții să jăliască
Și cîmpii să nu înfloriască ;
Dunăre să să negriască,
Țarina să nu rodiască.
Și petrili să dè glas
De-a Gălaților năcaz.

**ISTORIE CE AU SCOS
DOMNILOR ȘI BOERILOR**

Oh ! lume înșelătoare,
De împărați învrăjbitoari !
Cum erai de dulci mieri,
Acum ești-amară fiere.
Și cu toate-înpodobită,
Acum ai căzutu prè urită.
Îndestulată ești di toate,
Și domnii n-avură nici o parte !
Că de ce nu s-au temut,
Acee acum li-au sositu.
Macar căzământul boerilor
Esti ca vai de capitile lor ;
Că dintr-înșii sîntu periți,
Cu sărăcie înpodobiți,
De năcaz și di sudori
Să bolnăvăscu pe zi de cinci ori.
Nu mai le ești pe dreptate
Să le pat-aceste toate.
Nu-i cu cale să grălmu,
Ca să nu-i mai pedepsîmu.
Să scriemu tot de domnie,
Că-au rămas la gre urgie.
Din bezădele, cum vădu eu,
Or să rămîie-în halul mieu,

Macar că eu sînt o slugă,
Slujescu, mănîncu și puiu în pungă.
Dar ei fiind învățați în bini
Or să le cadă cu rușine :
Cînd n-or avè omu să-i slujească,
Atunce vor să se pedepsască,
Că n-or putè să ție slugă,
C-apoi pînea n-a s-ajungă.
Acista tot va să să facă
Ceva vremi să mai triacă.
Cheltuiala au sfrîșit,
Că-au fostu bani di fumăritu.
Blăstămuri di fămei săraci
Nu le vor fi lor în paci.
Ce și casăle celor ce ari
Or să rămie la vînzari.
Că di cînd s-au deschisu oștile
Și-au perdut și mințile,
Tot îmblînd din casă-în casă
Cu inime fripte și arsă
Și să afle pentru paci,
Ca doar Moldova să va întoarci !
Cum să-arată, nu să întoarci,
Pe cum vâz, di aice încoaci.
Boerii vor să se eglindisască
Ca să nu se-nebuniască
Și toți la o vorbă să fie
Pe datornici să-i mîngie
Finducă strigă-n gura mari
Că-i vor pune la închisoari.
Și, di voie ră ce au
Slugele odihnă n-au.
Nu mai avemu sănătate,
De le putem răbda toate.

Stăpînii las să grăiască,
Ca să să mai răcoriască,
Că au foarte inemă amară.
De ce, Moldovă, bună țară,
Că unde stau de gîndescu
Inemile li să topăscu
Di zefchiuri ce au făcut,
Preunblîndu-se pe la Prut
Cu butca cu patru cai,
Făcîndu zafu(chiu) ca niști crai.
Lăutarii le cînta
Și ei, de grija țării nu purta !
Dumnăzău așe vâzîndu,
Îi lăsă în vecu plîngîndu,
Plîngîndu-și păcatele
Ca să-și cunoască faptele.
Faptele pe-n țări ce au făcut
Acum toate lor le-a scositu
Că zăfchirile ce au tras
Acum le varsă pe nas.
N-or sfîrși inima rē
Cite zile vor avē.
Unde-aminte își aduce
Pine nu putu să mănînce.
Ca ciți oameni audu trecîndu
Tot călărași le esti în gîndu
Și se scoală di la masă
Cu inimile fripti, arșă
Și tot stă di gîndești
Și din gură așe grăești :
— Moldova că ni-au lipsit,
Mai bini am fi muritu,
Să nu mai trăim cu ocară
Mai mult cu inimile amară !

De pe-acum au început lume
A nu-ți căuta la cuvînt
Pre cari nu avem prepus
Acum s-au nălțat mai sus.
Îi dăm bună dimineața,
El nu va să ne vază fața.
Acele nu sint nemică, frate,
Ori să vie rele foarte,
Că vii să mergi la bărbierie
Să te rază pe datorie.
Și vor să ne amăriască
Pentru Țara Româniască.
Bătîndu cu cuvintele,
Ce am făcut pungele ?
Dar noi ce răspunsu să dăm,
Ca să nu ne rușinăm ?
Zicîndu e-au fost pungi pe nedreptate,
Și n-am avut d-eli parte.
Cu toate aceste n-or să creadă,
Zicîndu că sint la ladă
Și le ținem tot ascunsă,
Pin ghiavghiruri sint pusă
Și nu știè că în sanduci
N-au șoaricii ce s-apuci.
Să venim dar la cercetari,
La ce di pi urmă stari,
Că boierii di divan
Vor s-ajungă bacevan
Și să strîgi pe sacacu,
Vînzînd tot praji și spăracu.
Aciasta di nu le vine
Și vor să trăiască bini,
Apuce-se di băcălie,
Că ești mai mari boerie.

Și aciasta di nu le placi,
Pe hamal. Vază ci faci
Că cît esti zîoa de mari,
Cară lemni în spinari.
Sîntu și-alte mansupuri multe,
De nu pot să-i vie-aminte,
Nici pociu să le povestescu
Că mă tem să nu răcescu !

Și s-au sfîrșit halturile muntenilor pînă aici.

1773—1774

**VERSURI PENTRU MOARTEA
DOMNULUI GRIGORIE GHICA,**

întimplată la anul 1777 octombrie 1

Vrînd să arăt și să grăesc,
De mirare mă uimesc.
A grăi nu mă pricep,
Nu știu de unde să încep,
Să facu o jalnică vorbă
De Grigorie Ghica-vodă,
Cel puternic și vestit,
La ce sfîrșit au venit.
O limbă ritoriciască
Ar trebui să vorbască,
Să arate aciastă tîmplare
Gro(a)znic(ă) și de mirare,
Din care îi cunoscut foarte
Halul lumii cei deșarte
Și cum n-are nici un bine
Lumia, statornic în sine.
Să cugete orice om
Tîmplaria acestui domn.
Ca să vază înnalta stare
Ce primejdie grè are.
Era plin de bucurie
Luînd a triia domnie.

Și în vremea cît au domnit
Cu mari nădejdi s-au hrănit.
Dar aceste nădejdi multe
Nu putură să-i agiute,
Ca să pue la lucrare
Cugetul mării-sale,
Nici putu să să păzască
De urgie împărătească.
Căci făr de veste îl ajunsă
Primejdie cè ascunsă,
Primejdie gria de moarte,
Cu care li-au sfîrșit toate.
Și nu de moarte firiască,
Ce de sabie turciască.
S-au vestit în țara toată
Cum că vine de la Poartă
Un capigiu rînduit
Și conace i-au gătit.
Iar nimeni su știe,
Cu ce trebi că veniè.
Numai vodă au zis că știe,
Arătînd în spătărie.
Fiind boerimia toată
Și obicinuita gloată,
Cu o săptămînă innainte,
Au zis aceste cuvinte :
— Acest capigiu ce vine
Este prieten cu mine
Și-i trimes ca să vestiască
De poronca împărătiască,
Că nu-i grijă de război
Aicia în țar(ă) la noi.
Și-aduce ferman pe ace,
După cum știre ne face.

O, ci urit prieteşug
Şi așa gro(a)znic vicleşug !
O, ce vestire tăcută
Numai la duşmani plăcută !

După ce s-au auzit
Că la Şanta au sosit,
I s-au trimis înaintea
Alai cu domniască cinste,
Ca să-i facă întîmpinare,
Fiind bei și agă mare
Și cu pompă să-l priimiască
Ca pre-o slugă împărătiescă,
Căci s-au vestit tuturor,
Cu paia de ibrihor.
Și așa întrînd în oraş
Acest prieten ucigaş,
Mergînd cu al său agarlic
La casăle de beilic,
Sîmbătă diacă au sosit,
Zezi, vicleşug ce au găsit !
Au zis, cum că-i bolnav foarte
Și au cerşut doftor să-l caute,
Trimiţînd lui vodă ştire
Cum că au slăbit preste fire. .
Și ar vrè să vie la curte
Avînd a vorbi multe,
Trebî mari, lucruri înalte
Și fermanuri să-i arate,
Dar nu poate pentru boală,
Căci nici din pat nu să scoală.
Vodă auzînd, au crezut
Ca cum l-ar fi și văzut
Și neavînd nici un prepus,

I-au trimis acest răspuns :
Să nu facă osteneală
Fiind supărat de boală,
Că a merge măriia-sa
Acolo la gazda sa.
Și mai mult să amăgisă
Pentru boeri ce fugisă,
Să facă cu turcu sfat,
Ca să le vie de hac.
De ar fi spus drept Fotachie
Precum a spus Gavrilachie,
Poate ar fi putut prepune
Acè ascunsă înșălăciune.
Dar ce să zicem mai mult ;
Ciasul morții nu-i știut !
Deci, duminică sara,
O, ce cias și zi amară !
Poruncisă să gătească
Carîta sa cia domniască
Cu atîta grăbire mare,
Ca cum ar merge la pri(m)blare.
Adese zicè și întreba :
Ce nu-i aduc carîta ?
— Ziceți, mai curând să tragă,
Ca vremea să nu se treacă.
Și așa, în grabă purcezînd,
Au rămas doamna plîngînd,
Căci i-au zis să nu meargă
Pînă a cerceta să vadă
Acel turc așa numit,
Cu ce porunci au venit ?
Dar, fiind ca și mai-nainte,
La nimic n-au vrut să asculte.
Nici atunci n-au ascultat

Acest folositoriu sfat.
Iar, cînd au vrut să purciagă,
Tufiingiu-paşa întriabă :
— Afendi, amu ar fi bine
Să mai eu oameni cu mine,
Macar ciţva tufiingii,
Că mărg numai doi copii
Şi dintre boernaşi,
Al doilea cămăraş
Atunci vodă i-au răspuns :
— Nu trebuie, sînt de-agiuns !
Bostangii să gătisă,
Precum li se poruncisă.
Şi i-au eşit înainte,
L-au întîmplinat cu cinste.
Şi, suindu-se pre scară,
Sprijinit de suptsuoară,
Unii îl ţinè de poale,
Alţi făcè temănale.
Dar acele gătiri, toate,
Er(au) tocmite spre moarte.
Căci dacă s-au suit sus
Şi la capigiu s-au dus,
L-au privi(t) cu bucurie,
Arătîndu-i prietenie,
Zicînd : Bine-ai venit,
Prietenul meu cel dorit !
Dar cheful le era cu diadins
Pentru vodă, că l-au prins
Şi lesne l-au amăgit,
Precum n-au nădăjduit.
Pre copii, cu tufingiu
I-au luat la cafegii
Adică, ca să-i cinstiască

Pre orînduiala turcească,
Cu ciubuc, cu cafele,
Să nu stè pe la perdele ;
Ca de-or auzi strigare,
Să nu facă turburare.
Uni turci şădia la uşi,
Alţi prin cămări ascunşi,
Precum era porunciţ,
Decu vreme rînduiţ.
Atuncia au intrat în casă
Aciia ce să armasă
Şi uşile închizînd
Au stătut cu toţi rînd.

Văzînd vodă-aşa strămutare,
L-au cuprins rece sudoare,
Căci atuncea-au cunoscut
Silţa-în care au căzut,
Din care-a scăpa nu poate
Şi sfîrşitul i-i aproape !
Deci, făcînd puţină vorbă
Capiciul cătră vodă :
Ce i-au zis, cum l-au muştrat,
Nu ştiu, că nu m-am tîmplat
Acolo unde vorbè.
Au cersut tăbac să bè,
Tabacherea o deşchis.
Şi cătră vodă o întins.
Şi cînd vodă s-au plecat,
Adecă să ia tăbac,
Face semn la harzataritul
Să-l lovască cu hamgeriu.
Şi îndată îl loveşte în spate
Şi li dete o rană de moarte.

Atunci vodă căzînd pre pat :
— Aman, efendi — au strigat ;
Fie-ț milă, nu mă pierde,
Că nu am nici o nădejde !
Ce, de poț, chivernisește,
Cu chip de mă maizilește
Și mă scoate din urgie,
Nu-mi lăsa casa pustie.

Dar, cine vria să-l asculte
Sau să vie să-i agiute ?
Căci, îndată, ciialalți
Bostangii ce sta armați,
Năvăli ca niște hiară
Și în cuțite îl luară.
El, de spaimă și de frică,
Să smîncește și să aruncă ;
Și cu dîșii s-au luptat,
Pînă ș-o fereastră-au spart,
Vrînd să iasă și se scape
De acia cumplită moarte.
Dar n-au ciștigat folos
Căci că l-au coborît jos.
Și, pentru ca să nu strige,
Un turc de grumazi îl strînge.
Tufigiu-pașa prepune
Cum că semnile nu-s bune.
Ia aminte și ascultă
Așteptînd ceva să audă.
Și aude un sunet tăcut
Și un huiț necunoscut.
Mai ales, au auzit
Un glas slab și amortit
A lui vodă, ce striga
Cînd cu turci se lupta

Și alergă să între în casă,
Iar cei de la ușă nu-l lasă.
Deci i-au căutat să se întorcă,
Că, singur, ce vrea să facă ?!
Iar vodă cu atîția munci,
Precum am zis, de mucenici,
După ce au slăbit de tot
Și s-au văzut ca un mort.
Atunci, dar, și gelatu
I-au tăet de la trup capul,
Țiindu-l, mișcînd, în mină,
Capigiului îl închină.
Iar trupul cel mult căznit
Și de cuțite răzbit
Șadè pre fața casei'<n>tins,
Izvorînd sînge dintr-îns ;
Și se bate ca un pește,
În sînge să tăvălește.

După ce l-au dezbrăcat,
Cu o frînghie l-au legat
Și l-au dat pe-o feriastă gios
Despre grădină, din jos,
Unde bostangii sapă
Și acolo, gol, îl îngroapă,
Din averile lui toate
Neavînd la a sa moarte
Măcar patru coți de pinză
Pe trup să l sa tînza.
Iar capul într-o cutie
S-au trimis la împărăție
Cît și averile lui toate
S-au luat (din) beilic, la Poartă,
Ca cunoscut' să fie

Impărăteasca urgie.
Și așa s-a săvârșit
Ghica-vodă cel vestit,
Cu o moarte-atîta de cumplită,
Strașnică și necinstită.
Și las ca să socotiască
Orice minte ominiască,
La ce hal este rămasă
Această vestită casă.
Că tot într-acia toamnă,
Au portin și biata doamnă :
Mult jalnică și mîhnită,
Văduvă, la port cernită,
Cu tinere bezedele,
Cuprinsă de multă jele.
Din curte s-au rădicat,
Ș-au pornit la Țarigrad.

1777—1778

**STIHURI ASUPRA PIEIRII
RĂPOSATULUI MANOLACHI BOGDAN VEL VORNIC
I A LUI IOAN CUZA BIV VEL SPATAR**

**carii cu urgiia împărătiască și de sabiia domnească
s-au săvârșit în domniia mării sale
la lt. 1778 august 18 zile
Costandin Dimitria Moruzi voevod,**

O, cé groznică întâmplare,
O, cé primejdiiia mare,
O, cé cumplită cădere,
O, spăimîntată vedere,
La mici cum și la cei mari,
La slabi cum și la cei tari !
La săraci și la bogați
Și la toți ciialalți !
În oraș și la polată
Cum și la obștiia toată !
În norodu, cé spăimîntare
Și în boiari grijă mare !
Ascultați să auziți,
Ceia ce n-aș văzut, priviți.
Cé multu vrednică de plînsu,
A pizmii cei prè ascunsu !
O, cé jale, cé întristare,
O, cé plînsu cu suspinare !
Istoriia iaste lungă

Iară minte îmi iaste scurtă.
Cé, pre cit mă voiu pricepi
A o scriia voiu începi
Și voiu faci arătare
De această întâmplare..
Arătare voi să facu,
Măcar nu fiie pe placu.
Căci a o lăsa să tacu
Făr de minte mă facu
Și mă arăt nepriceputu
La lucrul ce-am începutu.
Deci, numaidecît începu
Zicînd pre cit mă pricepu.
Într-acestu vec de acumu
Trăind astăzi, ce văzumu ?
Văzumu ceia ce n-amu văzut,
Ca un visu dar de crezutu !
Într-o zi grea turburare
În curte, cu spăimîntare :
Aducere a o samă
Din boiari, ca să de samă
De eftalile ce-au scrisu,
Cari domniia le-au prinsu,
Cu pîră, făr de socotială
Care au eșitu la iveală.
De Dărmănescu fu scrise
Și la Bender pi ascuns trimise
C-o slugă prè ticăită.
Eși sluga neplăcută
Lăsîndu-le prin gemii
La agii, nu la alți,
Cum și pre la cafineli
Unde sîntu musafireli,
Ca turcii să le găscă,

Jaloba să să vediască.
La pași și la saracheri
Și la ascheriul din Benderi.
Dărmănescul iasti fără de minte
Arătîndu jaboli multi.
Avut-au la acestu sfatu
Pe Cuza cel destrămatu
Cu carile s-au unitu
Și pre mulți i-au amăgit
Tregîndu-i la acel sfat
Prin giurămîntul ce l-au dat
Ca să fiia totu într-un cuvintu
La lucrul ce-au începutu.
Logo(fătu)l Bălănescul
Fu giuratu de Dărmănescul,
Précum și Canta spătarul
Și Romano cămătarul.
Iară dintr-aceste eftale
Ce s-au trimesu fără de cale
Fu prepusu pre Dărmănescul,
Pré Cuza, pré Bălănescul,
Cum și pré Canta spătarul
Și Romano cămătarul,
Dintru a Ghicăi domniia
C-au înblatu cu vicleniia
Cu fuga lor la Hotin
Pîrîndu pre Ghica de hainu.
Deci, numaidecîtu domniia
Fu aprînsă de mîniia
Și răpezi în Dărmănești
Tot aleși oameni domnești
Cum și la cei mai susu
Pomeniți la acestu prepusu.
I-au adus pre toț în curte

Făr vorbe sau cuvinte.
I-au pus pre toț la propială
Prin beciuri, nu la ivală ;
Nu i-au scosu la arătare
Păr n-a faci cercetare.
Cé, bătîndu pre Dărmănescul,
Arătîndu pre Bălănescul,
Mărturisi că-i viclianu
Arătîndu și pre Bogdanu
Și pre toț pre cei închiși
Că sîntu cu Bogdanu agiunși ;
Încă și pre cămănarul
Și pre Canta spătarul.
Iară Romano luînd știre,
Ca să scape de peire,
Trecu cordonul nemțescu
Lăsîndu locul creștinescu
Și țara cè de moșiia
Ca să scape de urgiia.
Iată, vei vidè cum va scăpa
Și la ce sfîrșit să va afla !
Iară cel mai mare viclianu
Iaste vornicul Bogdanu.
Deci, veni Bogdanu la curte
Arătîndu și nazuri multe
Și să arătă voios
Și la vorbă mîngăios
Vorbîndu cu fiștecare
Cu-un chefu și c-o primblare,
Vrînd să fiia-acoperitu
La ceia ce iera veditu.
Căci și sîngur cunoscusă
Din paza ce văzusă
Căci delii il pază foarte

În totu ciasul, zi și noapte.
Bogdanu cel naltu între sfatu
Zis-au și l-au arătat
Ca taina să o păzască,
Iară iai să s-odihnească ;
Taina să țiia păzită,
Iară traba iaste gătită :
— Lăsaț toate-asupra mea
Și ieu voiu lucra ce-oi vrè.
Acu, cu cine și prin cine,
Să le lucrez toate bine.

Vide-vii cum ai lucrat
Și ce sfîrșit au luat !
Avut-au minte înaltă :
Vrea să răzbată la Poartă,
Ca stăpînu mare să fiia
În patrie cu domniia
Și îi giură cu tăriiia
Cu izvod de boeriia.
Află vornicul Bogdanu
Pe Efendi Sulimanu.
Scrisu arzu cu pîră mare
Arătîndu jalobă tare
Pentr-o samă din boiari,
Să dè știre la Benderi,
Că la trecuta oștire
Iei adusără pieire,
În toată armaia turciască
Cu-a lor fire tireniască,
Precum și în anul trecutu
Iei pe Ghica l-au sfătuitu,
Ca Ghica să să hainiască,
La Moscu să pribegiască
Ca iei să hălăduiască

De urgiia împărătiască.
Acești vicleni împărații
Ce pitrec în sămiții,
Care sîntu de toț văzuț
Că de beiul sînt cinstiți,
Că după a lor ră fire
Vor face țării piire.
Căci dorescu de megiiăș
Și-(i) poftescu să viia în Iaș.
Să fiia Porții în știre
Că stă țara spre piire.
Ce cîtu de sîrgu să grăbască
Ca să nu o prăpădească.
Și spre nume că-i arată
Să fiia știuți la Poartă.
Logofătul Ioan Canta
Ca el întăiu să-ș ia plata ;
Cum și pe logofătul Razul
Nu-l trecu nescrisu cu arzul ;
Și pe vistierul Balș
Îl făcu știutu la paș.
Aceștiia cîte trei uniț
Și de lucru nou gătiț,
Iară acestu arzu ci-au făcutu
Lui Sulimanu nu i-au plăcutu,
I l-au trimesu iară la sine
Arătîndu că nu-i scris bine,
Ca de iznoavă să-l facă,
Să-l scriia și să-l prifacă,
După cum sîngur l-au dus
Atunce cîndu l-au trimesu
Mai cu asupră de măsură
Dresu de Sulimanu cu piră.
Atîta l-au fostu trasu Bodganu

Pre Afendi Sulimanu,
După cum iel au poftitu
Așa i l-au prifăcutu :
Turcești, pre arăpiia
Ca un tănuitu să fiia
Și cu bună socotială
Să nu iasă la ivală !
Bogdan zi și noapte îi paști
Si aștaptă ce să va naști.
Dar aceia ce s-au născutu
Pre Bogdanu n-au cunoscutu !
Fiindu că știre din fire
Să-l scoață de la peire.
Aice am cunoscutu
Greșala ci i-au făcutu
Acel cu minte Bogdanu ;
Nu c-au scris lui Sulimanu,
Ce cum de au tras la acel sfatu
Pre Dărmănescul cel blăstămatu !
Căci iaști de toț știutu
Că-i din fire abătutu.
Cine știa de Bogdanu
Sau ce dregi Sulimanu !
Iară aceli eftali
Fu trimisă făr de cale
Și nu știu nici Bogdanu,
Nici efendi Sulimanu
Ce, deodată să văzu
Că Băgdanu tare căzu.
Cîndu nu avè nici un gîndu
Le văzu toate pre rîndu,
Înșirate ca pre-o ață
Le văzu toate de față.
Cunoscu și-a sa peire

Și a viații săvârșire.
Și cu adîncu suspina,
Norocul îș blăstăma !
Chipzuindu acestu amar,
Vedi pe baș ciohodar,
Care stîndu-i dinainte
Îi zicè aceste cuvinte :
— Poronca mării-sali
Ca să fii la închisoari.
Luîndu-l de suptu susioară
Îl scoasără jos pe scară.
Din vorniciia cea mare
Să văzu la închisoari,
Într-un beciu întunicos,
Tocma la curte din dos,
Pre o salte la pămînt,
Unde nu-i treci nici vîntu ;
La vreme de nădușală
Cu pripă, cu herbințială,
În vreme de vară
Arzînd ca într-o pară
In luna lui iuliiia.
În loc de bucuriia
Sta gătit de moarte,
Cari nu-i departe.
Săraca giupîniasă
Oaricîtu plîngè acasă,
Oaricît să bocești
Și să necăjești,
Măngăeri n-ari :
Crezu, nu mi să pari !
Căci iasti st(r)eină,
Nu-i dintr-a sa vină.
Și unde să alergi

Și cui să să pleci ?
Săracii cuconași,
Micii năsturași !
Da o fetișoară,
Cè mai mărișoară !
Sta cu toț rîndu.
Vădu maica plăgîndu,
Începu și iei, cu toții,
Să plîngă și morții
Cîtu și piatra sacă
Ia să să desfacă,
Să facă glasu mari
Cu-a sa dispicari.
Și huite multe
Să să auză în curte
Ca doamna să auză
Și să să pătrunză
Ca de-o jale mare
De grè întristare,
La vodă să alergi
Să roagi cu legi,
Cu legi firiască,
Ca cè creștiniască,
Pe Bogdan să-l scoată
Pentru gloata toată,
Pentru giupîniasă
Să nu rămîie în casă,
Lume să petriacă
Văduvă săracă
(În) strai cernite,
În lacrimi ferbinte,
În plînsu neconținutu,
În somnu neadormitu,
În multa plînsoare

De grè întristare,
În grè sârăciia
De grè văduvia.
Iară Bogdan stîndu la închisoare
Cuprinsu de grijă mari,
Aşteptându din ciasu în ciasu
Sfirşitul cel cu năcazu,
Căci spătarul Caragè
Adesu la dînsul mergè,
Încă cu zisa domniască,
Ca iel să mărturisască
De aceli pîrături
Cu a lui amestecături,
Îngrozindu-l cu moarte
Ca să arăti dreptate.
Socoti însuş Bogdan
Că-i cunoscutu de viclianu
Şi nu-i de tăgăduitu
Că esti lucrul ve(dit).
Arată că-i vinovatu
Prin arzul care au datu
La afendi Sulimanu
Avîndu voroavă di anu ;
Că nici să fiia prepusu
Că de domnu s-ar fi atînsu ;
Căci mai puţină pîră
Sau pî(ri) (?) di amestecătură
Şi mai virtos să să crază
Voi însuş să vază :
Iaste şi suretul scrisu
De pe arzul care-am scrisu,
În casa, pusu pe patu,
Suptu postav, lingă măcatu ;
Iaste postavul bătutu

Cu șiretu și țintuitu
Așăzatu cu socotială
Și bună chibzuială.
Și pentru ca să i să crază,
Aducă-l vodă de-l vază.
Iară după ce s-au văzutu
Suretul și iscălitu
De Cuza și de Bogdanu,
S-au cunoscutu de viclianu.
Era în arzu iscălit,
Și ciia boiari pomeniț
Dar n-avură atîta vină
Iscăliț nu di a lor mîină,
Ci de mîina lui Bogdanu
Și a Cuzii celui avanu.
Acestu suretu ce să vazu
Făcu pe beiul di crezu
Că boerii ciialalți
Nu sintu atîta vinovaț.
Și aciasta i-au îndreptatu
Cu viața di-au scăpatu !
Stă Bogdanu la închisoari,
Unde mîngiiari n-ari ,
Nici nedejde de scăpatu
După fapta ce-au lucratu.
Ce numai la Dumnezeu
Răzămîndu cugetul său.
Toate a lui, pecetluite
Cu multe zile înnainte,
Și în casă și în cămară,
Cu-a lui bani și alte odoară
Să păzăscu di arnăuț
Și di toț cei rînduiț.
Iară giupîniasa scoasă

Într-un beciu tocma suptu casă
Plînge și să văiarază.
Dar cine putè ca să o vază,
Sau să-i dè vro mîngîiari
La atîta hal și jali ?
Ce, dar, pentru cari faptă
Să făcu și giudecată ?
Tragu pe Bogdanu la divanu
Avîndu-l ca pe-un dușmanu.
Aprinsu fu vodă de mîniia
Înnuntru, în spătăriia,
Cum și boerime toată
Cè obicinuită gloată
Poroncești de Bogdanu
Să-l aducă la divanu
Tooma di la închisoari
Așa cu fiarili în picioari.
Duce-l cu grăbire mare
Și cu fiarili în picioari
Și cînd fiarili suna
Norodul să întrista,
Dar de fel boiarii mari
Văzîndu-l cu fiarili în picioare
Fiind atîta norod multu
Cari nu s-au pomenitu !
Săracul, dacă i-au spusu,
Căzu la mare prepusu
Că ceasul ar fi sositu
Tocma cel pentru sfîrșitu
Și altă nu pricinuiști.
Numai să olăcăiaști,
Zicîndu : — Că de-aice n-oi ieși
Pînă cîndu mă voiu sfîrși :
Decîtu să mă tragă în fiară,

Mai bini să mă omoară.
Deci îl duse în spătăria
Unde nu iaști fățăria.
L-au muștrat, l-au judecatu ;
Ce el nu s-au apărat,
Ce-au spusu dreptu, că-i vinovat
Prin arzul care au dat
Și c-au greșitu ca un omu
Înainte unui domnu
Din săminția cè mare,
La vârsta care o are.
Roagă-se să-l miluiască
Și zili să-i dăruiască :
— Fie-ți milă de-a mè casă,
De saraca giupăniașă,
De ticăloși copii
Că rămân cu vai di ici !
Vodă fiindu mîniosu,
Nu văzu Bogdanu folosu ;
Ce-l muștră ca pe un omu
Și-l judecă ca un domnu.
Zici-i dar și-i arată
Fiindu boiarime toată :
— Cangrina ce s-au născutu
Iată vechi s-au făcutu.
Și-au dobînditu carne rea
Care, de nu s-a tăia,
Nu să poate vindica,
Că pînă la osu va strica,
Vătămînd și pre cialalți
Cari nu sîntu vinovați.
Și așa i-au hotăritu :
Să-și ia pedeapsa după fapta ce-au făcutu.
Poroncit-au să să rădici

Și la acel meciu că-l duci.
Iară cînd fu vineri sara,
Sosi sara cè amară,
Cè mai de pre urmă noapte
Aducătoare de moarte.
Încă era decuvremi,
Poronci pre Balș să-l chemi,
Adică pre marile armaș,
Ci-i zic zapciu pre 'ucigaș.
Ii zici și-i poruncești ;
— Pas acum, te gătești,
Mergi de scoate pre Bogdanu,
Cel cîne vicleanu
Dintr-acel beciu ce-i din-dosu
Și-l du în bașca din-giosu.
Și pre Cuza cel destrămat
Ce esti cîte spurcatu,
Pe acei cîni netrebneci
Că de totu răul sînt vrednici.
Ia îndată și gelatul
Și acum le tae capul.

Tînăr Balși, fricosu tare,
Îl prinsă cutremur mare
Și nici mai putu să grăiască,
Nici din locu să să clătiască.
Atunce beiul au răspunsu,
Fiind foarte minios,
Acesta : — Nu iaști di armășia
Fiind slabu tare la fire.

Și îndată l-au datu afară
Făcîndu-l de ră ocară.
Deci, nu miiarsă Balș acasă
Ca vorba să nu iasă,
Căci fu opritu de domniia

Ca un chip de urgia
Și zisă : — Chemați pre condicariul,
Precum din vechiu uricariul.

Și îndată ce-i poroncești :
Numaidecît să te gătești
Și dreptu la temniță mergi
Și de(n) cei închiși alegi
Pre un Pavăl căpitan
Căruia zicu Sorocianu.
Zici-i : Vîno după mine,
Ia-ț și sabiia cu tine.

Pavăl nevrîndu să înțeliagă,
Nicidecum nu vra să miargă,
Zicînd : — Că nu sîntu gelatu de boiari,
Ce sîntu giambaș de muiari.

Îndată il scoati din butuci
Și-i dede cîțiva măciuci
C-o măciucă armășască,
Avîndu poroncă domnască.
Și-i dede o cifartă di horilcă,
Ca să nu-i fiia nimică,
Făcîndu-l mai simețu
Și la singe îndrăznețu.
Iară dacă miarsă în bașcă,
Vrură să mărturisască
Iară cum stau cei gătiț
Și dă moarte hotăriț,
N-au în gîndu, nici în știre
Di acè grabnică peire.
Văzîndu că condicarul vine,
Cunoscură că nu-i bine.
Așa pe la mez di noapte
Intrară în presupusu di moarte.
Iată și duhovnicul

Țiindu molitvănicul
Și pèthrahirul într-o mină.
Acolo, în bașcă, să închină
Pe rînduiala popască,
Vrîndu ca să-i mărturisască.
Iară dacă îi mărturisiră,
După lege îi și grijiră.
Intră dar și gelatul
Și după dînsul ș ialtul,
Ca mînila să le legi
Pi a agilaților lege.
Atunce dar Deliorman
Să închină lui Bogdan.
Cu sabiia goală în mîna
La spăratul Cuza să închină.
Iar ticălosul Bogdanu
Cătră acel căpitan
Suspînîndu cu lacremi, zisă :
-- Dar aceasta ce mai agiunsă ?
Veniț priiatini și vecini
Di vă luați ertăciuni.
Vin și tu, a mea soția,
Care-mi ești cu cununiia.
Veniț și voi copilași,
Dragii taicăi cuconași,
Veniți voi ale meli surori,
Di mă vedeț cum moriu !
Săracii copii miei,
Cum rămîn ca vai di iei !
Prè iubita a mea soția
Cu ce-în lume să să ția ?
Cu o ră ticăloșiia,
Cu cernita văduviia,
Cu plînsori năpărăsite,

Cu lacrimi necontenite.
O, prè mincinoasă lume,
Vrednică di acestu nume !
O, lume prè ticăloasă,
Cum mă dispațu di-a mè casă !
O, lume aducătoare
Și de grabă peritoare !
O, lume vremelnică,
Viiată netemeinică !
Acum ieu capul meu plec
La lume di vecu
Și pe drapta judecată
Astăz iau căzuta plată,
Căci după a mea ră fire
Am căzutu la răsplătire ;
Căci cu cuvîntul rău m-am pus
Înpotriva celui unsu ;
Pre domnul meu am pîritu
Cari-i lucru mai urîtu.
Greșit-am, dar, ca un omu,
Pizmuind pre cap de domnu,
Făcui vărsari de sînge,
O, cum acum nu voi plînge ?
Voiu plînge și voi striga,
Pre Dumnezeu voi ruga,
Pre cel puternic și tare
Ca să mi se dè ertari ;
Deplină ertari să iau
Acum prin sîngele meu
Cari acum tot să varsă
Luîndu căzuta pedepsa.
O, prea drepte giudecătoriu,
Fii miia acum scutitoriu,
Cruță, dar, sufletul meu

Prin pedeapsa care ieu !
O, ce înălțime naltă,
Cum cade deodată !
Fiindu Bogdanu și învățatu,
Cum pe Dumnezeu am uitatu ?
Aceste zicînd, săracul,
Îș plecă îndată capul
Și zisă cătră gelatu
— Fă-ți poronca ce ai luat !
Atunce Pavel căpitan
Au răspunsu cătră Bogdanu :
— Porunca ce-am luat
Numaidecît voiu să o facu
Măcar că și ieu sîntu vinovatu
Ca să iau acestu păcat.
Atunce Cuza au auzit
Și îndată au săritu
Puindu pricină piste fire
Ca să scape di piire.
Dar cum putè ca să scape
Fiind gelatul aproape ?
Și auzindu gelatul
Întiiu lui i-au tăiat capul.
Și-așa singile sărè,
Și trupul să bătè.
Atunce auzindu Bogdan
Îndată-au strigat : aman,
Zicîndu : — Mă rogu, bade căpitane,
Doară nu mi-i năcăji făr de cale,
Ce deodată
Să-mi ieu căzuta plată.
Atunce îndată mînule i-au legatu,
Coborîndu-l giosu din patu
Și deodată gelatul

I-au tăiet și lui capul.
Făcîndu multă voia bună
Că i-au văzutu pus la mină.
Și îndată di strai i-au dizbrăcatu,
Nici cămeșile nu li-au lăsatu !
Și luîndu trupurile goale
Fer de capitile sale,
La sferi Neoulai
Ducîndu-le goali.
Și degrabă li-au îngropatu neinvilite
Ca nimini să nu simte.
Iar capitile li-au pusu în poartă domniască,
Tot norodul să le privască ;
Să vază cei ce pre domnu părăscu,
Cum degrabă să vedescu
Și îș ieu căzuta plată
După a lor ră faptă !
Nici o înnălțime
Nu iaști făr de pogorîre :
Înnălțatul în vec multu,
Coborîtu într-un minutu.
Din bogățîia ce mare,
Vezi, acum ce parte are ?
Ce-au strînsu din copilărie
Acum o ieu la meriia !
O, ce lume mincinoasă !
Cum s-au dispărțitu di-a lui casă ?
Și, toată casa lui cè cinstită
Au rămasu la o nimică !
Și așa s-au săvîrșitu
Bogdanu cel învățatu și multu vestitu.

**MAZILIREA LUI ALEXANDRU MORUZI
DIN DOMNIA ȚĂRII ROMĂNEȘTI**

O, ce tîmplare
Și jalnică întristare
Tinărului oblăduitor
Alexandru stăpînitoriu !
O, ce lucru de mirare
Nimîni avînd cugetare !
Ia, vedeți, ce i s-au întînplat
Numitului prințipatu ?
La avgust doăzeci de zile,
De nicăiri avînd știre
Ca să o străjuiască,
Că vinu să-l mazilească,
Avea mare bucurie
C-au săvîrșitu sfînta mănăstire.
Și porunci cu strășnicie tare
Să strîngă oameni, gloată mare,
Că, după sfințire,
Acolo, la mănăstire,
Va să facă masă mare
Și frumoasă uitare,
Că, pînă cel mai jos, negustoriu.
La acel domnesc izvoriu
Pornește și mitropolit
Cu halaiu preslăvit,

Partea cliricească
Și cea preoțească.
Însă și măriia-sa, după ospățu,
Pleacă cu halaiu mare,
Foarte atîta să grăbește,
Încît nici chindii a cînta nu primește.
Dar ce să zicem mai multe !
Poate așa i-au fost rînduitu,
Vedem că nu-i ce va omul,
Ci ce poruncește domnul !
Deci, să venim la cuvîntul dintîi,
Să arătăm pînă în, căpătîi.
Ajunge cu bucuriie mare
La acel loc de dezmierdare
Și face rînduială cu cale
Fiiștecăruia, după a lui stare :
Partea boerească
Cu cei de curtea domnească,
Partea mitropolească
Cu tagma arhierească,
Partea nigoțătorească,
Tot cete, ca să privească,
Toți, cu băuturi, cu mîncări,
Socotind să facă dezmierdări.
Ia, vedeți, dezmierdări ciudate,
Că la trei ceasuri din noapte,
Cine să socotească,
Că vor să-l mazilească ?!
Îndată vin licaonește
Și eltis cămara pecetluește.
Nu mă pricep a zice mai mult —
Poate că și Dumnezeu au vrut.
Acolea unde să veselește,
Iată și fermanul îi sosește,

Ferman de mazilie,
Ca domnu să nu mai fie,
Trimite la cămară iute
Și află toate pecetluite.
Să întristează, să mîhnește,
Nimeni nu-i folosește.
O, ce întristare ticăită,
Și jale cu totul mîhnită !
Să întoarce, să olicăește
Și nimeni nu-l parigorisește.
A tuturor dragoste să răcește
Auzind că fermanul îi sosește.
De la mic pînă la mare
Luară toți înștiințare
Cum că Ipsilant domn vine,
Carele au fost țării voitor de bine
Și măria sa, cu adevăratu,
A stăpîni în veci, n-au cugetat ;
Socotesc, nu gîndea să fie
Așa lipsit din domnie.
Făr de grije domniia,
Că și o to(c)mală iei-i scriia :
— De vei păzi poruncile împărătești,
În toată viața ta să domnești.
Pre toate acestea de avea
Si nimic de alt nu să temeă.
De aici poate să priceapă
Toată omeneasca ceată,
Că a lumii întemeere
Este ca un vis și părere.
Puțin oareșce îndulcește
Și mai pre urmă foarte amărăște.

GLOSAR

- agalari — *unitate militară, la turci*
ainte — *înainte*
alişveriş — *vînzare, afacere bună*
aman /turc/ — *iertare!*
amfivolie — *îndoială*
amistui /a/ — *a mistui, a nimici; dar și: a suporta, a ascunde, a dosi*
anadolean — *soldat turc din Anatolia*
armaş — *cel care execută decapitarea condamnaților*
arnăut — *soldat turc din Albania*
arz — *jalbă, memoriu*
ascher, ascheriu — *soldat turc, șeful ascherilor.*
aspidă — *șarpe veninos*
astruca /a/ — *a înmormînta, a îngropa*
- babită — *diaree*
barot — *praf de pușcă, barut*
bașcă — *turn de cetate*
batâr — *măcar*
băcălie — *articole de băcănie*
bănat — *necaz, părere de rău*
băsău — *răzbunare, batjocură, ofensă*
beare — *băutură*
becisnicie — *nevoie, rușine*
bili /a/ — *a albi*
bindisi /a/ — *a nu-i păsa de cineva (turc.)*
biv /slavonism/ — *fost*
blagocestie — *noblețe, mărinimie*
blagocesvie — *bună cinstire*
blagoročnicie — *blagocestie, noblețe, mărinimie*

bogoslovie — teologie
borozan — luntre mare
bostangi-başa — şeful gărzii sultanului
brincă — mână, labă
brudiv — tinăr, crud, fraged, slab
buâr, buir — bour
bucin — buciom
buiac — sălbatic, nestăpinit, sirep
burdof — băşică
buzdugan /în stihurile la stemă/ — mobilă heraldică, sceptru

calic — olog
cancebaş — comandantul caicelor, la turci
canon — cântare bisericească
capichihaie — reprezentantul domnului la Poartă
capigiu, capugiu — dregător turc; aducea ordinul de mazilire sau
decaptiare a domnului; şeful capugiilor
carte — scrisoare, document
casabaş — dregător turc, şeful bucătăriei sultanului
catercă — galeră
caită — căciulă bărbătească din blană de oaie
certa /a/ — a pedepsi
cesti /a/ — a cinsti
chevghirii /turc/ — cămară construită în piatră, cu uşă de fier, pentru
păstrarea lucrurilor de preţ
chiloman — zgomot, gălăgie
chivot — corabie, arcă /a lui Noe/
ciauş, ceauş — curier sau uşer la turci sau la curtea domnească
cicili /a/ — a cheli
ciocotniţi /a se/ — a linguşi
ciohodar — însoţitorul unui dregător turc; cel care îngrijeşte de
încălţămintea stăpînului
ciucă — obişnuinţă, deprindere
ciungut — capac uscat fără vîrf sau cu crengile uscate
clăti /a/ — a /se/ mişca, a /se/ clătina
clătit — împins
clironomisi /a/ — a moşteni
cocon, cucon — fiu
colceriu — paznic al cămării de bucate sua al pivniţei
conceni /a/ — a extermina, a nimici, a stirpi

copos — *chel*

cuci — *oameni mascați, care îndeplinesc anumite datini la lăsatul
secului sal în alte împrejurări*

cumpli /a/ — *a pieri, a prăpădi*

cunună — *coroană*

cura /a/ — *a alerga ,a fugi*

curteni /a/ — *a ridica la rang de curtean*

dăcindea — *de dincolo*

deală — *motiv, treabă*

despierde /a/ — *a pierde cu totul, a nimici*

deșertare — *deșertăciune*

diortosi /a/ — *a pregăti un text pentru tipar*

doauă — *îndoială*

dodei /a/ — *a supăra, a necăji*

dosădit — *chinuit*

dovlet — *Împărăția otomană, guvernul turc*

dudude — *papagali*

dulama — *flotă de război*

duroare — *durere*

edii cefti caicu /turc./ — *caic cu șapte perechi de visle*

efta — *denunțare, pîră*

eglendisi /a se/ — *a se distra*

farfuriu — *porțelan*

fățârie — *fățârnice*

fericat — *fericit*

ferie — *urnă, amforă, vadră ; decalitru*

ficlean — *viclean, trădător*

filigean — *ceașcă scumpă*

galion — *corabie de război*

geamală — *momiiie în formă de femeie uriașă, în care intra un om
și juca pe ulițe la anumite sărbători*

gelat — *călău*

ghidușuri — *bufonerii, comicării*

ghimigiu — *marinar*

giudeț — *juedcată*

giurui /a/ — a promite, a făgădui
gîrlan, gîrlan — gîtlej
greață — greutate, silă, apăsare
gripsor — animal fantastic

haini /a se/ — a trăda
halai /alai/ — pompă militară
halturi — palavre
hamger, hanger — pumnal turcesc încovoiat
hatii — armăsari
hazna — vistierie
haznatar — vistiernic
hălădui /a/ — a scăpa cu viață, a trăi în liniște
helge — nevăstuică
herb — stemă, blazon
heregie — origine, neam, drept ereditar
halcă — răscoală, tumult, larmă
hordău — ciubăr, butoi
horilcă — rachiu tare
hrăbitor — care însuflă curaj, care îmbărbătează

iazagiu — paznic militar
ieftinătate, ieftinețe — îndurare, milă
ierarș — ierarh
imbrohor, imbrihor — dregător turc; de obicei vestea mazălirea domnului
imamea — capătul ciubucului de fumat
imperatriță /rusism/ — împărăteasă
instans — solicitant
ismailtean — turc
izbavă — scăpare, mîntuire
izvoană /de/ — din nou

îmbunător — lingușitor
învolită — se spune despre o fată că este „învolită” atunci cînd este
pregătită de mireasă

învolbi /a/ — a face val, a înfășura, a învăli

jalobă — plîngere, jale, necaz

jecui /a/ — a prăda, a jefui, a răpi, a fura

jețiu — jeț, tron

jocuri /a/ — a batjocori

jolj — giulgiu, vâl

lămurit — curățit, limpezit, purificat

limbă — popor, neam

mainte — înainte

mamină — namilă, colos

manafi — soldați turci

mansup — post, funcție

maună — luntre mare

mazili /a/ — a scoate din funcție

măduha — măduva

measer, meser — sărac, umil, nenorocit, smerit

megieș — vecin

meștersugi /a/ — a unelti

mintean — imediat, îndată

mișelătate — sărăcie, mizerie, nenorocire

mizdă — mită

moșie — avere, moștenire

năramză — portocală

neamdar — soldat turc

nesăturatul /calc după slavonă/ — pelicanul

neticneală — neliniște

nevoință — necesitate, interes, greutate, grijă

nicopoeni — soldați turci din Nicopole

nuâr, nuîr — nor

obede, obezi — instrument de tortură alcătuit din două bucăți de lemn, cu găuri cu care se imobilizau mâinile sau picioarele osîndiților ; cătușe

oblu — drept

obraz — chip, figură, persoană, referitor la Sfînta Treime

odrâsli /a se/ — a se naște din, a descinde

olac — curier, ștafetă /de olac — în fuga mare/

olăcariu — curier

organ — instrument muzical cu coarde ; harfă ; liră

ortă — regiment de ieniceri ; conducător de regiment de ieniceri

oslabă — odihnă, repaos, liniște

oțârf /a se/ — a se mîhni
obrezui /a/ — a circumcide

painjină — pînză de păianjen
pamentea — pomenirea
panurghie — viclenie
parigorisi /a/ — a mîngîia
pălit — uscat
părasă — flori
pecete — emblemă, stemă
pedepsi /a se/ — a certa
pișchir, peșchir — șervet, maramă
pizmi /a/ — a pizmui, a invidia
pișcăi /a/ — a batjocori, a lua în deridere
pliroforisi /a/ — a informa
podobi /a se/ — a se asemăna
polată — palat
politie — oraș /dar și : purtare, fel de viață/
postelnic — rang boieresc
povățui /a/ — var. povăți /a/ — a sfătui, a povățui
pravoslavie — ortodoxie
praznic — sărbătoare religioasă
prelestui /a/ — a înșela
premiezare — înjumătățire
prepus — bănuială, îndoială
price — împotrivire, ceartă, pricină
priceștui / se/ — priciștui /a se/ — a se împărtăși
prihană — faptă nepermisă, păcat, vină, pată sufletească
priință — bunăvoință, prietenie
pristăvi /a se/ — a muri
propială — arest
protimie — bunăvoință
prumut — împrumut

rătită — răchită
ricial — dregător otoman fruntaș
rihnă — dorință, rîvnire
rihni /a/ — a rîvni
rod, roadă — rudenie, neam, popor
roditor — creator

samodârjaveţ, samodârjavnic — *autocrat*
 sanduc — *ladă, cutie*
 sarascher, serascher — *comandant de armată la turci*
 săbor, sobor — *adunare, întrunire*
 săvai — *măcar*
 scădere — *pagubă*
 schelă — *port*
 schimosi /a/ — *a strimba, a poci, a schimba, a strica*
 scumpărare — *răscumpărare*
 scumpete — *zgîrcenie*
 sfeti /a/ — *a sfătui, a consilia*
 silta, sîlta /slav/ — *cursă*
 sinie — *tavă /dar şi : masă/*
 slobozitor — *eliberator*
 sminteală — *abatere, rătăcire, necaz*
 sminti /a/ — *a abate, a mişca din loc*
 smîntă — *sminteală, rătăcire, abatere, greşeală, tulburare, necaz*
 soţ, soaţă, soţie — *însoţitor, tovarăş*
 spată — *spadă*
 steje — *grabă*
 stîlpare — *pădure tină, dumbravă tină*
 strînsoare — *avere, agoniseală, economie*
 stupai — *comandă în armata rusă*
 surgun — *exil, surghiun*

şedere — *catismă /fiecare din cele 20 de secţiuni în care este împărţită Psaltirea/*
 şerbi /a/ — *a fi rob*

teci /a/ — *a înghesui*
 tefter — *registru /de obicei contabil/*
 tefterdar — *ministru de finanţe la turci*
 temănea, temenea — *plecăciune*
 teştelui /a/ — *a lăsa prin testament*
 ticăit — *sărman*
 ticălos — *necăjit, vrednic de plîns*
 timin — *monedă veche turcească*
 tină — *noroi*
 tist — *dregător mai mare*

tiic — *sens, semnificație*
 timpană — *daira, darabană, timpan*
 toiag — *sceptru*
 toiceriu — *pilnie*
 trăgăna /a/ — *a prelungi, a trage*
 'ropar — *scurtă cîntare bisericască de laudă*
 tropos — *mijloc, mod*
 tufeciu, tufingiu — *slujitor din garda sultanului sau a domnitorului*
 turcă — *maskă cioplită din lemn, înfățișînd un cap de cerb, de capră
sau de alt animal, care se împodobește și se joacă de obicei
în zilele din preajma Crăciunului și Anului Nou*
 tvoreț — *făcător, creator, ziditor*
 țof — *ciucure, moț; panglicuță cu care se împletește cosița*
 unăciune — *unitate*
 uric — *document, act, hrisov; act de privilegiu*
 uricar — *funcționar în cancelaria domnească*
 usbăi /a/ — *a avea încredere, a crede*
 utrană, utrenie — *slujbă de dimineață*
 văznisi /a/ — *a lăuda, a înălța*
 vel /presc. de la slav veliki/ — *mare*
 viers — *cîntec, glas, medolie*
 vistier — *rang boieresc*
 vlășesc — *valah, muntenesc*
 volic — *corabie*
 volintir /în armată/ — *voluntar*
 volnic — *liber*
 volnicie — *libertate, independență*
 voroavă — *vorbă*
 zaghie — *șorț*
 zaharea — *provizii, hrană pentru oameni și vite*
 zapciu — *dregător subordonat ispravnicului, însărcinat cu conducerea
unei plăși*
 zaraflic — *podoabă*
 zavistie — *invidie*
 zavistui /a/ — *a invidia, a acuza pe nedrept*
 zățui /a/ — *a compune zațul unei cărți*
 zefchiu — *petrecere*
 zlobiv — *răutăcios, rău, nebun*

NOTE BIOGRAFICE

PETRU CERCEL (c. 1545—1590), cărturar umanist, fiu al domnitorului muntean Pătrașcu cel Bun, este trimis de părintele său ostatic la Poartă. După moartea tatălui său este exilat împreună cu un frate mai mare, Pătrașcu, în insula Rhodos, ajungând, în urma intervențiilor domnitorului Alexandru II Mircea al Țării Românești pe lângă sultanul Selim, într-o închisoare din Siria. Reușește să scape pe la 1569, adăpostindu-se în casele Doamnei Chiajna, văduva fostului domnitor Mircea Ciobanul, ea însăși surghiunită în acea vreme la Alep. De aici, nutrivând ambiția de a recuceri tronul părintesc, Petru Cercel ia, pe la 1571, drumul Constantinopolului, trecând apoi prin Țara Românească la Brașov, după ce încearcă a instiga și a grupa în jurul său pe adversarii lui Alexandru. În 1572, dobândește în Polonia protecția regelui Sigismund II August. Astfel începe Petru un lung pelerinaj prin Europa. Se află al Viena între 1575—1577, la curtea împăratului Maximilian al II-lea, în Italia la Genova, apoi la Roma, unde este prezentat papei Grigore al XIII-lea, care îl recomandă la rândul lui regelui Franței, Henric al III-lea. La curtea franceză, unde se înfățișează în 1579, Petru produce o impresie puternică grație însușirilor sale ce se fac pretutindeni remarcate: cultură (mărturii contemporane îl menționează drept cunoscător a 12 limbi), dar oratoric, distincție, farmec personal.

Ajunge domn în Țara Românească în 1583 și domnește efectiv pînă la 1585. Lasă în țară cîteva ctitorii, printre care Biserica Domnească din Tîrgoviște, năzuiește la o cruciadă împotriva turcilor (începe prin a fonda în Țara Românească o turnătorie de tunuri) și comandă al Brașov lui Coresi un *Evangelhair slavon*, tipărit în 1583. Mazilit în 1585, Petru se refugiază peste munți, în Ardeal, este urmărit un timp de turci, trădat de un slujitor, jefuit și închis în cele din urmă de guvernatorul Transilvaniei. De la închisoarea Hust din Maramureș evadează în mod spectaculos în 1587, ajungînd din nou

la Viena, apoi în Italia, la Veneția și Roma, recuștigînd pentru cauza sa pe mai toți vechii prieteni. Gîndul că va putea redobîndi scaunul domnesc îl determină să revină la Constantinopol în 1589. Rivalii dovedindu-se mai abili, Petru este aruncat în temnița de la Edicule, fiind apoi ucis pe mare, în drum spre Rhodos, în februarie sau martie 1590.

CORESII (?—c. 1583). Numele CORESI este atestat din prima jumătate a secolului al XVI-lea (prin cîteva acte de cancelarie). O primă atestare documentară a lui Coresi e conținută în epilogul cărții tipărite de el (împreună cu Oprea logofătul al cărui ucenic era): *Octoihul mic slavonesc* (1557). Un an mai tîrziu, apare, la Tîrgoviște, un *Triod — pentecostar slavonesc*. Din 1559, Coresi, stabiliit definitiv la Brașov va tipări numeroase cărți slavonești și românești.

Pe lingă activitatea de editare a textelor tîlmăcite anterior, s-au inițiat traduceri și compilații din cărțile de cult mai vechi și mai noi. *Intrebare creștinească* (Brașov, 1559) este prima carte românească tipărită de Coresi și reprezintă un compromis între catehismul luteran și cel ortodox. *Tetraevangheliarul românesc* (1561) a fost pregătit pentru tipar de Coresi și Tudor diacul, folosind texte vechi românești, recurgînd, pentru porțiunile lacunare, la traduceri proprii.

În 1570, Coresi tipărește două cărți fundamentale pentru cultul ortodox: *Psaltirea românească* și *Liturghierul românesc*. În 1577, tipărește *Psaltirea slavo-română*, cu texte bilingve, în încercarea de a apropia clerul român de folosirea limbii proprii.

Carte ce se cheamă Evanghelie cu învățătură (1581) — ultima carte românească tipărită de Coresi — se prezintă sub forma unui omiliar, în care fiecare pericopă evanghelică este urmată de o „învățătură”. Larga ei difuzare, folosirea în *cazaniile* tipărite mai tîrziu au făcut și din această carte un însemnat factor de unificare și unitate lingvistică și spirituală.

MIRON COSTIN (1633—1691). Cronicarul, istoricul și poetul MIRON COSTIN s-a născut în Moldova, fiind purtat de mic în Podolia (1634) unde avea să pribegască tatăl său Ion (Iancu) Costin. Își face studiile (1647—1652) la colegiul iezuit de la Bar, mutat pentru un timp (1648—1650) la Camenița. Dobîndește o cultură remarcabilă de

profil umanist și clasicist; Costin va căuta de-a lungul vieții să stabilească în mod constant relații politice și culturale cu mediul polon, preocupare întreținută mai ales de ideea unei alianțe politice între Moldova și Polonia împotriva turcilor. (Miron Costin îi va închina *Poema polonă* regelui Jan Sobieski.)

Primul poem de meditație filosofică din literatura română, scris în intervalul 1671—1673 este *Viața lumii*. Autorul conferă poemului său un pronunțat caracter demonstrativ privitor la posibilitățile poetice ale limbii române. Cele două predoslovii intenționează să inițieze cititorul în taina poeziei, conținând un scurt tratat de prozodie, primu lîn literatura română. Scrierea este, în ansamblu, marcată de clasicismul antic, la care se adaugă înțelepciuni biblice și formule aforistice luate din moștenirea paremiologică a românilor.

Letopisețul Țării Moldovei de la Aaron-vodă încoace, terminat în 1675, cuprinde istoria Moldovei din perioada 1595—1661, cu aluzii la istoria mai veche sau la fapte de după 1661.

Lucrarea istorică *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, ca și cărțile scrise în limba polonă: *Cronica Țărilor Moldovei și Munteniei* (1677), cunoscută sub numele de *Cronica polonă* și *Istorie în versuri polone despre Moldova și Țara Românească* (1684), numită *Poema polonă*, schițează principalele idei referitoare la începuturile neamului nostru.

NICOLAE COSTIN (c. 1660—1712). Opera cronicarului NICOLAE COSTIN (al doilea dintre fiii lui Miron Costin) e alcătuită din: *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601*, *Letopisețul țării Moldovei (1709—1711)*, precum și din *Ceasornicul domnilor*, traducere și prelucrare după opera lui Antonio de Guevara.

Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601 este o vastă operă de compilație în care N. Costin discută izvoarele în legătură cu războaiele dacice, cucerirea Daciei, organizarea și colonizarea ei de către romani. Caracterul erudit al scrierii se vedește și din mulțimea surselor utilizate, fiind citate numeroase izvoare antice, medievale și moderne, latine, ungare, polone.

Letopisețul Țării Moldovei (1709—1711) cuprinde cronica domniei lui Nicolae Mavrocordat și a lui Dimitrie Canterim — perioadă contemporană autorului.

Ceasornicul domnilor, după versiunea latină a cărții lui Guevara, reconstituie viața împăratului roman Marc Aureliu, scrisorile lui către

regele Siciliei, precum și sfaturi privitoare la educație și cîrmuire. Tălmăcirea lui Nicolae Costin adaugă textului original aforisme, pasaje extrase din autori antici și moderni sau din *Biblie*.

DOSOFTEI, mitropolitul (26 X 1624 — 13 XII 1693), cărturar, poet, traducător. Originar din părțile Sucevei, viitorul ierarh, pe numele laic Dimitrie, coboară se pare din neam de mazili, ca fiu al lui Leontie Barila și al Mariei, zisă și Misira. Sînt puțin lămurite împrejurările în care Dosoftei îmbrățișează cariera eclesiastică; decisiv poate să fi fost impulsul celor dintii înclinații cărturărăști. Răzlețe parvin din epocă și informațiile ce îngăduie reconstituirea primei perioade a formării sale spirituale, ca și mai tîrziu a condițiilor ce vor fi favorizat desăvîrșirea culturii sale umaniste. Opinia potrivit căreia Dosoftei ar fi învățat la Iași, la Școala domnească de la Trei Ierarhi, ar fi susținută și de mărturia documentară ce confirmă prelungirea șederii sale în orașul de reședință ca ierodiacon la Mitropolie. Aici se va fi simțit întii atras și înrîurit de personalitatea mitropolitului Varlaam, ale cărui inițiative culturale le va prelua, făcîndu-le să triumfe mai tîrziu, deplin. Cunoștințele sale în domeniul limbilor vechi, elină, latină, sau al unor limbi și culturi moderne, polonă, ucraineană, rusă, neogreacă, ar justifica ipoteza unor eventuale studii continuate în Polonia, cum se crede, la Lvov, în școala Frăției ortodoxe.

După un răstimp petrecut ca ieromonah la Probota (Pobrata), unde prezența sa este semnalată la 1649, Dosoftei se impune urcînd treptele ierarhiei bisericești; în 1658 se afla în fruntea episcopiei din Huși, iar în 1659 este episcop de Roman. În epoca păstoriei la Roman se naște probabil prietenia sa cu Miron Costin, precum și aceea cu Dositei Notara, viitorul patriarh al Ierusalimului, pe care îl întilnește în 1664 al curtea din Iași a domnitorului Eustratie Dabija. După 1665 începe să versifice Dosoftei și psaltirea tipărită la Uniev în 1673. *Ajunge mitropolit în 1671 și sprijină politica antiturcească a lui Ștefan Petriceicu.*

Dosoftei se refugiază în Polonia în 1674. La începutul anului 1675 el revine în Moldova, unde, după o retragere de cîteva luni la mănăstirea Sf. Sava din Iași, redobîndește funcția de mitropolit, probabil la intervenția lui Dositei Notara pe lîngă domnitorul Dumitrașcu Cantacuzino. Urmează pentru Dosoftei un deceniu de intensă și sistematică activitate de traducere și tipărire a cărților de cult

În limba română. În Polonia, la Uniev, se tipăresc în 1673 *Psăltire a svîntului proroc David* și *Preacinstitul Acatist și Paraclis al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu*.

Prin strădania lui Dosoftei vor continua să se editeze de aici înainte *Psaltirea de-nțăles a svîntului împărat proroc David*, în 1680, un *Molitvânic de-nțăles*, 1681, *Viața și petrecerea svînților*, în patru tomuri din care doar trei apărute integral între 1682 și 1686, *Svînta liturghie* și *Parimiile preste an*, în 1683. Ctitor al tiparului, înnoitor al cultului, promotor al culturii și literaturii în limba națională, Dosoftei reprezintă în Moldova, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, asemenea cronicarului Miron Costin, o conștiință umanistă; teologia, patristica și dogmatica, istoria, filologia și poezia sînt discipline pe care le slujește statornic, ca îns de Renaștere, cu voință de a cunoaște și dor de perfecțiune.

FILOTEI, monahul (a doua jumătate a secolului al XIV-lea — începutul secolului al XV-lea), autor de imnuri religioase, logofăt în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, Filotei, pe numele de mirean Filos, își exercita probabil pentru ultima oară atribuțiile dregătorești la 8 ianuarie 1392. La această dată, la care apare ca autor al unui hrisov ce consemnează o danie a domnitorului, s-a presupus că Filos se afla deja în ascultare călugărească la mănăstirea Cozia. Filos a alcătuit, se crede că după 1400, ca monah, un număr de tropare, scurte cîntări bisericești, în medio-bulgară, creații menite a înlocui refrenul „Aleluia”, se însoțea *Psalmii aleși* ai bizantinului Nichifor Vlemmidis (secolul al XIII-lea), cîntați în polieleu, grup de imnuri utilizate în serviciul liturgic în ajunul marilor praznice împărătești. Corespunzătoare exigențelor genului, de vreme ce sînt acceptate de tradiția liturgică, circulînd în secolele următoare nu numai la noi ci și la popoarele învecinate, la sîrbi, ruși, bulgari, *Pripealele la toate sărbătorile împărătești și ale Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor precuvioșilor Părinților mari și sfinți și mucenicilor mari și aleși, ai tuturor sfinților consacrați, care se cîntă cu psalmii aleși cînd se cîntă și polieleul* reprezintă totodată cea dintîi manifestare literară în înțeles larg, cunoscută, a unui român. Pînă în prezent s-au descoperit 25 de copii manuscrise ale *Pripealelor* lui Filotei, datînd din secolele XV—XVII.

GHENADIE COZIANUL (c. 1695—?). Egumenul de la Cozia, Ghenadie Cozianul, s-a îndeletnicit cu transcrierea unor cărți — gromovnice, paterice, pilde filozofești, *Minunile Maicii Precista* — și cu tălmăcirea altora. După un text tipărit în limba ucraineană, în 1712, la Kiev, la Lavra Pecerska, Ghenadie a tradus *Ithica — irepolîtica sau Filosofia învățătoare de obiceiuri: cu simvoluri și întâi cu chipuri luminată, spre îndreptarea și foolsul celor tineri*. Cele 66 de catrene ce prefătează, fiecare, cite un capitol al cărții conțin povețe morale, reflecții, pilde biblice sau mitologice. I se recunoaște monahului de la Cozia o anume înzestrare poetică și practică în exercițiile de versificator.

RADU GRECEANU (c. 1655—c. 1725). Cunoscător al limbii și al culturii clasice grecești, Radu Greceanu devine, începînd din 1693, cronicarul oficial al domniei lui Constantin Brâncoveanu, după ce, vreme de mai bine de un deceniu, participase la opera de traducere și tipărire a cărților de cult, inițiată în Țara Românească la sfîrșitul secolului al XVII-lea de Șerban Cantacuzino și continuată de Constantin Brâncoveanu.

Fraților Greceanu (Radu și Șerban) le revine meritul de a fi revizuit textul *Bibliei de la București* din 1688, alcătuiind prima ediție integrală, tipărită în limba română, a acesteia.

În 1691, se tipărește la București *Mărgăritare adevă cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinți părintele nostru Ioan, arhiepiscopul Țarigradului, a lui Zlatoust* — culegere din predicile atribuite lui Ioan Hrisostom, traduse din grecește de Radu și Șerban Greceanu. În același an, apare la Buzău *Pravoslavnică mărturisire* a lui Petru Movilă, tradusă în românește de Radu Greceanu, prin intermediul traducerii grecești datorate lui Meletie Sirigul.

Radu Greceanu a cunoscut în epocă și un anumit prestigiu de versificator. *Biblia din 1688*, *Pravoslavnică mărturisire*, *Mărgăritarele* și *Mineiele* sînt precedate, fiecare în parte, de „Stihuri la stemă”, printre cele dintîi alcătuite în limba română. *Dovada înzestrării sale* este traducerea poemei grecești dedicată memoriei postelnicului Constantin Cantacuzino, *Povste de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstiului Constantin Cantacuzino, marelui postelnic al Țării Rumânești* (al cărei autor a rămas neidentificat).

MIHAIL HALICI-fiul (1643—c. 1712). Primele încercări literare ale lui Halici sînt cele 35 de poezii compuse în latină și în maghiară, la orele de poetică ale liceului din Sibiu. Continuă să versifice, scriind mai tîrziu, cu diferite ocazii, poezii ce se dovedesc creații independente și mature. Compune în latinește, în 1664, un *Carmen* dedicat prietenului său Valentin Frank von Franckenstein. La 1 iunie 1674, îi închină lui Fr. Páriz Pápai (doctor în medicină la Basel) *Oda* scrisă în limba română cu caractere altine și ortografie maghiară. *Oda* conține referiri importante al originea română a neamului nostru; forma poeziei (structura metrică preia hexametru și pentametru antic) verifică posibilitatea limbii române de a cultiva versul de factură clasică. Tehnica savantă a *Odei* este în acord cu forma celorlalte poezii, în limbi străine, tipărite sub titlul latin, la Basel, în 1674, într-un volum omagial *Vota solemnia* — dedicat lui Fr. Páriz Pápai.

Cea dintîi lucrare lexicografică scrisă înainte de 1700 — *Dictionarium valachico-latinum* (rămasă în manuscris neterminată) — a fost denumită, în funcție de presupusa origine a autorului ei necunoscut, *Anonymus lugoshiensies*, *Anonymus caransebesiensis* sau, mai general, *Anonymus banatensis*. Dictionarul, inspirat de glosarul altinmaghiar al lui Fr. Páriz Pápai, a fost atribuit frecvent lui Mihail Halici.

NICOLAE MILESCU spătarul (1636—1708), cărturar, fiu al lui Gavril, boier cu moșii în ținutul Vasluiului; este descendentul unei familia care își va fi avut obîrșia în Peloponez, fie prin tată, fie printr-o rudă mai îndepărtată. Din 1645 pînă în 1653 învață la Școala Patriarhiei din Constantinopol, unde beneficiază, ca și Dimitrie Cantemir mai tîrziu, de o instrucție în care elementele tradiționale ale culturii teologice bizantino-ortodoxe se îmbinau cu cele de sursă umanistă, venite prin intermediul influenței universităților din Italia. La întoarcerea în Moldova este grămatic al domnitorului Gheorghe Ștefan, funcție pentru care îl recomanda, în primul rînd, desăvîrșita stăpînire a limbilor greacă, latină, slavonă, neogreacă, turcă. În 1659 era omul de încredere al domnitorului Grigore Ghica. După mazilirea acestuia revine în Moldova. Spătarul ajunge din nou în Țara Românească unde Grigore Ghica îi încredințează misiunea de capucehaie la Poartă. Miclescu și-a împărțit timpul șederii la Constantinopol între slujba de agent diplomatci și muncadetaîlmăcire în limba română a Vechiu-

lui Testament. Este cea dintâi lucrare care îl solicită intens, după câteva mărunte scrieri traduse anterior, printre care se află: *Povestea asupra construcției bisericii celei mari Sfânta Sofia din Constantinopol*, *Ceal șapte minuni ale lumii* etc. Ultimii ani de viață ai spătarului Miclescu sînt mai puțin cunoscuți. Se pare că a murit în 1708, în vîrstă de 72 de ani, din care aproape jumătate au fost trăiți în Rusia.

PETRU MOVILĂ (1596—1646). Instruit, poate, la școala Frăției ortodoxe din Lvov și, probabil, la Academia Zamoiska din Zamość, cel de al treilea fiu al lui Simion Movilă — domn în Țara Românească (1601—1602) și în Moldova (1607—1608) — nutrește un timp dorința de a ocupa tronul Moldovei. În 1627, este ales ca arhimandrit al Mănăstirii Lavra Pecerska din Kiev. În această calitate și, mai tîrziu, ca mitropolit, Petru Movilă a urmărit ridicarea culturală a clerului ortodox cu ajutorul școlilor și al tipăriturilor. Hirotonirea lui ca mitropolit are loc în aprilie 1633, la Lvov, de față fiind și mitropolitul Varlaam al Moldovei, care îl cunoscuse la Kiev încă din 1629.

Activitatea desfășurată pe tărîm cultural-religios a înscris o epocă de reformă a tradiționalei culturi bizantino-slave, așezînd-o pe o direcție de occidentalizare în contact cu umanismul apusean. Cu sprijinul său, iau ființă tipografiile românești la Cîmpulung (1635), Govora (1637) și Iași. Predosloviile tipăriturilor îngrijite de Petru Movilă sînt deseori preluate sau prelucrate, păstrîndu-li-se, însă, structura și tipul de prefețe polemice sau prefețe-dedicație.

Petru Movilă scrie în latină, slavonă și polonă prefețe, memorii și lucrări erudite de polemică teologică. Prefața, în slavonă, din *Triodul ales* (Kiev, 1631), dedicată domnitorului Moise Movilă, a fost comparată, în planul semnificației istorico-literare, cu *Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. Prefața celuiilalt *Triod*, tipărit în 1631, dedicată protectorului isău Toma Zamoiski, aduce știri de interes istoric despre Movilești.

Principala operă scrisă în latină este *Orthodoxa confessio fidei catholica et apostolica ecclesiae orientalis*, cunoscută ulterior sub numele de *Mărturisirea ortodoxă*. Opera reprezintă un răspuns al bisericii răsăritene împotriva acuzațiilor de erezie și decădere provocate de apariția la Geneva, în 1633, a confesiunii de credință ortodoxă, dar cu tente calvinizante, atribuită patriarhului Chiril Lucaris. *Mărturisirea ortodoxă* este tipărită în românește, încă din 1691, la Buzău,

din indemnul domnitorului Constantin Brâncoveanu, tradusă fiind de Radu Greceanu, cu aportul filologic al stolnicului Constantin Cantacuzino.

UDRIȘTE NĂSTUREL (c. 1596—c. 1658). Prin erudiția sa și prin rolul de îndrumător spiritual pe care și-l asumă, cu timpul, la curtea lui Matei Basarab, Udriște Năsturel se afirmă ca o personalitate complexă în epocă și ca precursor al umanismului în cultura românească. Prin prefețele și dedicațiile versificate „la stemă” (cuprinse în *Molitvenic slavon*, Cîmpulung 1635, *Pravila*, Govora, 1640, *Evanghelie învățătoare*, Govora, 1642, *Antologhion slavon*, Cîmpulung, 1643, *Evanghelie învățătoare*, Dealu, 1644, *Carte despre imitarea lui Hristos*, tradusă de Năsturel din latină în slavonă, tipărită la Dealu, 1647, *Triod-penticostar*, Tîrgoviște, 1649) — Udriște Năsturel este, înaintea lui Varlaam, cel dintîi versificator cult ale cărui stihuri s-au răsפndit la noi prin intermediul slovei tipărite. În 1647, editează la Mănăstirea Dealu, în limba slavonă, *Carte despre imitarea lui Hristos*, traducere căreia îi consacră mulți ani, după *De imitatione Christi* a lui Thomas a Kempis. Predoslovia echivalează cu o profesiune de credință umanistă. Lui i se datorează și cea dintîi transpunere românească a romanului popular *Varlaam și Ioasaf*, încheiată pe la 1649.

NICOLAE OLAHUS (10.I.1493 — 17.I.1568), istoric și cărturar umanist. Familia lui se înrudea cu domnitorii munteni Vlad Țepeș și Mihnea cel Rău.

Olahus frecventează școala săsească din Sibiu, apoi pe cea din Orăștie. Din 1505 studiază la școala capitulară din Oradea, latina, teologia, poetica, retorica, muzica, astronomia. De la 17 ani, în 1510, este numit paj la curtea regală din Buda, dar părăsește viața de curtean pentru cea eclesiastică. Este secretar episcopal la Pécs și canonic la Esztergom. Din 1526 este adus la curte ca secretar și consilier al lui Ludovic al II-lea. După înfrîngerea de la Mohács, însoțește în exil pe regina văduvă Maria, care va deveni, în 1531, regentă în Țările de Jos. În anii petrecuți la Bruxelles, prin poziția la curtea regentei și prin cultura sa, Olahus devine un mecena al filosofilor și scriitorilor umaniști. Relațiile sale cu scriitori din diferite țări ale Europei, cu profesori de la Universitatea din Louvain și cu Erasmus

din Rotterdam au fost foarte fecunde. În această perioadă Olahus își scrie lucrările sale istorice. În 1542 revine în Ungaria și este numit consilier, în 1543 devine cancelar al regatului și episcop de Zagreb, apoi episcop de Agria. În 1562 el urcă scara socială, devenind regent ai Ungariei. Are merite mari în ceea ce privește consolidarea învățămîntului, reorganizînd școala de la Trnava, fondînd un seminar și un internat, asigurînd profesorilor o bază materială și o situație legală, care să-i pună la adăpost de abuzurile bisericii. A lăsat o parte din averea sa instituțiilor culturale pe care le crease.

Prima sa lucrare istorică, *Hungaria*, a fost terminată în 1536, fiind scrisă în latinește, la cererea regentei Maria. Opera este o monografie istorică, geografică, economică și etnografică în 19 capitole, din care 8 sînt consacrate Daciei. Meeoda practică de Olahus este cea din scrierile umaniștilor. El este primul român care afirmă în scris unitatea de neam, de origine și de limbă a românilor din cele trei țări. A doua lucrare istorică, *Atila*, a fost compusă cu scopul de a da curaj celor înfrinți în lupta de la Mohács. Lucrarea istorică *Chronicon* este de proporții modeste. Olahus a fost și un poet apreciat al timpului său. Sub titlul *Carmina*, sînt reunite epitafuri, corespondență cu prieteni, felicitări, elegii, satire, poeme pastorale, toate în limba latină. Se distinge corespondența purtată de Olahus cu Erasmus din Rotterdam.

JOHANNES SOMMER (SOMMERUS) (1542—1574). Saxonul Johannes Sommer (Sommerus), un fel de umanist pelerin ajuns din Polonia în Moldova (probabil în suita lui Despot, căruia îi va fi o vreme secretar de cancelarie și poet), s-a aflat în fruntea profesorilor colegiul latin de al Cotnari. Născut la Pirna, lângă Dresda, Sommer a studiat la Frankfurt pe Oder în duhul propagat de luterani. A fost profesor de greacă și latină la gimnaziul înființat de marele umanist Johannes Honterus la Brașov, apoi a trecut la gimnaziul din Bistrița. În 1572 va pleca la Cluj și va profesa tot într-un gimnaziu (după ce se va fi convertit, între timp, la antitrinitarism) și tot la Cluj se va sfîrși, de ciumă, în 1574. De la Johannes Sommer au rămas mai multe scrieri în latinește. Între ele o *biografie* a lui Despot — *Vita Jacobi despotae Moldavarum reguli* (1574) și cincisprezece elegii într-o latină elegantă, alcătuite, o parte — în Moldova, o parte — în Transilvania, adunate sub titlul *Elegiae XV de clade Moldavica quibus etiam historia Despotica continetur*.

VARLAAM, mitropolitul Moldovei. Nu se știe data când s-a născut ; știm doar că era fiu de răzeși din Boloteștii Putnei (ca mirean se numea Vasile Moțoc) și că intrase în cinul călugăresc la Mănăstirea Secu, refăcută în 1602 de Nistor Ureche, tatăl cronicarului Ureche. Varlaam ajunge mitropolit în a doua domnie a lui Miron Barnovschi, fiind hirotonisit la 23 septembrie 1632, cuvîntul de investitură rostindu-l un învățat dascăl grec, Meletie Sirigul. În 1637 avea gata traducerea *Cazaniei* și cerea țarului Mihail Feodorovici să-l ajute să tipărească această carte. Ajutorul n-a venit atunci, ci abia în 1642, trimis fiind de Petru Movilă. Varlaam se bucura de o bună reputație în lumea ortodoxă și a figurat chiar pe lista celor trei candidați la scaunul vacant al Patriarhiei din Constantinopol. În 1644 este trimis de Vasile Lupu să trateze pacea cu Matei Basarab. Aflînd la Udriște Năsturel un catehism calvinesc, în limba română, Varlaam a convocat un sobor din ambele țări și l-a combătut public. Căderea lui Vasile Lupu în 1653 a adus și declinul lui Varlaam. Se retrage la Mănăstirea Secu, își împarte averea și moare paralizat în 1657. Opera de bază a lui Varlaam, *Carte românească de învățătură la dumenecele preste an și la praznice împărătești și la svînți mari*, a fost tradusă din limba slavonă și tipărită cu sprijinul material al domnitorului Vasile Lupu, în tipografia domnească, între anii 1642—1642. Ultima carte, la tălmăcirea căreia Varlaam numai a colaborat cu Eustratie logofătul, icriind prefața, este *Șapte taine a besearicii*, de arhiepiscopul Gavril Severul de la Filadelfia. Sint condamnate vrăjile și superstițiile și se dau sfaturi pentru îndreptarea sufletelor păcătoase.

BIBLIOGRAFIE

I. ANTOLOGII, CATALOAGE ȘI EDIȚII

- MOSES GASTER : *Chrestomație română*, 2 volume, București — Leipzig, 1891.
- IOAN BIANU, NERVA HODOȘ : *Bibliografia românească veche*, 1508—1830, tomul I (1508—1716), București, Socec, 1903 ; tomul II (1716—1808), București, Socec, 1910.
- IOAN BIANU, NERVA HODOȘ, DAN SIMONESCU : *Bibliografia românească veche*, tomul III (1809—1830), București, 1912—1936.
- IOAN BIANU, DAN SIMONESCU : *Bibliografia românească veche*, tomul IV (*Adăugiri și îndreptări*), București, 1944.
- IOAN BIANU : *Catalogul manuscriselor românești*, tom I, București, Institutul de arte grafice Carol Göbl, 1907.
- IOAN BIANU, R. CARACAȘ : *Catalogul manuscriptelor românești*, București, Librăria Socec & Comp. și C. Sfetea, tom II, 1913.
- ONISIFOR GHIBU : *Contribuții la istoria poeziei noastre populare și culte*, București, Monitorul Oficial, 1934.
- NICOLAUS OLAHUS : *Carmina*, Ediție de I. Fogel și L. Juhász, Lipsiae, Editura Teubner, 1934.
- VARLAAM : *Cazania*, 1643. Ediție îngrijită de Jacques Byck, București, Editura Fundațiilor Regale, 1943. Ediție nouă : București, Editura Academiei, [f.a.].
- Antologia poeziei românești de la începuturi pînă astăzi*, vol. I, București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1954.
- GABRIEL ȘTREMPEL : *Copiști de manuscrise românești pînă la 1800*, vol. I, București, Editura Academiei, 1959.
- IORGU IORDAN și colectiv : *Crestomație romantică*, București, Editura Academiei, vol. I, 1962 ; vol. II, București, 1965.
- Primii noștri poeți*. Prefață de Nicolae Manolescu, București, Editura Tineretului, 1964.

- MIRON COSTIN : *Opere*, Ediție critică de P. P. Panaitescu, 2 vol., București, Editura pentru literatură, 1965.
- MIRON COSTIN : *Opere alese*. Texte stabilite de Liviu Onu, București, Editura Științifică, 1967.
- Cronici și povestiri românești versificate* (sec. XVII—XVIII). Ediție critică de Dan Simonescu, București, Editura Academiei, 1967.
- I. S. FIRU, CORNELIU ALBU : *Umanistul Nicolae Olahus (Nicolae Românul)*. Texte alese, București, Editura Științifică, 1963.
- Literatura română veche* (1402—1647). Ediție de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, 2 vol., București Editura Tineretului, 1969.
- TIT SIMEDREA : *Les «pripêla» du moine Philothée. Étude — texte — traduction*, în „Romanoslavica“, XVII, București, 1970
- Poezia română clasică. De la Dosoftei la Octavian Goga*. Ediție îngrijită de Al. Piru și Ioan Șerb, București, Editura Minerva, 1970, vol. 1. Reeditare în 1976.
- ANTIM IVIREANUL : *Opere*. Ediție critică de Gabriel Ștrempele București, Editura Minerva, 1972.
- DIMITRIE CANTEMIR : *Istoria ieroglifică*, în : *Opere complete*, vol. IV. Ediție critică publicată sub îngrijirea lui Virgil Cândea, text stabilit de Stela Toma, București, Editura Academiei, 1973.
- NICOLAE COSTIN : *Ceasornicul domnilor de Antonio de Guevara*. Ediție critică de Gabriel Ștrempele, București, Editura Minerva 1976.
- NICOLAE COSTIN : *Opere*. Ediție de Const. A. Stoide și I. Lăzărescu ,Iași, Editura Junimea, 1976, vol. I.
- DOSOFTEI : *Opere*. Ediție critică de N. A. Ursu, București. Editura Minerva, București, 1978, vol. I.
- Texte românești din secolul al XVI-lea*. Coordonator Ion Gheție, București, Editura Academiei, 1982.
- Occisio Gregorii in Moldavia vodae tragedice expressa (Uciderea lui Grigore-Vodă în Moldova expusă în formă de piesă de teatru)*. Ediție de Lucian Drîmba, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983.
- Crestomație de literatură română veche*. Coordonatori : I. C. Chițimia și Stela Toma, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1984, vol. II, 1989.
- Poezie veche românească*, antologie, postfață, bibliografie și glosar de Mircea Scarlat, București, Editura Minerva, 1985.

II. REFERINȚE CRITICE

- NICOLAE IORGA : *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*, 2 vol., București, Minerva, 1901. Reeditată la Editura didactică și pedagogică, 2 vol., București, 1969.
- EGON HAJEK : *Die Hecatombes sententiarum Ovidianarum des Valentin Franck von Franckenstein*, Sibiu, Verlag des Südosteuropäischen Forschungsinstituts, 1923.
- NICOLAE IORGA : *Istoria literaturii românești*, ediția a doua, revăzută, vol. I, București, Editura Librăriei Pavel Suru, 1925 ; vol. II, 1928 ; vol. III, 1933.
- N. DRĂGANU : *Versuri vechi*, în „Junimea literară”, anul XV, 1926, nr. 1—2, p. 6—7.
- N. DRĂGANU : *Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII)*, în „Dacoromania”, anul IV, partea I, Cluj, 1927, p. 77—168.
- NICOLAE IORGA : *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică*, București, Editura Librăriei Pavel Suru, 1929. Ediție nouă : Editura Minerva, 1977, seria „Arcade”.
- SEXTIL PUȘCARIU : *Istoria literaturii române. Epoca veche*. Ediția a treia, Sibiu. Tiparul și Editura Krafft & Drotleff S.A., 1936.
- ȘT. BEZDECHI : *Nicolaus Olahus. Primul umanist de origine română*, Aninoasa — Gorj, Editura Ram, 1939.
- N. CARTOJAN : *Istoria literaturii române vechi*, vol. I, București, Fundația Regală pentru literatură și artă, 1940 ; vol. II, 1942 ; vol. III, 1945. Ediție nouă : București, Editura Minerva, 1980.
- G. CĂLINESCU : *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația Regală pentru literatură și artă, 1941. Ediția a doua, Editura Minerva, București, 1982.
- ȘTEFAN CIOBANU : *Istoria literaturii române vechi*, București, 1947.
- EMIL TURDEANU : *La littérature bulgare du XIVe siècle et sa diffusion dans les pays roumains*, Paris, 1947.
- * * * *Istoria literaturii române*, vol. I, Editura Academiei, 1964. Ediția a doua, revăzută, București 1970.
- GEORGE IVAȘCU : *Istoria literaturii române*, vol. I, București, Editura Științifică, 1969.
- I. C. CHIȚIMIA : *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, Editura Academiei, 1970.
- LADISLAU GÁLDI : *Introducere în istoria versului românesc*, București, Editura Minerva, 1971.

- G. MIHĂILĂ : *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1972.
- DAN HORIA MAZILU : *Udriște Năsturel*, București, Editura Minerva, 1974.
- MIHAI BORDEIANU : *Versificația românească*, Iași, Editura Junimea, 1974.
- DOINA CURTICĂPEANU : *Orizonturile vieții în literatura veche românească*, București, Editura Minerva, 1975.
- DAN HORIA MAZILU : *Barocul în literatura din secolul al XVII-lea*, București, Editura Minerva, 1976.
- ALEXANDRU PIRU : *Istoria literaturii române de la origini pînă în 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- EUGEN NEGRICI : *Expresivitatea involuntară*, București, Editura Cartea Românească, 1977.
- * * * *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900*, București, Editura Academiei, 1979.
- Literatura română. Dicționar cronologic*. Coordnatori I. C. Chițimia și Al. Dima, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
- VIRGIL CÂNDEA : *Rațiunea dominantă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.
- ION ROTARU : *Forme ale clasicismului în poezia românească pînă la Vasile Alecsandri*, București, Editura Minerva, 1979.
- MIRCEA SCARLAT : *Istoria poeziei românești*, vol. I, București, Editura Minerva, 1982.
- DAN HORIA MAZILU : *Literatura română în epoca Renașterii*, București, Editura Minerva, 1984.
- MIRCEA SCARLAT : *Postfață la Poezie veche românească*, București, Editura Minerva, 1985.
- NICOLAE MANOLESCU : *Istoria critică a literaturii române*, vol. I, București, Editura Minerva, 1990.
- ALEXANDRU ALEXIANU : *Istoria poeziei române*, vol. I, II, Galați, Editura Porto-Franco, 1993.

POSTFAȚĂ

EXPERIENȚELE POETICE ALE ÎNCEPUTURILOR

Studii despre poezia veche românească s-au scris totuși, deși „domeniul“ acesta n-a fost, destulă vreme, în stare să stîrnească entuziasmul cercetătorilor. Exegetica românească dispune de cîteva „priviri“ aruncate asupra acestui tip de discurs literar, care, chiar dacă au fost „aruncate“ în grabă, au adus ici-colo scilipiri remarcabile atunci cînd aparțineau unor „ochi“ iluștri (mă gîndesc la G. Călinescu și la Vladimir Streinu) sau lămuriri utile ce veneau dinspre inspecții erudite (cum ar fi cea — puțin băgată în seamă, din păcate — întreprinsă de Ilie Bărbulescu) sau cele semnate de N. I. Apostolescu, L. Găldi, N. Manolescu. Timpul din urmă a adus, firesc, și examinările mai aplicate (am în vedere contribuțiile lui Mircea Scarlat, autor plin de merite al unei *Istории a poeziei românești*, I, București, Ed. Minerva, 1982). Cititorii de poezie românească veche (cîți mai vor fi fiind ei), au, prin urmare, spre ce și spre cine se îndrepta, dacă doresc să intre în posesia unei unor imagini de ansamblu asupra mersului acestui „gen“ în literatura noastră medievală. De aceea socot că mult mai potrivit (și mai folositor) ar fi să mă opresc în paginile ce urmează asupra „corpusurilor de reguli“ de care au ascultat, în succesiune ori concomitent, cei ce și-au încercat puterile scriitoricești în întocmirea versurilor.

Aș vrea însă, înainte de a evoca aceste fapte, să-mi spun părerea (repetînd-o, firește) în legătură cu cîteva chestiuni plasate pe palierul „principiilor“ ce ordonează inspecțiile istoriografilor literaturii române vechi.

Întii despre opiniile care încearcă să fixeze pentru poezia românească veche un termen post quem. Mi se par cel puțin

lipsite de teme și evident neinteresate de realitatea concretă a producției literare acele încercări exegetice care, căutând să stabilească începuturile poeziei culte românești, nu admit să coboare (și asta doar în ultimul timp), în fixarea limitei de început a fenomenului, sub secolul al XVIII-lea. Mă îndoiesc că propusa compensație folclorică, reprezentată printr-o literatură bogată și diversă, fără îndoială, funcționează exemplar pe spațiul subordonat unui întreg gen. În plus, nu văd ce motive serioase ne mai pot îndemna, astăzi, să trecem cu vederea, pe parcursul câtorva secole, textele în versuri aparținând unor autori ca Filothei monahul sau Eustatie de la Putna, Simion Dediulovici ori Anastasie Crimca, pentru a nu-i pomeni decât pe cei mai importanți.

Apoi despre mereu reluata chestiune a drepturilor pe care literatura română le are asupra producțiilor între ele și cele poetice) scrise în alte limbi. Învățați de seamă în șirul celor ce au cerșetat vechiul scris românesc au afirmat — cu dreptate, cred — că această problemă nu poate fi azi pusă, pentru că, zicea Mircea Scarlat (*Istoria poeziei românești*, vol. I, p. 62), „nici o istorie din lume nu mai acceptă dogmatismul analizării în exclusivitate a textelor scrise în limba modernă a poporului respectiv [...]. Condiții istorice au făcut ca deseori în evul de mijloc sufletul românesc să se manifeste în haină neromânească: slavonă, latină, greacă, poloneză, italiană. Urmărirea — sub strai neromânesc — a filonului național va ajuta la reliefarea acestuia“.

Nu există nici o rațiune care să ne îndemne a scoate în afara literaturii române vechi versurile slavone iscălite de cei pomeniți mai sus (și de alții), după cum nu avem nici un motiv să ne îndoim că elegiile, satirele, epigramele ori odele scrise în latinește de Nicolaus Olahus sau Mihail Halici fiul, de Johannes Sommer sau de Valentin Franck von Franckenstein (căci alogenii, trăitori între români și scriind — precum umanistul aflat în suita lui Despot Vodă — despre români, nu trebuie dați la o parte), ar aparține și literaturii române. Limba latină, pe care cărturarii români o cunoșteau, nu era pentru conaționalii lui Olahus o limbă străină, la fel cum nu le era „străină“ nici slavona, folosită vreme îndelungată în literatură. Nicolaus Olahus, scriitorul și umanistul numit de contemporani „poeta ornatissimus“ și revendicat de mai multe

literaturi, a aparținut — zic autorii antologiei *Literatura română veche* (vol. I, *Introducere*, p. 6) — „republicii literelor latine“, dar și poporul care l-a născut. La fel — socot — nu poate fi stabilită o incompatibilitate între scrisul poetic românesc și versurile, compuse la noi (aș zice aproape „românești“ de pleiada de stihuritori din timpul Brâncoveanului, într-o limbă — greaca — ce, iarăși, era familiară oamenilor instruiți.

Dacă însă aceste producții pot fi socotite, din motivele enunțate, „fenomene organice“, stihurile italienești ale lui Petru Cercel (de care literatura română se cuvine a se interesa) sau — ca să dau un exemplu ce va apărea peste un veac și mai bine — versurile poloneze în care Dosoftei rezuma *Acrostihul sibilinic* se așază sub semnul întâmplătorului. În literatura română *Rugăciunea* lui Petru Cercel, acel *Capitolo del Principe di Valacchia* (publicat de Stefano Guazzo în *Dialoghi piacevoli*, Veneția, 1586), un imn baroc, închipuie un accident; la curtea voievodului el n-ar fi fost înțeles decât de cei câțiva apuseni care îl însoțiseră pe acest mare european în Țirgoviștea sa valahă. Sigur că, pentru arhivele scrisului românesc, ruga lui vodă Petru constituie o „întimplare“ fericită, deloc de ignorat:

„Potentissimo Dio del sommo, et imo,
Tu che creasti il ciel, la terra e'l mare,
Gli angeli de la luce, et l'huom di limo.
Tu che nel ventre vergine incarnare
Per noiolesti Padre omnipotente,
Et nascere, et morire, et suscitare“,

dar nimic mai mult. Or, spre păstrarea bunului rost al lucrurilor, se cuvine să despărțim „fenomenul organic“ (Mircea Scarlat, *op. cit.*, vol. I, p. 62) de „accidentul istoric“.

Poezia românească de expresie slavonă din veacurile al XV-lea și al XVI-lea, adică din acea perioadă în care „marca bizantină“ contura un soi de clasicism est-european, o poezie lirică, este covârșitor de inspirație și cu destinație religioasă. Va fi existat la noi și o poezie cultă de predominanță laică (la dimensiunile pe care le putea achiziționa atunci „laicul“)? Probabil, deși manuscrisele nu au conservat prea multe dovezi. Știm, din documente, că la curțile domnești ființau *cin-*

tîrății (care erau, desigur, și *poeți*), autohtoni sau veniți de aiurea, precum acel Gheorghie, „sîrb și cîntăreț“, pe care îl amintește un hrisov de la Petru Aron, datat 11 octombrie 1454. Din mediul acestor profesioniști provine cu siguranță acel *Cintec al lui Ștefan*, compus probabil în slavonă, care a circulat întîi la noi și a trecut apoi la vecinii de la nord și est. Proveniența verosimilă cultă sau semi-cultă a acestui vers epic s-a estompat, învelișul lingvistic a căpătat trăsăturile graiurilor ucrainene galițiene, astfel că Hașdeu l-a descoperit într-o gramatică a limbii cehe alcătuită pe la 1571 de Jan Blahosláv. Este de crezut că vor mai fi existat și alte asemenea alcătuirii poetice. Unele surprize pot să se afle încă prin marile sbornice, la noi sau prin alte locuri.

Intrucît am spus mai sus că aceste considerații se înterează, în primul rînd, de descrierea și definirea *preocupărilor pentru poezie* și a *semnului de grup* (unul obligatoriu teoretic) sub care aceste preocupări au tîns să se concentreze, voi expune cîteva date mai puțin familiare cercetătorilor noștri (ori știute și neexploatate ca lumea), pentru a contura contextul care a generat și a susținut alcătuirea primei tradiții poetice în spațiul românesc, cea care se sprijinea pe depozitul întru totul stimabil al imnografiei bizantine.

Orice poezie pentru a se naște și a reuși să existe are nevoie, se știe, de o gramatică, de o retorică și de un inventar de deprinderi poetice, în acord cu un set de generalizări teoretice. Trei condiții (ce depășesc statutul de „premise“) care, la prima vedere, par de nedescoperit între mijloacele de preparare ce au stat la îndemîna cărturarilor noștri, dar care totuși au fost descoperite de aceia în izvoarele accesibile lor. Elementele de retorică nu lipseau din gramaticile grecești ale timpului și nici din prelucrările și compilațiile slave. Aceleași surse puteau satisface și dorința de informare în domeniul teoriei literare. În ms. slav nr. 310 de la B.A.R., copiat în secolul al XVI-lea după ms. slav nr. 72 (tot de la B.A.R., venit probabil din Serbia, unde fusese scris în veacul al XIV-lea), există un „tratată“ succint de retorică aparținînd lui Gheorghios Chirovoskos, scriitor, profesor și teoretician bizantin din veacul al VI-lea. Acest „tratată de tropologie“, intitulat *Despre figuri* (*Ö obrazêch*), a rămas restulă vreme în atenția

cărturarilor noștri căci va fi inclus și în alt manuscris copiat în Moldova în secolul al XVII-lea.

Ceea ce face, însă, ca versurile în slavonă (pendinte de o „poetică“ imnică) ale stihuitorilor români (din veacul al XVI-lea, de pildă) să nu pară deloc stinghere, ba dimpotrivă, să aibă o motivație pertinentă, este foarte solida tradiție poetică pe care literatura română o contactase în textele slave de întinsă circulație. Cu destulă întârziere, cercetătorii au băgat de seamă că în textele liturgice vechi slave (dar și în alte specii, aparent prozaice) există o tehnică a versificației bine pusă la punct, ajungând chiar pînă la jocuri de rafinement. Cercetarea organizărilor ritmice și metrice descifrate în felurite compuneri a produs rezultate de care investigatorii fenomenului literar din această parte a Europei trebuie să țină neapărat seamă. Întârzierea cu care au fost observate aceste particularități de structurare ritmică nu trebuie să surprindă. Mult timp, pînă prin secolul al XIX-lea, savanții au taxat imnografia bizantină drept proză curată. Construit după niște reguli specifice, imnul bizantin era scris continuu (ca, de altfel, toate textele poetice ale Antichității), utilizînd pentru „recunoaștere“ un sistem particular de punctuație (ale cărui rosturi Al. Procopovici le-a înțeles la noi înaintea multor învățați), care, odată descifrat, a permis cercetătorilor să sesizeze, în fine, organizarea strofică. Strofa „imnică“ se baza pe ritmul silabic obținut prin efectul muzical dat de numărul egal al silabelor din aceeași strofă și de succesiunea regulată a unităților tone și atone. Efectul muzical al imnului era augmentat apoi prin comunicarea (obligatorie) cu melodia și dădea slujbei (în final o mare „înscenizare“, liturghia ortodoxă fiind un remarcabil spectacol) valențe emoționale sigure. Adresele inmografilor proveneau dintr-o categorie precisă (Dumnezeu, Sfînta Fecioară, sfinții, unele sărbători religioase; nu erau neglijate nici posibilitățile ofensive antierețice), iar motivele erau procurate, de regulă, din *Sfînta Scriptură*.

Autorii acestei specii de lirică religioasă au fost, mai toți, figuri ilustre ale literaturii bizantine clasice (patristice și post-patristice). În secolul al IV-lea, cînd imnul s-a constituit ca specie, au scris astfel de texte Ioan Chrisostomul, Grigorie de Nazianz, Efrem Sirul, Vasilie cel Mare. Începînd din

veacul al V-lea pînă în cel de-al IX-lea imnografia bizantină a avut cîțiva reprezentanți de marcă, precum Roman Melodul (maestrul troparului), Andrei din Crit, cei doi frați, Theodor și Roman, călugări la Mănăstirea Studion din Constantinopol, Cassia, faimoasa călugăriță poetesă.

Dintre varietățile de imnuri se distinge *canonul* (fixat cam prin secolul al VII-lea), consacrat glorificării sfinților sau unor evenimente însemnate din istoria sacră și compus din opt sau nouă „cînturi“. Fiecare „cînt“ cuprindea cîteva secvențe: una fundamentală, incipientă, irmosul, cîteva tropare și o parte finală, catavasias. *Stihira*, o altă specie de imn, similară ca structură irmosului (și nu troparului, cum se crede îndeobște), își trage seva din psalmii *Vechiul Testament*, dar tinde spre un mai mare echilibru emoțional, probabil datorită gradului sporit de „relatare“ ce o caracterizează. *Condacul* este un alt tip de imn care comentează, de pildă, semnificația unei celebrări sau reinterpretează legende și pilde biblice. Cam același țeluri îi era subordonat și *icosul*, mult mai întins, însă, decît condacele și asumîndu-și obligația să „povestească“ toate episoadele sărbătorii luate ca subiect. Icoasele se cîntau după al treilea sau după al șaselea „cînt“ al canonului și împreună cu condacele alcătuiesc una dintre culmile liricii ritualului ortodox — *Marele Imn Acatist*. *Imnul Acatist*, cu cele douăsprezece condace și douăsprezece icoase (fiecare icos fiind urmat de cîte o litanie) ale sale, a fost introdus în oficiere în veacul al VII-lea de patriarhul constantinopolitan Serghie I.

Această „lirică religioasă“ a circulat intens la noi în cuprinsul sbornicelor slavone, apărînd în contexte variate, destule dintre ele nonliturgice (mă gîndesc la imnurile care trec prin sinaxarele grecești în proloagele slave), obișnuindu-i pe cititori cu acest tip de discurs literar. În versul imnografic și nu în psalmi trebuie căutate primele modele de „tehnică“ și cele dintii surse furnizoare de „figuri“ pentru „poetii“ Europei răsăritene, între aceștia și pentru stihuitorii români. În această apreciazabilă, ca durată și intensitate, frecvență a poeziei imnice cred că se află explicația siguranței cu care manevra, cîndva către sfîrșitul veacului al XIV-lea, aceste tipare monahul Filothei de la Cozia, cel care în mirenie se numise Filos și fusese logofăt al lui Mircea cel Bătrîn.

Pe la 1394, probabil, Filothei a compus ansamblul de imnuri slavonești intitulat *Pripeale la toate praznicele Domnului și ale Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor cuvioșilor părinți, mari și sfinți, marilor și vestiților mucenici și tuturor sfinților deosebiți*. Am făcut, cu ani în urmă, o tălmăcire a acestui „polieleu“ (traducere pe care Mircea Scarlat a publicat-o în antologia sa de *Poezie veche românească*, București, Editura Minerva, 1985) tocmai spre a-i arăta cititorului de azi cum se înfățișau aceste compuneri, întovărășite, din păcate, în sintezele de istorie a literaturii române de tot felul de inexactități. Slăvind-o pe Sfânta Fecioară, călugărul Filothei scria precum scriseseră cîndva, cu zece veacuri înainte, întemeietorii bizantini ai „genului“. Iată doar două pilde :

I. *„La nașterea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu se cîntă aceasta :*

Bucură-te, Marie,
cea încărcată de bucurii,
Domnul este cu tine [lege],
Ave! !“

V. *„Sfîntului mare mucenic Dimitrie :*

Veniți, voi cei care îi iubiți pe mucenici,
Să-l slăvim pe Dimitrie
Izvorîtorul de mir [lege],
cel plin de osîrdie întru mîntuire.“

Pripeala lui Filothei, treizeci și trei la număr, urmau a însoți „psalmii aleși“ ai bizantinului Nichifor Vlemmidis. Călugărul român își măsoara astfel forțele cu autori consacrați. Izbînda lui a fost deplină, polieleul său a circulat în numeroase manuscrise slavo-române, a trecut în Rusia și a fost chiar tipărit de o imprimerie sîrbească din Veneția.

În secolul al XVI-lea, vistierul muntean Simion Dediulovici scrie un imn întru lauda Sfîntului Mihail Mărturisitorul, episcop al Sinadelor. Începînd cu cuvintele *Svetitelju Bogomudre ty tvoego pastyronačelnika*, textul își declară, în multe manuscrise unde se află inclus între cîntările cuvenite sfîntului, autorul : „Făcere a lui Simion Dediulovici

vistier“. Cel mai important autor de imnuri al acestui secol a fost, probabil, protopsaltul, un profesionist deci, Eustatie, între ale cărui compuneri se află și un *Imn Sfintului Nicolae cel Nou*. Același sfânt îi consacră un *Cuvînt de laudă*, pe la 1534, și Theodosie, egumen pe atunci al Mănăstirii Neamț. În ms. slav nr. 117 de la B.A.R., scris în Moldova în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, se află o veritabilă „antologie“, care, alături de cîteva rugăciuni (cu titlurile în slavonă și română) consacrate unor sfinți și apostoli (între ele și o compunere intitulată *Pentru ruga lui svții Ioannu Novii*), cuprinde și un șir de texte numite astfel: *Pentru sănătate doamnei*, *Pentru sănătate cuconilor*, *Pentru sănătate făciorîților (boierilor)*. Potrivit descrierii din unele cataloage, pe foile de la sfîrșitul codicelui — dispărute între timp — s-ar și aflat ș alte rugăciuni (unele părăind a fi niște repetări) : *Prentu sănătate maice a lui vodă*, *Prentu sănătatea doamnei*, *Prentu sănătatea cuconilor*, *Prentu sănătate a feciorîților*, *Prentu sănătate voinicilor*, *Prentu a tuturor creștinilor, cînd vor vrea să [se] scoale de la masă, cînd vor vrea să încalece*.

Pe măsura scurgerii timpului rigorile „genului“ vor fi tot mai puțin apăsătoare. *Versul de plîngere al omului căzut către sufletul său*, compus în slavonă, de mitropolitul Anastasie Crimca la începutul secolului al XVII-lea, este în fapt o frumoasă elegie prin care tiparele „imnice“ erau aproape uitate iar stihul începea să devină cu adevărat „liric“. Către sfîrșitul aceluiași veac XVII, tălmăcind imnurile ce însoțeau prologele adunate de el sub titlul *Viața și petrecerea svinților*, Dosoftei le așază sub același „semn“ care prezidase și metrificarea psalmilor, indiciu peremptoriu al modificărilor importante petrecute în setul de principii cu care operau versificatorii români. Vechile imnuri își părăsesc mărcile tradiționale și sună întocmai ca pasajele stihuite din *Acatistul Precistei* :

„Stihuri

[pentru Sfinții patriarhi de Țarigrad
Nectarie, Avsachie și Sisinie]

Nectarie-i vesel de-a ta băutură,
Nu de cea de basme, ce de-a ta fătură.

În belșug de sațiu, beau cu desfătare
Avsachie, Sisinie, fără de-ntrestare,
Tutetrei aceștia, Troiță tine Svîntă,
Te spun preste lume Domn fără de svîntă.“

Sau :

„Stih

[pentru Sfîntul Ioan cel Scund]

Micșor Ioan de pre stat să are,
ce la Dumnedzău are cinste mare.“

Lucrarea „poeticii“ imnice (este adevărat, nu în stare pură, căci i se alătură, cred, și sugestii apusene și idei din tradiția psalmică), va supraveghea și așezarea primelor încercări de constituire a unor structuri ritmice, în românește de această dată, în secolul al XVI-lea și mai târziu. Presiunea (transformată în „pilde“) exercitată de textele consultate în chip obișnuit, texte abundent încărcate — ziceam mai înainte — cu „organizări“ ascultînd de un ritm construit și controlat, a dus la apariția și dezvoltarea prozei ritmice. Într-un studiu nu prea luat în seamă (*Inceputurile prozei ritmice românești* în „*Limba Română*“, X, 1961, nr. 5, p. 462—473), Ladislau Gáldi, reputat cercetător al versului românesc, identifica astfel de momente de autentică noblețe literară într-o tălmăcire a lui Coresi (*Cazania a II-a*):

„Zice Domnul :

Lumina trupului iaste ochiul ;

să amu fure ochiul tău prost [...] tot trupul tău
luminat va fi ;

Să ochiul tău hit'ean fură, tot trupul întunecat va fi ;

Să amu lumina ce e întru tine întunecată iaste acia
untunearecul[. . .]“

și în *Cronica universală*, compilată pe la 1620 de călugărul oltean Mihail Moxa :

„Lumină și a patra zi,

începu a podobi ceriul /, cu stelele și cu luceferi,
cu soarele și cu luma,

de se întrec una cu alta
întru lauda cui le-au fapt
și să cunoască oamenii vremile ailor.
Puse pre tron mai sus al doilea Zeus [...]“ Etc.

Astfel de structuri descoperă L. Găldi și în *Cartea românească de învățătură* din 1643 a mitropolitului Varlaam. Iată un pasaj „în ordonarea cercetătorului amintit, prin care este ilustrată istalarea ritmului psalmodiant al litaniei :

„Fiind supărați și usteniți / de truda postului,
aflăm svânta și cinstita cruce / la mijlocul svântului post.
Și prăznuim praznic dumnedzăesc și sufletesc / pentru puținea
odihni

pentru ca să ne iușurăm / și să ne întărim

Cătrî alaltî cale a svîntului post.

Căci că svânta cruce iaste

agiutoriu / credincioșilor,

putire / slabilor,

izbăvire celora ce sămt in primejdie,

soție / celor săngurați,

adîposteați / celor vivorați de furtuni

liniște / celor învăluiti

tărie / călugărilor,

apărare mirenilor,

laudî / măcenicilor,

veselie / săhastrilor,

mărturie / prorocilor,

pildî de învățătură / apostolilor,

armă tare împăraților,

învățătură dascălilor

Și tuturor svenților chip bun.“

Obiecția care ar tinde să-l deposeze pe Varlaam de meritele acestor izbînzi literare — căci, vezi Doamne, nu făcea altceva decît să urmeze, traducînd, originalul — trebuie eliminată. În locul ei se cade să așezăm laudarea strădaniilor pe care mitropolitul le-a făcut spre a găsi formă românească efectelor de expresivitate adăpostite de alcătuirile grecești și slavone pe care le tălmăcea. Cu dreptate socotea L. Găldi că temeiul acestor reușite se află în „adîncea cul-

tură personală a lui Varlaam“. Perioadele lungi ce alternează — în multe din predicile tipărite în 1643 — cu alte construcții în care „ritmul psalmodiant se realizează prin repetiții ternare și anaforice, precum și numeroasele utilizări ale elementului dramatic în arată pe mitropolitul Varlaam (concluzie cu care am inclinat a fi de acord într-o carte publicată în 1976) drept reprezentant (unul dintre primii) al barocului românesc.

Tiparele acestei maniere de a construi stihul se străvăd și în texte declarat poetice, precum cele zece „cîntice“ de culoare calvină traduse după originale ungurești — dacă nu de Pavel Tordaș (cum este îndeobște admis), atunci de vreun cărturar de prin părțile Banatului — și imprimate la Cluj pe la 1560—1670. Metrificarea obținută printr-o ritmare (să nu uităm că e vorba de „cîntice“) ce susține dezvoltări amplice

„Ome, pomenește-te despre cea moarte tristă,
pomenește-te despre ceasul a morții tale :
pomenește-te om crîștinu că vei acmușu muri.
Omu se schimbă ca și floarea cîmpului : domineța inflorește,
iară sara ea sacă.
Pomenește-te, om crîștinu, că vei acmușu muri.
Despuiat ai venit den trupul mîni-ta ; den pămînt ești, iară
în pămînt acmușu te vei schimba. . .“.

lasă loc și altor procedee ce încearcă să asimileze tipare de origine apuseană (L. Gáldi identifica cinci tipuri de organizare mertică). Rimele, atunci cînd apar, sînt precumpănitor gramaticale :

„Că-i nouă roditoriu
Și-încă-n toate agiutoriu
Meserernicu grijitor.
Iesus Cristus ispășitor
Și de pagubă slobozitor
Și meserernicu feritor
La Tatăl Sfintu grăitor
Duhul Sfîntu-i învățator
Pre izbavă îndreptător
triștilor veselitor
În suflete hrăboritor.“

Modelele poetice de factură clasicistă, cultivate într-o Europă ce consumase, pe rând, experiențele — fastuoase — renașcentiste și baroce, nu au rămas fără ecou între cei ce au scris stihuri în spațiul românesc. Și n-am să-i evoc aici pe Nicolaus Olahus, „poeta ornatissimus“, sau pe Johannes Sommer, autor al unui splendid corpus de elegii, pomeniți adesea, dar mai ales spre a li se contesta „dreptul de cetate“ și în cadrul literelor românești. Îl voi evoca însă pe necunoscutul care a compus, în stihuri latinești în preajma anului 1580, epitaful (o specie ținând, deci, de foarte diversă literatură epigrafică) de la Mănăstirea Silvașului din Transilvania, prin care era deplînsă moartea Zamfirei, fiică a lui Moise, domn prin 1529—1530 al Țării Românești. În duhul lui Isidor din Sevilla din *Etymologicum libri*, anonimul glori-fică fapta defunctei și printr-un „joc etimologic“, ce transferă strălucirea pietrei prețioase asupra purtătoarei numelui derivat de la denumirea nestematei. Cele cinci distihuri, scrise într-o latină fără cusur, au dreptul la o altă lumină în examinările consacrate literaturii române medievale :

„Saphyra Moisini Ducis inclyta filia tandem
 Hoc posuit moriens flebile corpus humo
 Keserio imprimis uxor dulcissima clausit
 Lumina, fit consors deinde Nisowski tua.
 Si genus excutias nihil hac magne nobile
 Sul transalpina terra valacha polo videt
 Huic avus et genitor princeps : si caetera spectes
 Hujus majestae virum Dacia utrumque genuit.
 Tu qui cunque vides Saphirae haec monumenta venuste
 Saphira dic Saphir nomine digna fuit.“

Îl voi evoca desigur și pe Mihail Halici-fiul, cel care ajunsese în 1667 rector al Colegiului calvin din Orăștie, dar va fi nevoit din cauza convingerilor sale să se autoexileze într-un Apus unde își va sfîrși și zilele prin 1712. Și îl pomenesc nu atît pentru cele cîteva zeci de *carmina* în latinește rămase de la el, cît pentru acea *Odă* în românește (*Carmen primo et uni genitum Linguae Romano-Romanae Honorbus Fortunae et Auspiciis Impenetrabilis Dacici Argonautae Praenobilis Domini Francisci Paricii, Papensis etc. Veteris oculissimi in Illustri Enyedina Haliciastri : natum*) consacrată lui

Francisc Pápai, prin care Halici-fiul încearcă să scrie poezie românească după normele clasice :

„Cint sănătate, sărind la voi, Rumanus Apollo,
La toți, ciț svînta-n Împărăție ședeți !
De unde cunoștince așteptem și ștință : ferice
De Amsterdam, prin chărți este-n omenire tipar.
Lege dreaptă au dată frumoasă cetate Geneva :
Ecz vine Franciscus, cinete Leyda, Paris !
Prindeci mine surori, cu cest nou ospe : nainte
Frați, firtați, Nimfele însă curînd
Domni buni, mari doctori, Dascălu și bunule Doamne
Cu pace el fiț, cu pîne și sare, rugăm.“

Cu trăsăturile ei specifice, limba română nu avea cum să răspundă pretențiilor metricii clasice întemeiată pe cantitate. Nicolae Drăganu, cercetînd stihul prin 1927 (*Mihail Halici, Contribuție la istoria culturală românească din sec. XVII*, în „Dacoromania“, IV, 1927), era destul de aspru : „Limba e țărănească și necultivată, pocită de influențe străine, atît în rostire, cît și în sintaxă, și mai ales ca grafic“. Cu toate acestea, poema lui Halici — publicată în *Vota solemnna quae Nobilissimi et Clarissimi Viri D. Francisci Pariz de Papa Transilvano-Ungari Honoribus ab Amplissimo Medicorum in perantiqua Universitate Basiliensi Ordine...* (Basel, 1674), carte atît de barocă în poliglosia ei (cuprindea versuri în greacă, latină, franceză); un volum asemănător vor tipări și bursierii în Italia trimiși de Constantin Brâncoveanu în onoarea unui licențiat merituos — arată un autor care știa să minuiască hexametru dactilic și pentametru, cele două componente ale distihului elegiac antic.

Valentin Franck von Franckenstein, un sas cam de aceeași vîrstă cu Mihail Halici-fiul, nu va repeta experiența prietenului său (îl cunoscuse pe Halici la Sibiu, acela îi consacră un „carmen“) și, bun cunoscător al limbii române, își scrie stihurile (care, în unele rînduri, au cadență populară) cu un limpede apel la posibilitățile reale a'le indiomului în care se exersa. În volumul tipărit în 1679 la Sibiu (*Hecatombe Sententiarum Ovidianarum Germanice imitatum*), carte ce agreea același plurilingvism baroc, guvernat de versuri latinești, mai toate cu un vădit aer apoftegmatic, adaptate după *Epis-*

tulae ex Ponto, Valentin Frank include mai multe zeci de versuri în românește. În unele cazuri sentențele ovidiene sînt simple pretexte tematice, epigramele lui Frank (în fapt niște „comentarii“) atingînd autonomie considerabilă. Doar conservarea ideii fundamentale realizează legătura cu sursa latină, ca în exemplele următoare :

[47]

„Felix cui sua non feci dicere amica potest.

Valachice

Fericitu-i cel bărbat
Care are pat curat
Cui nevasta poate zice
Nu am făcut, O, voinice !“

[84]

„Pollicitis diver quilibet esse potest.

Valachice

Ce-i făgăduiala
Fără dăruială
Trecătoare brumă
Fum, vînt, praf sau spume
Iară ce-i în mîină
Nu este minciună.“

★

Dincoace de munți, în Țara Românească și în Moldova, despărțirea de vechile modele, ce fuseseră frecventate (atît cît s-a întîmplat acest lucru) în compuneri slavonești (pre-cumpănitore) și românești, începe să se producă prin deceniul al patrulea al veacului al XVII-lea. Versurile care „împodobesc“, cam de prin anii 30 ai acestui secol, tipăriturile — pătrunzînd apoi și în manuscrise — sînt evident pendinte de alte „coduri“ literare, de experiențe într-ale versificării ce tindeau a-și alcătui, în Europa de est și de sud-est, propriile tradiții. Este o „poezie“ ce înseamnă mai cu seamă versificare (chiar în maniera pe care încearcă Dosoftei să o facă familiară cititorului *Psaltirii sale în versuri* : „A lui David Sfîntu Prorocū și împăratu Psăltire, tîlcuită rumânește pre

stihuri cu numără tocma în slovenitu [verosimil „slovenituri“ — silabe, cum ne spune slavonismul ce urmează] : rěvnosložna i podobno ōkončæema, adecă în coadele stihurilor pre o glasnică într-un chip tocmite“), mai ales meșteșug ce se putea învăța prin deprinderea științei de a împodobi textul cu figuri retorice. Este „poezia“ *stihurilor heraldice* (prin care literatura română a contribuit la impunerea, în inventarul formelor poetice baroce est-europene, a unei specii particulare de „vers emblematic“), a *epigramelor* și a *panegiricelor* dense, ce ornează cărțile, în slavonă, în greacă și în română, pe care tipografiile românești prind a le scoate cu hărnicie.

Această orientare către *modele poetice* „filtrate“ (pe varii căi) dinspre Apusul Europei trebuie negreșit așezată în legătură cu noile forme de „comerț“ intelectual și literar ce se instituie acum și fac ca *lecturile*, în primul rând, să se elibereze de sub presiunea monopolistă a tradiției bizantino-slave. Kievul ucrainean întâi, înviorat de duhul înnoitor impus de Petru Movilă, lumea literară grecească apoi în plină refacere (chiar în „sedii“ aflătoare în Țările Române) dirijează pe rând și dețin funcții ordonatoare în aceste schimburi, ce puneau în mișcare „bunuri“ literare și „agenți“ culturali, uneori foarte activi. O altă relație ce a înrîurit categoric circumstanțele, favorizînd schimbarea (acceptarea ei, în primul rând), a fost cea materializată de școlile ce aduc în Țările Române programele de instruire europene. În „planurile de învățămînt“ ale acestor instituții (fie că e vorba de „schola graeca et latina“ sau de școala slavonă, care au funcționat la Tîrgoviște în vremea lui Matei Basarab și mai tîrziu, fie că aducem în discuție „colegiul“ întemeiat, cu sprijinul lui Petru Movilă, la Iași în anii lui Vasile Lupu), *poetica* și *retorica* („poezia“ însemnînd, atunci și mai tîrziu, mai ales „elocvență“) trebuie să se fi numărat printre disciplinele de studiu. Sofronie Poceaski, cel care vine la Iași spre a fi primul rector al „colegiului“ vasilian și egumen al Mănăstirii Trei Ierarhi (unde școala era adăpostită), fusese la Kiev — ne spune chiar el în prefața *Eucharisterionului* din 1632 — „profesor de retorică“. Deci și dascăl de poetică, întrucît, după obiceiul timpului, profesorul căruia i se încredința cursul de retorică, era cel ce predase în anul anterior lecțiile de poetică. Întrucît

școala ieșeană a început să funcționeze în anul 1640, iar profesorii kieveeni trimiși prin alte părți își luau cu ei manualele folosite la Colegiul Movilean, presupun că lecțiile de poetică, citite în Moldova de latinofonul Poceaski (sau de un altul), trebuie să fi fost foarte apropiate de acel curs ținut la Kiev, în 1637, de profesorul Kotkovski (*Liber artis poeticae... Anno Domini 1637*) și păstrat într-o copie făcută de un elev. Ca și alte manuale întocmite sau utilizate de profesorii kieveeni, și *Poetica* din 1637 descindea din lucrările clasice, atunci, ale genului — cum erau *Jacobi Pontani Poeticarum institutionem libri tres ori Ars Poetica Alexandri Donati... libri tres* — și propunea, într-o ordine bine stabilită, „materii“ cu caracter general (De necessitate artis“, „Notatio et natura poetices“, „Poetam ex necessitate adhibere carmen et de ordinibus poetarum“, „Quid materia poetae“ „Quis sit poetarum“, „Nomen Poesis“, „Origo Poesis“, „Quid sit imitatio“ etc.) și indicații de detaliu: „Epopoea și părțile ei“ (cu paragraful „Regulile ce țin de frumusețea hexametrului“), „Despre comedie și tragi-comedie“, „Despre poezia bucolică“, „Despre poezia elegiacă“, „Despre poezia lirică“, „Despre poezia iambică și satirică“, „Epigrama și subtipurile ei“ (foarte ramificate), despre versurile „curioase“ (cărora li se acordă un spațiu însemnat) ș.a.m.d.

Pe un astfel de manual trebuie să fi învățat în Polonia, la Bar, și Miron Costin. Poemul *Viața lumii* (zvîcnire orgolioasă a unui literat aparținînd unui neam obligat de un destin potrivit să recupereze „dăscăliile“ și „învățăturile“, gest de demnitate și de „racordare“ — „[...] ci mai multu să să vadză că poate și în limba noastră a fi acest feliu de scrisoare ce se chiamă stihuri“) are toate atributele unei demonstrații „didactice“, încărcată de reminiscențe livrești și „ascultătoare“ față de modelele sugerate de anii de școală și, deopotrivă, de lecturile ulterioare. Căci versul (în legătură cu a cărui organizare specifică cititorul este prevenit: „Stihul iaste nu ca altă scrisoare dezlegată, ci iaste legată de sileave cu număr“) folosit de Costin este cel polono-ucrainean, de treisprezece silabe (opțiune lipsită de perspective, se va vedea), structură îndelung — probabil — exersată în orele de seminar. Celelalte precizări din *Predoslovie. Voroavă la cetitoriu*

și din *Înțelesul stihurilor, cum trebuie să se citească* au aerul unor informații elementare (caracter cu totul firesc, potrivit nivelului bănuț la cei mai mulți dintre viitorii lectori, pe care îi lasă a înțelege că lucrurile sînt mai complicate decît apar în expunerea sumară ce le-o oferă) ce tind să stabilească cerutele punți minimale între autor și publicul său nevăzut: compunerea „silavei“, rimele („cuvintele cele de la sfîrșitul stihului a două stihuri să tocmească într-un chip, pe o slovă să se citească, cum iaste: ața—viița, frunte—munte, lume—spume i proci.“), compensările (pe care lectura — cu glas tare, N.B. — le poate realiza), fenomenele de fonetică sintactică specifice imbinărilor solicitate de măsură etc. și par a proveni din capitolele rezervate *prozodiei* în toate cărțile de gramatică ale vremii.

Și încă un „caz“ (l-am mai pomenit, dar îl reiau dintr-o perspectivă ușor modificată) — cel al școlii de limbă slavonă (un așezămînt de rang gimnazial, probabil) din acea Tirgoviște, în care, în vremea lui Matei Basarab, cărturarii alcătuiau o mică „republică“, în care bibliotecile (ca și dezbaterile pe care le inițiau posesorii lor) puteau să-l uimească pe rusul Arsenii Suhanov, în care literații — grupați în jurul lui Udriște Năsturel și protejați de sora acestuia, Elina, soția voievodului — construiseră o „atmosferă“ a cărții. Știm cu certitudine că la această școală (și probabil că nici la cea din Cimpulung lucrurile nu stăteau altfel) orele de versificație erau în mare stimă. Ne spune acest lucru un fost „spudeu“, bulgarul Ștefan, ajuns apoi ieromonah la Loveci. Știm — din aceeași sursă — și numele profesorului — dascălul Daniil, unul și același, zic savanții, cu Daniil Andrean Panonianul, traducător al *Indreptării legii*. Între manualele întrebuintate în acest gimnaziu se afla și *Gramatiki slavenskie pravilnoe syntagma* a ucraineanului Meletic Smotrițki (Evie, 1619), carte pe care Staico grămăticul (și el profesor al acestei școli) o va prelucra mai tîrziu în românește și pe care Antim Ivioreanul va găsi cu cale să o retipărească, spre sfîrșitul secolului al XVII-lea, la Snagov. În *Gramatica* lui Smotrițki (de pe care pomenitul deja Ștefan din Loveci își făcea o copie) chestiunilor de poetică și de teoria versificației le este rezervat un spațiu considerabil. Smotrițki elaborează o complicată (dar necesară, din perspectiva vechilor tratate de poe-

tică) clasificare a vocalelor în funcție de cantitatea lor. Cu-tează, însă, și către zone mai profunde. Discută, de pildă, relația de adecvare dintre „metru“ și „semnificație“, propune modele — insistând asupra strofei silabice de tip „saphic“ —, încearcă limpeziri terminologice (diferența dintre „stih“ și „virș“, versul ucrainean, *virș*, de 13 silabe avînd deja o bine consolidată tradiție) etc. Toate acestea constituiau informații de bun nivel (comparabile, deci, cu expunerile din alte lucrări de factură asemănătoare), bine selectate și exemplificate, prezentate într-un sistem ce urmărea calea firească a achizițiilor treptate. Să adaug că „exemplificările“ compuse de Smotrički (el însuși poet) țineau cont, într-o oarecare măsură, de cîștigurile deja acumulate de versificația ucraineană a vremii. Destule, însă, dintre sugestiile sale — ca și cele ale altor autori de tratate ce își luau pildele din prozodia grecească — nu vor fi prea agreate de „practicieni“.

Astfel „preparate“, versurile în limba slavonă imprimate în cărțile de la Cîmpulung sau Tîrgoviște, ca și cele risipite prin manuscrise (mă gîndesc mai ales, la excepționalul — întru toate — codice slavo-român, păstrat acum la Biblioteca Națională din Varșovia, semnalat de cercetătorul rus I. K. Begunov în 1988, comentat și de mine în *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1991, p. 218 și urm.) „arată“ foarte onorabil. Cam în același timp se nasc și versiunile românești ale acestor stihuri (în legătură cu care nu pot folosi același calificativ; stîngăciile sînt însă de înțeles) ce ornează cărțile în limba română. „Era, deci, înainte de Dosoftei — constata Ilie Bărbulescu (*Versificația la noi înainte de Dosoftei*, în „Arhiva“, 1932, p. 199) —, o oarecare atmosferă îndemnătoare la poezie slavonească și românească în același timp; în această atmosferă, versificarea românească cultă ieșea, ca mai toate manifestările victii noastre literare de atunci, din cea slavă, care-i slujea drept model“. În aceste stihuri savantul ieșean vedea o etapă notabilă a legăturilor literare slavo-românești, dar ne lasă pe noi să medităm dacă „modelele“ pe care le amintește erau lăuntrice. „slavo-române“ adică, ori au sosit transportate de vreo înriurire externă. Lipsa de precizie persistă și în aprecierea pe care o făcea G. Călinescu (*Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Editura Fundațiilor

Regale, 1941, p. 52), socotind că „obișnuința de a deschide cărțile cu o epigramă, adică cu o scurtă versificație omagială pentru principe, trecuse prin tipăriturile grecești și în cele slavone“. Ar fi vorba, deci, de o influență grecească sosită prin filieră slavă. . .

Am dovedit, cred, destul de convingător — în contribuții mai vechi (*Udriște Năsturel, Barocul.* . .) —, că, în contextul interferențelor spirituale ce au generat și marcat climatul cultural în Țările Române către sfârșitul primei jumătăți a secolului al XVII-lea, sursa acestei maniere de a compune stihuri trebuie căutată în tipăriturile ucrainene ale timpului, care, la rîndul lor, preluaseră — dezvoltînd impresionant și „barochizînd“ — o practică a scriitorilor Renașterii poloneze. Cărțile imprimate în Ucraina apuseană sînt cele ce au furnizat cîrturarilor români sugestiile și modelele (de la maniera de „tălmăcire“ a simbolurilor și pînă la „formele“ metrice) pentru această specie de poezie emblematică reprezentată de versurile heraldice. Pînă și unele stîngăcii, comune în mare parte producțiilor din aria ucraineană și din cea românească, confirmă această relație. Fenomenul de tranziție de la versul asilabic spre cel silabic, mai ales către cel de 13 silabe, prezent în grupajele din cărțile est-slave, marchează și versurile slavone ale celui mai productiv stihuitor din Țara Românească — Udriște Năsturel. Drumul acestui poliscriptor pînă la structurile limpezi ale versurilor din *Urmarea lui Hristos* (Mănăstirea Dealu, 1647) (care, împreună cu alte compuneri ale aceluiași, sînt socotite de Hans Rothe, îngrijitor al unei voluminoase antologii apărute în Germania — *Die älteste ostslawische Kunstdichtung. 1575—1647*, Giessen, 1977, p. 425, 444, 455, 462 — ca aparținînd literaturii ucrainene) sau din *Triodul Pentecostar* (Tîrgoviște, 1649) (și ele revendicate de profesorul sîrb Milorad Pavić spre a fi așezate în ipostaza de primă poezie barocă a literaturii sîrbești) nu a fost, se vede, deloc ușor.

O întîmplare (fericită, ce e drept) m-a ajutat să constat că relația ucraineano-română — pe care o construiseam întemeiat mai ales pe „alăturări“ de factură tipologică și pe presupunerea existenței unor informații ce puteau să circule — include și elemente mult mai concrete. Am descoperit astfel că în versurile slavone incluse în *Antologhionul* cîmpulungean

din 1643 și care, sub titlul (în traducere) *La prealuminația stemă a prealuminatei case mărilor lor Domnilor Basarabi*, glorifică însemnele heraldice ale voievodului Matei Basarab, Udriște Năsturel (care în această carte își zice, grecizant, Orest) a folosit câteva fragmente din grupajul cu care Ghe-rasim Smotrițki — literat de o oarecare notorietate în scrisul vechi ucrainean și tată al deja evocatului Meletie — omagia herbul cnezilor din Ostrog în faimoasa *Biblie* din 1581 tipărită în localitatea cu pricina.

Versurile lui Smotrițki (șaiszeci, adunate în șase „strofe“) încep astfel :

„Zri sija znamenija knjažate slavnago,
ich že sūdrūžit dom ego to vĕka davnago,
I razumĕj jako ne tune, i ne bez priĉiny [...]“

Iată și grupajul lui Năsturel, în care am marcat „pre-luările“ :

„Zri siĕ znamenĭa voevody slavnagō,
Ichze sūdrūžitū strana siĕ ō(t) vĕka davnago.
I razumĕj jako netune vū ustechū vranū krstū imaetū
Zemlju siĕju načalnika blgoč(s)tie simū javljaetū.
Bgonauĉenū svĕtlejšii knĕže esi, tezoimen(n)yj,
Da spodobitū tĕ Bū vĕneci priĕti netlennyj.
Vū zdravii telesnĕ(m) blgoōbrazno dlgodnistvoiatī,
I vū cr(s)tvii nb(s)no(m) sū i(z)brannymi vĕĉnĕ likĭstrovati
Iže blguju ĉastī sebe i(z)biraeši,
Cerkov bĕiju slavoslovie i hvalu ĭsplūnešši.“

„Împrumuturile“, mai mult de jumătate din grupajul lui Năsturel — după cum se poate observa — au suferit un proces firesc de „adaptare“ (cuvintele subliniate dublu), ce-rut de operația de localizare. Conformîndu-se naturii „obiectului“ propriului demers (și, evident, avînd în vedere rangul și semnele distinctive ale persoanei glorificate), Udriște Năs-turel întreprinde câteva substituiri : *voevody* „a voievodului“ în loc de *knjažate* „a prințului“ ; *strana* „țară“ în loc de *dom* „casă“, marcînd, acolo unde socotește de cuviință, pœențările

trebuincioase. Astfel, în loc de *radostno* „cu bucurie“, el scrie *věčnĕ* „veșnic“, subliniind semantic niște virtualități poetice eternizabile. În partea a doua a grupajului, acolo unde, părăsind „modelul-izvor“, stihuitorul român se adresează direct persoanei elogiata, verbele vor adopta forma necesară invocării. În rest, Udriște Năsturel își distribuie elementele urmînd ca și în alte „versuri la stemă“ consolidarea acestui „mit dinastic“ al Basarabilor, construcție care îi aparține în bună măsură și pe care a zidit-o cu iscusință și consecvență. Exersează, prin urmare, întru reliefaarea faimei ocupantului tronului Țării Românești, persoană pe care o înconjoară cu urări de sănătate, viață și domnie îndeungate.

Cam aceștia ar fi termenii în care poate fi descrisă relația (pentru mine însemnată mai cu seamă în planul argumentării apelului la niște modele „peotice“ și „prozodice“) dintre cele două grupaje de stihuri. Această „conexiune“ ucraineano-română nu are de ce să ne împingă spre dramatizări excesive. Ea s-a petrecut într-o vreme cînd literaturile din Estul și Sud-Estul Europei comunicau (și își „comunicau“ realizările) nestîinjenit, într-un ansamblu ce se aduna sub presiunea unor factori coagulanți feluriti.

Năsturel folosește acest tipar prozodic în versurile slavonești (aceleași) ce glorifică stema Basarabilor în *Molitvenicul* slavon din 1635 și în *Pravila mică* din 1640 (carte românească) și îl transferă netulburat, nesesizînd (ca și Miron Costin peste cîteva decenii) lipsa de compatibilitate, și în stihurile heraldice scrise în românește pentru *Evanghelia învățătoare* din 1642 (în fapt o traducere-prescurtare a grupajului slavon folosit deja în două rînduri). Versurile din cele trei distihuri, cam pedestre, nu mai au nici „disciplina“ silabică a „originalului“ slavon :

„Ceastă țeară corbu-ș poartă întru pecetea ei,
Fericit acum și-au dat adaos pecetii.
Scut la pieptul corbului cu un semn ca acela,
Om din jetiu șezîndu-ș toiag laudă acela,
Mare neam băsărăbesc cu aceasta semnează,
Că marea acelor isprăvi a toți să-i vază.“

A doua înriuire, importantă pentru evoluția stihurii românești pînă la Dosoftei, dar și după acela, vine din partea versului neogrec numit îndeobște „stichos politikos“. Modelele sosec prin cărțile grecești imprimate în centrele de cultură neoeleună, dar ele se află și în volumele scoase, la sfîrșitul veacului al XVII-lea și la începutul celui următor, de tipografiile din Țara Românească și din Moldova. Nu sînt puține cărțile grecești ce apar acum și în fiecare dintre ele se află una sau mai multe „epigrame“ (uneori chiar mici „antologii“) semnate de autori de marcă ai literaturii grecești, dar și de români. Episcopul Mitrofan, prelat dar și tipograf harnic, scrie, pentru cartea patriarhului Nectarie, *Intîmpinare în contra primatului papei* (Iași, 1682), mai multe epigrame dedicate tipăritorilor cărții. În volumul *În contra ereziilor* de Simeon, arhiepiscop al Salonicului, imprimat la Iași în 1683, se află versuri grecești la stema Moldovei. Stihuri închinete emblemei Țării Românești, scrise tot în grecește, se publică în *Manualul contra schismei papistașilor* (București, 1691). În cartea ce cuprinde *Mărturisirea ortodoxă și Expunere despre cele trei virtuți* (Snagov, 1699) sînt tipărite versuri semnate de Sevastos Trapezuntul Kymenitis, Ioannes Komnenos, de elevii Academiei Domnești din București și de cei de la școlile grecești din Ianina. Opresc aici înșiruirea; ea ar putea fi foarte lungă. . .

În încercările de identificare a autorului ce a probat, primul, asimilarea normelor pe care le impunea pretențiosul „stichos politikos“ (vers lung, iambic), cercetătorii s-au oprit întii asupra lui Radu Greceanu. L. Gá'di (în *Introducere în istoria versului românesc*, București, Editura Minerva, 1971, p. 76) citează versurile din *Biblia de la 1688*, opinînd că acestea marchează un progres evident în tehnica versificației românești. „Ceea ce este nou în el [în grupajul respectiv — D.H.M.] — remarcă și autorii tratatului academic de *Istorie a literaturii române* (vol. I, București, 1964, p. 453) — e căutarea unui ritm, interesul pentru imagini plastice și frazele cursive, nu atît de încîlcite ca la Varlaam“. În anii din urmă, regretatul Mircea Scarlat localizează prima instalare a „ritmului elegiac iambic“ tot într-un text aparținînd lui Radu Greceanu — tălmăcirea din grecește a *Poveștii de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstului Constantin Can-*

tacuzino, marelui postelnic al Țării Rumânești, poem tipărit — se pare — la Snagov, în 1699 și păstrat, fragmentar, într-o copie din 1735.

După opinia mea, momentul celor dintâi contacte ale „poetilor“ noștri cu prozodia „stihurilor politice“ (chiar dacă aceste contacte nu s-au arătat a fi decisive) trebuie mutat cu câteva decenii mai înainte de 1688, și anume în anul 1652, când Daniil Andrean, „monah din Țara Panoniei“ (i.e. din Transilvania), compunea versurile imprimate în *Indreptarea legii* (Tîrgoviște, 1652). Cărturar însemnat și de solidă formație — chiar el ne spune că încercase „a linge pre dinafară puținel Grammatica și Syntaxisul“, într-o mărturisire ce se cade a fi despovărată de încărcătura umilinței medievale —, profesor de versificație la Tîrgoviște — vedem mai sus —, Daniil Panonianul scrie stihuri ce „sună cu oareșicare pretențe“ (G. Călinescu, *op. cit.*, p. 53) și în care, după un început spectaculos —

„Învățăturile Athinei așa nu strălucesc

Cum ceste șase Numărure aicea izbîndesc...“,

face o interesantă tentativă de exploatare a unei „gnome numerice“ (cele „șase Numărure“ fiind simbolurile ce alcătuiau stema mitropolitelor Ungrovlahiei), procedeu redescoperit (în depozitele medievale) și practicat cu asiduitate de poeții Barocului.

Întinsele pasaje versificate sau metrifcate din *Acatistul și Paraclisul Precistei*, carte contemporană, ca elaborare, cu *Psaltirea în versuri*, lungile intercalări „poetice“, nemarcate grafic din *Parîmiile preste an* arată limpede că Dosoftei înțelegea versificarea ca pe un exercițiu retoric. Structurile ritmice și rimate prin care Dimitrie Cantemir sporește muzicalitatea textului *Istoriei ieroglifice* dovedesc peremptoriu că avem de-a face cu o *concepție* cu largă răspîndire ce-și avea izvorul în exercițiile insistente de „translare“ a prozei în poezie, de alcătuire a așa-numitelor „transcripta oratio“ pe care cărturarii români le făcuseră la lecțiile de retorică. Foarte multe dintre textele în versuri ale lui Dosoftei ne dezvăluie

două (cel puțin) construcții din „aparatură conceptuală” al scriitorului : dominantă retorică sub care își așază întreprinderea literară (întreprindere ale cărei specifice și rosturi știe să le definesc) și „mecanismul” pus în lucru spre desăvârșirea ei. (Sigur că în cazul de față, acest „mecanism” nu poate fi despărțit de harul autentic al autorului.) Într-un cuvânt, solidar pe deplin cu vremea sa, cu modelele ei mentale și cu principiile estetice ce funcționau în Europa de est atunci și mai târziu, Dosoftei se comportă ca un scriitor baroc.

Numită frecvent „traducere în versuri”, *Psaltirea Sfintului Proroc David*, tipărită de Dosoftei în anul 1673, carte ce consună semnificativ cu acea inițiativă, bine punctată, a literaturii Barocului din centrul și Estul Europei privind versificarea textelor religioase și furnizează dovada, greu de ocolit, a veritabilei vocații scriitoricești și a harului de netăgăduit ale mitropolitului, constituie de fapt „produsul” transpunerii în stihuri (având drept temei aceeași înțelegere a versificării ca travaliu retoric) a unei redacții în proză. Lucru știut, de altfel, căci Dosoftei evocă, în chiar fila de titlu a tipăriturii din 1673, cele două „faze” pe care le parcursese elaborarea îndelungată a cărții : „*Psaltire a sfintului proroc David* pre limbă rumânească, cu dzisa și cu toată cheltuiala prealuminatului întru Is Hs Io[an] Ștefan Petr voevoda, Domn Țării Moldovei, din svintele scripturi a svinților părinți, dascalilor svintei beserici, cu lungă osteneală în multi ai socotită și cercată prin svintele cărți, și de-acia pre versuri tocmită în cinci ai foarte cu osirdie mare, de smeritul Dosoftei, mitropolitul de Țara Moldovei”.

Știind că cei „cinci ai”, cât a durat „toomirea pre versuri”, trebuie plasați în intervalul 1660—1670, când Dosoftei se afla în scaunul episcopal de la Roman (căci în 1671 versificarea psalmilor era terminată), pregătirea versiunii în proză, operație de durată („mulți ai”), s-a petrecut într-un interval ce începe înainte de 1660. O muncă deosebit de complexă i-a solicitat prepararea acestei versiuni, o muncă de factură filologică („socotită și cercată prin svintele cărți”), întrucât, pentru alcătuirea unui text în stare să răspundă exigențelor cărturarului de pretenție care a fost Dosoftei, au fost puse la contribuție (cercetătorii au dovedit peremptoriu acest fapt) traduceri anterioare ale *Psaltirii* și, verosimil, o versiune sla-

vonă „de control“. O muncă mereu reluată (glosele și variantele notate în manuscrise, pe marginea textului, sînt concludente în acest sens), cu țeluri distincte în funcție de etapă. Așa s-ar putea explica de ce redacția care va fi supusă „așezării“ în stihuri, un „text de lucru“ fără-ndoială, nu coincide cu versiunea în proză (*Psaltire de-nțăles a sfîntului împărat proroc David*) ce va vedea lumina tiparului în 1680. Ele, însă (aceste versiuni în proză, destinate ecclesiei, cea din *Psaltirea de-nțăles* și aceea copiată în ms. III, 34 de la Biblioteca Universității din Iași, atribuită de N. A. Ursu lui Dosoftei), așezate lângă psalmii versificați din 1673 (gîndiți, categoric, a împlini o altă „funcție“ ce poate fi asociată unor „trebuințe estetice“), luminează etape intermediare ale procesului de elaborare poetică (chiar dacă, așa cum observa Mircea Scarlat — *Postfață la Poezie veche românească*, București, Editura Minerva, 1985, p. 216 — „metaforizarea nu pare a fi deliberată la Dosoftei“), izolează maniera — componentă fundamentală a atitudinii sale artistice — în care poetul a selectat (dintr-un inventar pus la dispoziție de o tradiție ce cobora pînă la *Psaltirea Scheiană*) și a folosit „soluțiile de transpunere a imaginilor biblice“ (Al. Andriescu, *Studiu introductiv la Dosoftei, Opere*, vol. I, p. XXXI), precizează, în fine, acele spații care, desprinse de *meșteșug* și de *sugestiile înaintașilor*, pot defini în speță contribuția creatorului de vers.

Lucru pe un text în proză (verosimil cel din manuscrisele mai vechi, cu multe secvențe ce coincid cu corespondentele lor din psaltirea versificată și nu acela imprimat în 1680) este probat. Dosoftei înțelegea, deci, poezia ca „adaos“, ca „ornament exterior“ (Mircea Scarlat, *op. cit.*, p. 215). Cum tilcuirea pe care o dădea, cam în aceeași vreme, Miron Costin relației dintre vers și textele religioase — „[...] într-acesta chip și sfinții învățătorii bisericii noastre cum iaste Ioan Damaschin, Cozma, Theofan, Mitrofan, Andrei de la Crit, au scris cîntările sfintei biserici, stihurile, canonile, antifoane, cu carile, ca cu niște pietri scumpe și flori neveștejite, au împodobit biserică“ (*Predoslovie. Voroavă la cetitoriu* la poemul *Viața lumii*) — este asemănătoare, îmi îngădui să constat că se poate vorbi, fără primejdia de a greși, despre o „concepție“ destul de clar conturată și comună literaților de pre-

tenție ai timpului, ce se articula cu ajutorul aceluiași precepte ale deja pomenitei retorici.

Numeroasele note marginale din versiunea păstrată în ms. nr. 446 B.A.R. (editată de Ioan Bianu în 1887), prescrisă după redacția inițială a psaltirii versificate (în care prefațadedicatie era adresată voievodului Gheorghe Duca), ca și deosebiri ce se constată între versiunea manuscrisă și cea tipărită în 1673 dovedesc lucrul neîntrerupt asupra textului, strădania versificatorului de a șlefui și a ameliora necurmat. „Intreprinderea“ poetică pusă la cale, de o factură și proporții nemaivăzute pînă atunci în literatura românească, implica anumite responsabilități și Dosoftei — precum contemporanul său Miron Costin, în rîndurile preparatoare ce însoțeau poemul *Viața lumii* — ține să-și prevină cititorul în legătură cu întruchiparea particulară — în raport cu lecturile obișnuite — a textului pe care i-l propunea. Și o face „more rhetoric“, deslușind lectorilor săi spațiul esențial în care și-a plasat eforturile de stihuitor — cel al conservării numărului de silabe din vers (semn concludent că poezia era înțeleasă ca exercițiu retoric) și al „tocmirii“ „într-un chip“ a „glasnicelor“ din „coadele stihurilor“.

Pînă către psalmul 94 (pentru că apoi indicațiile apar doar din cînd în cînd) poetul simte nevoia să-și îndrume îndeaproape cititorul, furnizîndu-i, prin note marginale, informații cu privire la structura silabică a versurilor (indicații valabile în primul rînd pentru o lectură cu glas tare). Grijă justificată întîi de marea diversitate a ziselor structuri, dar și de lipsa unor deprinderi necesare pentru o „descifrare“ corectă a discursului, pe care o bănuia la receptori. Cîteva astfel de „indicații“ din versiunea tipărită, dar mai ales cele din ms. nr. 446 B.A.R. ne arată un Dosoftei preocupat de găsirea și fixarea unei „terminologii“ (s-ar zice că pentru noțiunea de *silabă* s-a oprit, în cele din urmă, la termenul „slovenitură“). Cîteva exemple :

Psalmul 1

P 1673 : În dzéce slovenituri“

[„Ferice de omul ce n-a merge
În sfatul celor fără de lege. . .]

Psalmul 2

P 1673 : „în opt slovenituri“

Ms. 446 : „în opt strune, adecă slovenituri“

[„Ce poate fi de poveste,
Ca aceasta, și le veste. . .“]

Psalmul 6

Ms. 446 : „în 13 silave“

P 1673 : „7, 6“

[„Să nu mă-nfruntez, Doamne, la ceas de minie“]

Psalmul 32

Ms. 446 : „In 10 strune“

P 1673 : „5 perechi“

[„Bucurați-vă, direpți din țară,
De Domnul, și cei cu adevară. . .“]

În versiunea tipărită predomină indicațiile cifrice de tipul „7, 6“ ; „6, 6“ ; „5, 5“ ; ori „4, 4“ (cu arătarea hemistihurilor) sau „însuări“ precum „5 părechi“ [psalmii 18, 21, 24, 30, 32, 34], „Perechi 6 [psalmul 31], „În două cetverodovițe“ adică 16 versuri [psalmul 33], „În 3 perechi“ [psalmul 46], „4 părechi“ [psalmul 48]. Alte structuri : „444“ [psalmii 80, 81], „4442, adică stihul de 14 silabe din psalmul 55 :

„Dintr-a ta milostivire mă rog, Doamne svinte,
Milă să-ț fie de mine, să mă iei aminte. . .“

și combinația „444
44“

„Hie-ț Doamne svinte, hie-ț milă
Că spre tine mi-i nădejdea cînd am silă.
Și mișelul meu de suflet ție caută,
Să-l acoperi cu aripa ta cea lată,
Până să va trece toiu
Și va-ndărăpta puhoiul“.

Notele autografe din ms. nr. 446 B.A.R. privitoare la structura versurilor nu aduc în plus decât unele variații ale formulărilor : „În 12, împărțite-n 3“ — pentru psalmul 31, acolo unde P 1673 simplifica laconic „Perechi 6“ ; sau : „De daori în șase“ — psalmul 35, corespunzând indicației „6, 6“ din P 1673 ; ori nota în slavonă, reconstituită de editori, de la psalmul 41 : „V št [oucě] po dz št [oukŭ]“ — „două bucăți a câte șase bucăți“, de fapt „de două ori șase“ ; în P 1673 : „6, 6“.

Acest lung — și poate obositor pentru cititor — „excurs“ a dorit să demonteze acea „judecată“ (pe care trecerea dintr-o istorie a literaturii în alta a transformat-o într-o „prejudecată“ și i-a asigurat un caracter definitiv) care, confundând grav substanța lingvistică a versurilor (fericit populară — s-a spus) cu mecanismele de alcătuire a proiectat imaginea unui Dosoftei întors covârșitor către metrica oralității. Or lucrurile nu stau tocmai așa. Sigur că mitropolitul a știut să aleagă (lipsit fiind de o tradiție solidă lăuntrică pe care să se sprijine) și scrieri din poezia „celor care tac“ (ca să le putem identifica precis ar trebui să avem și termenul de comparat), dar iarăși la fel de sigur este că poezia sa, produsă în chipul pe care am încercat să-l descriu mai sus, este una complicată (măcar prozodic), născută prin absorbirea și prelucrarea în duh particular a unor sugestii ilustre.

Și așa mai vrea să aduc o dovadă în ajutorul tezei că Dosoftei nu era doar un ins pe care mîngîierea aripei harului l-a prefăcut în stihuitor. Argumentul se află în *Psalтира în versuri*, dar a fost prea puțin băgat în seamă pînă acum. El este oferit de acele principii de lectură de factură hermeneutică pe care le enunță Dosoftei în *Cuvîntul către cititor*.

Sigur că Dosoftei știa foarte bine că hermeneutica, exegeza biblică, chemată să descifreze sensurile textului și cele definite de contexte (pentru el „înțălesul în Sfînta Scriptură este împătrit“ — Cetvorinnyj est razumî vŭ pisanii stomi) trebuie să fie de origine sacră. Chiar are aerul că dorește să rămînă în acest „cadru“ prin referiri și prin evocarea celui ce i-a deslușit cîndva posibilitatea izolării sensurilor suprapuse, nimeni altul decât Dosithei Nottaras, („tizul

mieu“), patriarhul Ierusalimului : „De-aceasta m-am rugat sfinții sale părintelui și preafericitului Patriarhul de mi-au scris aceste patru înțelesuri încă atunci când venisă Sfinția Sa de era arhidiacon la Părintele Nectarie, Patriarhul de Ierusalim. Atunci mi-au scris sfinția sa, carele acum iaste în locul părintelui Nectarie, kyr Dosoftei și pre izvodul Sfinții sale am scris precum se vede“. Așază însă acest „cod“ de descriere în prefața *Psaltirii în versuri* ,carte destinată lecturii și nu în fruntea — să zicem — a *Psaltirii de-nțăles*, menită eccliesiei, ceea ce mă face să bănuiesc că mitropolitul Dosoftei (care poate să fie sincer atunci când afirmă că doar transcrie un conspect realizat de învățatul lui „tiz“, o autoritate incontestabilă a Bisericii Răsăritului) punea de fapt un prim șir de cărămizi la ceea ce ar fi urmat să devină „cultura hermeneutică“ a cititorului său nevăzut, chemându-l („inducându-l“ de fapt) să încerce a cobori dincolo de text, într-o lume care era a „sacralului“, a „filosoficului“, dar și a „literarului“, a valorilor estetice pe care le poate degaja o citire complexă.

Probabil „izvodul“ dat de Dositheii Nottaras era în grecește. Cele patru „înțelesuri“ sînt numite în slavonă și greacă și traduse în românește : „Pismitelnyj. Thetikos — pre istorie, Obyčajnyj. Êthikos — pre obicei, Inoskazaemyj. Allêgorikos — pre lată plăzuitură, Prénositelnyj. Metaphorikos — pre mutare“. Ele se apropie, se poate vedea, de tradiționalele „sensuri suprapuse“ pe care le disecă orice *Hermeneutică sacră* : literal, propriu, figurat, spiritual, alegoric. „Exemplele“ comentate sînt date însă în slavonă, căci inspecția era făcută asupra textului sacru, iar *Sfînta Scriptură* nu avea încă o versiune românească integrală. Sensul *literar* (poate și *propriu*), *pismitelnyj* „iaste cuvîntul cela ce nu te lasă să-l dzici într-alt chip de cum iaste scris, ca și unde dzice Domnul Hristos : «Azî poslju vam utěšitelę o(t) o(t)ca, Dchũ istinnyj iže o(t) o(t)ca ischodit. Eu voi trimite-vă mîngîietoriul de la părintele, Duhul cel adevărat care de la părintele purcede». Acesta cuvîntu cine-l va socoti într-alt chip, a-ela-i strein cu totul de sfînta beserică“.

Absolut fermecător este definit sensul „alegoric“ (*inoskazaemyj*), el fiind „ca și cimițiturile, cînd altă grăești și altă să înțălge, ca și : «*Jaco neplodî rodi sem, i mnõgaa vũ*

čedeč iznemože. Că stearpa născu șapte și cea cu cuconii mulți au slăbit». Va să dzică că besérica cea din limbi, carea era stearpă de darul lui Dumnedzău, au născut cuconi de la Hristos mirele său ; céle 7 taine și șapte daruri a Sfintului Duh ; iară cea cu cuconii mulți, adecă besérica legii vechi (carea să dzice umbră legii adevărate) au slăbit ș-au sterpit de tot darul lui Dumnezău, pentru neascultarea cuconilor ei, caria mainte era plină de darul lui Dumnedzău în Proroci și Apostoli“. Lucrînd direct, probabil, pe „izvodul“ lui Nottaras, Dosoftei traduce, în text, *alegoric* prin *prenosnyj* „figurat“ (tălmăcire care mie mi se pare mai potrivită pentru desemnarea palierului „figurilor“), uitînd că în înșirarea de început îi zisese *prénositelnij*. „Descrierea“ este însă de reținut : „Prenosnyj iaste ca neștine ce va să-l întăleagă cuvîntul dintr-altă sămnătură de poveste. Într-acest ihip : «*Kamenî egože nebrêgoša dziždoštii, sŭj bystî vŭ glavu oglu*. Piatra ce nu o socotiră ziditorii, acea fu în capul unghiului». Acesta cuvînt să mută la Domnul Hristos, că nu-l băgară-n samă Jidovii călcătorii legii, ce sfinția sa stătu cap unghiului legii vechi ș ilegii noai, de le împreună îmbe, că Sfinția sa iaste cap sfintei beserici, miresii sale.“

Aceste „îndrumări“ și „explicații“ au fost tipărite în anul 1673. Definind foarte clar proporțiile demersului (adică ferindu-le de păgubitoare exagerări, frecvente la noi), dar nemieșorîndu-i (din umilință, cum se mai întimplă) deloc dimensiunile pe care le va fi avut în acel moment al literaturii române (care tocmai își redacta documentele de înscriere în modernitate), cred că putem vorbi despre o anume limpezire a particularităților abordării unei opere literare prin utilizarea perspectivei hermeneutice. „Unghiul“ hermeneutic îi pune la dispoziție cititorului o strategie a lecturii, îl ajută să intre în text, în subtilitățile lui, să-l întăleagă în chip complex cercetîndu-l în integralitatea sa.

Îndatorați într-o măsură covîrșitoare modelelor grecești aflate în circulație (și în stimă) și „izbutind“ în felul acesta să rămînă departe de „simburele“ versului românesc pe care Dosoftei îl descoperise, autorii români ai micilor *tratate de prozodie* și de *metrică* din veacul al XVIII-lea, părți obliga-

torii ale cărților de gramatică pe care ei le scriu, fac loc, între exemplele propuse, și unor „jocuri de meșteșug“ ce îi arată a fi încă aplecați către acele scripitoare demonstrații de virtuozitate care abundă în cărțile poeților Barocului. Potrivit înțelegerii antice, pentru Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, autor — în 1757 — al unei *Gramatici rumânești*, scrierea poetică („piima“), de care se ocupă în partea a doua a lucrării sale, este „facere“, „meșteșug“, ca'itățile formale fiind acelea care stabilesc apartenența la discursul poetic. Tot la fel, Macarie — călugăr transilvănean, se pare, școlit la București, la Academia Domnească și trăitor o vreme în anturajul lui Paisie Velickovski, la Athos și la Dragomirna; vine apoi la București și ajunge ieromonah la Mănăstirile Cernica și Căldărușani; a murit probabil, prin 1810 — care rezervă chestiunilor de versificație cea de-a treia parte a gramaticii sale, compusă pe la 1771 (în 1778 va redacta și un *Lexicon slavo-român*) — comentînd „poeticeasca meștesugire“, are în vedere, pentru „poet“, înțelesul vechi de „făcător“, „creator“, al grecescului „poiētēs“. Și noul și celălalt își fundamentează teoria versului, potrivit sugestiilor izvoarelor folosite (ca și Ienăchiță Văcărescu, Macarie pare să fi apelat la *Gramatica greacă completă* — Veneția, 1734 — a lui Antonios Katiphoros), pe cantitatea silabelor („sloveniri“) dată de lungimea vocalelor (Dimitrie Eustatievici o numește „vreme“). Versul, „stih“, „voroavă legată“, este „încheiere sau rînduire îndreptătoare a pasurilor celor întru un neam sau în număr știut, cela ce să cuprindă dintru vreme și dintru numerile slovenirilor“. Cu tipurile de picioare („pasuri“) — „spondei“, „pirrihi“, „trohei“, „iambi“, „trimacru“, „amfimacru“, „amfibraheu“, „dactil“, „anapest“, „bacheu“, „polimbacheu“, „horiamb“ —, cu felurile versurilor („exametru“, „pentametru“, „iamb“, „horiamb“, „troheu“, „arhilohicesc“, „falevțicesc“, „safic“, „anacreontic“, „aristofanicesc“, „gliconicesc“, „leonicesc“, „stihul cel amestecat“) și ale ritmurilor („epicon“, „liricon“, „imnos“, „paneghiricos“, „distihos“, „tristihos“ ș.a.m.d.) sîntem — împreună cu Dimitrie Eustatievici — în plină clasicitate. Nepotrivirile dintre varietatea versificației grecești și paupertatea constatată „întru puțină rumâneasca, poeticeasca meștesugire“ nu-i deprimă pe acești teoreticieni. Nesesizînd nici un fel de deo-

sebirii de duh lingvistic între cele două „spații“, Macarie (altfel un ins școlit, adînc cunoscător al limbii grecești din care traduce foarte mult, între altele și o culegere de hagiografii de tip extins) este optimist; el construiește „modele“ convins de utilitatea lor: cîndva „celelalte neamuri și chipuri și fealuri făcătorilor celor ce să vor naște și vor veni întru trecătoarea și vremelnica lumea și viața aceasta, după moartea noastră, întru veacurile și neamurile cele de pre urmă, întru a stihurilor facere întru rumîneasca limbă a le face și a le alcătui lăsîndu-le“.

Între izvoarele cărora s-au adresat cei doi autori pomeniți mai sus trebuie să se fi aflat însă și elaborări ce ignorau canoanele clasicizante (mă gîndesc la un manual de versificație est-slav), de vreme ce amîndoi fac loc, între exemple, unor „alcătuiiri ingenioase“ ce trimit neîndoielnic la poeticele baroce în care „jocurile“, „artificiile“, „poezia universală“, „stihul figural“, „cronologic“, „acrostihul“, versurile „reticulate“, „gryphici“ sau „cancrini“ erau atît de agreate. Dimitrie Eustatievici, de pildă, pentru care „tehnopagnionul cel ritoricesc [...] este acela întru carele prin shimata, adecă prin închipuiri, și prin tropuri, adecă chipuri, să naște meșteșugire“, se află surprinzător de aproape de unul dintre idealurile poetice ale Barocului. Posesor al unor lecturi bogate și nelipsit de un oarecare har, el produce cu destulă ușurință exemple pentru „fi'omelismă“ (în definiția sa: „cînd să poftoresc întru stihul cel de pe urmă oareșicare cuvinte așezate întru stihurile cele înainte așezate...“):

*„Adevărul curată inimă păzește,
Dreptatea viața și legea gericește
Cinstea împodobește pre dreptatea,*

*Bunătatea curăță drept pre toată soartea
Adevărul, dreptatea, cinstea, bunătatea“.*

„Cînd priimesc începutul său toate cuvintele tot de la o slovă, sau întru fieștecare stih, sau întru tot ritmul“, alcătuirea se cheamă „parómion“ :

*„Cinstească-ți cinstirea cea prea cercetată,
Vicleșugul văpaia varsă veninată.“*

Știe, de asemenea, să compună o „simfonie“ („cînd să so-
glăsuiesc cuvintele unuia stih [cu] cuvintele altuia stih“),
exercițiu rafinat în care unchiul lui Paisie, ucraineanul Ivan
Velicikovski, poetul baroc, era neîntrecut. Dimitrie Popovici
(*Studii literare*, vol. I, Cluj, Editura Dacia, 1972, p. 178) taxa
astfel de „artificiali“ baroce drept „amestec copilăresc de cu-
vinte între două versuri“ și le plasa lângă alte cludățenii —
tot baroce, evident — precum „purcederea stihului“ din unele
semne matematice sau tipografice :

„Ce stri   au ispră por
   are   care   vit   nirea“.
M   ameste   au pri   scor

La fel de reușit mi se pare și suficient de amplul „ahro-
sticon“ (început la inițiala versurilor și continuat la sfîrșitul
lor) prin care Dimitrie Eustatievici Brașoveanul exemplifică
tipul „slovenicesc“ al „ritmului tehnopegnicesc“ :

„Hristos a tot puternic îndurat INpărat,
Ridicînd pre tot omul călcăt și îndurat,
Israilul cel nou de Hristos e priîmit
Să fie numai curat, drept și pRea umilit.
Tot pomul lui roade prea să adevErează,
Omul și credința prin fapte să îndrepPtează,
Să arată și de toți să măRTurisește,
Este știut precum că curat să slĂvește,
Starea dreptății cei bine înTocmite,
Toate faptele fiind prea împOdobite,
Ertare, slobozie în veci dăRuiește
Tot omul celuia ce să pocăiește !“

Pe Ienăchiță Văcărescu, care își tipărea principiile de
prozodie (ce încep cu un lung excurs în istoria poeziei antice
grecești și latine și a celei moderne romanice, căci îi are
în vedere pe „italiani, franțezii, ispaniolii și alții ce li să
trage limba din limba latinească ca niște pîrae, precum și
aceasta a noastră rumânească“) drept *A cărții a doao, partea
a patra, pântru poetică din Observații sau băgări-dă-seamă
asupra regulilor și orînduelelor gramaticii rumânești*, 1787,
asemenea „gratuități“ nu-l mai interesează. Nici izvoarele,

stabilite cu certitudine ori bătute (vezi Vladimir Streinu, *Versificații modernă. Studiu istoric și teoretic asupra versului liber*, București, Editura pentru literatură, 1966, p. 112—113), nu-l îndemnau, probabil, spre așa ceva. Nici „curiozitatea“ făcătorului de versuri, adânc școlit în poezia grecească (scria, cum știm, versuri în această limbă), pe de o parte, profund familiarizat cu versul popular românesc, pe de altă, nu mai constituie un factor de incitare. Considerația („evlavie“) teoreticianului, în ipostaza sa de alcătuitor de modele poetice culte, se împarte între tradiția antică greco-latină și experiențele „romanice“ moderne, nu fără o declarată (și ușor orgolioasă) năzuință de a releva posibilitățile limbii sale în a „face stihuri cu numere pă picioare ca și grecii și latini“. „Eu măcar că sîntu datoriu să urmezu întru toate meșteșugului și obiceiului acestor limbi [romanice — D.H.M.] ce-au la poezie, fiindu poezia acestora dulce și frumoasă, dar în vreme ce sîntemu îndăstulați, și dă multe slove glasnice și diftonghi, răvnescu să arātu și vreo cîteva chipuri să stihuri cu număr dă picioare, dorindu a urma și celor doao mai sus arătate limbi [greaca și latina — D.H.M.], din carele avem începutul, și cu aceasta ca să arātu și evlavia cea după datorie ce are limba noastră la acelea.“

„Stihurile curioase“ reapar — oarecum surprinzător — în capitolul al XVII-lea, *Pentru poezie*, al cărții *Băgări dă seamă asupra canoanelor gramăticești* a lui Iordache Golescu. Raportate la anul tipării (1840) și chiar la perioada alcătuirii (gramatica era gata pentru tipar în 1834, dar scrierea ei trebuie să fi fost isprăvită înainte de 1828), versurile cu pricina, ținînd de așa-zisa „poezie figurală“ (un joc baroc, fără îndoială), sînt negreșit anacronice. Mă îndoiesc că plasarea acestor compuneri ce țin de „technopaignia“ (pilde veritabile de meșteșug al versificării, menite într-adevăr să producă „meraviglia“ și „stupore“) în capitolul despre prozodie al *Gramaticii*, răspundea — așa cum socotește Mihai Moraru (*Caligramele lui Iordache Golescu*, în Iordache Golescu, *Scrieri alese*, București, Editura Cartea Românească, 1990, p. 384) — „gustului epocii și gustului lui Iordache Golescu pentru ludic, pentru artifex“. Cred, mai degrabă, că avem de-a face cu o reminiscență (nu singura, firește) a unor modele revolute pe care fiul marelui ban Radu Golescu le

ercetase în anii de școală la Academia Domnească din București, o mostră de baroc întârziat produs de niște îndreptare didactice (datoare în veacul al XVIII-lea, sugestiilor curențului care interesa, încă, în Europa, de răsărit) aflate în uz în instituția amintită. Și Zenovie Constantin Pop publica în artea sa despre *Metrică* (Viena, 1803) un poem avînd forma unui *topor* și altul în formă de *ou*. Dar aceste „versuri figurale“, aparținînd anticului Simmius din Rhodos, i-au fost propuse lui Pop, cu siguranță, de profesorul Lambros Fotiadis la Academia bucureșteană. Cu Lambros Fotiadis a învățat grecește și Iordache Golescu. Prin urmare. . .

În Elada, Theocrit și Simmius din Rhodos scriseseră poezie figurală“. Primul doar o caligramă a *syrinxului*, dică a *naiului* (atribuire totuși nesigură), cel de-al doilea — serie întreagă, din care poeziile în formă de *ou*, *aripi*, *topor* și *n două muchii* apar și într-un manuscris grecesc ce a fost în Academia Domnești din București. Iordache Golescu comuna și el o poemă închipuind *naiul*, *Dulceața muscalului*, încărcată de contexte marcate eufonic :

„Toate ale muselor instrumenturi, dulce	13
sună bucurie, și nooă ne-aduce	12
iar muscalul sună, tare și mai dulce	12
dă dor și d-amor, cîntece prea dulce	11
dulce mîngiere la trup ne aduce	11
ș-o răsufare la suflet dulce	10
al nostru rînd departe ne-l duce	10
dulce odihnă ne aduce	9
și cu un somn ușor și dulce	9
o amortire prea dulce	8
dă patimi ne-aduce	7
dulce, dulce, dulce“,	6

lihuri avînd forma *scării*, a *toporului* (*Porunca toporului*), a *aripilor* (*Pentru cei ce să mîndresc piste fire*), a *crucii* (*Sluga*

către stăpînul său). Iată-le pe acestea din urmă, o „rugăciune în fapt :

„Dă ș-ar aduce	5
cu voie dulce	5
aminte dă mine	6
măcar cît d-un cîine	6
al meu prea milostiv domn	7
ș-al meu prea îndurat om	7
nu puțin lui har	5
pentru acest dar	5
îi va aduce	5
această cruce	5
ce-i ridic spre pomenire	8
pînă l-a douălea venire“	8

Technopaignia (cu o răspîndire, în Antichitate, ce depășea lumea grecească) avea legături indiscutabile cu vechile rituri. În genere, „picto-poeziei“, „poeziei vizuale“ cei vechi îi atribuie funcții magice sau magico-rituale (vezi Andrei Oisteanu, *Poezia vizuală românească. Repere cronologice*, în „Revista de istorie și teorie literară“ XXXV, 1987, nr. 3—4 p. 149—150). Unele cărți de prevestire (M. Gaster, în *Literatură populară română*, le comentează), talismanele, amuletele (N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească* ed. a V-a, vol. II, p. 125 și urm.), „răvașele de leac“ se adresează acestui fel de texte, conținînd pe ascunsele lor putinți (L. Blaga, *Despre gîndirea magică*, București, 1941, p. 167). Poetii creștini, alexandrinii întîi — un Dosiadas, de pildă, apoi latinii — Publius Optatianus Porfyrius, Fortunatus, selectează imaginile noului cod ideologic și compun stihuri în formă de altar și de cruce. Tradiția „versurilor figurale“ va ajunge trecînd prin Renaștere (veacul al XVI-lea francez va îndrăgii deosebite acest soi de probe ale posibilităților de tehnică versificatorie), în inventarele poetilor baroce.

Care este rostul acestor (poate prea multe) pagini consacrate nu (oricum, nu în primul rînd), vechile texte românești în versuri ci felului în care au fost produse acele versuri? — se poate întreba un cititor care a avut totuși răbdare

ă le parcurgă. Unul singur : acela de a dovedi — și am socotit că este încă nevoie de o asemenea dovedire (nu sint conșinș că am izbutit să o duc la capăt) — că nu *întimplătorul* a guvernat apariția și evoluția acestui tip de discurs în literatura română medievală, că *regula* (o regulă ce a adunat experiențe poetice diverse, consultate în succesiune sau concomitent, pendinte de dezvoltările literare lăuntrice, regionale ori zonale) s-a instituit de timpuriu și a dat înălțime (o „înălțime“ ce trebuie, evident, apreciată prin raportare la circumstanțele concrete) producțiilor românești în versuri.

DAN HORIA MAZILU

CUPRINS

LIRICA RELIGIOASA

MONAHUL FILOTEI, <i>Pripeale</i>	5
ANONIM, <i>Cartea de cîntece (Psalmi)</i>	11
NICOLAE MILESCU, <i>Stihuri la dumnezăescul David</i>	13
MIRON COSTIN, <i>Psalmul 5</i>	14
NICOLAE COSTIN, <i>Epigramă</i>	15
DOSOFTEI, <i>Psalmul 50</i>	16
<i>Psalmul 69</i>	19
<i>Psalmul 70</i>	20
<i>Psalmul 80</i>	25
<i>Psalmul 99</i>	27
<i>Psalmul 100</i>	28
<i>Comentariul pe marginea psalmului 132</i>	30
<i>Stihuri</i>	31
ANONIM, <i>Versuri închinat Sf. Ioan Damaschin</i>	34
GHEORGHE MAIOTA, <i>Cuvînt la patima DOMNULUI</i>	35

VERSURI OCAZIONALE

NICOLAE OLAHUS, <i>Elegia la mormîntul lui Erasmus din Rotterdam</i>	39
<i>Epitaf</i>	42
<i>La moartea fratelui meu Matei</i>	42
<i>Lui Emericus de Calna</i>	44
<i>Epitaful pentru episcopul Brođaricus</i>	46
<i>Epitaful pentru mama lui Franciscus Ujlaki</i>	46
<i>Lui Carmelius Graphaeus Scribonius</i>	47
<i>Rugăciune</i>	48
<i>Casierul Reginei</i>	48
<i>Lui Silesius Loqus</i>	49
<i>Impotriva unui birfitor</i>	50
<i>Către secolul de acum</i>	51

JOHANNES SOMMER, <i>Elegia decima</i>	54
<i>Elegia X</i>	57
<i>Elegia duodecima</i>	60
<i>Elegia XII</i>	63
ANONIM, <i>Epitaf</i>	66
ANONIM, <i>Lamentația la moartea lui Alexandru</i>	67
UDRIȘTE NASTUREL, <i>Epitaful lui Mateiaș Basarab</i>	68
MIHAIL HALICI-FIUL, <i>Oda</i>	69

VERSURI INAUGURALE

UDRIȘTE NASTUREL, <i>La prealuminata stemă a milostivilor domni Basarabi</i>	73
<i>La prealuminata stemă a prealuminății case a mărilor lor, domnilor Basarabi</i>	73
<i>Epițrama</i>	74
<i>Stihuri în stema domniei Țării Rumânești, neam casei Băsărăbească</i>	75
VARLAAM, <i>Stihuri în stema domniei Moldovei</i>	76
<i>(Laudi ție, Doamne...)</i>	76
<i>(Valuri multe...)</i>	77
VARLAAM? EUSTRATIE LOGOFĂTUL? <i>(Vlă(h)na aceștiia Hier să o socotește)</i>	78
PETRU MOVILĂ, <i>La stema prealuminățiilor prinți Radziwil și a preamăritului Io(an) Vasile Voievod și domn al Moldovei</i>	79
DANIIL ANDREAN PANONIANUL (?), <i>Versuri la stema metropoli'ană</i>	80
ANONIM, <i>Semnul carele iaste dat de la Dumnezeu preasfinților mitropoliți ai Țării Ugrovlahiei</i>	81
ANONIM, <i>Versuri politice asupra stemei luminatului și înălțatului domn Ioan Șerbanu C. B. Voievod</i>	82
DOSOFTEI, <i>(Capul cel de buir a hiari vestiti)</i>	83
ANONIM, <i>(Filosofii toți numesc pre Gripsor împărat)</i>	84
NICOLA (GRAMĂTICUL), <i>Versuri politice</i>	85
RADU GRECEANU, <i>Stihuri asupra stemei prealuminatului și înălțatului domn Ioanu Șărbănu C. B. Voievodu</i>	86
RADU GRECEANU? ȘERBAN GRECEANU?, <i>(Semnul Domniei Corbul iaste cu Cruce)</i>	87
ANTIM IVIREANUL, <i>Versuri la stema țării</i>	88
<i>[Precum cei streini...]</i>	88
<i>Versuri la stema lui Constantin Brincoveanu</i>	89
<i>Versuri la blazonul mitropolitului Antim</i>	90
DIMITRIE CANTEMIR, <i>Stihuri pre he(r)bul țării. Stih 7</i>	91

MITROFAN, episcopul Buzăului, <i>Sthuri politice 10 asupra stemei prealuminatului, slăvitului și blagocestinului Io(an) Constantin B. Basarab Voevod</i>	92
MIHAIL, ȘTEFANOVICI, <i>Versuri politice 8 asupra cinstitei cruci din stema prealuminatului și înălțatului domn Io(an) Constantin Basarab Voevod</i>	93
(<i>In ce chip cerbul dorește izvorul cel rece</i>)	
<i>Sthuri politice 12 asupra stemei prealuminatului, slăvitului și blagocestinului Io Constantin B. Basarab Voevoda</i>	94
MIHAIL ȘTEFANOVICI (?), <i>Versuri la stema metropolitană a Ardealului (Mărire și aludă să dăm neîncetat)</i>	95
DAMASCHIN episcopul, (<i>De demult Corbii au adus pr(o)rocului Ilie</i>)	97
GHEORGHE MAIOTA, (<i>Cuvînt la patima Domnului</i>)	98
ANONIM, <i>Versuri la stema țării</i>	99
ANONIM, <i>Sthuri politice asupra stemei prealuminatului și prealinistitului meu domn Io Alexandru Ioannu Ypsilantu-Voevodu</i>	100
ANONIM, <i>Sthuri 14 asupra coroanei înălțimei sale Domnului Io Alexandru Ioanei Ypsilantu Voevodu, stăpînu Țării Rumânești</i>	101
ANONIM, <i>Sthuri 14 deasupra coroanei înălțimei sale în prealinistitului meu domn Io Alexandru Ioannu Ypsilantu-Voevodu</i>	102
ANONIM, <i>Versuri inaugurale</i>	103
ANONIM, <i>Istoriia a Alexandrului celui Mare</i>	104

LIRICA FILOSOFICA

PETRU CERCEL, <i>Imn</i>	107
VALENTIN FRANK von FRANKENSTEIN, <i>Hecatombe sentintiarum germanice imitatum</i>	110
MIRON COSTIN, <i>Viața lumii</i>	112
<i>Sthuri împotriva zavisticii</i>	116
<i>Apostrof</i>	117
GIENADIE COZIANUL, <i>Doao căi</i>	119
<i>Academia sau școala</i>	119
<i>Indurarea</i>	119
<i>Rușinare</i>	120
<i>Obicciurile omenești</i>	120
<i>Deșertăciunea deșertăciunilor</i>	120

EXERCIIU DE PROZA METRIFICATĂ

COREȘI, <i>Dentru Mathei Sfînta Buna Vestire</i>	123
<i>Rugăciunea lui Moisi, omul lui Dumnezeu</i>	123
<i>Șederea 14. Rugăciunea measerului cînd oțărăște-se și între Domnul varsă rugăciunea sa, ioi</i>	125

DOSOFTEI, <i>Acatistul și paraclisul Precistei</i>	129
<i>Fragmente versificate din paraclis</i>	130
DIMITRIE CANTEMIR, <i>[A lumii cînt cu jele...]</i>	132
<i>[Prundul Eufrațului mărgăritariu naște]</i>	132
<i>[În pămîntul negru...]</i>	133
<i>[Țârna tipărită din fire văpsită...]</i>	133
<i>[În muntele cel înalt...]</i>	134
<i>[În cînzăci de singeroase...]</i>	134
<i>[Cu pencele Șoimul...]</i>	134

VERSURI CURIOASE

DOSOFTEI, <i>[Acrostihul sibilin]</i>	136
<i>[Stihuri politice 14 asupra numelui prealuminatului, slăvitului domn Ioan Mihai Racoviță Voevoda]</i>	139
ANONIM, <i>Acrostihuri prin versuri asupra stemei împărătești</i>	140
DIMITRIE EUSTATIEVICI BRAȘOVEANUL, <i>Filamelismă, Paramion Simfonie, Ahrosticon</i>	141

POEZIE DRAMATICĂ

ANONIM, <i>[Judecata vlădicii]</i>	145
<i>[Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa]</i>	149

POEZIE DE DRAGOCTE

MIHAI HALICI-fiul? <i>Kentek Rűmenyeszk de dragoszte szkrisz</i>	159
ANONIM, <i>Cîntec după ibovnica scăpată</i>	160
ANONIM, <i>Făptura uneia</i>	162

CRÓNICI ȘI POVESTIRI VERSIFICATE

MIRON COSTIN <i>Descrierea Țării Moldovei și Munteniei</i>	167
DOSOFTEI, <i>[Domnii Țării Moldovei]</i>	179
RADU GRECEANU, <i>Poveste de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstiului Constandin Cantacuzino, marelui postialnic al Țării Rumânești</i>	186
ANONIM, <i>Istoria lui Constantin-Vodă Brâncoveanul</i>	207
ANONIM, <i>Plîngerea sfintei mănăstiri a Silvașului</i>	210
HAGI STACHIE DIN VÎLCEA, <i>Istoriia lui Iordache Stavarache biv vel spătar și bași capichiaia al Țării Muntenești, s-au scrisu la anii 1767 în iunii 22</i>	233
ANONIM, <i>Istoriia Țării Rumânești dă la let 1769</i>	242
ANONIM, <i>Istorie di patria Gălașilor let 1769 noembrie 29</i>	252

ANONIM, <i>Istorie ce au scos domnilor și boierilor</i>	260
ANONIM, <i>Versuri pentru moartea domnului Grigore Ghica, în- timplată la anul 1777 octombrie 1</i>	265
ANONIM, <i>Săhuri asupra pieirii răposatului Manolachi Bogdan vel vornic a lui Ioan Cuza biv vel spătar carii cu urgia împărătească și de domnia mării sale Constandin Dimitrio Moruzi voedov, la lt. 1778 august 18 zile</i>	274
ANONIM, <i>Maziltrea lui Alexandru Moruzi din domnia Țării Românești</i>	293
Glosar	297
Note biografice	305
Bibliografie	317
Posfață	321

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
2017

